

COELO Atlas van de lokale lasten 2013

COELO Atlas van de lokale lasten 2013

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Interprovinciaal Overleg

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

Ministerie van Financiën

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Monitor van de ontwikkeling van de
lokale lasten op macro- en microniveau

COELO

Atlas van de lokale lasten **2013**

Monitor van de ontwikkeling van de
lokale lasten op macro- en microniveau

ISBN 978 90 76276 80-9
ISSN 1566-1245

© COELO, Groningen 2013

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Aan het verzamelen en het verwerken van de gegevens voor deze uitgave is de grootst mogelijke zorg besteed. Iedere aansprakelijkheid voor de gevolgen van activiteiten die op basis van deze gegevens worden ondernomen wordt echter afgewezen.

Atlas van de lokale lasten 2013

prof.dr. M.A. Allers
dr. C. Hoeben
L. Janzen MSc
J. Veenstra MSc
J.B. Geertsema MSc
E. Merkus

COELO

Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
Faculteit Economie en Bedrijfskunde
Rijksuniversiteit Groningen
Postbus 800
9700 AV Groningen

www.coelo.nl

Inhoud

I LANDELIJK OVERZICHT

Inleiding	9
Tarieven decentrale heffingen	10
Woonlasten	14
Decentrale lasten voor standaardhuishoudens en -bedrijven	20
Opbrengsten decentrale heffingen	23

II GEMEENTEN

Algemeen

1 Gemeentelijke herindeling en artikel 12-status	32
--	----

OZB

2 Waardestijging woningen	34
3 Waardestijging niet-woningen	34
4 Gemiddelde woningwaarde	36
5 Ozb-tarief woningen	38
6 Mutatie ozb-tarief woningen	38
7 Ozb-aanslag woning met gemiddelde waarde	40
8 Gestandaardiseerd ozb-tarief woningen	40
9 Ozb-tarief niet-woningen	42
10 Mutatie ozb-tarief niet-woningen	42
11 Bedrijveninvesteringszones en ondernemersfondsen	44
12 Gestandaardiseerd ozb-tarief niet-woningen	46
13 Tariefdifferentiatie ozb: eigenaren versus gebruikers (niet-woningen)	48
14 Tariefdifferentiatie ozb: woningen versus niet-woningen	48
15 Hefboomeffect	50

Milieuheffingen

16 Reinigingsheffing: tariefsystemen	52
17 Tarief reinigingsheffing éénpersoonshuishouden	54
18 Tarief reinigingsheffing meerpersoonshuishouden	54
19 Mutatie tarief reinigingsheffing meerpersoonshuishouden	56
20 Rioolheffing: tariefsystemen eigenarenheffing	58
21 Rioolheffing: tariefsystemen gebruikersheffing	58
22 Tarief rioolheffing éénpersoonshuishouden	60
23 Tarief rioolheffing meerpersoonshuishouden	60
24 Mutatie tarief rioolheffing meerpersoonshuishouden	62
25 Kostendekkendheid reinigingsheffing	64
26 Kostendekkendheid rioolheffing	64

Gemeentelijke woonlasten

27 Woonlasten éénpersoonshuishouden	66
28 Woonlasten meerpersoonshuishouden	68
29 Mutatie woonlasten meerpersoonshuishouden	70
30 Netto woonlasten	72
31 Woonlasten huurder	74

32 Woonlasten verhuurder	74
33 Verhouding woonlasten één- en meerpersoonshuishouden	76
34 Percentage woonlasten voor rekening gebruiker	76
35 Gemeentelijke progressiefactor	76

Kwijtschelding

36 Kwijtscheldingsmogelijkheden reinigingsheffing	78
37 Kwijtscheldingsmogelijkheden rioolheffing	78
38 Woonlasten na kwijtschelding	80

Overige belastingen

39 Toeristenbelasting: tariefsystemen	82
40 Tarief toeristenbelasting	84
41 Mutatie tarief toeristenbelasting	84
42 Tarief hondenbelasting	86
43 Mutatie tarief hondenbelasting	86

Leges

44 Tarief paspoort	88
45 Mutatie tarief paspoort	88
46 Tarief identiteitskaart afhankelijk van wetgeving	90
47 Mutatie tarief identiteitskaart	90
48 Tarief rijbewijs	92
49 Mutatie tarief rijbewijs	92
50 Uittreksel GBA	94
51 Mutatie tarief uittreksel GBA	94

Omgevingsvergunning

52 Dakkapel	96
53 Uitbouw woning	96
54 Nieuwbouw woning	96
55 Index kosten omgevingsvergunning woning	96
56 Mutatie gemiddelde kosten omgevingsvergunning	98

III PROVINCIES

Inleiding

Het provinciale belastinggebied	100
---------------------------------	-----

Opcenten

57 Opcenten op de motorrijtuigenbelasting	102
58 Mutatie opcenten op de motorrijtuigenbelasting	102

IV WATERSCHAPPEN

Inleiding

Waterschappen	105
---------------	-----

Zuiveringsheffing

59 Tarief zuiveringsheffing	108
60 Mutatie tarief zuiveringsheffing	108

Watersysteem- en wegenheffing

61 Tarief ingezetenenheffing	110
62 Mutatie tarief ingezetenenheffing	110
63 Tarief heffing gebouwd	112
64 Mutatie tarief heffing gebouwd	112

V BIJLAGEN

Verantwoording	115
Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?	118
Woonlasten per gemeente (tabel)	120
65 Gemeenten en stadsdelen	132
Noten	134

Inleiding

Sinds 1997 brengt COELO in de *Atlas van de lokale lasten* de belastingen van individuele gemeenten, provincies en waterschappen in kaart. Vanaf 2008 stelt COELO jaarlijks ook een *Woonlastenmonitor* op. De rijksoverheid geeft sinds 1996 in de *Monitor Inkomsten uit Lokale Heffingen* een overzicht van de ontwikkeling van de begrote opbrengsten van de heffingen van gemeenten, provincies en waterschappen. Vanaf 2007 is dit overzicht als bijlage aan de begroting van het Gemeentefonds toegevoegd.

In de bestuursafspraken tussen het kabinet Rutte I en de koepels is afgesproken dat er één eenduidige monitor moet komen van de definitieve cijfers met betrekking tot de lokale lasten. Naar aanleiding van deze afspraak is de *Atlas van de lokale lasten* in 2013 gecombineerd met de *Monitor inkomsten uit lokale heffingen*, en met de *Woonlastenmonitor*. Deze uitgave wordt door COELO verzorgd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en het Ministerie van Financiën (FIN), in nauwe samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW). De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust geheel bij COELO.

Inhoud

Het eerste deel van deze uitgave geeft achtereenvolgens een macro-overzicht van de hoogte en de ontwikkeling van de tarieven van afzonderlijke decentrale heffingen, van de woonlasten voor huishoudens, van de totale decentrale lasten voor standaardhuishoudens en -bedrijven en van de opbrengsten van decentrale heffingen.

Het tweede deel geeft een overzicht van tarieven en woonlasten op het niveau van afzonderlijke gemeenten, provincies en waterschappen. Hierbij ligt de nadruk op de lasten voor huishoudens. De gegevens in deze atlas hebben betrekking op het jaar 2013. Bedragen zijn uitgedrukt in euro's per jaar. Lage niveaus worden in blauw afgebeeld; hoge niveaus in rood. Hieraan ligt geen waardeoordeel

ten grondslag over de wenselijkheid van bepaalde tariefniveaus of de ontwikkeling daarvan. Voor details over de precieze berekeningswijze van een en ander wordt verwezen naar de verantwoording achterin deze atlas.

Gegevens

Bij veel gemeenten en andere belangstellenden bestaat de behoefte de precieze tarieven te kennen van bijvoorbeeld omliggende gemeenten. De tarieven van alle belangrijke lokale belastingen zijn daarom terug te vinden op www.coelo.nl.

De gegevens zijn verzameld door middel van jaarlijkse enquêtes onder alle gemeenten, provincies en waterschappen in Nederland. Hoewel er aan het verzamelen en het verwerken van de gegevens de grootst mogelijke aandacht is besteed, leert de ervaring toch dat een dergelijk groot databestand zelden geheel foutloos is. De auteurs houden zich van harte aanbevolen voor eventuele correcties, die meteen op de COELO-website zullen worden verwerkt. Ook inhoudelijke suggesties zijn overigens welkom.

Dank

Aan de totstandkoming van deze atlas hebben veel mensen meegewerkt. Allereerst willen wij de mensen bedanken die onze vragenlijsten hebben ingevuld. Christian Martin, Frank Mol, Irshaad Jansen, en Pieter van der Velde hebben geassisteerd bij de dataverzameling en -verificatie. Hendrik Jan IJsinga (Vewin) heeft geholpen met het achterhalen van door waterbedrijven doorberekende precariobedragen. De Unie van Waterschappen is behulpzaam geweest bij het verzamelen van de waterschapsgegevens. De Waarderingskamer danken wij voor het ter beschikking stellen van gegevens betreffende de waardeontwikkeling van onroerende zaken. Ook danken wij de klankbordgroep (met daarin vertegenwoordiging uit VNO-NCW, Vereniging Eigen Huis, ANWB, Recron en MKB-Nederland) voor de adviezen en de suggesties. De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust uiteraard geheel bij de auteurs.

Tarieven decentrale heffingen

Hieronder worden in vogelvlucht de belangrijkste ontwikkelingen voor wat betreft de tarieven van de decentrale heffingen belicht. Gegevens over afzonderlijke provincies, gemeenten en waterschappen vindt u verderop in deze uitgave.

Tarieven en mutaties in 2013

In 2013 wordt voor de onroerendezaakbelastingen de woz-waarde in peiljaar 2012 als grondslag gebruikt. Vorig jaar was dit 2011. De waarde van een gemiddelde woning daalde in deze periode (-3,7 procent). Gemeenten houden bij hun tariefstelling rekening met deze waarde-ontwikkeling. De ontwikkeling van de ozb-opbrengst staat dan ook goeddeels los van de prijsontwikkeling van onroerende zaken.

Gecorrigeerd voor de waardestijging ligt het gemiddelde ozb-tarief voor woningen 3,3 procent hoger dan vorig jaar. Het gemiddelde huishouden betaalt daardoor dit jaar 8,35 euro meer aan ozb. Het tarief voor eigenaren en dat voor gebruikers van niet-woningen stijgt met respectievelijk 3,0 en 2,7 procent. Ter vergelijking: de inflatie was 2,5 procent in 2012 en zal in 2013 naar verwachting 2,75 procent bedragen.¹

Met ingang van 2008 zijn de maxima voor de ozb-tarieven afgeschaft. Het Rijk heeft wel met de VNG afgesproken dat de gemeenten gezamenlijk de ozb-opbrengst dit jaar niet meer dan 2,76 procent verhogen (de zogeheten macronorm, zie blz. 30). De stijging van de ozb-opbrengst bedraagt echter 3,86 procent en is dus hoger. De opbrengst van de ozb stijgt sterker dan de tarieven, omdat er meer huizen en bedrijfspanden bij zijn gekomen.

De gemiddelde reinigingsheffing voor huishoudens ligt dit jaar opnieuw lager dan het jaar ervoor (-0,53 euro, ofwel -0,2 procent).² Gecorrigeerd voor de inflatie is dus sprake van een significante daling, die het gevolg is van lagere kosten voor de verwerking van huishoudelijk afval.

De gemiddelde rioolheffing voor huishoudens stijgt dit jaar met 4,91 euro (2,8 procent). De rioolheffing

stijgt al jaren sterker dan de inflatie, vooral door nieuwe milieuregelgeving en vervanging van oude rioleringen. Dit jaar stijgt de rioolheffing voor huishoudens echter minder dan wij ooit eerder hebben gemeten.

Gemiddeld betaalt een bedrijf bij een waterverbruik van 100 kubieke meter water 185 euro; bij een waterverbruik van 500 kubieke meter water is dit 289 euro. Bedrijven die meer water verbruiken betalen meer: gemiddeld 1.192 euro bij een waterverbruik van 2.500 kubieke meter, en 2.718 euro bij een waterverbruik van 6.000 kubieke meter. De stijging van de rioolheffing voor bedrijven bedraagt gemiddeld net als voor huishoudens circa 3 procent.

76 procent van alle gemeenten heft toeristenbelasting. Het tarief van de toeristenbelasting gaat dit jaar (gemiddeld in alle gemeenten) met 9,1 procent omhoog. Dat komt voor een deel doordat er dit jaar meer gemeenten zijn die toeristenbelasting heffen: 6 (delen van) gemeenten voeren een toeristenbelasting in, terwijl er geen gemeente is die de toeristenbelasting afschaft. Kijken we alleen naar de gemeenten die (dit jaar en vorig jaar) toeristenbelasting heffen, dan bedraagt de tariefstijging gemiddeld 6,2 procent.

Aan hondenbelasting, die in 70 procent van de gemeenten voorkomt, wordt gemiddeld 1,9 procent meer betaald (tarief voor één hond). Dit jaar voert geen enkele gemeente een hondenbelasting in, terwijl 2 (delen van) gemeenten hun hondenbelasting afschaffen.

De kosten voor een paspoort zijn gemiddeld met 3,3 procent gestegen (1,61 euro), de kosten voor een identiteitskaart met 4,5 procent (1,78 euro). Ook een rijbewijs werd duurder (0,87 euro, 2,0 procent). Later dit jaar wordt mogelijk een maximumtarief voor rijbewijzen ingevoerd, dat lager ligt dan het bestaande tarief in de meeste gemeenten. In veel gemeenten zullen de tarieven dan dus dalen. Voor het paspoort en de identiteitskaart gelden al maximumtarieven. Een uittreksel uit de gemeentelijke basisadministratie is 0,40 euro (4,2 procent) duurder geworden.

Tabel 1 Tarievenoverzicht 2013

	Tarief in euro's of procenten			Verandering t.o.v. 2012			Zie blz.
	Laagste	Gemiddelde	Hoogste	Laagste	Mutatie van gemiddelde	Hoogste	
Gemeenten							
Ozb woning (eigenaar) ^a	0,0434%	0,1091%	0,2108%	-18%	3,3%	76%	36
Ozb niet-woning (eigenaar) ^a	0,0471%	0,2155%	0,4203%	-33%	3,0%	80%	42
Ozb niet-woning (gebruiker) ^a	0,0370%	0,1727%	0,3665%	-34%	2,7%	80%	42
Reinigingsheffing ^b	24	264	425	-36%	-0,2%	37%	54
Rioolheffing ^b	65	183	373	-28%	2,8%	108%	60
Rioolheffing bedrijf verbruik 100 m ³	0	185	597	-28%	3,3%	55%	
Rioolheffing bedrijf verbruik 200 m ³	0	196	597	-41%	3,2%	55%	
Rioolheffing bedrijf verbruik 300 m ³	0	222	792	-55%	2,9%	55%	
Rioolheffing bedrijf verbruik 400 m ³	0	253	1.056	-64%	3,4%	98%	
Rioolheffing bedrijf verbruik 500 m ³	0	289	1.320	-70%	3,0%	98%	
Rioolheffing bedrijf verbruik 2100 m ³	0	1.039	5.400	-92%	3,6%	108%	
Rioolheffing bedrijf verbruik 2500 m ³	0	1.192	6.420	-93%	3,4%	108%	
Rioolheffing bedrijf verbruik 6000 m ³	0	2.718	15.305	-97%	3,1%	316%	
Rioolheffing bedrijf verbruik 30.000 m ³	0	11.878	72.642	-99%	3,0%	733%	
Woonlasten ^c (meerpersoonshuishouden)	508	697	1.149	-13%	1,9%	28%	68
Toeristenbelasting ^e (hotelovernachting)	0,41 ^c	1,59	5,63	-30%	9,1%	100%	84
Hondenbelasting	16,40 ^c	61,56	124,00	-52%	1,9%	91%	86
Paspoort	41,20	50,24	50,35	0%	3,3%	12%	88
Identiteitskaart	33,25	41,79	41,90	0%	4,5%	13%	90
Rijbewijs	25,00	43,55	68,00	-30%	2,0%	35%	92
Uittreksel GBA	0,00	9,74	17,00	-13%	4,2%	118%	94
Omgevingsvergunning							
dakkapel 10.000 euro ^d	37	340	752	-52%	4,1%	108%	96
uitbouw 45.000 euro ^d	540	1.292	2.666	-35%	4,0%	117%	96
nieuwbouw 140.000 euro ^d	1.680	3.929	7.366	-32%	3,9%	95%	96
Provincies							
Opcenten motorrijtuigenbelasting ^f	188	222	263	0,0%	0,9%	2,0%	102
Waterschappen							
Zuiveringsheffing ^b	130	164	268	-4,2%	1,4%	7,1%	108
<i>Watersysteemheffing</i>							
Ingezetenen	35	69	118	-3,0%	4,7%	25,6%	110
Gebouwd ^a	0,0156%	0,0296%	0,0564%	-23,6%	5,4%	27,4%	112
Ongebouwd	34	61	206	-20,6%	6,6%	39,6%	
Natuur	1,33	4	7	-30,3%	2,7%	42,4%	
<i>Wegenheffing</i>							
Ingezetenen	0	2,18	47	-29%	-11%	7%	110
Gebouwd ^a	0%	0,001%	0,028%	-27%	-9,4%	9%	112
Ongebouwd	0	1,24	34	-29%	-12%	4%	
Natuur	0	0,02	2	-24%	-12%	4%	

- a Het ozb-tarief en het tarief van de heffing gebouwd zijn allebei een percentage van de woz-waarde. De verandering ten opzichte van 2012 is gecorrigeerd voor de waardemutatie van de onroerende zaken.
- b Meerpersoonshuishouden.
- c Wordt niet overal gegeven.
- d Het bedrag dat een meerpersoonshuishouden in een woning met gemiddelde waarde betaalt aan ozb, rioolheffing en reinigingsheffing, na aftrek van een eventuele heffingskorting.
- e Hotelovernachting.
- f Auto van 1.150 kg, benzinemotor, op jaarbasis.
- g Bouwsom exclusief btw; tarief inclusief welstand.

Voor verbouwingen of nieuwbouw is in veel gevallen een omgevingsvergunning nodig. De tariefstructuur kan complex zijn en is vaak afhankelijk van de bouwsom. Wij geven hier de kosten bij drie soorten bouwprojecten. De kosten van een omgevingsvergunning voor een (vergunningplichtige) dakkapel met een bouwsom van 10.000 euro (exclusief btw) bedragen gemiddeld 340 euro, 4,1 procent meer dan vorig jaar. De kosten bij een woninguitbouw met een bouwsom van 45.000 euro bedragen gemiddeld 1.292 euro, 4,0 procent meer dan vorig jaar. Voor een woning met een bouwsom van 140.000 euro wordt gemiddeld 3.929 euro betaald, 3,9 procent meer dan vorig jaar.

Aan provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting is de Nederlandse automobilist dit jaar gemiddeld 0,9 procent meer kwijt dan het jaar ervoor.

Ook de waterschappen verhogen belastingtarieven. Het gemiddelde tarief voor de zuiveringsheffing is 1,4 procent hoger dan vorig jaar. Naast de zuiveringsheffing kennen waterschappen een watersysteemheffing. Deze bestaat uit vier verschillende heffingen. De ingezetenenheffing, betaald door huishoudens, is gemiddeld 69 euro, 4,7 procent meer dan vorig jaar (3,10 euro). De heffing gebouwd, een tarief dat net als de ozb een percentage van de woz-waarde is, is gemiddeld 0,0296 procent van de woz-waarde. Dat is, gecorrigeerd voor de woz-waarde, 5,4 procent meer dan vorig jaar. De heffing ongebouwd wordt betaald door eigenaren van cultuurgrond (vooral agrariërs). Zij betalen gemiddeld 61 euro per hectare, 3,75 euro meer dan vorig jaar (6,6 procent). Eigenaren van natuurgrond betalen een lager tarief (4 euro per hectare, een stijging van 2,7 procent).

Naast deze watersysteemheffingen betalen huishoudens en bedrijven in enkele (delen van) waterschappen ook een wegeheffing. Waterschappen onderhouden dan een deel van het wegennet in hun beheersgebied. Het gemiddeld betaalde bedrag in heel Nederland is laag in vergelijking met de watersysteemheffing. In de gebieden waar huishoudens of bedrijven het waterschap wel betalen voor het wegonderhoud kan de aanslag al snel enkele tientjes bedragen. Gemiddeld daalt het tarief van de wegeheffing dit jaar.

Tariefdifferentiatie

Dit jaar voeren 12 gemeenten een gedifferentieerd tarief in voor de reinigingsheffing. Eén gemeente, Oostzaan, stopt dit jaar met diftar. Daardoor woont 22,5 procent van de Nederlanders nu in een gemeente waar de reinigingsheffing (afvalstoffenheffing of reinigingsrecht) afhangt van de hoeveelheid aangeboden huishoudelijk afval (diftar). Dat is ruim twee keer zo veel als in het jaar 2000 (9,7 procent). In gemeenten met diftar wordt minder afval aangeboden, afhankelijk van het gekozen tariefsysteem.

Ook bij de rioolheffing wordt gebruik gemaakt van (naar watergebruik) gedifferentieerde tarieven (10 procent van de bevolking), maar het effect hiervan is kleiner omdat het waterverbruik minder prijsgevoelig is dan het afvalaanbod.

Heffing voor Bedrijveninvesteringszones (BIZ)

Vanaf mei 2009 mogen gemeenten Bedrijveninvesteringszones instellen. Een BIZ is een afgebakend gebied, waarbinnen ondernemers gezamenlijk investeren in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving. De gemeente stelt hiervoor een heffing in en keert de opbrengst van de heffing uit aan de vereniging of stichting die de activiteiten namens de ondernemers uitvoert. De opbrengst van deze heffing kan bijvoorbeeld worden benut voor het verbeteren van verkeersvoorzieningen, bewegwijzering, graffitiwrijving, extra surveillance, hekwerken of camerabewaking.

Gemeenten als Leiden, Nijmegen, Middelburg en Tilburg kenden voor 2009 al een ondernemersfonds dat via een bestaande lokale belasting (ozb of reclamebelasting) werd gevoed. Nu kan dit dus via een aparte heffing. Op dit moment kennen 66 gemeenten een of meer BI-zones, en gebruiken 89 gemeenten een ondernemersfonds (kaart 11).

Tariefverschillen tussen gemeenten

Meer nog dan de hoogte van de lokale lasten, wekt de variatie tussen gemeenten maatschappelijke weerstand op. De verschillen die bestaan tussen de prijzen die gemeenten voor een rijbewijs vragen waren aanleiding tot instelling van een wettelijk

maximum, zoals dat al bestaat voor de kosten van een paspoort en een identiteitskaart. Ook van de kosten voor een omgevingsvergunning wordt vaak gezegd dat die te veel verschillen. Dergelijke uitspraken gaan doorgaans vergezeld van enkele sprekende cijfermatige voorbeelden, die echter geen beeld geven van de variatie over de gehele linie.

Figuur 1 geeft voor verschillende belastingen en heffingen de variatiecoëfficiënt weer. Dat is een maatstaf voor de spreiding, die een zinvolle vergelijking mogelijk maakt omdat de spreiding wordt gerelateerd aan het gemiddelde.³ Daardoor kan de spreiding van de kosten van een uittreksel uit de GBA (die gemiddeld 9,74 euro bedragen) toch worden vergeleken met die van het tarief van de reinigingsheffing (gemiddeld 264 euro).

Het eerste dat opvalt in de figuur is de lage spreiding van de kosten van een paspoort en een identiteitskaart. Dit hangt samen met het bestaan van maximumtarieven. De meeste gemeenten hanteren tarieven die zeer dicht bij die maxima liggen. Ook voor de kosten van een rijbewijs is een

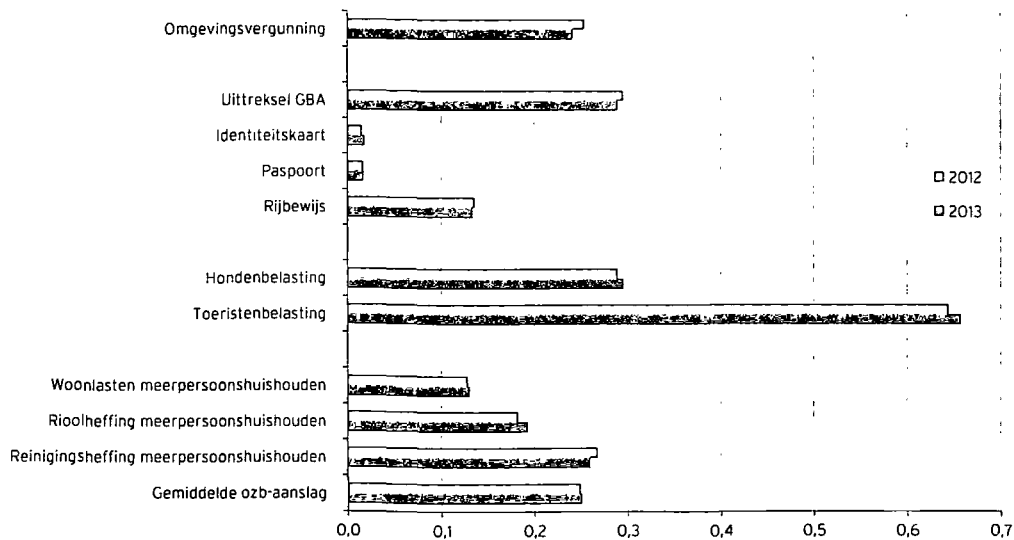
maximumtarief in de maak. De figuur laat echter zien dat de spreiding van die kosten in vergelijking met die van andere heffingen niet uitzonderlijk groot is - eerder integendeel.

De tarieven van de toeristenbelasting variëren het meest.⁴ Hierbij moet wel worden bedacht dat het om kleine bedragen gaat. De variatie betreft hooguit enkele euro's per overnachting. Iets dergelijks geldt voor de kosten van een uittreksel uit de GBA. De variatie is relatief groot, maar het gaat om beperkte bedragen.

Van de woonlastenheffingen varieert de reinigingsheffing het meest; daarna komt de gemiddelde ozb-aanslag en de rioolheffing. Opgeteld tot de totale woonlasten is de variatie kleiner dan die van de afzonderlijke heffingen.

De spreiding van de kosten voor een omgevingsvergunning⁵ is niet uitzonderlijk groot - vergelijkbaar met de spreiding van de tarieven van de reinigingsheffing en de hondenbelasting.⁶

Figuur 1 Spreiding tarieven ten opzichte van hun gemiddelde

Woonlasten

Woonlasten zijn betalingen die huishoudens doen in verband met wonen. Woonlasten bestaan uit belastingen en heffingen enerzijds en marktprijzen voor bijvoorbeeld gas en elektriciteit anderzijds. In dit onderdeel bespreken we eerst de gemeentelijke woonlasten. Die bestaan uit de onroerendezaakbelasting (ozb), de rioolheffing en de afvalstoffenheffing (soms reinigingsrecht). Een eventuele heffingskorting wordt hiervan afgetrokken.⁷ Eerst beschrijven we de hoogte en de mutatie van de woonlasten in 2013. Daarbij betrekken we ook de waterschapslasten. Vervolgens laten we zien hoe de hoogte en de samenstelling van de woonlasten zich de afgelopen jaren hebben ontwikkeld. Ten slotte geven we een overzicht van de woonlasten in brede zin, die naast belastingen en heffingen ook betrekking hebben op energie, water en verzekeringen.

Gemeentelijke woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan ozb, rioolheffing en reinigingsheffing, minus een eventuele heffingskorting. Sommige waterleidingbedrijven berekenen de gemeentelijke precario die zij voor hun leidingen moeten betalen direct door aan hun klanten. Deze lasten rekenen wij hier niet mee.⁸

Voor het gemiddelde meerpersoonshuishouden stijgen de gemeentelijke woonlasten dit jaar met 13 euro (1,9 procent, zie tabel 1). De belangrijkste stijger is de ozb, die gemiddeld 8,35 euro (3,4 procent) hoger ligt dan vorig jaar. Op de tweede plaats komt de rioolheffing, die gemiddeld 4,91 euro (2,8 procent) hoger ligt dan vorig jaar. Die stijging is lager dan de afgelopen jaren. De reinigingsheffing daalt (gemiddeld -0,53 euro, ofwel -0,2 procent). Dit tempert de woonlastenstijging aanzienlijk, omdat de reinigingsheffing daarvan het grootste onderdeel is. De resterende woonlastenstijging hangt samen met veranderingen in de heffingskorting die enkele gemeenten verlenen.

Achter de gemiddelde stijging van de woonlasten gaan lokale veranderingen schuil die lopen van een verlaging met 13 procent (Goeree-Overflakkee/Oostflakkee, Oostflakkee is dit jaar met drie andere gemeenten samengevoegd) tot een verhoging met 28 procent (Hollands Kroon/Anna Paulowna, Hollands Kroon heeft dit jaar tarieven geharmoniseerd na een herindeling in 2012).

In de goedkoopste gemeente bedragen de woonlasten 508 euro (Bunschoten) en in de duurste 1.149 euro (Wassenaar). De gemiddelde woonlasten liggen op 697 euro. Eénpersoonshuishoudens zijn gemiddeld 66 euro goedkoper uit dan meerpersoonshuishoudens. Net als vorig jaar zijn er maar weinig gemeenten waar huishoudens met een minimuminkomen gemeentelijke belastingen verschuldigd zijn.

Woonlasten inclusief waterschapslasten

Nemen we ook de waterschapslasten mee,⁹ dan zijn de woonlasten net als in 2012 het laagst in Bunschoten (745 euro). De tweede plek is voor het oostelijk deel van Tilburg dat deel uitmaakt van waterschap De Dommel (752 euro, Tilburg west, dat deel uitmaakt van Brabantse Delta staat met 804 euro op de vijfde plek). Op de derde plaats staat Zevenaar (757 euro).

De duurste plek om te wonen is Wassenaar. Hier betaalt het gemiddelde huishouden 1.487 euro per jaar, 1.149 euro aan de gemeente en 338 euro aan het waterschap Rijnland. Op de tweede plaats staat Blaricum waar een huishouden in totaal 1.440 euro betaalt. Op de derde plaats staat Bergen NH met 1.406 euro.

Netto woonlasten

Het is niet altijd zo dat gemeenten met hoge woonlasten ook veel geld overhouden aan de belastingen die zij van huishoudens innen. Dat komt doordat gemeenten met relatief waardevol onroerend goed binnen hun grenzen een lagere algemene uitkering van het Rijk ontvangen dan andere gemeenten. Zij worden geacht zelf meer belasting te heffen. De netto woonlasten geven een indicatie van het bedrag dat een gemeente per

huishouden van de woonlasten overhoudt. De netto woonlasten zijn de woonlasten gecorrigeerd voor de verevening van belastingcapaciteit via de algemene uitkering.

Ameland heeft de laagste netto woonlasten (450 euro). De hoogste netto woonlasten heeft Nuenen c.a. (951 euro). Van gemeenten met hoge netto woonlasten die geen bijzondere kostenposten hebben mag worden verwacht dat zij hun inwoners een bovengemiddeld voorzieningenniveau bieden. Is dat niet zo dan wordt er niet efficiënt gewerkt.

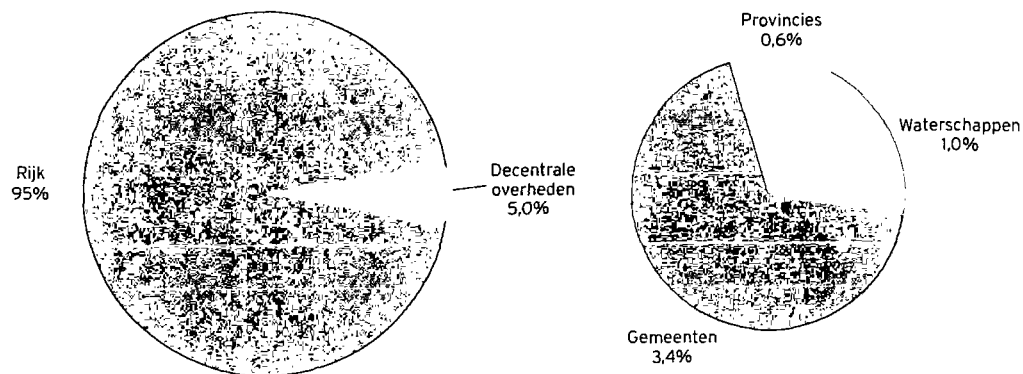
Ontwikkeling gemeentelijke woonlasten

Dit onderdeel schetst een beeld van het niveau, de ontwikkeling en de samenstelling van de gemeentelijke woonlasten sinds 1998, het eerste jaar waarvoor vergelijkbare cijfers bestaan.

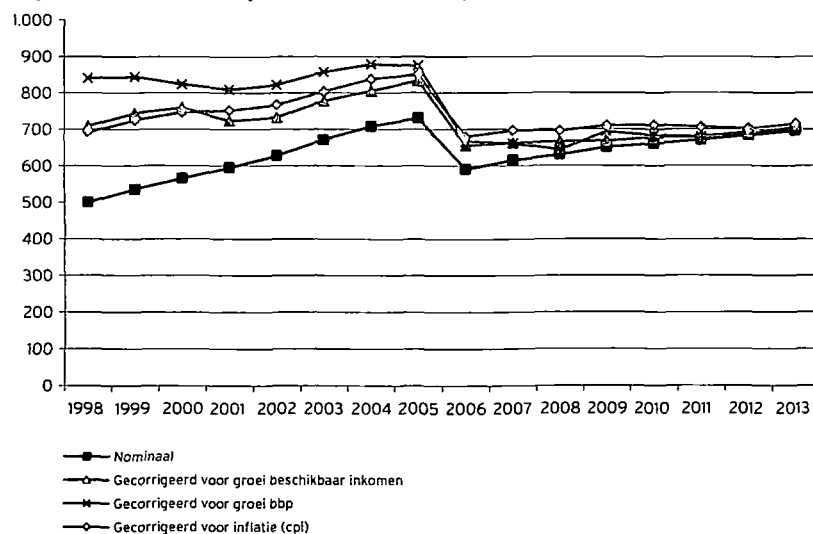
Niveau lokale lasten

Van elke euro die huishoudens en bedrijven in Nederland aan belastingen en sociale premies betalen gaat ruim drie procent naar de gemeenten (figuur 2). De decentrale overheden nemen samen 5 procent voor hun rekening, de rijksoverheid 95 procent.

Figuur 2 Belasting- en premieopbrengst naar overheidslaag, 2013¹⁰

Figuur 3 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (euro)

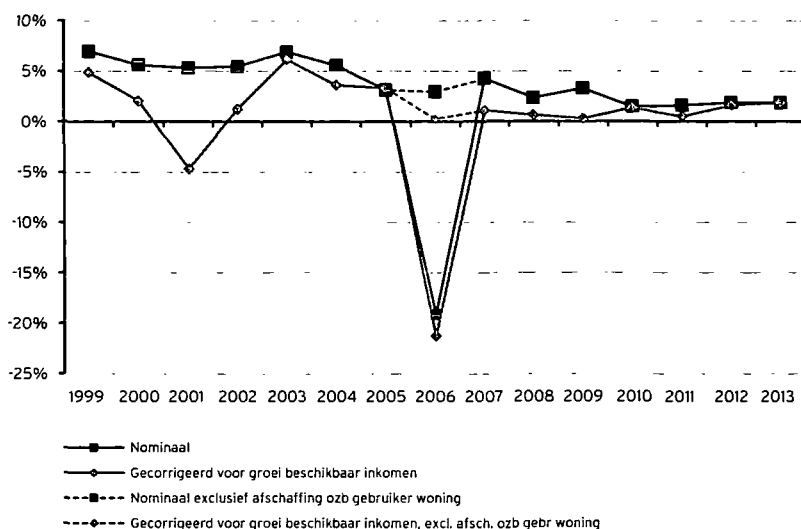
Figuur 3 geeft het niveau van de woonlasten voor huishoudens (ozb, reinigingsheffing en rioolheffing, minus een eventuele heffingskorting)¹⁾ sinds 1998. Wie naar de nominale cijfers kijkt ziet een stijging van 500 euro in 1998 tot 731 euro in 2005, waarna de afschaffing van de ozb op het gebruik van woningen leidt tot een daling naar 592 in 2006. Vervolgens stijgen de woonlasten weer, zij het nu minder sterk, tot 697 in 2013. Deze cijfers houden echter geen rekening met de geldontwaarding. Gecorrigeerd voor de inflatie, de groei van het beschikbaar inkomen of de groei van het bbp is de

stijging tot 2005 en vanaf 2006 beperkt geweest, zoals de figuur laat zien.

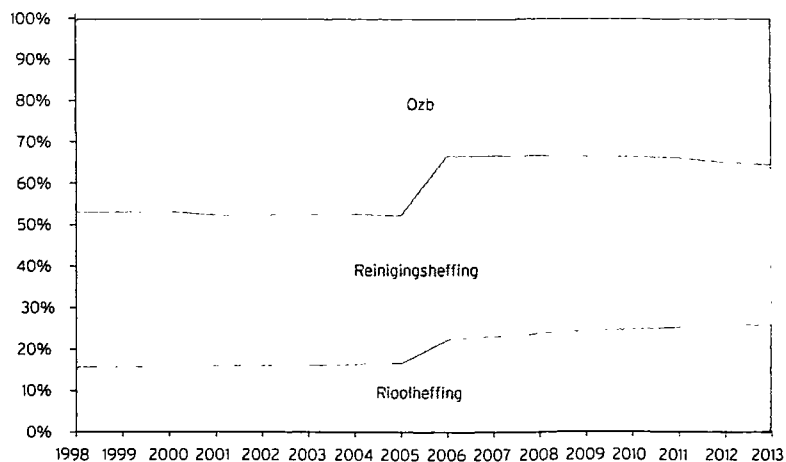
Lastenstijging

Figuur 4 toont de jaarlijkse stijging van de gemeentelijke woonlasten. De nominale groei schommelt in de jaren 1998-2004 rond de zes procent. Vanaf 2005 ligt de nominale groei ongeveer half zo hoog (even afgezien van de afschaffing van de gebruikersheffing van de ozb in 2006). In de jaren 2000-2002 lag de voor

Figuur 4 Mutatie woonlasten meerpersoonshuishouden

Figuur 5 Samenstelling woonlasten meerpersoonshuishouden

de inkomensgroei gecorrigeerde lastenstijging aanzienlijk onder de nominale groei, als gevolg van de voorspoedige economische ontwikkeling en van de belastingverlaging in 2001. In de jaren vanaf 2006 is de voor de inkomensgroei gecorrigeerde lastenstijging zeer gering.

Samenstelling woonlasten en toekomstige ontwikkeling

Figuur 5 laat zien dat de samenstelling van de gemeentelijke woonlasten tot 2006 weinig is veranderd. De ozb nam bijna de helft van de woonlasten voor zijn rekening, de reinigingsheffing ruim een derde en de rioolheffing een zesde. Met de afschaffing van de ozb op het gebruik van woningen kwam hierin verandering, en daalde het aandeel van de ozb in de woonlasten tot 34 procent. In 2013 ligt dit percentage op 36.

Een andere ontwikkeling, die iets minder in het oog springt, is de geleidelijke groei van het aandeel van de rioolheffing sinds 2006. Dit is het gevolg van taakuitbreiding (voornamelijk door nieuwe milieuregelgeving op nationaal en Europees niveau) en de noodzaak veel rioleringen te vervangen. Gezien de grote opgaven waarvoor gemeenten nog staan op het gebied van de riolering, valt te verwachten dat de rioolheffing de komende jaren blijft stijgen met percentages die boven de inflatie uitkomen. Wel is die stijging sinds 2010 duidelijk lager dan voorheen (figuur 6).

De stijging van de reinigingsheffing is aanzienlijk geringer dan die van de rioolheffing. De laatste jaren verlagen veel gemeenten hun tarieven zelfs, als gevolg van lagere verwerkingskosten. Dit jaar doen 187 (deel)gemeenten dat. Hoewel de reinigingsheffing nog steeds de belangrijkste component is van de woonlasten voor huishoudens, daalt het aandeel van deze heffing al jaren. Die trend zal zich naar verwachting voortzetten.

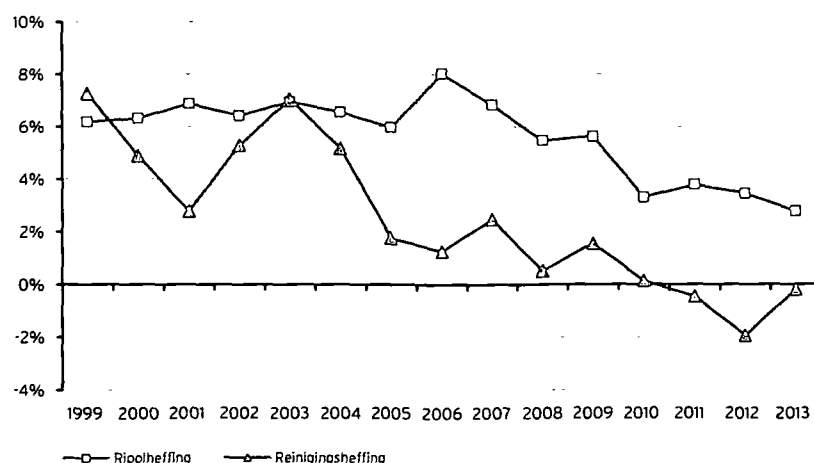
Woonlasten in brede zin

Eigenwoningbezitters zijn een groot deel van hun besteedbare inkomen kwijt aan woonlasten: de kosten van energie en water en van de opstalverzekering, en aan het wonen gerelateerde heffingen van gemeente, waterschap en rijksoverheid. Hieronder geven we de ontwikkeling weer van de woonlasten in brede zin, en van het aandeel daarin van de verschillende overheidslagen.¹²

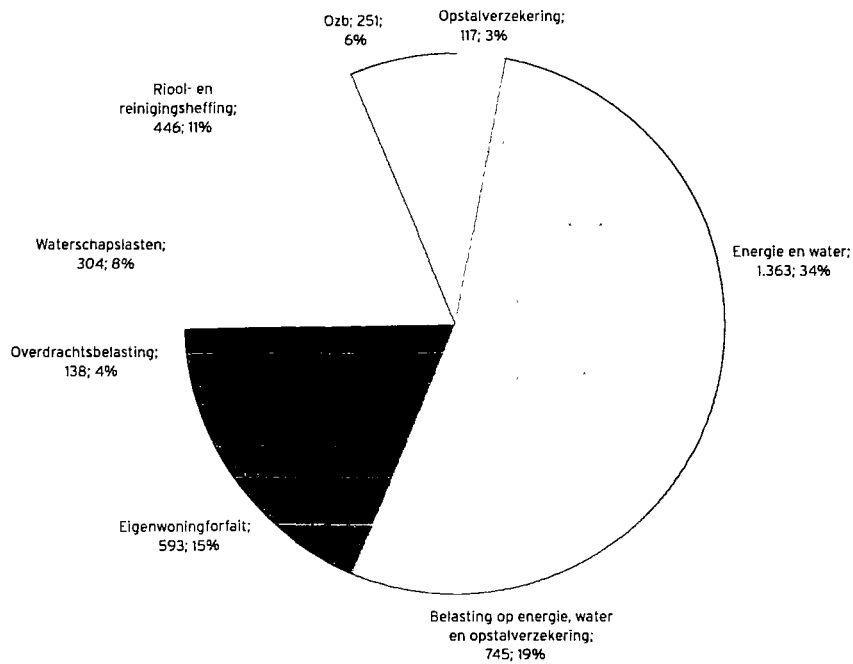
Bijkomende woonlasten

Woonlasten zijn er in soorten en maten. Om te beginnen is er natuurlijk de woning zelf. Die kan met eigen geld zijn gefinancierd, of, zoals meestal, met een hypothecaire lening. Hypotheeklasten maken vaak meer dan de helft uit van de woonlasten. Gemiddeld gaat het om 57 procent van de totale woonlasten. Verschillen in woningprijzen vormen de belangrijkste reden waarom woonlasten tussen huishoudens verschillen. Woningen zijn in de ene gemeente meer waard dan in de andere. Regionale

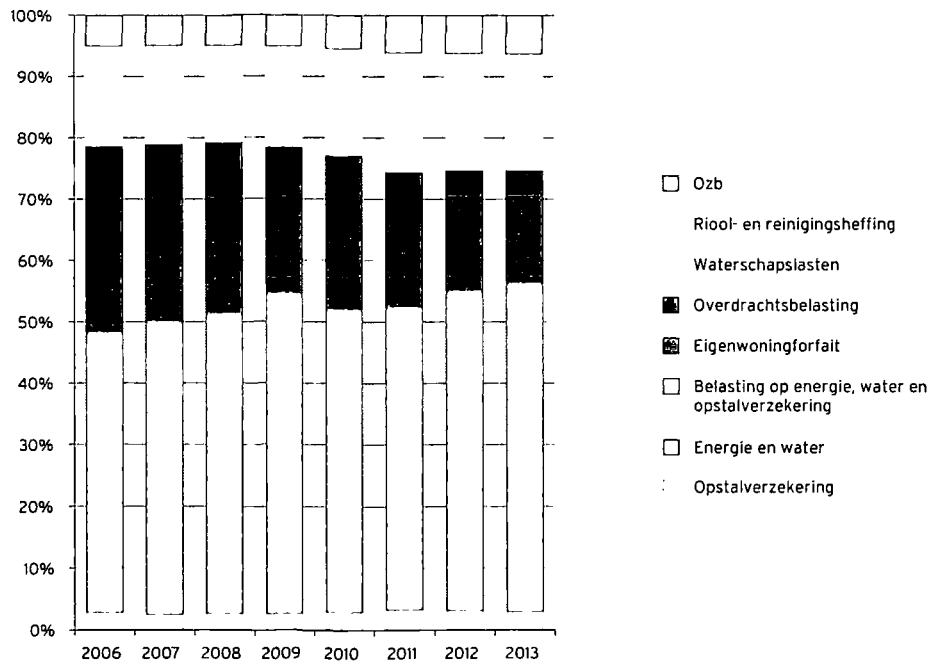
Figuur 6 Mutatie rioolheffing en reinigingsheffing (meerpersoonshuishouden)

Figuur 7 Samenstelling bijkomende woonlasten (in euro's en procenten)

Figuur 8 Ontwikkeling samenstelling bijkomende woonlasten

variatie in belastingtarieven speelt een veel kleinere rol.

In dit onderdeel focussen we op de *bijkomende* woonlasten. Het gaat hier om een breed scala, van de energierekening tot de onroerendezaakbelasting (ozb). Ieder huishouden heeft weer andere woonlasten. Dat hangt niet alleen af van de gezinssituatie, maar ook van bijvoorbeeld de locatie. Wij gaan uit van een standaard meerpersoonshuishouden met een eigen woning. We gaan uit van gemiddelde tarieven, gemiddeld energieverbruik, een gemiddelde woningwaarde, enzovoort.

Hoogte en samenstelling bijkomende woonlasten

De bijkomende woonlasten bedragen dit jaar voor een gemiddeld huishouden 3.957 euro. Dat is 12 procent van het gemiddelde besteedbare inkomen van gezinnen.

Energie en water nemen 34 procent van de bijkomende woonlasten voor hun rekening. De opstalverzekering is goed voor 3 procent. De overige bijkomende woonlasten zijn belastingen. Zie figuur 7. De belangrijkste woonbelastingen worden door het Rijk opgelegd. Belastingen op energie en water, het eigenwoningforfait en de overdrachtsbelasting maken samen 37 procent uit van de bijkomende woonlasten. Waterschapslasten zijn goed voor 8 procent, en gemeentelijke belastingen voor 18 procent van het totaal.

Figuur 8 laat zien dat de aandelen van de verschillende woonlastencomponenten de

afgelopen jaren niet sterk zijn veranderd. Er is één uitzondering: de overdrachtsbelasting is sinds 2012 fors lager. Dat komt vooral doordat het tarief is verlaagd van 6 naar 2 procent.

Ontwikkeling bijkomende woonlasten

De bijkomende woonlasten stijgen dit jaar voor een gemiddeld huishouden met 2,3 procent. Dat is 89 euro op jaarbasis.

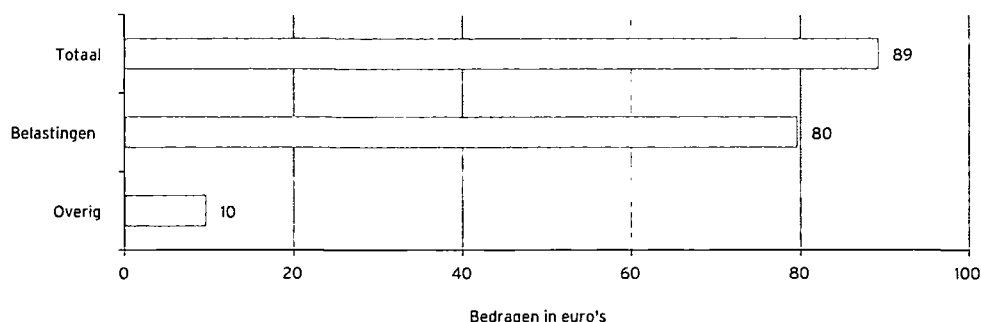
Figuur 9 laat zien dat de woonlastenontwikkeling vooral het gevolg is van veranderende belastingen, en in mindere mate van andere oorzaken. Woongerelateerde belastingen stijgen gemiddeld met 80 euro (3,3 procent). Het grootste aandeel in deze stijging hebben rijksbelastingen (figuur 10).

De overige bijkomende woonlasten (energie, water en opstalverzekering) stijgen met 10 euro per huishouden, ofwel met 0,7 procent.

Figuur 11 zet de mutaties van de onderdelen van de bijkomende woonlasten op een rij. Energie en water zijn zelf nauwelijks duurder geworden, maar de belasting op energie is aanzienlijk verhoogd, net als de btw. De opstalverzekering wordt goedkoper, ondanks verhoging van de assurantiebepasting van van 9,7 naar 21 procent.

Het gemiddeld betaalde bedrag aan overdrachtsbelasting en het eigenwoningforfait nemen af. Dat komt doordat de gemiddelde woningwaarde daalt. De overige onderdelen van de bijkomende woonlasten stijgen met minder dan tien euro per huishouden per jaar.

Figuur 9 Verandering bijkomende woonlasten

Decentrale lasten voor standaardhuishoudens en -bedrijven

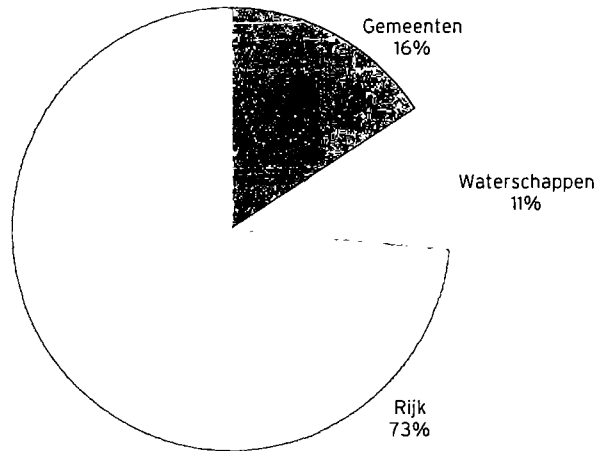
Belastingplichtigen (huishoudens en bedrijven) betalen vaak meerdere belastingen en heffingen. De ontwikkeling van afzonderlijke heffingen geeft daarom maar een beperkt beeld van de totale decentrale lastenontwikkeling voor huishoudens en bedrijven. Omdat huishoudens, en in sterkere mate, bedrijven, onderling verschillen, gaan we de ontwikkeling na voor enkele standaardhuishoudens en -bedrijven. Voor huishoudens lijkt dit enigszins op

de beschrijving van de woonlasten hierboven. Hier worden echter ook niet-woninggebonden heffingen meegenomen.

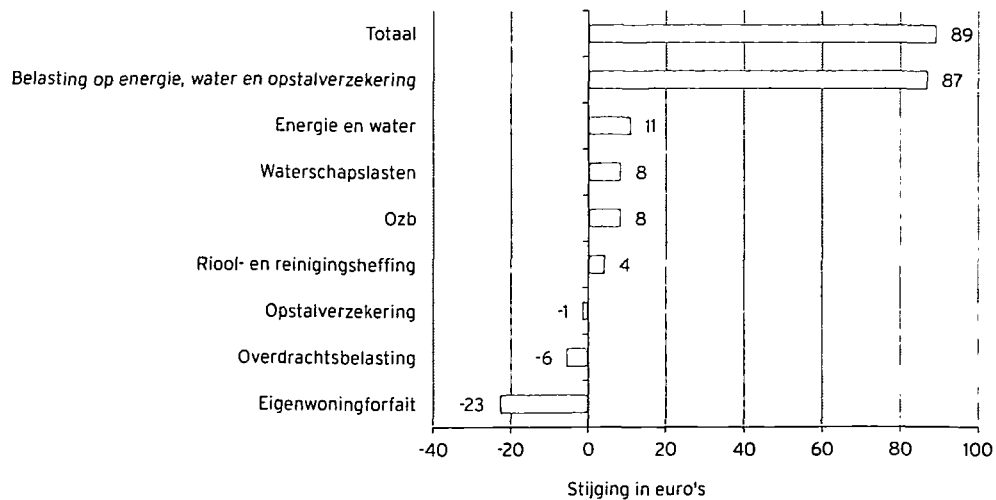
We onderscheiden twee standaardhuishoudens. Het ene huishouden woont in een huurwoning, het andere huishouden in een koopwoning. Beide huishoudens bestaan uit drie personen. Daarnaast kijken we naar de lastenontwikkeling van zes standaardbedrijven, te weten een winkel, een kantoor, een hotel, een agrarisch bedrijf, een groothandel en een productiebedrijf in de voedingsmiddelenindustrie.

Om de lasten in beeld te brengen moeten enkele uitgangspunten worden gekozen. Die staan vermeld

Figuur 10 Aandeel verschillende overheden in stijging woongerelateerde belastingen

Figuur 11 Mutatie per onderdeel

in tabel 2. De uitgangspunten voor bedrijven zijn ontwikkeld in overleg met VNO-NCW, Unie van Waterschappen, ANWB en Recron. Daarnaast is zo veel mogelijk aangesloten bij uitgangspunten die eerder voor andere rapportages zijn ontwikkeld.

De lasten voor een meerpersoonshuishouden in een huurwoning bedragen in 2013 gemiddeld 816 euro (tabel 3). Dat is 1,0 procent (8,35 euro) meer dan vorig jaar. Hiervan gaat 359 euro (44 procent) naar de gemeente, 235 euro (29 procent) naar het waterschap en 222 euro (27 procent) naar de provincie.

De lasten voor een meerpersoonshuishouden met een koopwoning zijn met gemiddeld 1.223 euro hoger dan die voor huishoudens in een huurwoning. Dit komt doordat huurders een deel van de belastingen en heffingen niet betalen (onder meer ozb, heffing gebouwd) die woningeigenaren wel betalen. Van

deze lasten gaat 57 procent naar de gemeente (697 euro), 25 procent naar het waterschap (304 euro) en 18 procent naar de provincie (222 euro). De lasten zijn gemiddeld 1,8 procent hoger dan vorig jaar (22 euro)

De hier gekozen standaardbedrijven betalen geen opcenten aan de provincie. De opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden alleen betaald voor personenauto's. Bedrijven maken vaak gebruik van bestelauto's, maar zij betalen daarvoor geen opcenten. Een kantoor zal wel gebruik maken van personenauto's, maar deze worden veelal geleased. Het leasebedrijf betaalt dan de provinciale opcenten.

Onze voorbeeldwinkel betaalt gemiddeld 2.319 euro voor de lokale lasten. Dat is een stijging van 2,6 procent (60 euro). Hiervan is 87 procent (2.022 euro) voor de gemeente en 13 procent (296 euro) voor het waterschap.

Tabel 2 Uitgangspunten standaardhuishoudens en -bedrijven 2013

	Woz-waarde ^a	Water- verbruik (m ³)	Vervuילים- eenheden	Afval (kilo)	Gewicht auto	Opper- vlakte ^b	Aantal over- nachtingen ^c
Meerpersoons- huishouden huurwoning	141.000 (60% gemiddelde woz-waarde)	137	3	Zie verant- woording	1.150	Nvt	Nvt
Meerpersoons- huishouden koopwoning	Gemiddelde woz- waarde gemeente	137	3	Zie verant- woording	1.150	Nvt	Nvt
Winkel	417.702	100	3	430 (rest)	Nvt ^d	Nvt	Nvt
Kantoor	1.068.541	100	3	150 (rest)	Nvt ^d	Nvt	Nvt
Hotel	1.457.102	300	7	430 (rest) 125 (gft)	Nvt ^d	Nvt	2.373
Agrarisch bedrijf	388.560	500	3	430 (rest)	Nvt ^d	40	Nvt
Groothandel	2.331.363	300	7	430 (rest)	Nvt ^d	Nvt	Nvt
Productiebedrijf voedingsmiddelen- industrie	11.656.814	30.000	300	privaatrechtelijk	Nvt ^d	Nvt	Nvt

a Peildatum woz-waarde 1 januari 2012

b Alleen relevant voor agrarisch bedrijf.

c Alleen relevant voor hotel.

d Voor bedrijfsauto's worden geen opcenten op de motorrijtuigenbelasting betaald.

Voor het gekozen kantoor stijgen de lasten met gemiddeld 2,9 procent (138 euro) tot 4.992 euro. Hiervan gaat, net als bij de voorbeeldwinkel, het grootste deel (90 procent ofwel 4.509 euro) naar de gemeente en de rest (10 procent, dat is 482 euro) naar het waterschap.

Voor een hotel liggen deze verhoudingen niet anders. Het voorbeeldhotel is dit jaar gemiddeld 10.641 euro kwijt, 4,7 procent meer dan vorig jaar (473 euro). Dit voorbeeldhotel betaalt 9.780 euro aan de gemeente (92 procent) en 861 euro aan het waterschap (8 procent).

Voor zowel de winkel, het kantoor als het hotel bestaat het grootste deel van de lokale lasten uit o.z.b. aan de gemeente.

Een agrarisch bedrijf betaalt meer heffingen aan het waterschap dan de andere bedrijven. Het gekozen agrarische bedrijf bezit grond en betaalt daarom een heffing ongebouwd. Dit is een bedrag per hectare, gemiddeld circa 61 euro. Daardoor betaalt het agrarische voorbeeldbedrijf een relatief groot deel van de lokale lasten aan het waterschap (in vergelijking met de andere bedrijven), namelijk 63 procent (3.088 euro). Aan de gemeente betaalt dit voorbeeldbedrijf gemiddeld 1.802 euro, waarmee het totaal op 4.890 euro komt. Dat is een stijging van 7,5 procent ten opzichte van vorig jaar (343 euro).

De gekozen groothandel en het productiebedrijf in de voedingsmiddelenindustrie betalen het grootste deel van hun decentrale lasten aan de gemeente, net als de winkel, het kantoor en het hotel. De groothandel in ons voorbeeld betaalt dit jaar gemiddeld 10.549 euro (stijging van 3,2 procent ofwel 331 euro). Hiervan gaat 89 procent naar de gemeente (9.424 euro). 1.125 euro gaat naar het waterschap.

Het productiebedrijf betaalt een kleiner deel van de lasten aan de gemeente (73 procent, 53.904 euro) dan de groothandel. Dit komt doordat een productiebedrijf van deze schaal voor de afvalinzameling een contract af zal sluiten met een privaatrechtelijke onderneming. Dit wordt dus niet betaald aan de gemeente. Aan het waterschap wordt gemiddeld 19.920 euro betaald. De totale lokale lasten komen daarmee voor dit voorbeeldbedrijf op 73.824 euro, 3,1 procent meer dan vorig jaar (2.223 euro).

Tabel 3 Totale decentrale lasten 2013

	Gemiddelde (euro)	Mutatie van het gemiddelde	Aandeel gemeente	Aandeel waterschap	Aandeel provincie
Meerpersoonshuishouden huurwoning	816	1,0%	44%	29%	27%
Meerpersoonshuishouden koopwoning	1.223	1,8%	57%	25%	18%
Winkel	2.319	2,6%	87%	13%	0%
Kantoor	4.992	2,9%	90%	10%	0%
Hotel	10.641	4,7%	92%	8%	0%
Agrarisch bedrijf	4.890	7,5%	37%	63%	0%
Groothandel	10.549	3,2%	89%	11%	0%
Productiebedrijf voedingsmiddelenindustrie	73.824	3,1%	73%	27%	0%

Opbrengsten decentrale heffingen

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de opbrengstontwikkelingen van de afzonderlijke belastingen en heffingen.

Inclusief en exclusief volume-effect

De opbrengstontwikkeling kan inclusief en exclusief volume-effect worden berekend. Het CBS verzamelt jaarlijks de opbrengsten volgens (deels nog niet vastgestelde) begrotingen van gemeenten, provincies en waterschappen. De ontwikkeling van deze opbrengsten is afhankelijk van zowel de ontwikkeling van de tarieven als die van de grondslagen. Dus als, bijvoorbeeld, het tarief van de rioolheffing gelijk blijft, dan zal de opbrengst toch stijgen als er dit jaar meer huishoudens zijn die de rioolheffing betalen. Deze opbrengstontwikkeling inclusief volume-effect zegt dus niets over de door huishoudens of bedrijven ervaren lasten.

In deze monitor willen we zoveel mogelijk de ontwikkeling in beeld brengen die relevant is voor de belastingbetaler. Daarom is de opbrengstontwikkeling, waar dat mogelijk is, gecorrigeerd voor dit volume effect. Dat kan door te berekenen wat de opbrengst zou zijn als de grondslag (onder meer het aantal huishoudens, aantal woningen, etc.) gelijk was gebleven. Omdat niet voor alle belastingen de tarieven en de grondslagen beschikbaar zijn, kan de opbrengstontwikkeling in een aantal gevallen alleen inclusief volume-effect worden weergegeven (op basis van gegevens van het CBS).

Gemeenten

Ozb

De totale opbrengst uit de ozb bedraagt in 2013 3.598 miljoen euro. Ongeveer de helft hiervan is afkomstig uit de ozb voor woningen.

De in tabel 4 gepresenteerde ozb-opbrengsten exclusief volume-effect zijn berekend op basis van de tarieven per gemeente en de verwachte totale woz-waarden in gemeenten. Gemeenten kunnen echter een deel van de potentiële ozb-opbrengst niet innen. Dat komt vooral door leegstand. Waar niet-woningen leeg staan kan geen ozb van gebruikers worden geheven. Omdat er geen bruikbare cijfers beschikbaar zijn over leegstand per gemeente kan hiermee in de berekeningen geen rekening worden gehouden.

Bij de opbrengstontwikkeling uit de ozb is zowel de mutatie inclusief als de mutatie exclusief volume-effect relevant. Zoals aangegeven in de inleiding bij dit hoofdstuk geeft de opbrengstontwikkeling exclusief volume-effect de lastenontwikkeling weer voor de belastingbetaler. Als we het volume-effect niet meenemen stijgt de opbrengst uit de ozb voor woningen met 3,3 procent en voor niet-woningen met 2,9 procent.

De opbrengstontwikkeling inclusief areaalontwikkeling is relevant in verband met de macronorm (zie blz. 30). Volgens de macronorm mag de totale ozb-opbrengst in 2013 met 2,76 procent stijgen. De ozb-opbrengst stijgt echter met 3,86 procent, 1,10 procentpunt (38 miljoen euro) meer dan afgesproken. Meer hierover vindt u op blz. 30.

Tabel 4 Ozb-opbrengst 2013 en mutatie

	Opbrengst 2012 (mln. euro)	Opbrengst 2013 incl. volume-effect (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect	Opbrengst 2013 excl. volume-effect (mln. euro)	Mutatie exclusief volume-effect
Woningen	1.736	1.799	3,7%	1.794	3,3%
Niet-woningen	1.728	1.798	4,1%	1.778	2,9%
Totaal	3.464	3.598	3,9%	3.571	3,1%

Gemeenten met sterk stijgende ozb-tarieven geven als belangrijkste reden de slechte financiële positie van de gemeente. Dat komt dan bijvoorbeeld door verliezen op de grondexploitatie.

Rioolheffing

Rioolheffing wordt door zowel huishoudens als bedrijven betaald. De totale opbrengst bedraagt 1.462 miljoen euro. Als we het volume-effect (meer huishoudens) buiten beschouwing laten stijgt de opbrengst uit de rioolheffing voor huishoudens met 2,9 procent, zie tabel 5. Omdat de grondslag, het aantal bedrijven dat rioolheffing betaalt, niet bekend is, kan de opbrengstontwikkeling voor bedrijven niet worden bepaald.¹³ De totale begrote opbrengst stijgt, inclusief volume-effect, met 3,3 procent.

Afvalstoffenheffing en reinigingsrecht

Huishoudens betalen een reinigingsheffing (afvalstoffenheffing, mogelijk in een enkele gemeente reinigingsrecht) voor het inzamelen en

verwerken van hun huisvuil. Gemeenten zamelen soms ook bedrijfsafval in. Als bedrijfsafval wordt ingezameld door de gemeente betaalt het bedrijf meestal een reinigingsrecht. Veel bedrijven sluiten echter een contract af met een particuliere inzamelaar. Het is mede daarom niet mogelijk om de opbrengstontwikkeling voor bedrijven weer te geven (zie ook blz. eindnoot 13).

Exclusief volume-effect daalt de opbrengst van de reinigingsheffing (-1,1 procent); inclusief volume-effect verandert de opbrengst bijna niet (-0,2 procent), zie tabel 6.

Leges

Voor de ozb, rioolheffing en reinigingsheffingen ontvangen huishoudens en bedrijven jaarlijks een aanslag. Dit geldt niet voor de leges. De grondslagen (aantal aangevraagde vergunningen, paspoorten, enzovoort) zijn niet per gemeente beschikbaar. Het is daardoor niet mogelijk om de opbrengstontwikkeling exclusief volume-effect te bepalen. In plaats daarvan

Tabel 5 Opbrengst rioolheffing 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect	Mutatie exclusief volume-effect
Huishoudens			2,9%
Bedrijven			n.b.
Totaal	1.462	3,3%	

Tabel 6 Opbrengst reinigingsheffingen 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect	Mutatie exclusief volume-effect
Huishoudens			-1,1%
Bedrijven			n.b.
Totaal	1.766	-0,2%	

is de opbrengstontwikkeling inclusief volume-effect weergegeven, op basis van begrotingscijfers. Die zijn beschikbaar voor twee categorieën leges, zie tabel 7.

De opbrengst van de secretarieleges (voor paspoorten, rijbewijzen, enzovoort) blijft, inclusief volume-effect, naar verwachting gelijk. Gemeenten begroten een daling van de opbrengst van de bouwleges (-6,4 procent), omdat zij verwachten dat de neerwaartse trend in het aantal aanvragen zal aanhouden. Om de (vaste) kosten te kunnen dekken verhogen gemeenten de tarieven van de bouwvergunningen (tabel 1). Daardoor stijgen de kosten voor een individuele aanvrager dus wel.

Natuurlijk is aan het begin van het jaar niet bekend hoeveel aanvragen in werkelijkheid zullen worden gedaan, net zo min als gemeenten dan al weten hoeveel paspoorten, rijbewijzen enzovoort ze gedurende het jaar zullen verstrekken.

Begrote opbrengsten moeten daarom met enige voorzichtigheid worden gehanteerd.

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is een bedrag per overnachting. Omdat er geen gegevens voorhanden zijn over het aantal overnachtingen wordt de opbrengstontwikkeling inclusief volume-effect weergegeven op basis van begrotingscijfers.

De opbrengst uit de toeristenbelasting bedraagt dit jaar naar verwachting 162 miljoen euro. Inclusief volume-effect wordt een stijging van 8,0 procent begroot.

Hondenbelasting

Een groot deel van de gemeenten kent een hondenbelasting. Het is niet bekend voor hoeveel

Tabel 7 Begrote opbrengst leges 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect
Secretarieleges	291	0,0%
Bouwvergunningen	436	-6,4%

Tabel 8 Begrote opbrengst toeristenbelasting 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect
Toeristenbelasting	162	8,0%

Tabel 9 Begrote opbrengst hondenbelasting 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect
Hondenbelasting	64	4,9%

honden hondenbelasting wordt betaald. Daarom is de opbrengstontwikkeling gebaseerd op begrotingsgegevens: de mutatie is inclusief volume-effect. De opbrengst uit de hondenbelasting is in 2013 64 miljoen euro. Dat is 4,9 procent meer dan vorig jaar.

Overige gemeentelijke belastingen

Gemeenten kennen nog een aantal andere belastingen en heffingen. Hoewel de aanslag voor een individueel huishouden of bedrijf aanzienlijk kan zijn is de totale opbrengst uit deze belastingen en heffingen, met uitzondering van de parkeerbelasting, gering. Dat komt doordat niet alle gemeenten deze belastingen heffen en omdat het aantal betalers vaak beperkt is.

Voor deze heffingen geldt daarnaast dat de tariefstructuur buitengewoon complex kan zijn, en dat grondslaggegevens niet beschikbaar zijn. We beperken ons daarom tot de begrote opbrengsten en de mutaties inclusief volume-effecten. Die staan vermeld in tabel 10.

Van deze overige gemeentelijk belastingen is de opbrengst uit de parkeerbelasting het hoogst: 645 miljoen euro, een stijging van 5,0 procent ten opzichte van vorig jaar. In omvang de tweede zijn de overige belastingen (150 miljoen euro) en daarna komt de precariobelasting (114 miljoen euro). De baatbelasting is met 1 miljoen euro de belasting met de laagste opbrengst.

Totaal gemeentelijke belastingen

Tellen we de opbrengst uit alle gemeentelijke heffingen op dan kunnen we de mutatie van de totale opbrengst berekenen. Omdat niet voor alle heffingen de ontwikkeling exclusief volume-effect beschikbaar is, kan deze mutatie alleen inclusief volume-effect worden berekend. Deze totale opbrengst stijgt in 2013 met 2,9 procent tot 8.546 miljoen euro. Zonder volume-effect komt de stijging vermoedelijk iets onder de 2 procent uit.

Tabel 10 Begrote opbrengst overige gemeentelijk belastingen en heffingen 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect
Parkeerbelasting	645	5,0%
Reclamebelasting	23	4,5%
Precario	114	9,6%
Forensenbelasting	28	3,7%
Baatbelasting	1	0,0%
Overige belastingen	150	2,0%

Onder overige belastingen vallen marktgelden, begraafplaatsrechten en roerendezaakbelastingen.

Tabel 11 Begrote opbrengst gemeentelijke heffingen 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect
Totaal	8.546	2,9%

Waterschappen

Zuiverings- en verontreinigingsheffing

Waterschappen zijn verantwoordelijk voor de zuivering van afvalwater. Afvalwater wordt via de riolering naar rioolwaterzuiveringsinstallaties geleid die worden beheerd door de waterschappen. De afvalwaterzuivering wordt bekostigd uit de zuiveringsheffing.

Een klein aantal huishoudens en bedrijven loost het afvalwater direct op het oppervlaktewater. Zij betalen een verontreinigingsheffing. Het tarief is gelijk aan dat van de zuiveringsheffing.

De opbrengst uit de zuiveringsheffing stijgt, zonder volume-effect, met 1,5 procent tot 1.221 miljoen euro. Omdat het aantal verontreinigingsseenheden naar verwachting weinig zal veranderen is de mutatie inclusief volume-effect ongeveer net zo hoog (tabel 12). De opbrengst uit de verontreinigingsheffing blijft nagenoeg gelijk (9 miljoen euro). Inclusief volume-effect daalt deze opbrengst (-10,0 procent), omdat wordt verwacht dat het aantal

verontreinigingsseenheden (directe lozingen) zal afnemen.

Watersysteemheffing

Waterschappen zijn verantwoordelijk voor het beheren van het waterpeil en zorgen voor 'droge voeten' (waterkering). De kosten worden gedekt uit de watersysteemheffing.¹⁴ De watersysteemheffing bestaat uit vier heffingen: de ingezetenenheffing, de heffing gebouwd, de heffing ongebouwd en de heffing natuur.

De ingezetenenheffing wordt betaald door huishoudens. De opbrengst uit de ingezetenenheffing bedraagt dit jaar 485 miljoen euro.¹⁵ Als we de verandering van het aantal ingezetenen buiten beschouwing laten (volume-effect) stijgt de opbrengst met 4,7 procent.

De heffing gebouwd wordt door eigenaren van gebouwen (woningen en niet-woningen) betaald en is, net als de ozb, een percentage van de woz-waarde. De opbrengst is dit jaar 611 miljoen euro. Als we uitgaan van hetzelfde areaal gebouwen als vorig jaar

Tabel 12 Opbrengst zuiveringsheffing en verontreinigingsheffing 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect	Mutatie exclusief volume-effect
Zuiveringsheffing	1.221	1,4%	1,5%
Verontreinigingsheffing	9	-10,0%	0,0%

Tabel 13 Opbrengst watersysteemheffing 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect	Mutatie exclusief volume-effect
Ingezetenen	485	5,5%	4,7%
Gebouwd	611	5,4%	5,7%
Ongebouwd	141	5,5%	6,6%
Natuur	2	0,9%	2,7%
Totaal	1.240	4,5%	5,4%

(en dus het volume-effect buiten beschouwing laten) is de opbrengst gestegen met 5,4 procent.

De heffing ongebouwd en de heffing natuur worden beide betaald door eigenaren van grond. De heffing natuur door eigenaren van natuurgrond, de heffing ongebouwd door eigenaren van andere onbebouwde grond. Die laatste groep bestaat veelal uit agrariërs, maar ook eigenaren van (spoor)wegen vallen er onder. De opbrengst uit de heffing ongebouwd stijgt (gecorrigeerd voor volume-effect) met 6,6 procent tot 141 miljoen euro. De opbrengst uit de heffing natuur stijgt met 2,7 procent tot 2 miljoen euro.¹⁶

Wegenheffing

Vijf waterschappen beheren een deel van het wegennet in hun beheersgebied. Vier van deze waterschappen brengen hier een afzonderlijke heffing voor in rekening, één waterschap bekostigt

het wegenonderhoud uit de opbrengst uit de watersysteemheffing. De wegenheffing wordt vaak alleen betaald door de belastingplichtigen in het gebied waar het wegenbeheer plaatsvindt, niet in het hele waterschap.

Tabel 14 geeft de opbrengsten en de ontwikkeling daarvan. De totale opbrengst van de wegenheffing is dit jaar 34 miljoen euro. Als we de verandering van het aantal huishoudens, hectaren grond en aantal gebouwen buiten beschouwing laten dan daalt de opbrengst uit de wegenheffing met -10,1 procent.

Totaal waterschapsheffingen

In totaal bedragen de waterschapslasten 2.504 miljoen euro, een lastenstijging van 3,2 procent ten opzichte van vorig jaar (inclusief volume-effect). Exclusief volume-effect is de stijging 3,1 procent (zie tabel 15).

Tabel 14 Opbrengst wegenheffing 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect	Mutatie exclusief volume-effect
Ingezetenen	15	-12,3%	-10,6%
Gebouwd	16	-12,1%	-9,4%
Ongebouwd	3	-13,4%	-12,0%
Natuur	0	0,0%	-12,0%
Totaal	34	-9,7%	-10,1%

Tabel 15 Opbrengst waterschapsheffingen 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect	Mutatie exclusief volume-effect
Totaal	2.504	3,2%	3,1%

Provincies

Provinciale opcenten

De opcenten op de motorrijtuigenbelasting zijn de belangrijkste belastingen van provincies. De hoogte van de motorrijtuigenbelasting is onder andere afhankelijk van het soort voertuig (bijvoorbeeld auto of motor), het gewicht van het voertuig en het soort brandstof dat het voertuig gebruikt. Bovenop het bedrag aan motorrijtuigenbelasting komen de opcenten. De opbrengst stijgt met 0,9 procent tot 1.457 miljoen euro (gecorrigeerd voor volume-effect). Inclusief volume-effect stijgt de opbrengst minder (-0,4 procent). Dat komt doordat er steeds meer zuinige auto's rondrijden, waarvoor geen wegenbelasting verschuldigd is.

Overige provinciale heffingen

Naast de opcenten op de motorrijtuigenbelasting kennen provincies nog enkele kleinere heffingen. Omdat grondslaggegevens ontbreken geven we hier alleen de opbrengstontwikkeling inclusief volume-effect weer, op basis van begrotingsgegevens. De opbrengst uit de grondwaterbelasting is dit jaar 15 miljoen euro (-3,3 procent). De opbrengst uit de overige heffingen bedraagt eveneens 15 miljoen euro (-4,6 procent).

Totaal provinciale heffingen

De totale opbrengst uit de provinciale heffingen bedraagt 1.480 miljoen euro. Inclusief volume-effect is dat een mutatie ter grootte van -0,4 procent.

Tabel 16 Opbrengst provinciale opcenten 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect	Mutatie exclusief volume-effect
Totaal	1.457	-0,4%	0,9%

Tabel 17 Begrote opbrengst overige provinciale heffingen 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect
Grondwaterbelasting	15	-3,3%
Overige heffingen	15	-4,6%

Tabel 18 Totale opbrengst provinciale heffingen 2013

	Opbrengst (mln. euro)	Mutatie inclusief volume-effect
Totaal	1.480	-0,4%

De ozb-opbrengst en de macronorm

Normering

Elke afzonderlijke gemeente is vrij om zelf de hoogte van de ozb-tarieven te bepalen. In 2006 en in 2007 golden hiervoor beperkingen, maar die zijn in 2008 weer opgeheven. Toen is wel een zogeheten macronorm ingevoerd. Die stelt een bovengrens aan de totale stijging van de ozb-opbrengst.

De macronorm is niet in wetgeving vastgelegd. Het is een bestuurlijke afspraak tussen het Rijk en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). In het bestuursakkoord met de VNG van 4 juni 2007 is afgesproken dat bij overschrijding van de macronorm het volume van het gemeentefonds kan worden verlaagd. Dit is in 2008 of in 2012 echter niet gebeurd, terwijl het kabinet in die jaren wel een overschrijding constateerde. Kortom op het gemeentefonds zou betekenen dat gemeenten collectief worden gestraft als een aantal van hen de ozb-opbrengst sterk laat toenemen. Dat lijkt geen optimaal sturingsmechanisme.

De macronorm is in 2010 geëvalueerd.¹⁷ Toen is met waardering geconstateerd dat de ozb-opbrengst, op een kleine overschrijding in 2008 na, binnen de marges van de norm is gebleven.¹⁸

Concreet houdt de macronorm in dat de opbrengst van de ozb van alle gemeenten samen niet meer mag stijgen dan de reële trendmatige groei van het bruto binnenlands product (thans 1,25 procent) plus de prijsontwikkeling¹⁹ (1,75 procent).²⁰ Dat betekent een maximale stijging van 3 procent. Voor 2013 wordt de macronorm echter verlaagd met de overschrijding van die norm in 2012. Die overschrijding bedroeg 7,7 miljoen euro. Per saldo mag de ozb-opbrengst in 2013 met 2,76 procent (89,4 miljoen euro) toenemen.²¹

Meting

Toezicht op de naleving van de macronorm kan op basis van drie bronnen: begrotingscijfers, rekeningcijfers en een combinatie van tarief- en grondslagcijfers.

Het CBS verzamelt jaarlijks de gemeentelijke begrotingscijfers. Die hebben echter enkele beperkingen. Ze zijn deels gebaseerd op nog niet vastgestelde begrotingen, en ze hebben weliswaar betrekking op de meeste, maar niet op alle gemeenten. Ook blijkt er altijd een gat te gapen tussen begrote en gerealiseerde opbrengst, met name bij de ozb.²² Bij een op basis van deze CBS-cijfers geconstateerde overschrijding van de macronorm is het daarom niet zeker of de ozb werkelijk teveel is gestegen. Van 2012 op 2013 is de ozb-opbrengst volgens opgave door het CBS gestegen met 5,19 procent. Dat is ruim boven de op basis van de macronorm toegestane 2,76 procent.

Eventuele overschrijdingen van de macronorm kunnen ook worden gemonitord op basis van de gemeentelijke rekeningen in plaats van de begrotingen. Rekeningcijfers hebben het voordeel definitief te zijn, maar zijn slechts met vertraging beschikbaar. Daarom zijn ze voor dit doel ongeschikt.

In de derde plaats kunnen de ozb-opbrengsten worden berekend aan de hand van ozb-tarieven en woz-waarden. Het nadeel hiervan is echter dat deze methode de daadwerkelijke ozb-opbrengst per definitie overschat omdat in de praktijk altijd een deel van de grondslag oninbaar is, bijvoorbeeld wanneer er door leegstand geen gebruiker van een bedrijfspand is. Op het niveau van mutaties is het echter wel mogelijk een vergelijking te maken. Daarvoor moet dan de vooronderstelling worden gemaakt dat leegstand van jaar op jaar weinig verandert. Verder zijn de definitieve woz-waarden pas met vertraging bekend. Wij maken gebruik van voorlopige cijfers (zie blz. 115).

Een ex post vergelijking van de drie methoden laat zien dat conclusies trekken op basis van begrotingscijfers alleen, riskant kan zijn.²³ Ook is van de begrote ozb-opbrengsten geen uitsplitsing beschikbaar naar de heffing van woningen en die van niet-woningen. Wij geven dan ook de voorkeur aan de berekening op basis van tarieven en woz-waarden.

Berekend op basis van de ozb-tarieven en de waarde van onroerende zaken blijkt de ozb-opbrengst dit jaar 3,86 procent te stijgen (inclusief areaaluitbreiding). Dat is aanzienlijk minder dan

volgens de begrotingscijfers van het CBS, maar wel duidelijk boven de macronorm (2,76 procent).

Achtergrond opbrengstontwikkeling

Tabel 19 splitst de ozb-stijging uit naar een heffing van eigenaren van woningen, van eigenaren van niet-woningen en van gebruikers van niet-woningen. Gebruikers van woningen betalen sinds 2006 geen ozb meer. Uit deze tabel blijkt dat er geen grote verschillen bestaan tussen de opbrengststijging van de drie ozb-heffingen.

Welke gemeenten de ozb naar verhouding sterk hebben verhoogd is te zien op kaart 6 (woningen) en kaart 10 (niet-woningen).

Consequenties

De gemeenten hebben zich dit jaar gezamenlijk niet aan de macronorm gehouden. De afspraak is dat bij overschrijding van de macronorm in het *Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen* een bestuurlijke weging plaatsvindt van de mogelijke oorzaken van de overschrijding. Het kabinet behoudt zich het recht voor om een correctie door te voeren op de omvang van het gemeentefonds. Deze formulering laat strikt genomen geen gerichte korting voor overtreders toe. Dat zou immers de verdeling van het fonds veranderen. Dit betekent dat gemeenten die zelf onder de norm zijn gebleven financieel kunnen worden gestraft voor het beleid van andere gemeenten. Dat geldt zelfs voor de 27 gemeenten die de ozb verlagen.

Bij de rechtvaardigheid hiervan kunnen vraagtekens worden gezet. Ook lijkt een dergelijk systeem niet de goede prikkels af te geven. Dat komt doordat een gemeente die de ozb sterk verhoogt daarvoor niet of maar zeer beperkt wordt bestraft. Immers, wanneer de andere gemeenten de ozb binnen de perken houden wordt de macronorm niet overschreden, en volgt geen straf. Wanneer de macronorm wel wordt overschreden wordt de straf over alle gemeenten verdeeld, naar rato van hun aandeel in de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De veroorzakers komen er met een verhoudingsgewijs lichte boete van af. Daar komt bij dat gemeenten, voor jaren waarin een overschrijding van de norm wordt

verwacht, juist voor hogere tarieven zouden kunnen kiezen om de te verwachten daling van hun uitkering te compenseren. Dit alles is in de evaluatie van de macronorm niet aan de orde gekomen.

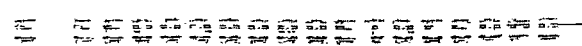
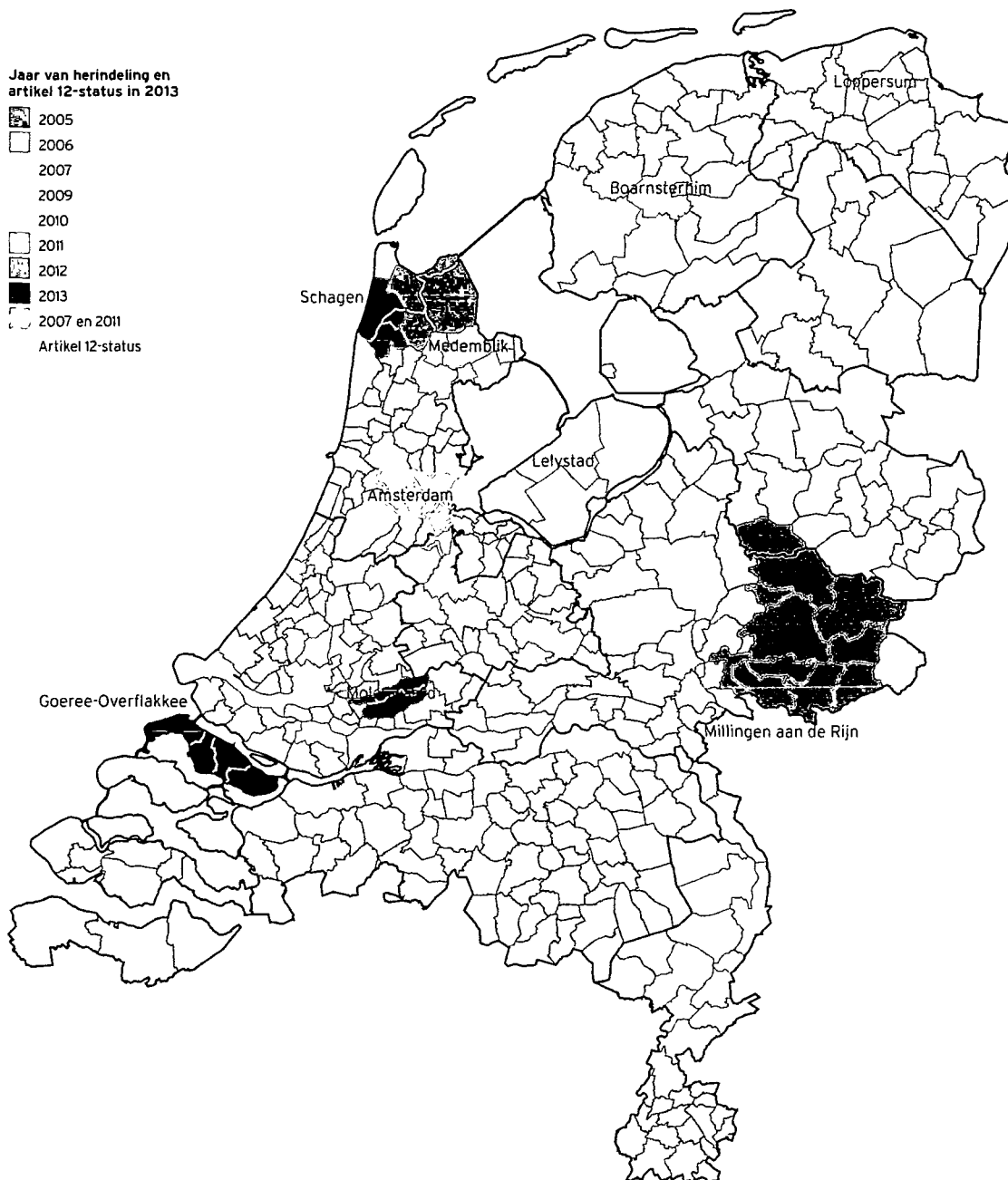
Een korting op het gemeentefonds als reactie op een overschrijding van de macronorm is zoals gezegd geen automatisme. Het is niet eerder voorgekomen, ook niet in 2008 of 2012. Maar de geloofwaardigheid van de macronorm kan wel in gevaar komen wanneer sancties nooit worden toegepast. Ook het in mindering brengen van de overschrijding op de toegestane opbrengstgroei in het jaar erop kan bezwaarlijk van jaar op jaar worden toegepast.

De ozb is goed voor 1,5 procent van de landelijke belasting- en premieopbrengst. De overschrijding van de macronorm met 1,10 procentpunt (38 miljoen euro) komt neer op een te hoge stijging van de landelijke belastingopbrengst van 0,0161 procent. Ernstige macro-economische consequenties vallen daar niet van te verwachten. Over de ontwikkeling van de koopkracht zegt de overschrijding van de macronorm weinig. De macronorm betreft immers de stijging van de ozb-opbrengst inclusief areaaluitbreiding (nieuwbouw). Doordat er een volume-effect in zit zegt deze stijging weinig over de druk op afzonderlijke belastingplichtigen.

Tabel 19 Procentuele stijging ozb-opbrengst uitgesplitst naar heffing

Woningen: eigenaar	3,66%
Niet-woningen: eigenaar	4,15%
Niet-woningen: gebruiker	3,94%
Totaal	3,86%

1 Artikel 12-status en gemeentelijke herindeling

1 Gemeentelijke herindeling en artikel 12-status

Gemeentelijke herindeling

Van 2012 op 2013 is het aantal gemeenten met zeven afgenomen tot 408. Op de kaart hiernaast zijn de gemeenten ingekleurd die de afgelopen jaren zijn heringedeeld.

Het kabinet Rutte II streeft naar een radicale vermindering van het aantal gemeenten. Alleen gemeenten met ten minste 100.000 inwoners worden levensvatbaar geacht. Op dit moment hebben maar 26 gemeenten zo veel inwoners. Opschaling zou de bestuurskracht van gemeenten vergroten, en op termijn een miljard euro aan kosten besparen (volgens het regeerakkoord). Uit onderzoek blijkt echter dat herindelingen juist leiden tot structureel hogere uitgaven.²⁴

Sommige heringedeelde gemeenten hanteren voor een aantal gemeentelijke belastingen nog verschillende tarieven in de territoria van de opgeheven gemeenten. Ook de Amsterdamse stadsdelen kennen verschillende belastingtarieven. In deze uitgave worden daarom de binnengemeentelijke tariefgebieden afzonderlijk weergegeven. De relevante binnengrenzen zijn op de kaart hiernaast wit ingetekend.

Artikel 12

Gemeenten die in ernstige financiële problemen verkeren, kunnen op grond van artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet een aanvullende uitkering aanvragen. Dit kan als de algemene middelen van de gemeente aanmerkelijk en structureel tekortschieten om in de noodzakelijke behoeften te voorzien, terwijl de eigen inkomsten zich op een redelijk peil bevinden. Dit laatste betekent (in 2013) concreet dat reinigingsheffing en rioolheffing kostendekkend moeten zijn en dat het gewogen gemiddelde ozb-tarief ten minste 0,1540 procent van de woz-waarde moet bedragen. Tot 2012 bestond er eveneens een minimumtarief

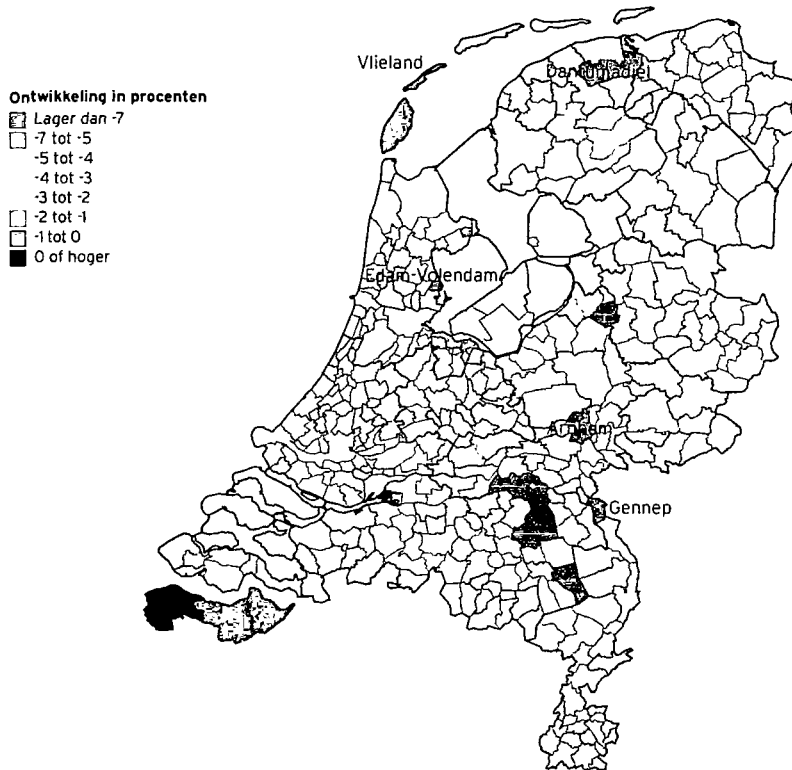
voor de rioolheffing, maar dat is opgeheven. Niet-kostendekkende tarieven voor riool en reiniging zijn alleen toegestaan voor zover deze door een hoger ozb-tarief worden gecompenseerd.

Artikel 12-gemeenten zijn dus genoodzaakt hoge tarieven te hanteren. Of dit ook altijd tot hoge lasten voor hun inwoners leidt, hangt af van de waarde van de onroerende zaken binnen deze gemeenten.

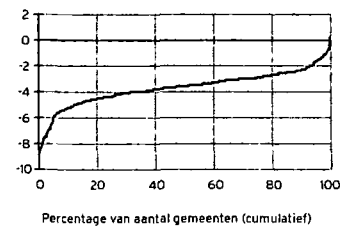
Aantal artikel 12-gemeenten gestabiliseerd

In de jaren tachtig van de vorige eeuw hadden nog tientallen gemeenten de artikel 12-status. Sindsdien is dit aantal gestaag teruggelopen, onder meer door de voortdurende gemeentelijke herindelingen en de invoering van de nieuwe Financiële-verhoudingswet uit 1997, die beter rekening houdt met kostenverschillen tussen gemeenten.²⁵ Dit jaar zijn er vier artikel 12-gemeenten, net als vorig jaar.²⁶ Op de kaart zijn artikel 12-gemeenten geel gekleurd.

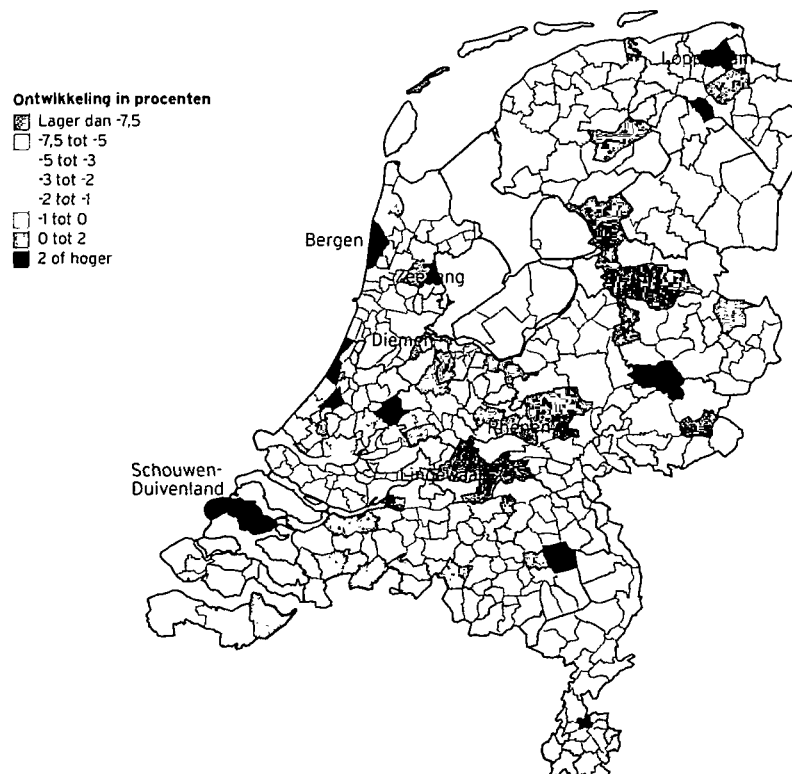
2 Waardestijging woningen

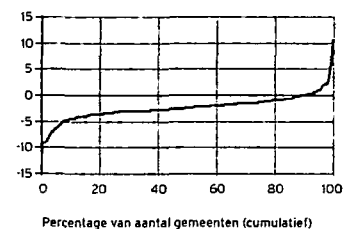
Dantumadiel	-8,6%
Gennep	-8,4%
Edam-Volendam	-8,2%
Vlieland	-0,8%
Arnhem	-0,4%
Sluis	0,2%
Gemiddelde	-3,7%
Mediaan	-3,6%

3 Waardestijging niet-woningen

Diemen	-11,0%
Lingewaal	-9,3%
Rhemen	-9,2%
Loppersum	6,0%
Zeevang	6,0%
Schouwen-Duiveland	10,5%
Gemiddelde	-2,9%
Mediaan	-2,4%

2 en 3 Waardestijging woningen en niet-woningen

Taxatie

De waarde van woningen en van niet-woningen wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld, waarbij het peiljaar telkens een jaar opschuift. Voor 2013 geldt de waarde op 1 januari 2012. Vorig jaar was dat 2011. Helaas kan de nieuwe waarde van sommige objecten pas in een laat stadium definitief worden vastgesteld (onder meer als gevolg van bezwaar- en beroepsprocedures), zodat gemeenten hun definitieve ozb-tarieven pas laat kunnen vaststellen. De ozb-tarieven moeten weliswaar voor het begin van het jaar worden gekozen, maar mogen in de loop van het jaar nog worden verlaagd (niet verhoogd).

De waarde van de onroerende zaken binnen de gemeentegrenzen kan ook zijn toegenomen door nieuwbouw (of afgenomen door sloop). Deze zogeheten areaalontwikkeling wordt bij de waardeontwikkeling niet meegerekend. De waardeontwikkeling wordt in deze atlas gebruikt om de mutatie van de ozb-tarieven te corrigeren. Immers, hogere waarden leiden vaak tot lagere tarieven, en andersom. Om de reële tariefontwikkeling te berekenen wordt voor de waardeontwikkeling gecorrigeerd.

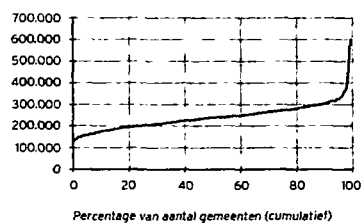
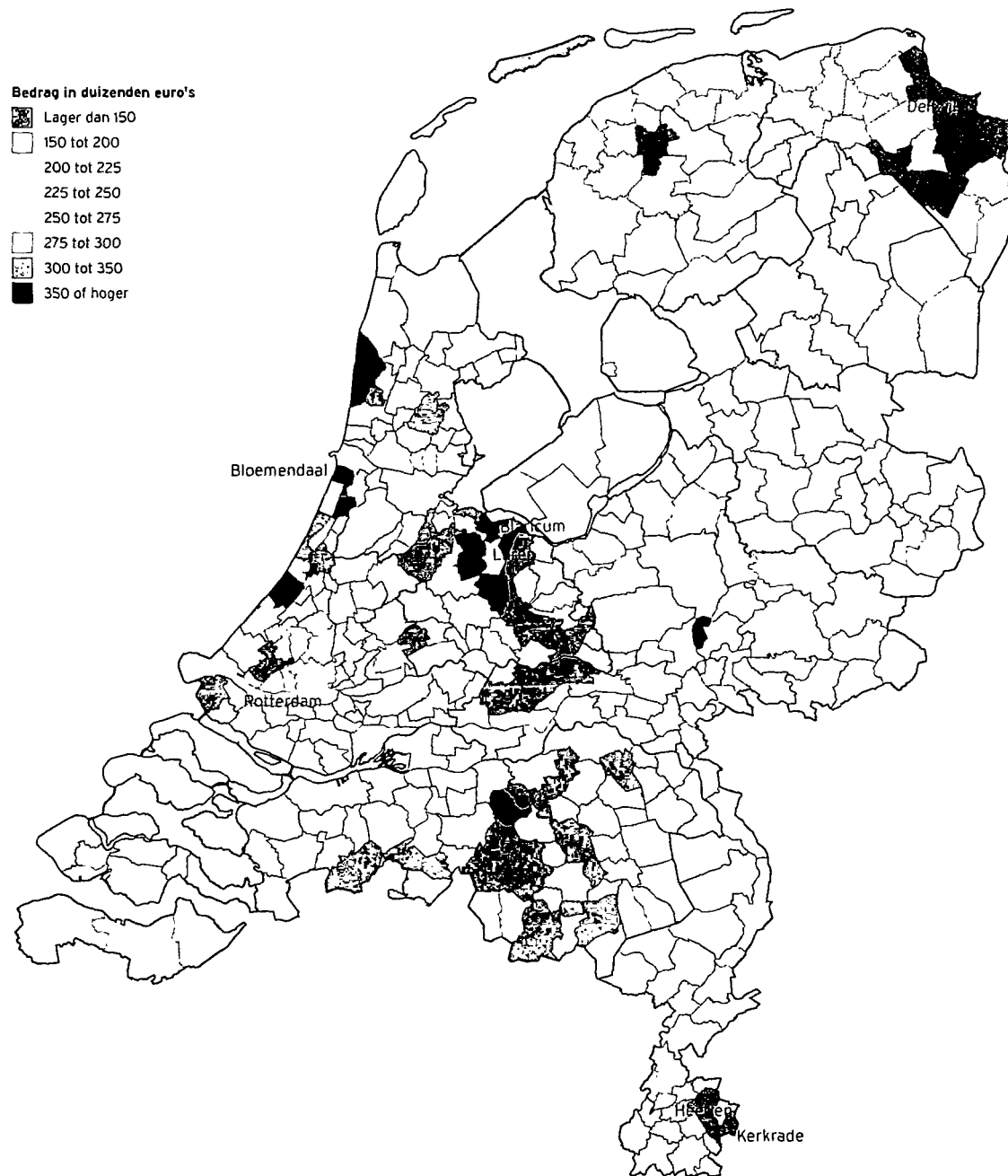
Waardestijging woningen

De definitieve waardemutaties waren nog niet beschikbaar op het moment dat deze atlas is samengesteld. De vermelde waardeontwikkelingen betreffen voorlopige cijfers.²⁷ De gemiddelde waardeontwikkeling van woningen varieert van -8,6 procent in Dantumadiel tot 0,2 procent in Sluis. Het landelijke gemiddelde bedraagt -3,7 procent. In 407 gemeenten daalde de gemiddelde woning in waarde. De enige gemeente waar de waarde stijgt is Sluis (0,2 procent). Voor 61 procent van de gemeenten geldt dat de waardeontwikkeling tussen de -4 en de 0 procent ligt.

Waardestijging niet-woningen

De gemiddelde waardeontwikkeling van niet-woningen varieert van -11,0 procent in Diemen tot 10,5 procent in Schouwen-Duiveland. Gemiddeld bedroeg de waardeontwikkeling -2,9 procent. In 54 procent van de gemeenten ligt de waardeontwikkeling tussen de -3 en de 0 procent. In 364 gemeenten daalt de gemiddelde waarde van niet-woningen.

4 Gemiddelde woningwaarde

Heerlen	129.000
Kerkrade	134.000
Delfzijl	139.000
Laren	571.000
Blaricum	575.000
Bloemendaal	601.000
Gemiddelde	236.000
Mediaan	239.000

4 Gemiddelde woningwaarde

Gemiddelde

De taxatiewaarde van een woning bedraagt gemiddeld 236.000 euro. Dat is een verandering van -3,7 procent in vergelijking met vorig jaar. Via de ozb-aanslag (en in sommige gemeenten ook via de rioolheffing) werkt de woningwaarde door in de woonlasten die huishoudens aan de gemeente moeten betalen. Ook de heffing gebouwd van de waterschappen, de inkomstenbelasting (het eigenwoningforfait en de vermogensheffing in box 3) en de overdrachtsbelasting gebruiken de woningwaarde als grondslag.

Omdat de definitieve waardecijfers van onroerende zaken nog niet beschikbaar zijn, vermelden wij voorlopige gegevens. Die zijn berekend door de *gemiddelde waarde van woningen binnen een gemeente* in 2012 (bron: CBS) te verhogen met behulp van voorlopige cijfers met betrekking tot de waardeverandering binnen die gemeente.

Grote verschillen

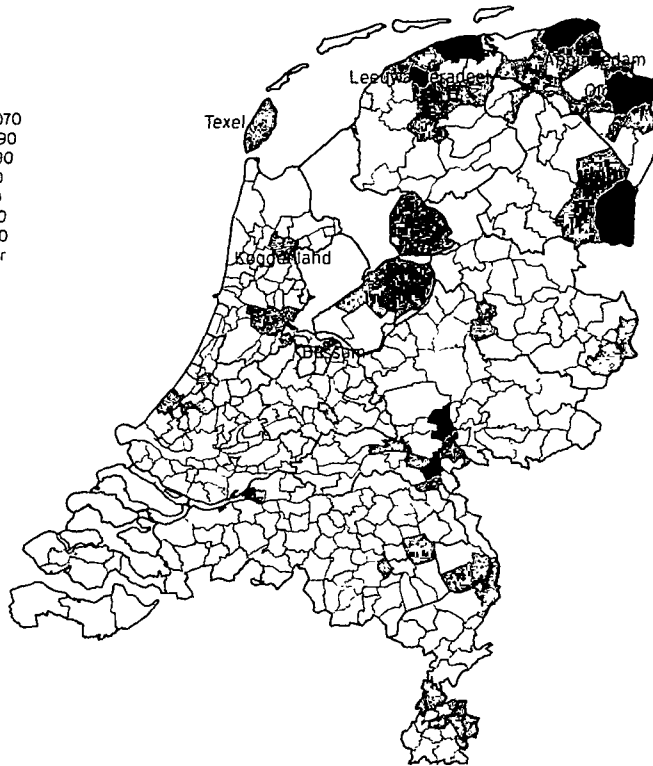
De goedkoopste woningen staan in de periferie: het Noorden, Zeeland en Limburg, maar ook in en om Rotterdam zijn woningen gemiddeld weinig waard. In Heerlen bedraagt de gemiddelde woningwaarde 129.000 euro. De duurste woningen staan in de villadorpen rond de grote steden. Bloemendaal spant de kroon met een gemiddelde waarde van 601.000 euro. De figuur onder de kaart laat zien dat er enkele gemeenten zijn met uitzonderlijk dure huizen. Voor de rest is de verdeling vrij vlak.

De verschillen in de waarde van onroerende zaken hebben twee oorzaken. Ten eerste zijn sommige plaatsen gewilder dan andere: een vrijwel identieke woning is in Bloemendaal veel meer waard dan in Heerlen. Heerlen ligt in Zuid-Limburg, één van de gebieden waar de bevolking daalt. Daarnaast verschilt de samenstelling van het woningenbestand: in Bloemendaal staan veel villa's, in Heerlen meer eenvoudige woningen.

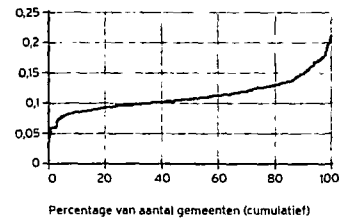
5 Ozb-tarief woningen

Percentage

- Lager dan 0,070
- 0,070 tot 0,090
- 0,090 tot 0,100
- 0,100 tot 0,110
- 0,110 tot 0,120
- 0,120 tot 0,140
- 0,140 tot 0,180
- 0,180 of hoger

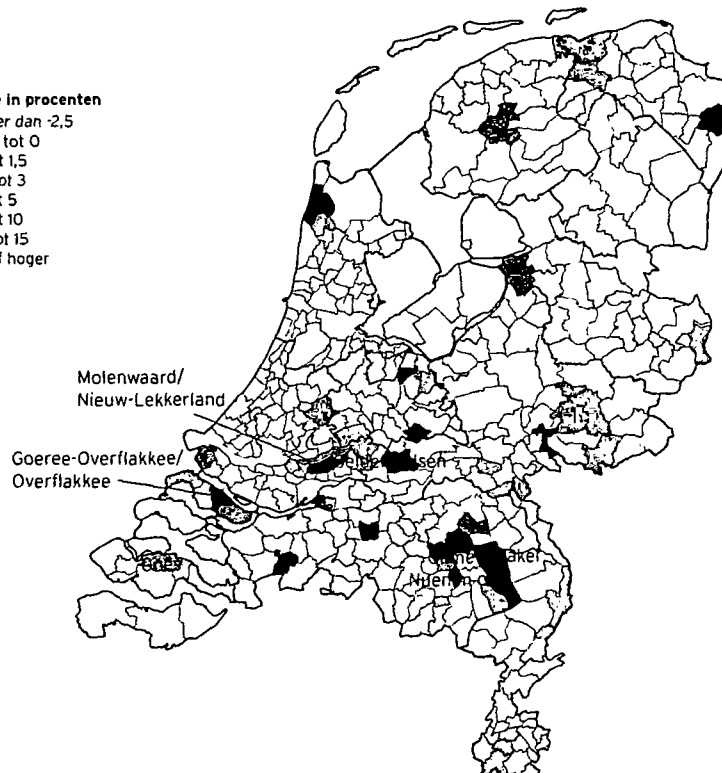
Texel	0,0434
Koggenland	0,0471
Bussum	0,0495
Leeuwarderadeel	0,1998
Oldambt	0,2042
Appingedam	0,2108
Gemiddelde	0,1091
Mediaan	0,1062

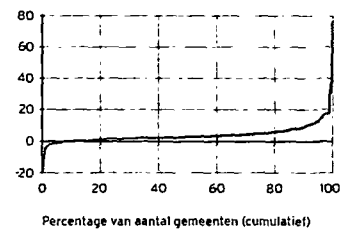
6 Mutatie ozb-tarief woningen

Mutatie in procenten

- Lager dan -2,5
- -2,5 tot 0
- 0 tot 1,5
- 1,5 tot 3
- 3 tot 5
- 5 tot 10
- 10 tot 15
- 15 of hoger

Goeree-Overflakkee/ Oostflakkee	-18%
Goes	-13%
Molenwaard/ Nieuw-Lekkerland	-12%
Geldermalsen	38%
Nuene c.a.	39%
Gemert-Bakel	76%

5 en 6 Ozb-tarief woningen en mutatie

Tarieven

Kaart 5 hiernaast laat het ozb-tarief zien voor eigenaren van woningen. Van twee gemeenten zijn voorlopige tarieven opgenomen, omdat vrijwel vaststond dat dit de definitieve tarieven zouden worden.²⁸ Het gemiddelde tarief bedraagt 0,1091 procent. Dat is (gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling) 3,3 procent hoger dan vorig jaar.

Volgens de macronorm (een bestuurlijke afspraak tussen de rijksoverheid en de VNG, zie blz. 30) mag de landelijke opbrengst van de ozb niet meer stijgen dan 2,76 procent. Dat geldt voor de opbrengst van woningen en van niet-woningen samen. Op basis van de ozb-tarieven voor 2012 en 2013 en de voorlopige waardeontwikkeling valt een opbrengstgroei te becijferen van 3,86 procent. Dat is duidelijk boven de macronorm. Deze opbrengstgroei is niet alleen het gevolg van tariefstijgingen, maar ook van areaaluitbreiding.

In 64 procent van de gemeenten ligt het ozb-tarief voor woningen tussen 0,0800 en 0,1200 procent (zie de figuur bij de kaart). Ter vergelijking: het eigenwoningforfait komt gemiddeld overeen met een tarief van 0,2520 procent van de woz-waarde.²⁹ Dit is 2,3 keer zo hoog als het gemiddelde ozb-tarief. Het gemiddelde tarief van de met de ozb vergelijkbare "heffing gebouwd" van de waterschappen bedraagt 0,0304 procent. Dat is 28 procent van het gemiddelde ozb-tarief voor woningen.

Dit jaar heeft Texel het laagste tarief (0,0434 procent) en Appingedam het hoogste (0,2108 procent). Een vergelijking van de tarieven is echter niet erg informatief, omdat gemeenten met goedkope woningen hogere tarieven nodig hebben om een bepaalde opbrengst te krijgen dan gemeenten met dure huizen (zie bijlage). Dit verklaart deels de overwegend rode kleur van Groningen, Friesland en Zuid-Limburg op kaart 5. Kaart 8 laat daarom de gestandaardiseerde tarieven zien, die hiervoor zijn gecorrigeerd.

Tariefmutaties

Een deel van de jaarlijkse tariefaanpassing is bedoeld om te compenseren voor de ontwikkeling van de waarde van onroerende zaken. Immers, wanneer deze waarde stijgt kan met een lager tarief dezelfde opbrengst worden verkregen. Bij een waardedaling moet het tarief omhoog om de opbrengst ten minste gelijk te houden. Om de reële tariefontwikkeling te kunnen bepalen zijn de tarieven in 2013 daarom vergeleken met de tarieven in 2012 die zijn gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling. Het gemiddelde tarief van de ozb op het eigendom van woningen is - aldus gecorrigeerd - dit jaar 3,3 procent verhoogd.

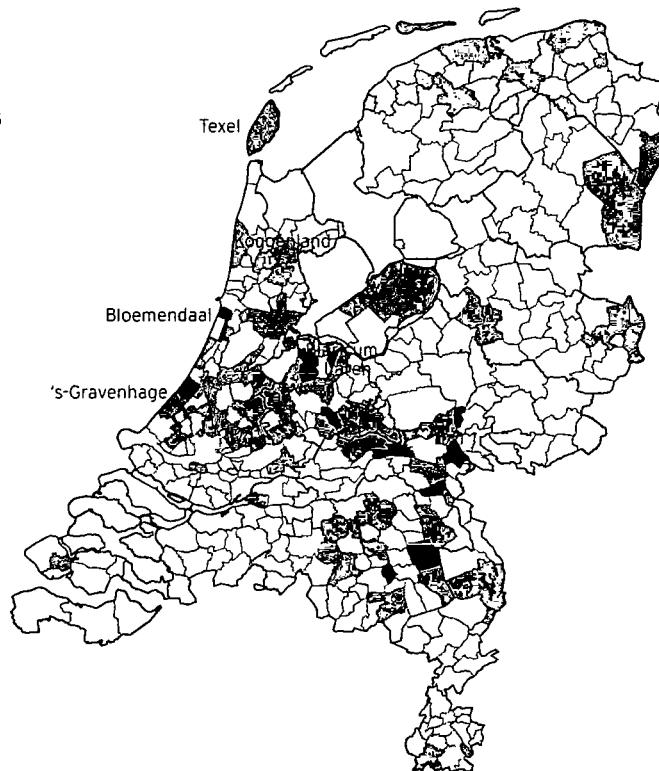
Dit jaar daalt het ozb-tarief voor woningen (na correctie voor de waardeontwikkeling) in 39 gemeenten. De grootste dalingen vonden plaats in Goeree-Overflakkee/Oostflakkee (-18 procent) en in Goes (-13 procent). De daling in de voormalige gemeente Oostflakkee is een gevolg van de herindeling. In de nieuwe gemeente Goeree-Overflakkee is het ozb-tarief lager dan in de voormalige gemeente. In de gemeente Goes werd een deel van de ozb-opbrengst tot nu toe gebruikt om de rioleringskosten te dekken. Voortaan wordt een groter deel van de kosten gedekt uit de opbrengsten uit de rioolheffing, waardoor de ozb-tarieven kunnen dalen.

De grootste tariefverhoging vindt plaats in Gemert-Bakel (76 procent). Deze gemeente heeft meer inkomsten nodig om financiële tekorten op de grondexploitatie op te vangen. Nuenen c.a. verhoogt het ozb-tarief met 39 procent. Ook Nuenen heeft financiële problemen door verliezen op de grondexploitatie. Om deze tekorten op te vangen worden onder meer de ozb-tarieven verhoogd.³⁰

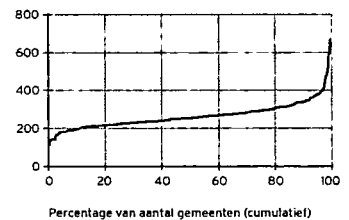
7 Ozb-aanslag woning met gemiddelde waarde

Bedrag in euro's

- ☒ Lager dan 175
- ☐ 175 tot 200
- ☐ 200 tot 225
- ☐ 225 tot 250
- ☐ 250 tot 275
- ☐ 275 tot 300
- ☐ 300 tot 400
- ☐ 400 of hoger

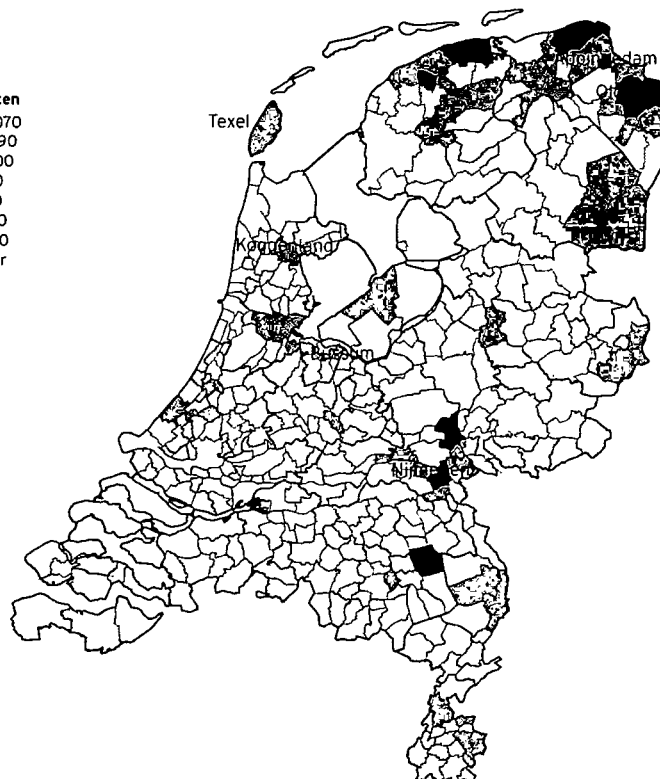
Texel	116
Koggenland	118
's-Gravenhage	126
Bloemendaal	578
Laren	590
Blaricum	667
Gemiddelde	251
Mediaan	253

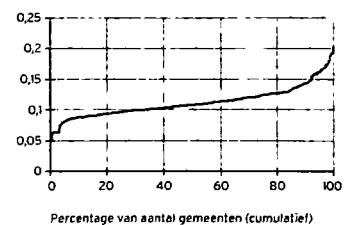
8 Gestandaardiseerd ozb-tarief woningen

Tarief in procenten

- ☒ Lager dan 0,070
- ☐ 0,070 tot 0,090
- ☐ 0,090 tot 0,100
- ☐ 0,100 tot 0,110
- ☐ 0,110 tot 0,120
- ☐ 0,120 tot 0,140
- ☐ 0,140 tot 0,180
- ☐ 0,180 of hoger

Koggenland	0,0470
Texel	0,0508
Bussum	0,0577
Oldambt	0,1939
Nijmegen	0,1943
Appingedam	0,2031
Gemiddelde	0,1091
Mediaan	0,1080

7 en 8 Gemiddelde aanslag en gestandaardiseerd ozb-tarief woningen

Vergelijken is lastig

Een vergelijking van de ozb-tarieven van verschillende gemeenten zegt op zichzelf betrekkelijk weinig. Immers, een laag tarief kan in combinatie met een hoge grondslag best tot een hoge belastingaanslag leiden. We presenteren daarom in deze atlas twee alternatieve vergelijkingsmaatstaven. Vanuit het standpunt van de *belastingbetaler* is de gemiddelde aanslag een nuttige indicator. Dit is de hoogte van de aanslag bij een voor de gemeente geldende gemiddelde woningwaarde (kaart 7). Vanuit het gezichtspunt van de *gemeente* is het gestandaardiseerde ozb-tarief (kaart 8 voor woningen en kaart 12 voor niet-woningen) een goede indicator. Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo evenveel te besteden. Beide maatstaven worden uitgebreid behandeld in de bijlage bij deze atlas.

Gemiddelde aanslag

De hoogte van de ozb kan vanuit de belastingbetaler gezien het best worden vergeleken aan de hand van de hoogte van de aanslag voor een woning van gemiddelde waarde in de betreffende gemeente. Deze ozb-aanslag varieert van 116 euro in Texel tot 667 euro in Blaricum (kaart 7). Blaricum heeft geen uitzonderlijk hoog tarief, maar de huizen zijn er wel buitengewoon duur. De figuur bij kaart 7 laat zien dat maar enkele gemeenten met hun gemiddelde ozb-aanslag boven de 400 euro uitkomen. Het gemiddelde ligt op 251 euro. Dit is 8,35 euro (3,4 procent) meer dan vorig jaar. In 67 procent van de gemeenten ligt de gemiddelde aanslag tussen 200 euro en 300 euro.

Gedeeltelijke verevening van belastingcapaciteit leidt tot tariefverschillen

De belastingopbrengst is gelijk aan het tarief maal de grondslag. Gemeenten met een verhoudingsgewijs kleine belastinggrondslag - en dus relatief lage woningwaarden - hebben hogere ozb-tarieven nodig dan gemeenten met een grote grondslag om eenzelfde belastingopbrengst te genereren. *De rijksoverheid houdt hier rekening mee door gemeenten met dure woningen een lagere uitkering te geven uit het gemeentefonds, maar deze compensatie is niet volledig.* Dat betekent dat gemeenten met bovengemiddeld dure woningen bij een bepaald ozb-tarief over meer algemene middelen beschikken dan andere gemeenten. Dit is een van de redenen dat gemeenten met een lage waarde van onroerende zaken relatief hoge ozb-tarieven kennen.

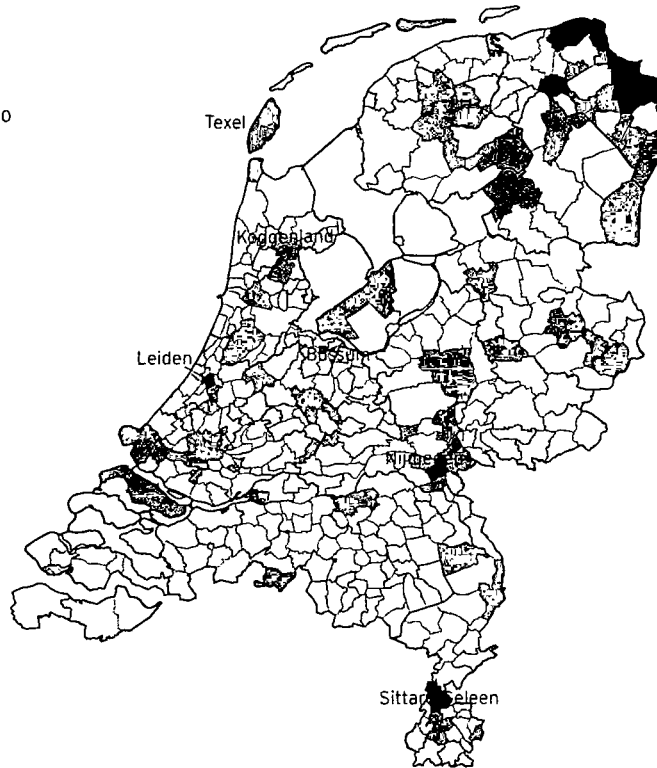
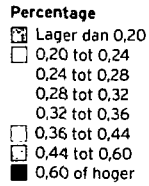
Gestandaardiseerd tarief

Om de hoogte van de ozb-tarieven vanuit gemeentelijk perspectief te kunnen vergelijken zijn *gestandaardiseerde* tarieven berekend. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de rijksoverheid verschillen in belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou verevenen).

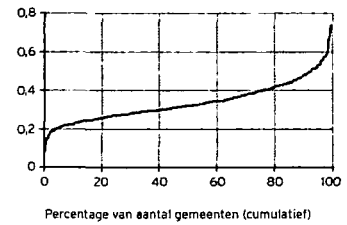
Koggenland heeft voor woningen het laagste gestandaardiseerde tarief (0,0470 procent), Appingedam het hoogste (0,2031). Het gemiddelde bedraagt 0,1091 procent.

Opvallend is dat Noord-Nederland en Zuid-Limburg niet alleen hoge ozb-tarieven hebben (kaart 5), maar ook hoge gestandaardiseerde ozb-tarieven. De lage woningwaarden in die gebieden kunnen de hoge ozb-tarieven dus maar ten dele verklaren.

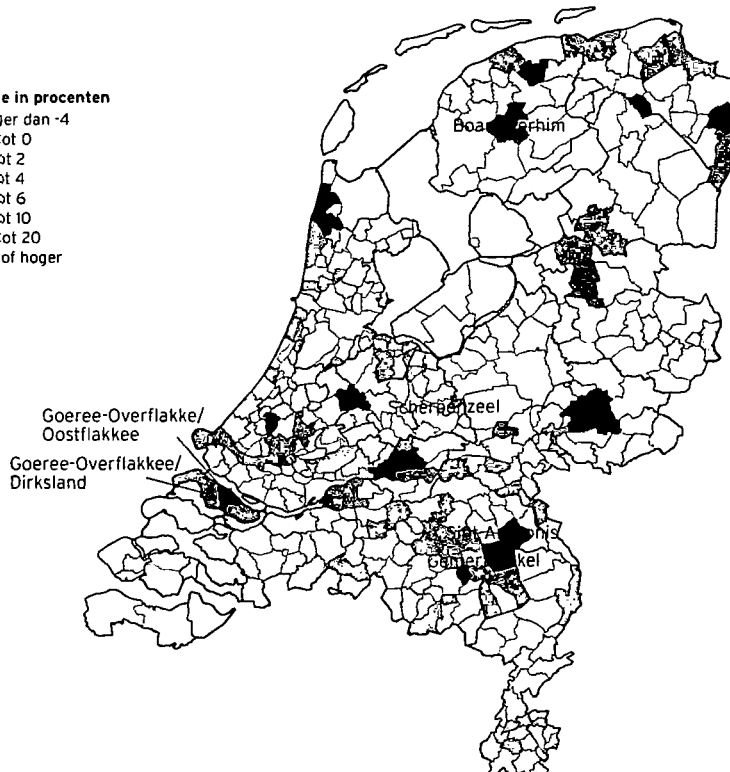
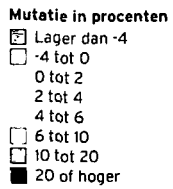
9 Ozb-tarief niet-woningen

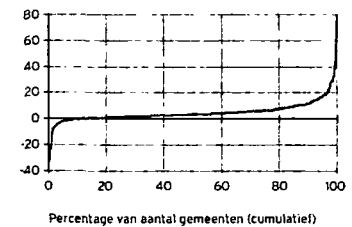
Koggenland	0,0841
Texel	0,1239
Bussum	0,1254
Leiden	0,7333
Nijmegen	0,7351
Sittard-Geleen	0,7393
Gemiddelde	0,3883
Mediaan	0,3200

10 Mutatie ozb-tarief niet-woningen

Goeree-Overflakkee/ Dirksland	-33%
Goeree-Overflakkee/ Oostflakkee	-24%
Scherpenzeel	-22%
Boarnsterhim	51%
Gemert-Bakel	76%
Sint-Anthonis	80%

9 en 10 Ozb-tarief niet-woningen en mutatie

Tarief

Zowel de eigenaar als de gebruiker van een niet-woning (doorgaans een bedrijfspand) betaalt ozb. Kaart 9 laat het tarief voor de eigenaar en de gebruiker samen zien. De afzonderlijke tarieven voor de eigenaar en voor de gebruiker zijn niet erg interessant. Die zeggen namelijk niets over de vraag welk deel de eigenaar of de gebruiker uiteindelijk betaalt. Immers, belasting wordt als het even kan afgewenteld. Zo zal de verhuurder van een bedrijfspand de ozb die hij moet betalen zoveel mogelijk doorberekenen in de huur.

Gemiddeld bedraagt het ozb-tarief voor niet-woningen 0,3883 procent. Dat is 2,9 procent hoger dan vorig jaar.

Het ozb-tarief voor niet-woningen varieert van 0,0841 procent in Koggenland tot 0,7393 procent in Sittard-Geleen (kaart 9).

Mutatie

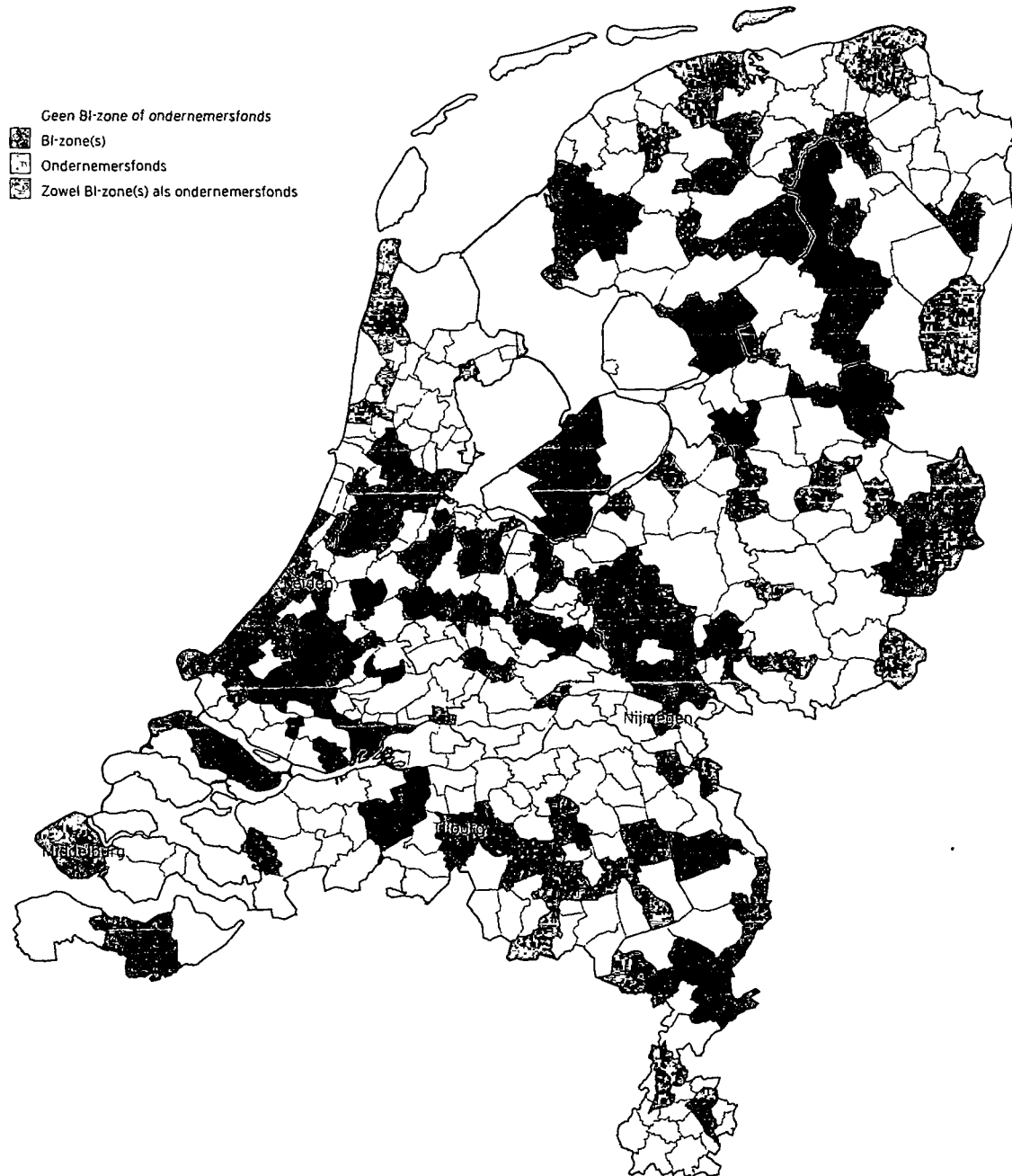
Kaart 10 laat zien in hoeverre het ozb-tarief voor niet-woningen is veranderd. Een deel van de jaarlijkse tariefaanpassing is bedoeld om te compenseren voor de ontwikkeling van de waarde van onroerende zaken. Immers, wanneer deze waarde stijgt kan met een lager tarief dezelfde opbrengst worden verkregen. Bij een waardedaling is een hoger tarief nodig om ten minste dezelfde opbrengst te houden. De tariefmutatie in kaart 10 is daarom gecorrigeerd voor de gemiddelde waardeontwikkeling van niet-woningen binnen elke gemeente.

De tariefmutatie varieert van -33 procent in Goeree-Overflakkee/Dirksland tot 80 procent in Sint-Anthonis. De tarieven in de voormalige gemeente Dirksland waren hoger dan die van de andere fusiepartners. Sint-Anthonis hanteerde tot vorig

jaar een vaste verhouding tussen de tarieven van woningen en niet-woningen. Dat uitgangspunt is met ingang van 2013 losgelaten en de ozb-tarieven zijn naar een zelfde niveau gebracht als dat van omliggende gemeenten.

Het gemiddelde tarief stijgt met 2,9 procent. 51 gemeenten verlagen het (voor waardeinstijging gecorrigeerde) tarief. Dat betekent dat daar de opbrengst daalt, tenzij er meer onroerende zaken zijn bijgekomen die onder deze belasting vallen (volume-effect).

11 BI-zones en ondernemersfondsen

11 Bedrijveninvesteringszones en ondernemersfondsen

Bedrijveninvesteringszones

66 gemeenten kennen één of meer bedrijveninvesteringszones (BIZ of BI-zone), afgebakende gebieden waarbinnen een afzonderlijke heffing bestaat waarmee investeringen in de kwaliteit van bedrijfsterreinen worden bekostigd.³¹ De gemeente int de heffing en keert de opbrengst uit aan de vereniging of stichting die de activiteiten namens de ondernemers uitvoert. De opbrengst van deze heffing kan bijvoorbeeld worden benut voor het verbeteren van verkeersvoorzieningen, bewegwijzering, groenvoorziening, afvalinzameling, verlichting, schoonmaak, onderhoud, brandveiligheid, graffitiverwijdering, extra surveillance, hekwerken en camerabewaking. Het gaat dus niet altijd om investeringen.

BI-zones kunnen worden ingesteld sinds 1 mei 2009. Dat kan alleen bij voldoende draagvlak onder de betrokken bedrijven. Het gaat om een experimentele regeling. Gemeenten mogen zoveel BI-zones instellen als ze willen (voor zover draagvlak aanwezig is). Initiatieven dienden wel voor 1 januari 2012 van start te gaan. De Experimentenwet BIZ vervalt met ingang van 1 juli 2015. In 2012 is de wet geëvalueerd. Er blijken veel meer BI-zones te zijn opgericht dan men had verwacht en zowel in grote als in kleinere gemeenten.³² Omdat er behoefte blijkt te zijn aan BI-zones wordt nu gewerkt aan een definitieve regeling.

Ondernemersfondsen

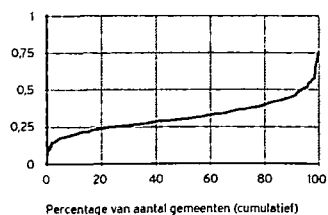
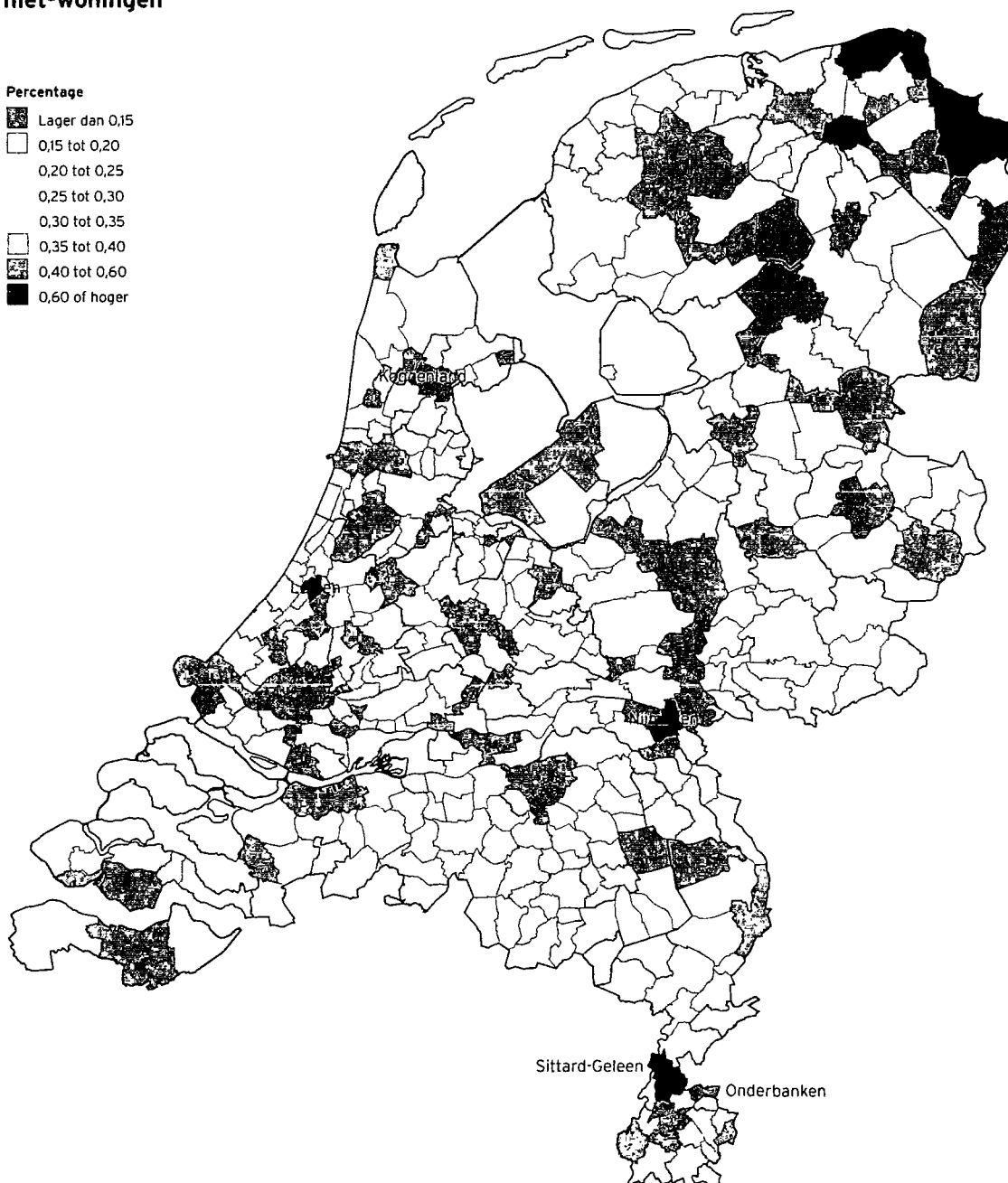
Gemeenten als Leiden, Nijmegen, Middelburg en Tilburg kenden voor 2009 al een ondernemersfonds dat via een bestaande lokale belasting (ozb of reclamebelasting) werd gevoed.³³ Momenteel hebben 89 gemeenten een dergelijk fonds dat vaak aan de ozb of de reclamebelasting is verbonden. 10 van deze gemeenten kennen ook een BIZ. Het nadeel van een ondernemersfonds is dat moet worden aangesloten

bij de bestaande heffingsystematiek. Via een BIZ is bijvoorbeeld een ozb-achtige heffing mogelijk in een afgebakend gebied. Bij een ondernemersfonds kan dat niet. Aan de andere kant zijn de wettelijke beperkingen kleiner. Zo is bijvoorbeeld geen draagkrachtmeting nodig.

12 Gestandaardiseerd ozb-tarief niet-woningen

Percentage

- Lager dan 0,15
- 0,15 tot 0,20
- 0,20 tot 0,25
- 0,25 tot 0,30
- 0,30 tot 0,35
- 0,35 tot 0,40
- 0,40 tot 0,60
- 0,60 of hoger

Koggenland	0,0639
Onderbanken	0,0897
Bussum	0,0992
Nijmegen	0,7309
Leiden	0,7387
Sittard-Geleen	0,7571
Gemiddelde	0,3882
Mediaan	0,3011

12 Gestandaardiseerd ozb-tarief niet-woningen

Vergelijkbaarheid ozb-tarieven beperkt

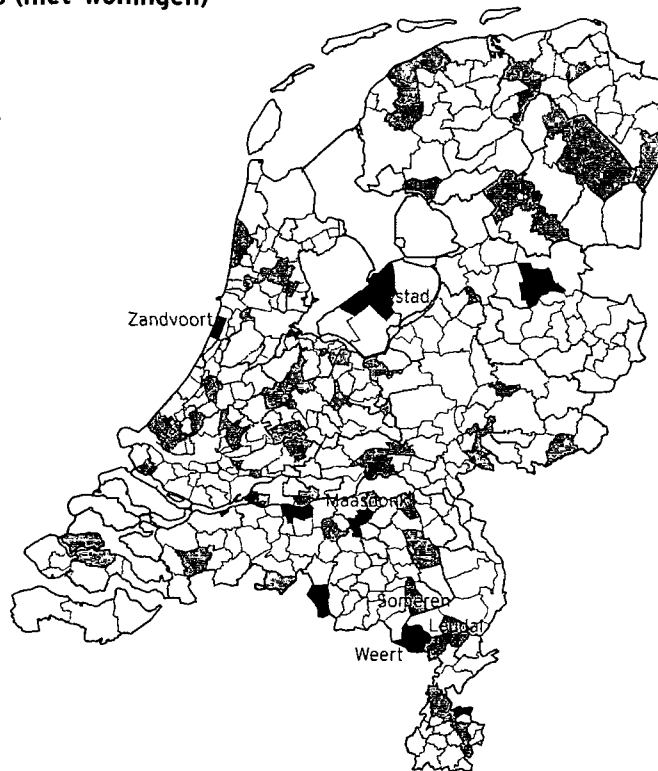
Twee gemeenten die dezelfde ozb-tarieven hanteren kunnen daar verschillende bedragen aan overhouden. De opbrengst hangt immers mede af van de belastinggrondslag. Een gemeente met veel dure bedrijfspanden behaalt met een bepaald tarief een hogere opbrengst dan een gemeente met weinig bedrijvigheid. Dergelijke verschillen in belastinggrondslag worden via het verdeelsysteem van de algemene uitkering uit het gemeentefonds gedeeltelijk gecompenseerd, maar niet helemaal (bij niet-woningen voor 70 procent). Om deze reden zegt een vergelijking van de ozb-tarieven tussen gemeenten betrekkelijk weinig.

Gestandaardiseerd tarief

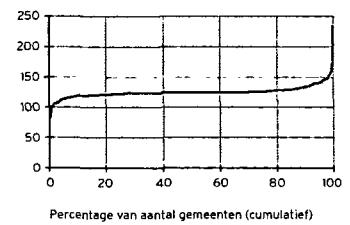
Om de hoogte van de ozb-tarieven toch te kunnen vergelijken zijn gestandaardiseerde tarieven berekend. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo evenveel te besteden. Voor een uitgebreidere behandeling wordt verwezen naar blz. 118.

Kaart 12 laat het gestandaardiseerde ozb-tarief zien voor niet-woningen (eigenaar en gebruiker samen). Koggenland heeft het laagste gestandaardiseerde ozb-tarief (0,0639 procent), Sittard-Geleen heeft het hoogste (0,7571 procent). Het gemiddelde bedraagt 0,3882 procent.

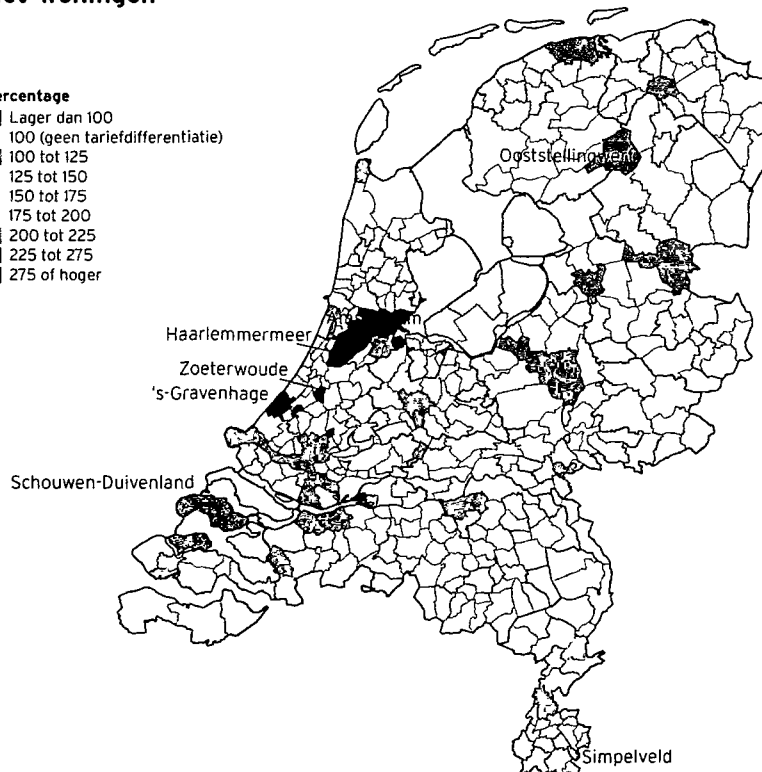
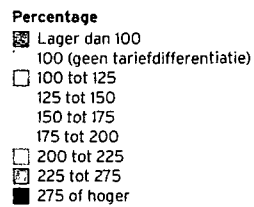
13 Tariefdifferentiatie: eigenaren versus gebruikers (niet-woningen)

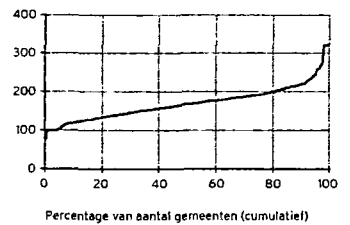
Maasdonk	83%
Someren	92%
Leudal	100%
Weert	170%
Zandvoort	175%
Lelystad	235%
Gemiddelde	125%
Mediaan	125%

14 Tariefdifferentiatie: woningen versus niet-woningen

Ooststellingwerf	77%
Simpelveld	82%
Schouwen-Duiveland	95%
Zoeterwoude	284%
Haarlemmermeer	291%
Amsterdam	324%
Gemiddelde	196%
Mediaan	168%

13 en 14 Tariefdifferentiatie in de OZB

Verhouding tarief eigenaar en gebruiker niet-woningen

De verhouding tussen het ozb-tarief voor de eigenaar van een niet-woning en dat voor de gebruiker bedraagt gemiddeld 125 procent. Tot 2006 mocht dit percentage niet hoger zijn dan 125. De meeste gemeenten zaten toen aan dit maximum. In 2006 is deze limiet afgeschaft. Gemeenten zijn wat deze verhouding betreft nu geheel vrij.

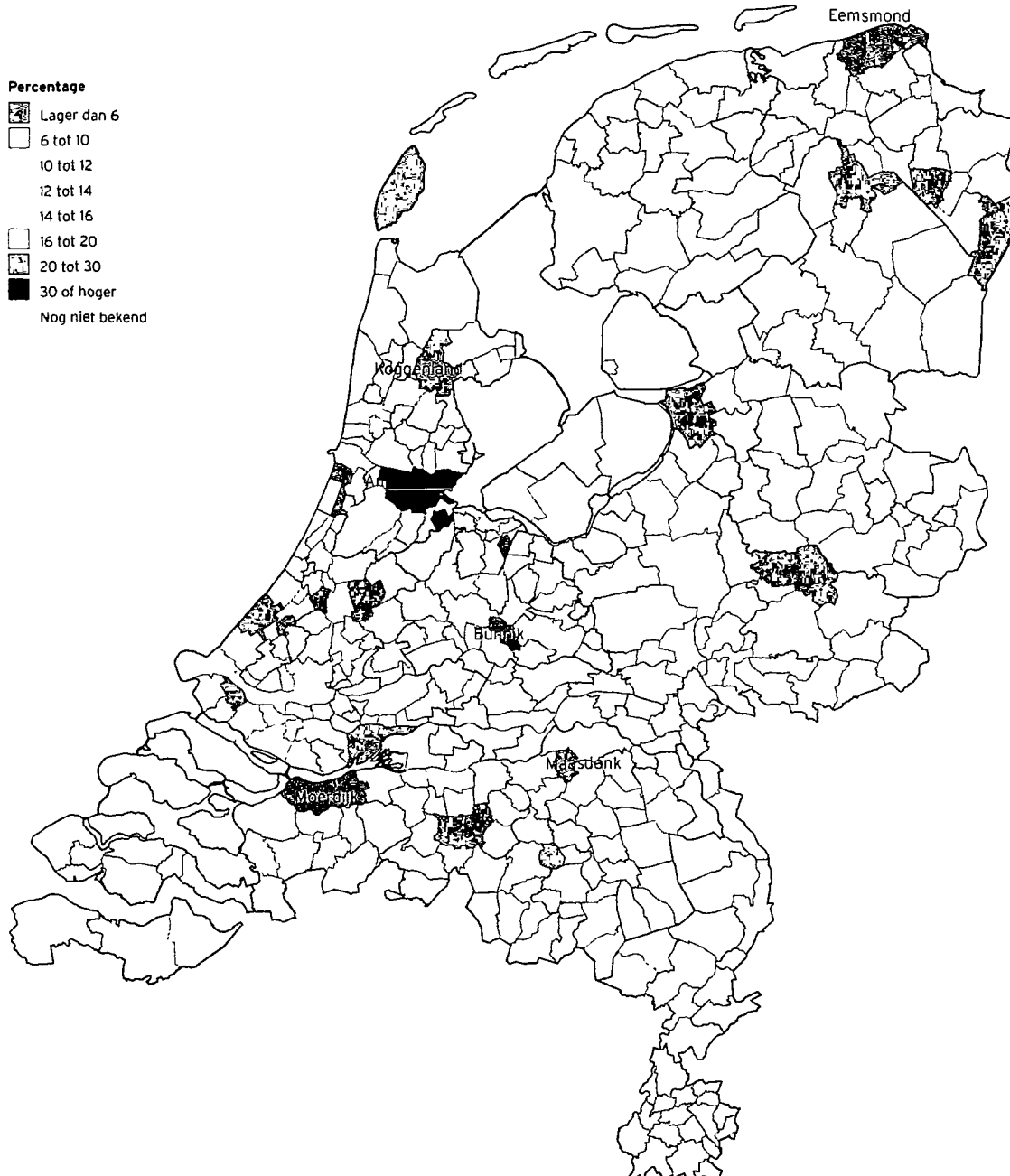
Dit jaar zitten 164 gemeenten met deze verhouding tussen 124 en 126 procent, terwijl 108 gemeenten hier boven zitten. Maasdonk zit met 83 procent het laagst, Lelystad met 235 het hoogst. De verhouding tussen het tarief voor de eigenaar en dat voor de gebruiker zegt overigens niets over de vraag welk deel de eigenaar of de gebruiker uiteindelijk betaalt. De eigenaar zal immers proberen de ozb zoveel mogelijk aan de huurder door te berekenen.

Verhouding eigenarentarief woningen en niet-woningen

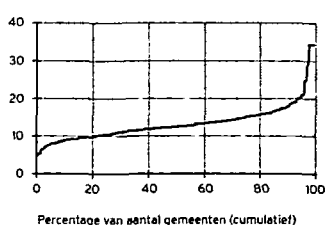
Met ingang van 1997 mogen voor woningen andere ozb-tarieven worden vastgesteld dan voor niet-woningen (voornamelijk bedrijven). Tariefdifferentiatie werd destijds toegestaan omdat woningen veel sterker in waarde bleken te stijgen dan niet-woningen. Door verschillende tarieven te hanteren konden gemeenten voorkomen dat de aandelen van beide categorieën in de ozb-opbrengst na hertaxatie erg zouden veranderen. Tot 2006 bestond er een limiet voor de verhouding tussen het tarief voor woningen en dat voor niet-woningen. Tegenwoordig bestaat er op dit vlak geen enkele wettelijke beperking meer.

In Amsterdam bedraagt het eigenarentarief voor niet-woningen 324 procent van dat voor woningen. 11 gemeenten hanteren voor woningen en voor niet-woningen hetzelfde tarief. Ooststellingwerf zit met 77 procent het laagst. Gemiddeld ligt het tarief voor niet-woningen op 196 procent van dat voor woningen, net als vorig jaar.

15 Hefboomeffect

- Percentage**
- Lager dan 6
  - 6 tot 10
  - 10 tot 12
  - 12 tot 14
  - 14 tot 16
  - 16 tot 20
  - 20 tot 30
  - 30 of hoger
  - Nog niet bekend

Moerdijk	4,9%
Bunnik	5,0%
Eemsmond	5,3%
Koggenland	29%
Maasdonk	30%
Amsterdam	34%
Gemiddelde	15%
Mediaan	12%

15 Hefboomeffect

Groot hefboomeffect door klein belastinggebied

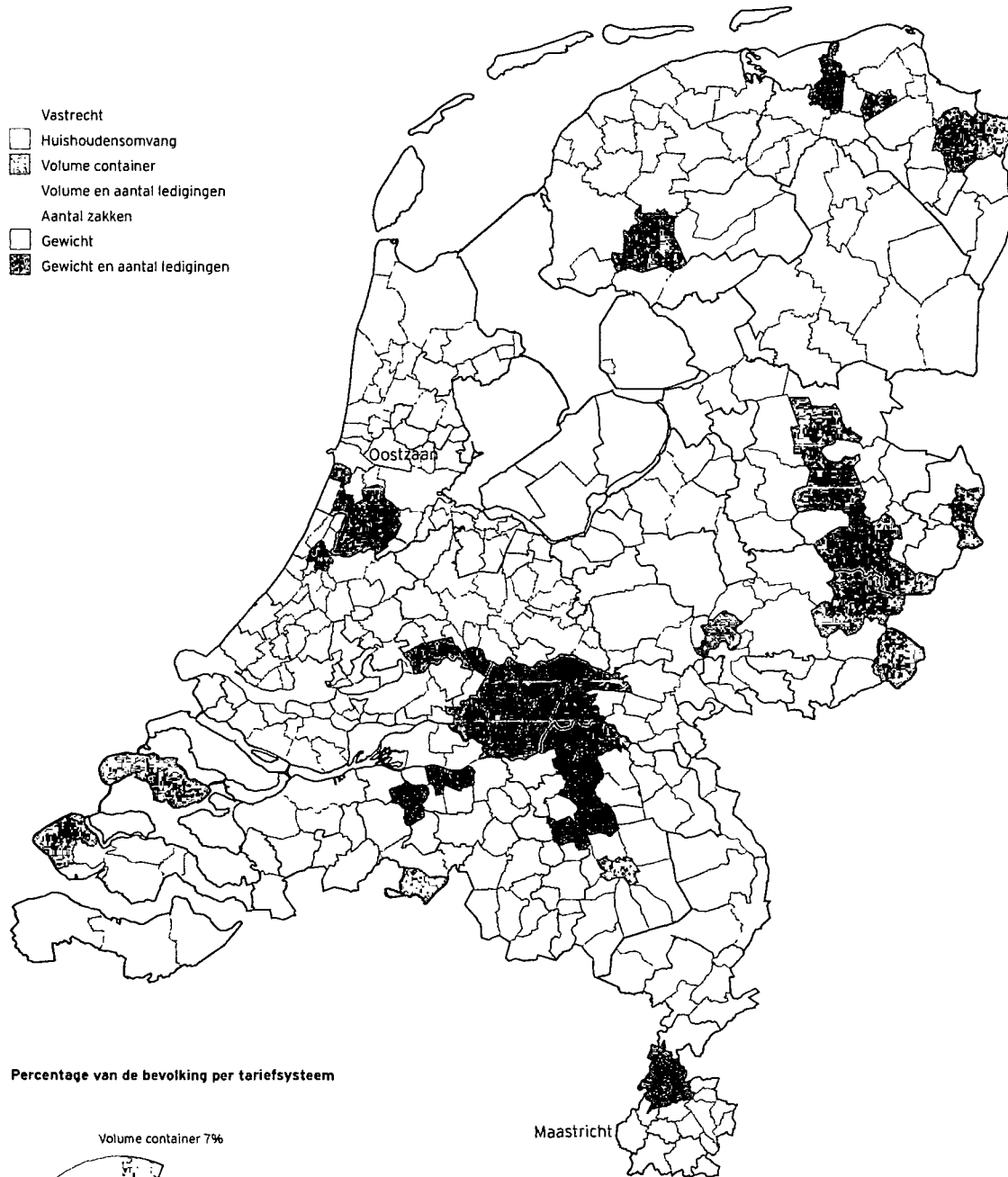
Elke gemeente mag zelf bepalen hoeveel geld via de ozb wordt binnengehaald. Zo kan een afweging worden gemaakt tussen belastingoffer en de baten van de met de extra opbrengst bekostigde voorzieningen.

Doordat de ozb een relatief kleine inkomstenbron voor gemeenten is, moeten zij deze wel aanzienlijk verhogen om een procentueel geringe uitgavenstijging te financieren. Dit wordt het hefboomeffect (ook wel vliegwieleffect of *gearing*) genoemd. Een maatstaf voor het hefboomeffect is het percentage waarmee de ozb-tarieven moeten worden verhoogd om de uitgaven met één procent te laten toenemen. Omdat begrotingscijfers voor 2013 op het moment van schrijven nog niet beschikbaar waren berekenen we het hefboomeffect op basis van gegevens voor 2012.³⁴

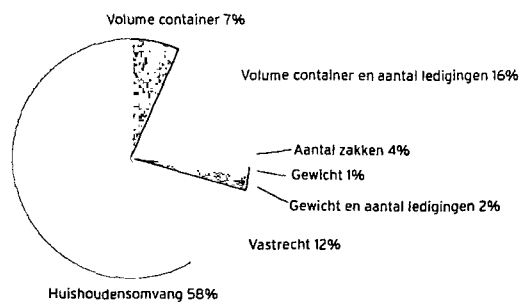
Door de afschaffing, in 2006, van de ozb op het gebruik van woningen, heeft het hefboomeffect flink aan kracht gewonnen. De gemiddelde hefboom bedroeg in 2005, het laatste jaar voor afschaffing, nog 12,4 procent. In 2012 is dit 15,0 procent. Gemiddeld moet de ozb dus met 15,0 procent omhoog om de uitgaven met één procent te laten toenemen. De mate waarin de bestedingen via de ozb worden gedekt verschilt echter aanzienlijk tussen gemeenten, en de hefboom dus ook.

Kaart 15 illustreert het hefboomeffect. De omvang van het hefboomeffect varieert van 4,9 procent in Moerdijk tot 34,3 procent in Amsterdam.

16 Reinigingsheffing: tariefsystemen

Percentage van de bevolking per tariefsysteem

16 Reinigingsheffing: tariefsystemen

Op de kaart hiernaast is te zien dat de meeste gemeenten het tarief van de afvalstoffenheffing of het reinigingsrecht (samen *reinigingsheffingen* genoemd) laten hangen van de huishoudensomvang. Ook een vastrecht komt nog vrij veel voor. Soms is de tariefstructuur erg ingewikkeld.

Aandeel diftar aanzienlijk

Bij een vastrecht, of een tarief gekoppeld aan de huishoudensomvang, kost het aan de straat zetten van meer afval de burger niets extra, maar dit levert de gemeente wel meer kosten op. Door het ontbreken van een prijs voor het aanbieden van meer afval is de hoeveelheid afval vermoedelijk groter dan in de optimale situatie. Om de burger een direct belang te geven bij het beperken van de afvalstroom is het tarief in een groot aantal gemeenten daarom gekoppeld aan de aangeboden hoeveelheid afval (gedifferentieerd tarief, ofwel *diftar*). Men betaalt dan per kilo, per zak of per lediging (vaak gecombineerd met een vastrecht).

Het aandeel gemeenten dat huishoudens meer laat betalen naarmate zij meer afval aan de straat zetten is vanaf de tweede helft van de jaren negentig flink toegenomen. Dit jaar voeren 12 (deel)gemeenten diftar in. Uit onderzoek blijkt dat gemeenten die diftar invoeren vaak in gebieden liggen waar al veel diftargemeenten zijn.³⁵ Dat is op de kaart goed terug te zien. De gemeente Oostzaan is in 2013 van diftar afgestapt. Dat is sinds 1998 pas de derde keer dat een gemeente afstapt van diftar. In alle gevallen is hiervoor gekozen in de hoop om zo het zwerfafval te verminderen.

In 2000 woonde 9,7 procent van de Nederlanders in een diftargemeente. Dat is opgelopen tot 22,5 procent dit jaar, tegen 20,2 procent vorig jaar. Dit jaar alleen al voeren 12 gemeenten diftar in. In de meeste gevallen hanteren diftargemeenten een bedrag dat afhangt van het aantal keren dat de

container wordt geleegd (15,6 procent van alle huishoudens; doorgaans in combinatie met de grootte van de container). Betaling per zak (3,6 procent) of per kilo (3,3 procent) komt ook voor.

Met diftar minder afval

Uit COELO-onderzoek blijkt dat diftargemeenten per inwoner minder afval inzamelen.³⁶ De hoeveelheid gft-afval kan vrij eenvoudig worden verminderd door zelf een compostbak in de tuin zetten. Bij restafval zijn de mogelijkheden wat beperkter. In diftargemeenten wordt meer afval gescheiden aangeboden (papier, glas enzovoort).

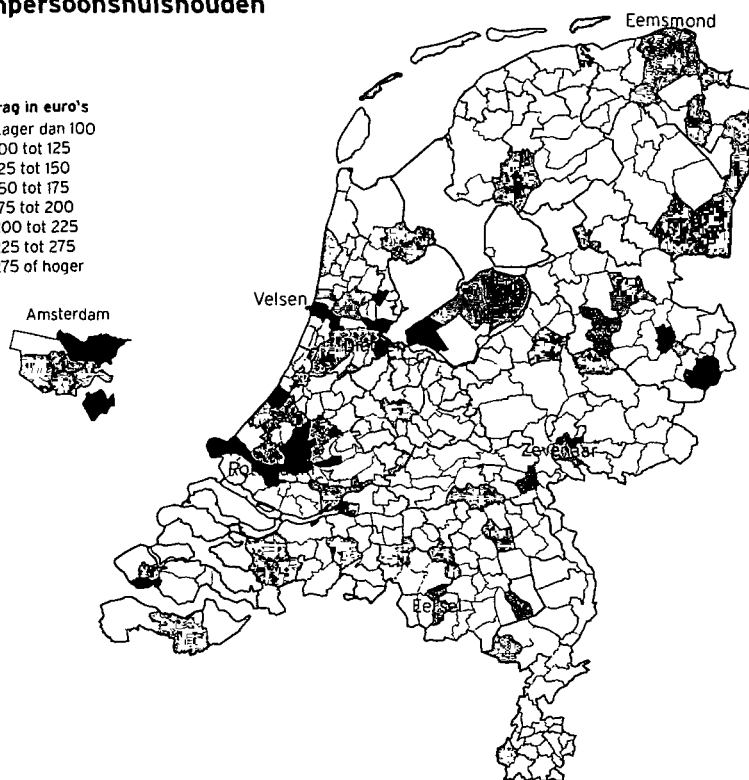
Hoewel diftar leidt tot minder afval, en dus tot kostenbesparingen, brengt het wel weer nieuwe kosten met zich mee. In gemeenten waar per kilo wordt betaald moeten afvalwagens worden uitgerust met meetapparatuur en er moet voor worden gezorgd dat huishoudens op de juiste manier worden gefactureerd. Maastricht maakt kosten om fraude met afvalzakken tegen te gaan. Ook voor burgers zijn er (immateriële) kosten. Zij gaan bijvoorbeeld vaker naar de glasbak. Per saldo blijken de kosten en de milieubaten ongeveer tegen elkaar op te wegen.³⁷

Naast milieuoverwegingen kunnen er echter andere redenen zijn om diftar in te voeren. Bijvoorbeeld dat huishoudens die weinig vuil produceren dan niet opdraaien voor de kosten veroorzaakt door huishoudens die veel afval kwijt willen.

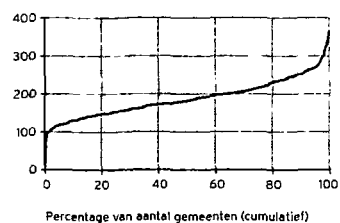
17 Tarief reinigingsheffing éénpersoonshuishouden

Bedrag in euro's

- ☒ Lager dan 100
- ☐ 100 tot 125
- ☐ 125 tot 150
- ☐ 150 tot 175
- ☐ 175 tot 200
- ☐ 200 tot 225
- ☐ 225 tot 275
- ☐ 275 of hoger

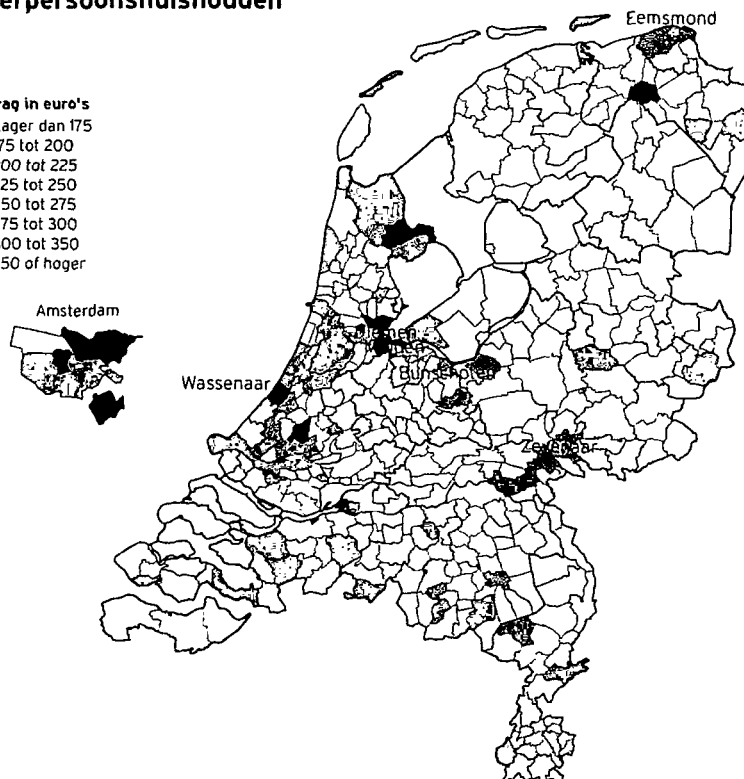
Eemmond	12
Zevenaar	85
Eersel	85
Velsen	337
Rotterdam	340
Diemen	365
Gemiddelde	213
Mediaan	181

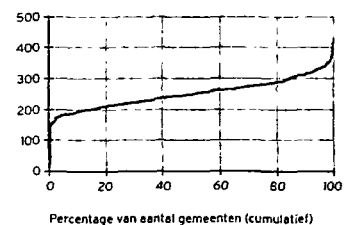
18 Tarief reinigingsheffing meerpersoonshuishouden

Bedrag in euro's

- ☒ Lager dan 175
- ☐ 175 tot 200
- ☐ 200 tot 225
- ☐ 225 tot 250
- ☐ 250 tot 275
- ☐ 275 tot 300
- ☐ 300 tot 350
- ☐ 350 of hoger

Eemmond	24
Zevenaar	134
Bunschoten	139
Muiden	413
Diemen	420
Wassenaar	425
Gemiddelde	264
Mediaan	249

17 en 18 Tarief reinigingsheffing één- en meerpersoonshuishoudens

Heffing

Sinds 2007 kent elke gemeente een reinigingsheffing voor huishoudens. Vroeger bekostigden sommige gemeenten de reiniging volledig uit de ozb-opbrengst. Om bedragen per huishouden te kunnen berekenen zijn voor gemeenten met tariefdifferentiatie aannames gemaakt omtrent de aangeboden hoeveelheid afval. Hierbij houden we rekening met het feit dat diftargemeenten minder afval inzamelen (zie de verantwoording achterin deze atlas).

Tarief

Kaart 17 laat het tarief zien voor éénpersoonshuishoudens. Dat bedraagt gemiddeld 213 euro, hetgeen minder is dan vorig jaar (-0,4 procent). Eemsmond kent het laagste tarief (12 euro), dat overigens verre van kostendekkend is. Het hoogste tarief vinden we in Diemen (365 euro).

Net als voor éénpersoonshuishoudens kent Eemsmond voor meerpersoonshuishoudens het laagste reinigingstarief (24 euro, kaart 18). Het hoogste tarief (425 euro) heeft de gemeente Wassenaar. Het (gewogen) gemiddelde bedraagt 264 euro. Ook dit is minder dan afgelopen jaar (-0,53 euro, ofwel -0,2 procent). Meerpersoonshuishoudens betalen gemiddeld 51 euro meer dan éénpersoonshuishoudens.

Verschillende tarieven binnen gemeenten

In Amsterdam stellen de deelraden de tarieven vast. Dit verklaart de verschillende kleuren binnen de grenzen van deze gemeente (inzetkaart). Ook na een gemeentelijke herindeling komen soms verschillende tarieven binnen één gemeente voor. Dit jaar hebben echter alle heringedeelde gemeenten er voor gekozen om de tarieven meteen te harmoniseren.

Redenen tariefverschillen

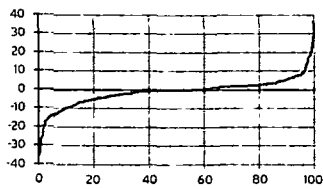
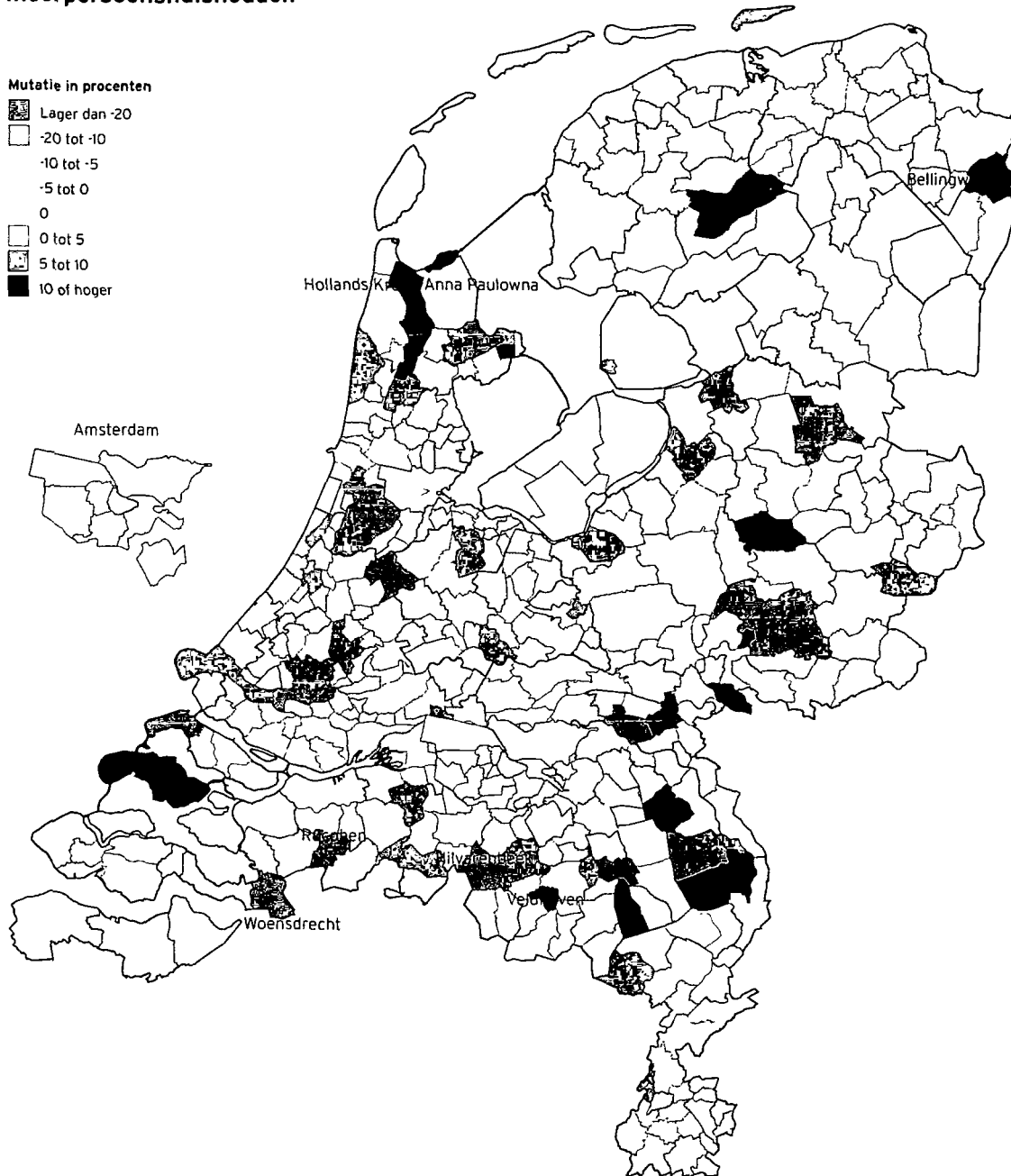
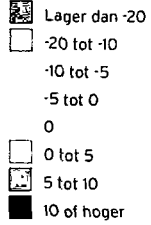
De grote tariefverschillen zijn het gevolg van kostenverschillen en van verschillen in kwijtscheldingsbeleid (kaart 36), tariefsystematiek (kaart 16) en de mate van kostendekking (kaart 25). Kostenverschillen kunnen onder meer samenhangen met uiteenlopende verwerkingstarieven en met het niveau van de dienstverlening (bijvoorbeeld de frequentie waarmee het huisvuil wordt opgehaald).

In diftargemeenten betalen meerpersoonshuishoudens gemiddeld 10 procent minder dan in andere gemeenten. Dat komt omdat daar minder afval ingezameld hoeft te worden. Éénpersoonshuishoudens profiteren nog meer van diftar: gemiddeld 25 procent. Dat ligt voor de hand, aangezien éénpersoonshuishoudens in de regel minder afval produceren dan meerpersoonshuishoudens. Onder een vastrechtstelsel betalen zij een deel van de rekening van de meerpersoonshuishoudens.

Ten slotte kunnen grote tariefverschillen ontstaan door verschillen in kostendekkingspercentage (zie kaart 25). Zo betaalt Eemsmond de reinigingskosten voor een groot deel uit de algemene middelen (lees: ozb).

19 Mutatie tarief reinigingsheffing meerpersoonshuishouden

Mutatie in procenten

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

Hilvarenbeek	-36%
Rucphen	-33%
Woensdrecht	-31%
Veldhoven	27%
Hollands Kroon/Anna Paulowna	31%
Bellingwedde	37%

19 Mutatie tarief reinigingsheffing meerpersoonshuishouden

Tariefontwikkeling

In 2011 daalde het gemiddelde meerpersoonstarief van de reinigingsheffing voor het eerst sinds het verschijnen van deze atlas. Ook in 2012 daalde het gemiddelde tarief. Dit jaar zien we een verdere daling (-0,2 procent, zie tekst bij kaart 18). Het gemiddelde maskeert echter grote uitschieters naar beide kanten.

In Hilvarenbeek betaalt een meerpersoons-huishouden dit jaar 36 procent minder dan vorig jaar. De gemeente heeft de tarieven van het vastrecht en het bedrag per lediging verlaagd. Daarnaast hebben huishoudens nu grotere containers waardoor deze minder snel vol zijn. In Rucphen daalt het tarief met 33 procent. De gemeente stapt over op diftar (bedrag per lediging van de container) waardoor huishoudens gemiddeld een lager bedrag betalen voor de afvalstoffenheffing.

In totaal verlagen niet minder dan 187 (deel) gemeenten hun tarief dit jaar (blauw op de kaart); in 51 gemeenten betalen huishoudens hetzelfde bedrag als vorig jaar (roze).

De grootste tariefverhogingen vinden plaats in Bellingwedde (37 procent) en in Hollands Kroon/ Anna Paulowna (31 procent). In Bellingwedde is de reinigingsheffing kostendekkend gemaakt. Hollands Kroon is in 2012 ontstaan uit een herindeling. In 2012 zijn de tarieven niet aangepast en betaalden inwoners van de opgeheven gemeenten nog de 'oude' tarieven. In 2013 zijn de tarieven van de reinigingsheffing geharmoniseerd. Het tarief is Anna Paulowna was laag in vergelijking met dat van de fusiepartners, waardoor er nu een relatief sterke stijging optreedt.

Tariefontwikkeling afgelopen jaren

Tot 2005 steeg het meerpersoonstarief van de reinigingsheffing doorgaans met zo'n 5 procent per

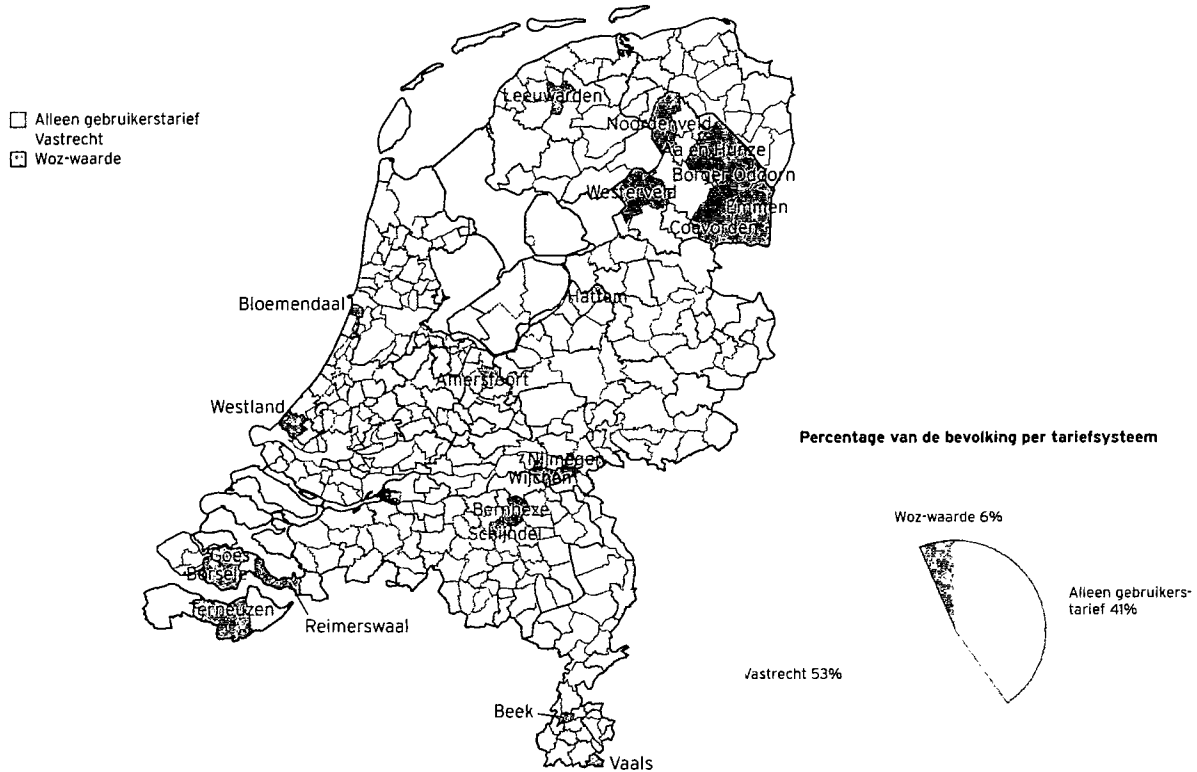
jaar, ruim boven de inflatie (zie ook blz. 17). Deels kwam dit door een groeiende kostendekking van de heffing, deels door een stijging van de kosten. Met name de inzameling van afval werd duurder.³⁸ Vanwege de strengere arbo-regelgeving is de inzameling vergaand gemechaniseerd. Gemeenten hebben geïnvesteerd in ondergrondse containers en geavanceerde inzamelwagens.

Vanaf 2005 stijgt het gemiddelde tarief voor de reinigingsheffing opeens aanzienlijk minder, en sinds 2011 daalt het. Dit is extra opmerkelijk omdat de gemiddelde kostendekking sinds 2005 elk jaar wat is opgelopen. Veel gemeenten geven aan dat zij hun tarief verlagen omdat een voordeliger contract is gesloten voor de inzameling of de verwerking van huishoudelijk afval.

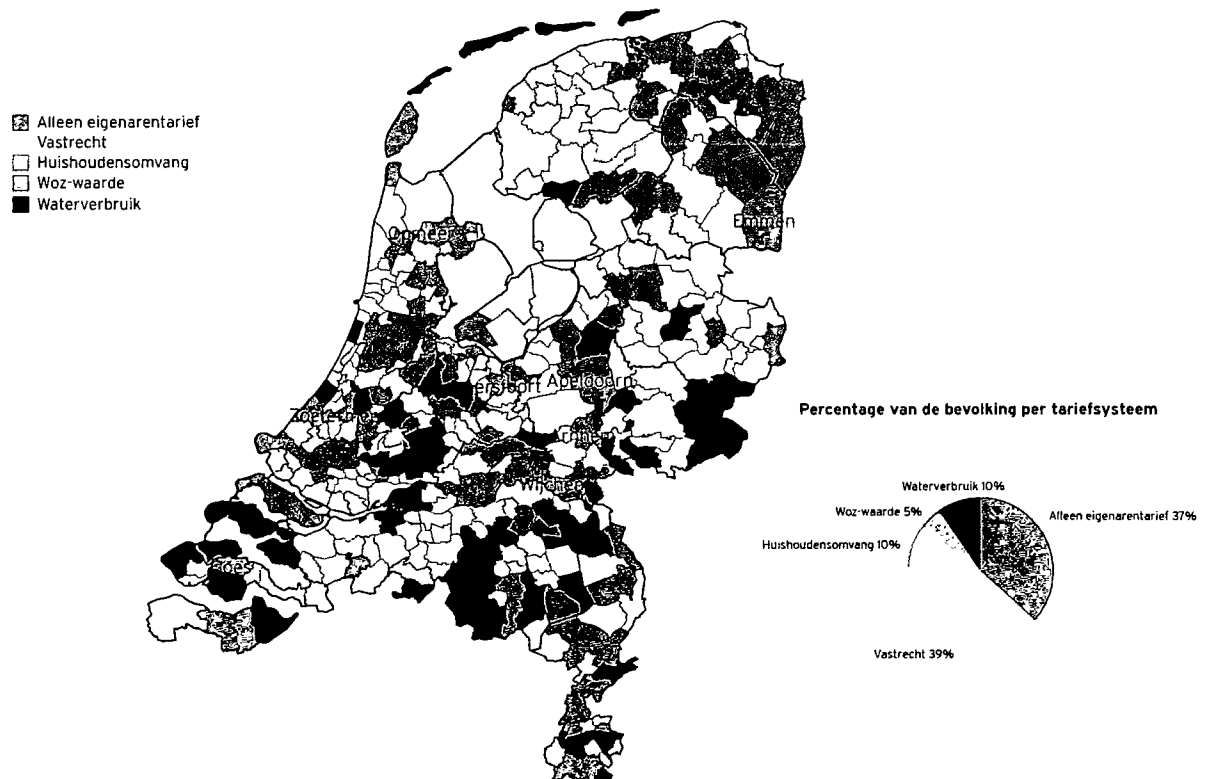
Producenten verantwoordelijk voor inzameling verpakkingen

Met ingang van 2006 zijn producenten en importeurs verantwoordelijk voor de gescheiden inzameling, nascheiding en herverwerking van verpakkingen, papier en glas.³⁹ In 2012 is hier een (nieuwe) raamovereenkomst over gesloten die loopt tot 2022. Gemeenten zamelen het afval in en ontvangen een vergoeding voor de scheiding van afvalstromen. Voor de gescheiden inzameling van verpakkingen krijgen zij een vergoeding uit het afvalfonds. Dit afvalfonds wordt sinds 2013 gevoed uit een afvalbeheersbijdrage van het bedrijfsleven.⁴⁰

20 Rioolheffing: tariefsystemen eigenaren

21 Rioolheffing: tariefsystemen gebruikers

20 en 21 Rioolheffing: tariefsystemen

Meestal vastrecht

De rioolheffing kan van de eigenaar (aansluitrecht), van de gebruiker (afvoerrecht) of van allebei worden geheven.⁴¹ Het eigenarentarief is doorgaans een vast bedrag (kaart 20). In 21 (delen van) gemeenten, met daarin 6 procent van de bevolking, is het eigenarentarief gekoppeld aan de woz-waarde. Vorig jaar waren dat er 20. Westland en Wijchen voerden dit tariefsysteem in 2004 in, waarna andere gemeenten volgden.⁴²

Ook bij de gebruikersheffing gaat het vaak om een vast bedrag (kaart 21). Verder kan het tarief zijn gekoppeld aan het waterverbruik, de huishoudensomvang of de woz-waarde van de woning. In 2004 was Wijchen de enige gemeente die het gebruikerstarief koppelde aan de woz-waarde. Nu doen 8 gemeenten dat.

Een aan het waterverbruik gekoppeld tarief dat tot 250 m³ of meer een vast bedrag is, is in de kaart ingekleurd als een vastrecht. Omdat weinig huishoudens over deze drempel komen is een dergelijke tariefdifferentiatie in de praktijk immers voornamelijk voor bedrijven effectief (zie ook de verantwoording).

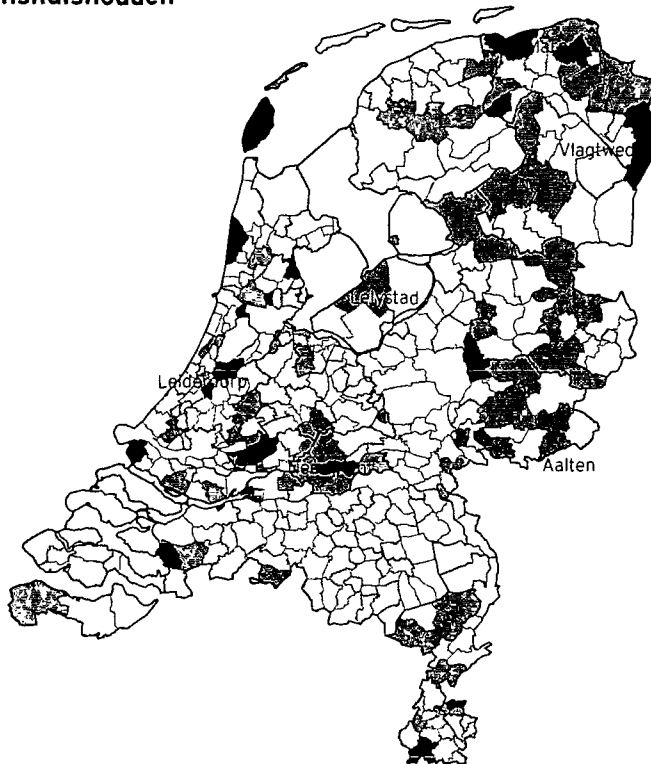
Diftar minder effectief dan bij afval

Dit jaar woont 10 procent van de bevolking in gemeenten waar het te betalen bedrag afhangt van het waterverbruik. Bij de rioolheffing is het eenvoudiger om het principe "de vervuiler betaalt" in te voeren dan bij de reinigingsheffing. Dat komt omdat de praktische problemen van het heffen naar rato van het watergebruik veel kleiner zijn: ontwijking (afvaltoerisme) is niet mogelijk, en in vrijwel alle woningen zijn watermeters geïnstalleerd. Uit onderzoek blijkt echter dat watergebruik minder gevoelig is voor prijsprykkels dan afvalaanbod.⁴³ In diftargemeenten ligt de rioolheffing ook niet lager dan in niet-diftargemeenten, zoals bij de reinigingsheffing wel het geval is.

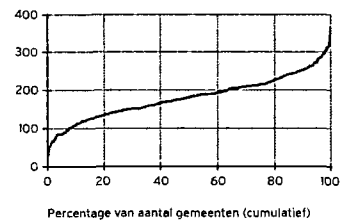
22 Tarief rioolheffing éénpersoonshuishouders

Bedrag in euro's

- Lager dan 75
- 75 tot 125
- 125 tot 150
- 150 tot 175
- 175 tot 200
- 200 tot 225
- 225 tot 275
- 275 of hoger

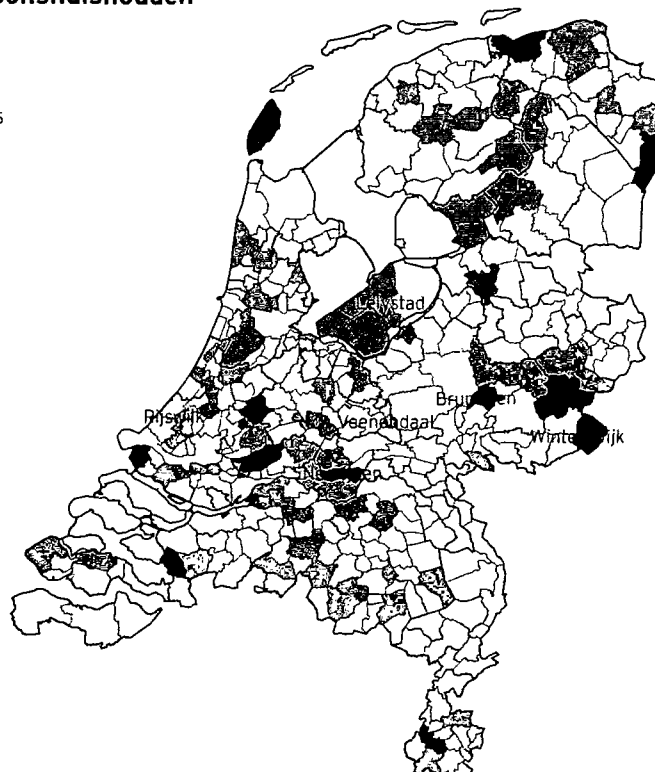
Lelystad	29
Leiderdorp	46
Aalten	50
Vlagtwedde	329
De Marne	358
Neerijnen	367
Gemiddelde	167
Mediaan	182

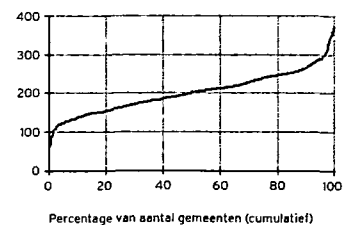
23 Tarief rioolheffing meerpersoonshuishouders

Bedrag in euro's

- Lager dan 125
- 125 tot 150
- 150 tot 175
- 175 tot 200
- 200 tot 225
- 225 tot 250
- 250 tot 300
- 300 of hoger

Veerendaal	65
Lelystad	69
Rijswijk	83
Winterswijk	361
Neerijnen	367
Brummen	373
Gemiddelde	183
Mediaan	202

22 en 23 Tarief

rioolheffing één- en meerpersoonshuishouden

Heffing

Alle gemeenten kennen een rioolheffing. De laatste gemeente waar huishoudens nog geen rioolheffing betaalden, Terneuzen, voerde deze heffing in 2011 in. Voor gemeenten waar de rioolheffing geen vast bedrag is zijn we uitgegaan van enkele veronderstellingen om tot een één- en meerpersoonstarief te komen (zie verantwoording). Eigenarenheffingen en gebruikersheffingen zijn samengenomen.

Tarieven

Gemiddeld bedraagt de rioolheffing voor éénpersoonshuishoudens 167 euro, 4,85 euro (3,0 procent) meer dan in 2012. Lelystad kent het laagste éénpersoonstarief: 29 euro. Het hoogste tarief heeft Neerijnen: 367 euro.⁴⁴

Voor een meerpersoonshuishouden varieert de rioolheffing van 65 euro in Veenendaal tot 373 euro in Brummen. Het gemiddelde ligt op 183 euro. Dit is 4,91 euro (2,8 procent) hoger dan het gemiddelde bedrag in 2012 en slechts 16 euro boven het gemiddelde tarief voor éénpersoonshuishoudens.

Achtergronden tariefverschillen

Naast verschillen in kostendeckingsgraad - sommige gemeenten bekostigen de riolering gedeeltelijk uit de algemene middelen (kaart 26) - is de grote variatie in tarieven te verklaren uit verschillen in de *hoogte* van de kosten en verschillen in de *verdeling* van de lasten over groepen burgers. Kostenverschillen kunnen samenhangen met verschillen in bodemgesteldheid (riolering in een slappe bodem gaat minder lang mee) en met de dichtheid van de bebouwing (aantal meter riool per aansluiting). Dergelijke verschillen worden overigens deels gecompenseerd via de algemene uitkering uit het gemeentefonds.

Boekhoudverschillen

Gemeentelijke boekhoudvoorschriften bieden gemeenten veel vrijheid om te kiezen welke kosten (overheadkosten, veegkosten, wegbeheer enz.) ze wel of niet aan de riolering toerekenen en in welke mate. De vervanging van de riolering wordt vaak gecombineerd met andere infrastructurele werken, zoals wegaanleg en reconstructie van de openbare ruimte. Een deel van deze kosten kan aan de riolering worden toegerekend. De mate waarin dit gebeurt verschilt sterk tussen gemeenten en soms ook in de tijd.

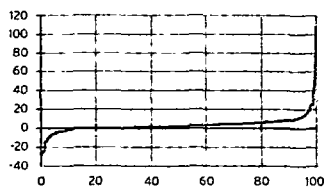
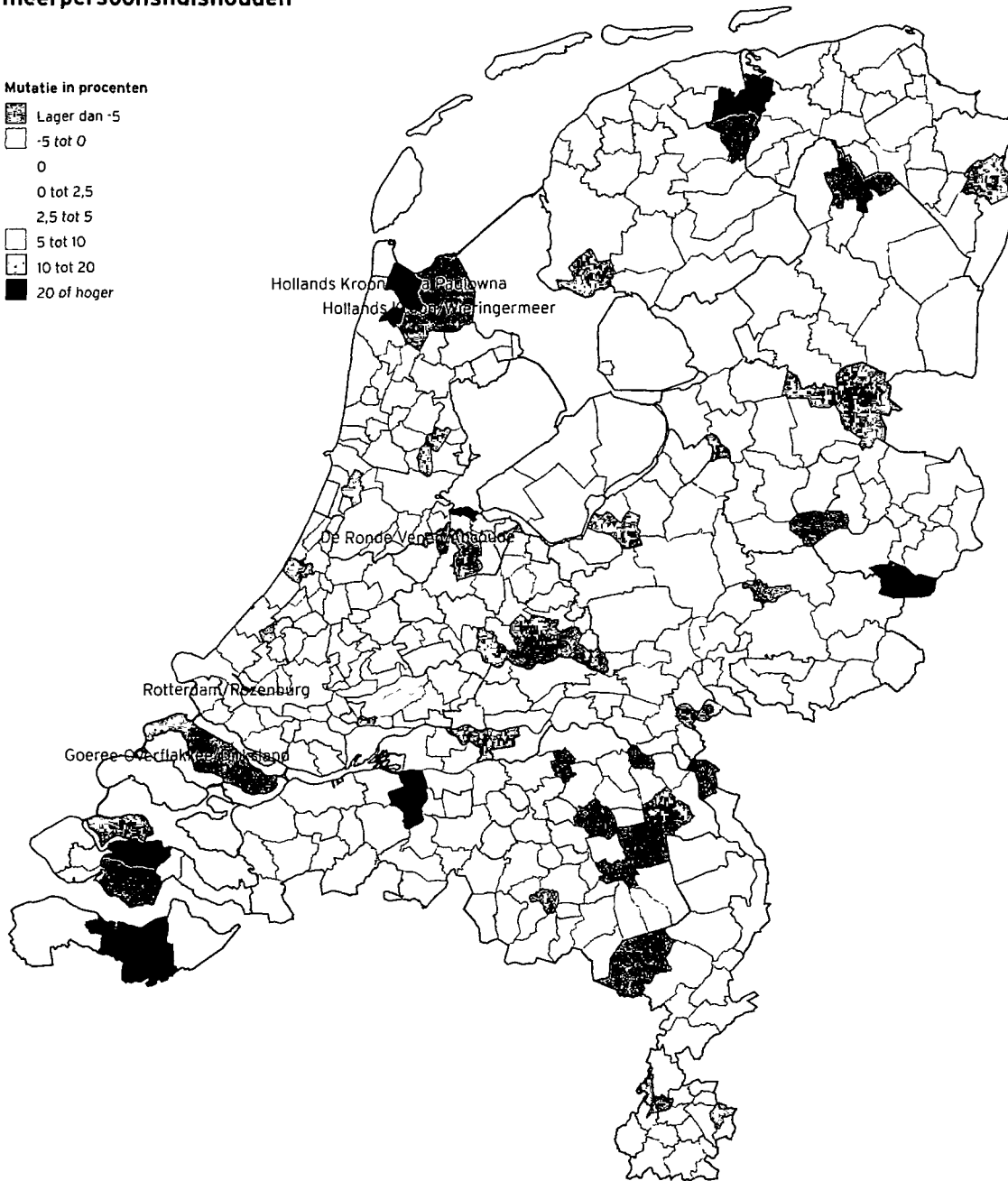
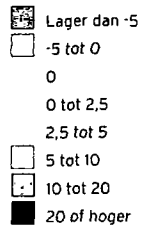
Ook de mogelijkheid van gemeenten om investeringen in het riool al dan niet (deels) te activeren, maakt het moeilijk om de werkelijke kosten van de riolering in kaart te brengen. De eerste aanleg van riolering in nieuw te ontwikkelen gebied wordt doorgaans eenmalig geheel ten laste gebracht van de grondexploitatie. Op de begrotingsfunctie riolering worden pas kosten geboekt zodra vervangingsinvesteringen worden gepleegd. Tot die tijd blijven de kosten van het rioolnet onzichtbaar.

Lastenverdeling

De kosten kunnen verschillend over de burgers worden verdeeld. In gemeenten met een variabel tarief zijn éénpersoonshuishoudens relatief goedkoop uit; zij gebruiken naar verhouding weinig water. Een andere verklaring voor de gevonden tariefverschillen kan liggen bij het kwijtscheldingsbeleid. Bij een ruim kwijtscheldingsbeleid kunnen hogere tarieven nodig zijn om een gegeven opbrengst te genereren. Kaart 37 en de bijbehorende tekst laten echter zien dat het kwijtscheldingsbeleid weinig verschilt tussen gemeenten.

24 Mutatie tarief rioolheffing meerpersoonshuishouden

Mutatie in procenten

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

De Ronde Venen/Abcoude	-28%
Hollands Kroon/Wieringermeer	-26%
Goeree-Overflakkee/Dirksland	-26%
Hollands Kroon/Anna Paulowna	55%
Rotterdam/Rozenburg	86%
Goes	108%

24 Mutatie tarief rioolheffing meerpersoonshuishouders

Tariefmutaties

Meerpersoonshuishouders uit De Ronde Venen/ Abcoude zien hun rioolheffing (eigenaar en gebruiker samen) het meest dalen (28 procent). In Hollands Kroon/Wieringermeer daalt het tarief met 26 procent. Beide gemeenten zijn ontstaan uit een herindeling. Tot dit jaar werden in de voormalige gemeenten nog verschillende tarieven gehanteerd. Vanaf 2013 worden de tarieven geharmoniseerd.

De rioolheffing stijgt in sommige gemeenten flink - het sterkst in Goes (108 procent). Die gemeente heeft een nieuw Gemeentelijk Rioleringsplan. Goes is in de jaren vijftig sterk gegroeid. De riolering die toen gelegd is, is nu aan vervanging toe. Ook is de kostendekkendheid verhoogd (en zijn de tarieven van de ozb verlaagd). De op één na grootste tariefverhoging (86 procent) vindt plaats in Rotterdam/Rozenburg. In Rozenburg betaalden inwoners na de herindeling in 2010 nog een lager tarief dan de rest van Rotterdam. Vanaf 2013 is de korting vervallen.

De gemiddelde rioolheffing stijgt met 2,8 procent (zie tekst bij kaart 23). 71 gemeenten veranderen hun tarief dit jaar niet, 51 gemeenten verlagen de rioolheffing.

Achtergronden tariefstijgingen

De gemiddelde rioolheffing stijgt al ten minste vanaf 1998 (voor eerdere jaren zijn geen vergelijkbare gegevens beschikbaar) met 5 tot 8 procent op jaarbasis. Met ingang van 2010 is de stijging echter lager (zie de figuur op blz. 17). Dit jaar zien we een diepterecord, met een stijging van 2,8 procent.

Veel tariefstijgingen in het afgelopen decennium hangen samen met een toename van de kostendekkendheid van de rioolheffing. Een steeds kleiner gedeelte van de rioleringsuitgaven wordt uit algemene middelen gefinancierd. De inperking van de mogelijkheid om ozb te heffen (in 2006 en 2007) versterkte deze trend. Andere redenen voor de

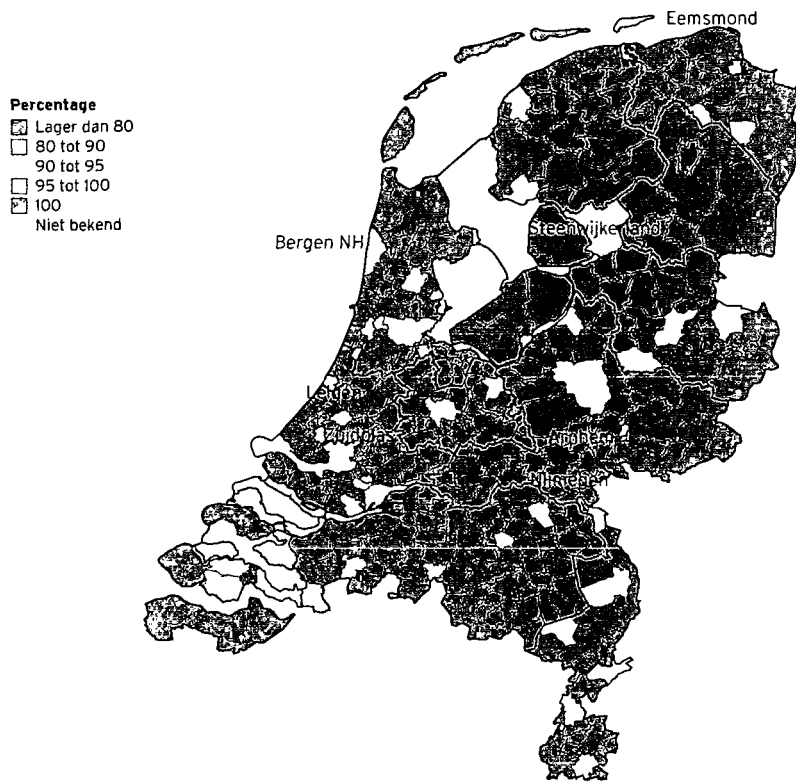
stijgende tarieven waren het aansluiten van percelen in het buitengebied en andere maatregelen ten behoeve van de waterkwaliteit. Gemeenten hebben deze zaken nu grotendeels of geheel op orde.⁴⁵

Kosten blijven toenemen

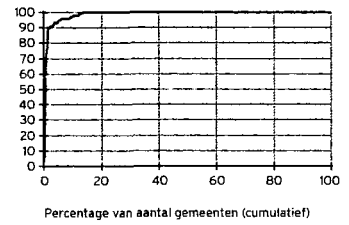
Zoals gezegd steeg de rioolheffing tot 2009 jaarlijks met meer dan 5 procent, en vlakt de stijging sinds 2010 af. De kosten zullen wel blijven toenemen. Grote delen van het rioleringsstelsel zullen de komende jaren moeten worden vervangen. Vervanging leidt tot lastenstijging omdat pas vanaf dat moment op de riolering wordt afgeschreven (zie de tekst bij de vorige kaart).⁴⁶ De stijging van de heffing zal dan ook mede afhangen van de gekozen afschrijvingstermijn. Bij een langere afschrijvingstermijn geldt dat de lastenstijging de eerste jaren lager is dan bij een kortere afschrijvingstermijn. Er wordt in dat geval echter ook over een langere periode rente betaald, waardoor de totale kosten hoger zijn bij een langere afschrijvingstermijn.

Door de invoering van de nieuwe rioolheffing in 2008-2009 kunnen ook kosten voor het opvangen van regenwater uit de rioolheffing worden gedekt. In het Bestuursakkoord Water uit 2011 is afgesproken dat gemeenten samen met waterschappen en drinkwaterbedrijven de kostenstijging zullen beperken, onder meer door meer samen te werken.⁴⁷

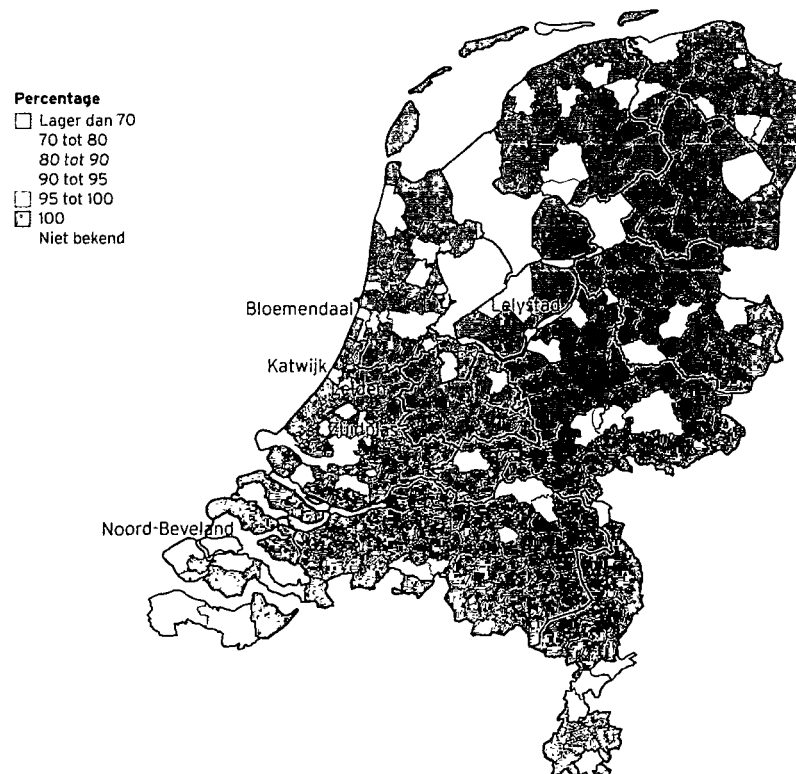
25 Kostendeckendheid reinigingsheffing

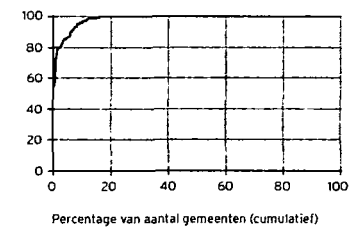
Eemshond	6%
Nijmegen	55%
Leiden	59%
Gemiddelde	98%
Mediaan	100%

26 Kostendeckendheid rioolheffing

Lelystad	54%
Leiden	57%
Noord-Beveland	60%
Gemiddelde	98%
Mediaan	100%

25 en 26 Kostendekkendheid reinigingsheffing en rioolheffing

Bestemmingsheffingen

Er zijn twee soorten gemeentelijke heffingen: belastingen en bestemmingsheffingen. Die laatste categorie wordt ook wel retributies of rechten genoemd. De opbrengst uit *belastingen* komt terecht in de algemene middelen van de gemeenten en is vrij besteedbaar. Het vaststellen van de tarieven is uiteindelijk een politiek proces. Er gelden in principe geen maxima.⁴⁸

De opbrengst uit een *bestemmingsheffing* wordt gebruikt om de kosten te dekken van de *voorziening waarvoor de heffing bestaat* (bij de afvalstoffenheffing bijvoorbeeld is dat de afvalinzameling en -verwijdering). De Gemeentewet bepaalt dat de geraamde baten van bestemmingsheffingen niet hoger mogen zijn dan de geraamde lasten terzake.⁴⁹ Er mag dus geen winst op worden gemaakt. Deze eis geldt voor de *geraamde baten en lasten*. De feitelijke kostendekking kan - achteraf gezien - incidenteel wel hoger zijn dan honderd procent.

Hoewel er dus wel beperkingen zijn bij de vaststelling van bestemmingsheffingen, hebben gemeenten ook veel vrijheden. De geraamde opbrengsten uit een bestemmingsheffing mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten, maar wel lager. Een gemeente kan dus kiezen voor een onvolledige kostendekking.

Welke kosten worden meegenomen?

Ook is er bijvoorbeeld nergens voorgeschreven welke kosten al dan niet mogen worden gedekt uit een bestemmingsheffing. Er is wel enige jurisprudentie, vooral rond de rioolheffing, maar op basis daarvan kan zeker geen uitputtende lijst worden geconstrueerd van wat wel en niet mag. Dit is dan ook deels een bestuurlijke keuze, net als de mate van kostendekkendheid van de bestemmingsheffingen.

Vergelijkbaarheid beperkt

Gemeenten kunnen ervoor kiezen om bepaalde kosten te dekken via één of zelfs verschillende bestemmingsheffingen, of om dit juist niet te doen. De kosten van het vegen van de straat kunnen bijvoorbeeld deels worden toegerekend aan de rioolheffing en deels aan de reinigingsheffing. Een gemeente kan er ook voor kiezen om deze kosten geheel te dekken uit de algemene middelen. Op dezelfde wijze kan een gemeente ervoor kiezen om de inkomsten die zij derft door kwijtschelding van de reinigings- en rioolheffing mee te nemen in de kostprijsbepaling of juist ervoor kiezen deze kosten te dekken uit algemene middelen. Dit maakt het moeilijk kostendekkingcijfers tussen gemeenten te vergelijken. Bij de ene gemeente worden andere kosten toegerekend dan bij de andere. Begin 2010 heeft de VNG kostenonderbouwingsmodellen gepubliceerd waarmee gemeenten inzichtelijk kunnen maken waarvoor en hoe zij kosten verhalen.⁵⁰

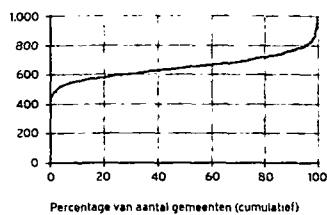
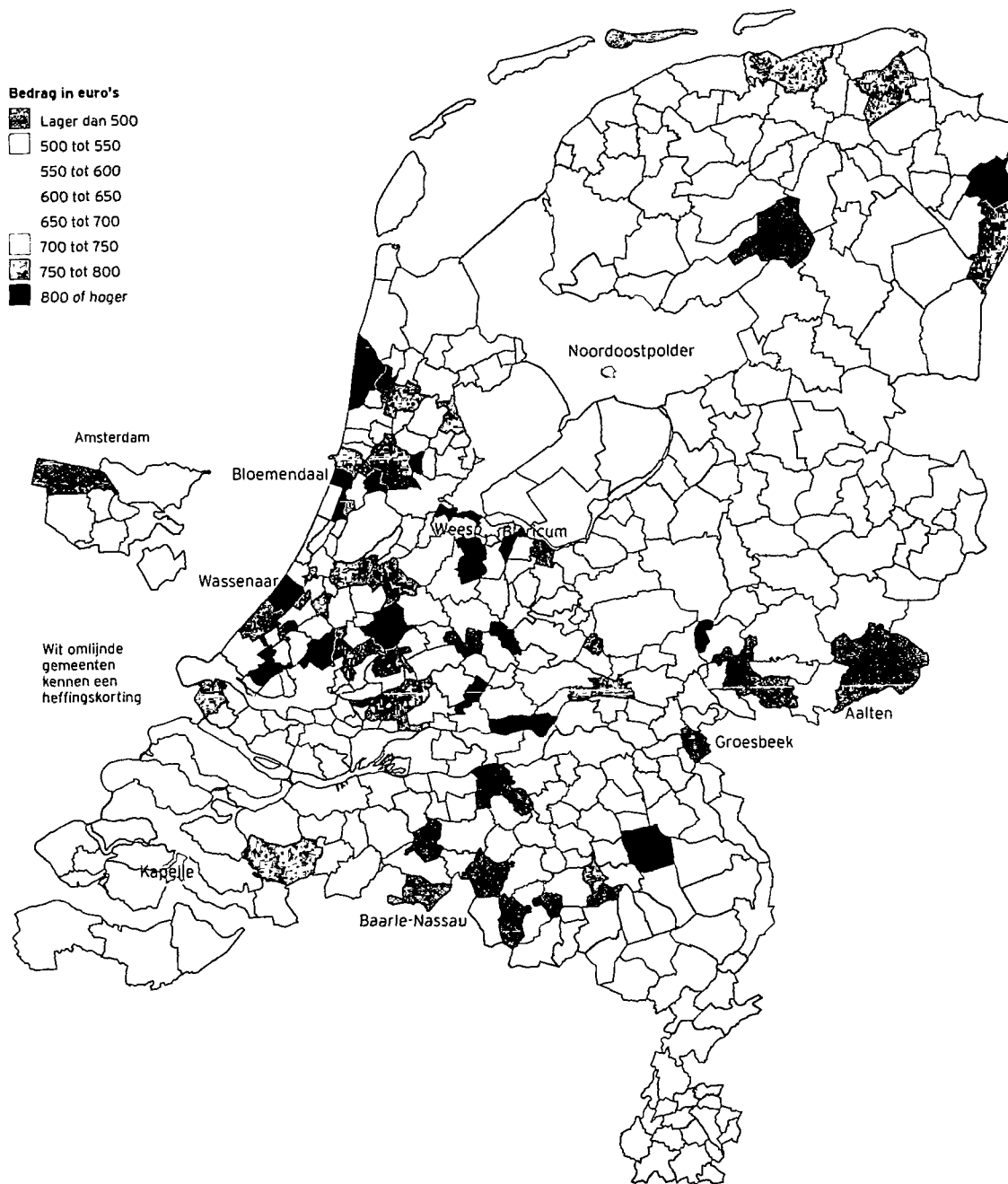
Reinigingsheffing

De reinigingsheffing dekt gemiddeld 97,7 procent van de kosten, iets meer dan vorig jaar (97,2 procent). De kostendekking is met 6 procent het laagst in Eemshoek. Bij het leeuwendeel van de gemeenten (87 procent) ligt de kostendekking op 100 procent.

Rioolheffing

De gemiddelde kostendekking van de rioolheffing is iets hoger dan die van de reinigingsheffing: 98,1 procent (vorig jaar 97,9 procent). In 84 procent van de gemeenten bedraagt de kostendekking van de rioolheffing 100 procent. Lelystad heeft de laagste dekkingsgraad (54 procent).

27 Woonlasten éénpersoonshuishouden

Baarle-Nassau	400
Aalten	402
Groesbeek	414
Wassenaar	937
Bloemendaal	990
Blaricum	1.005
Gemiddelde	630
Mediaan	626

27 Woonlasten

éénpersoonshuishouden

Maatstaf

Ozb, rioolheffing en reinigingsheffing vormen samen, na aftrek van een eventuele heffingskorting (in de 3 wit omliggende gemeenten op deze kaart), de gemeentelijke woonlasten. Op de kaart hiernaast zijn eigenaren- en gebruikersheffingen samengevoegd. Huurders betalen minder aan de gemeente dan de kaart aangeeft (zie hiervoor kaart 31), maar de eigenarenheffingen kunnen (deels) in de huurprijs zijn opgenomen.

Er is discussie mogelijk over de beste manier waarop een woonlastenindicator kan worden samengesteld (zie blz. 119).⁵¹ De kaart hiernaast laat het bedrag zien dat een éénpersoonshuishouden in een woning met een gemiddelde waarde moet betalen. Met kwijtschelding is hier nog geen rekening gehouden (zie hiervoor kaart 36 tot en met 38). De gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden staan op kaart 28. Het gemiddeld betaalde bedrag voor een bepaald huishoudenstype geeft de beste indruk van de woonlasten voor *huishoudens*.

Vanuit de *gemeenten* gezien heeft deze woonlastenindicator het belangrijke nadeel dat geen rekening wordt gehouden met het feit dat gemeenten met relatief dure woningen minder geld uit het gemeentefonds krijgen. Deze gemeenten moeten daarom meer belasting binnenhalen om een gelijkwaardig voorzieningenniveau aan te kunnen bieden. Gemeenten met hoge woonlasten beschikken dus niet altijd over veel middelen om voorzieningen te bekostigen. Kaart 30 geeft een beeld van de bedragen die de gemeenten van de woonlasten overhouden (netto woonlasten).

Cijfers

De bijlage achterin deze atlas geeft de woonlasten in alle gemeenten cijfermatig weer. De hoogste éénpersoonslasten voor een gemiddelde woning vinden we in Blaricum, met 1.005 euro. Bloemendaal bezet met 990 euro de tweede plaats. De meeste dure gemeenten hebben gemeen dat het

gemiddelde huishoudensinkomen en de gemiddelde woningwaarde ver boven het landelijke gemiddelde liggen. Zoals gezegd hangt dit mede samen met de verdeelsystematiek van de algemene uitkering, die gemeenten met hoge woz-waarden in de praktijk dwingt tot hoge lasten (zie blz. 14).

Het goedkoopst is dit jaar Baarle-Nassau (400 euro). Daarna komt Aalten (402 euro). Gemeentelijke woonlasten voor éénpersoonshuishoudens *kunnen* in de ene gemeente dus 2,5 keer zo hoog zijn als in de andere. Het gewogen gemiddelde ligt op 630 euro. Dat is 13 euro (2,0 procent) hoger dan vorig jaar.

Sommige gemeenten verlenen nog een heffingskorting, een overblijfsel uit de tijd van de zogeheten zalmsnip. Als de heffingskorting is gekoppeld aan een bepaalde belasting is het desbetreffende bedrag door ons simpelweg afgetrokken van het desbetreffende tarief. Alleen in de overige gevallen spreken wij in deze atlas nog van een heffingskorting. Deze heffingskorting, die nog in 3 gemeenten bestaat, varieert van 26 euro (Weesp) tot 68 euro (Kapelle).

28 Woonlasten meerpersoonshuishoudens

Woonlastencijfers

Ozb, reinigingsheffing en rioolheffing bedragen samen voor een meerpersoonshuishoudens gemiddeld 697 euro (na aftrek van een eventuele heffingskorting), ofwel 66 euro hoger dan bij éénpersoonshuishoudens. Dit is 13 euro (1,9 procent) meer dan diezelfde heffingen de burger vorig jaar kostten. De stijging van de woonlasten komt voor 38 procent voor rekening van de rioolheffing, voor -4 procent voor rekening van de reinigingsheffing (die dit jaar gemiddeld daalt) en voor 65 procent voor rekening van de ozb. De gemiddelde heffingskorting is dit jaar goed voor de resterende 0,56 procent.

Voor meerpersoonshuishoudens zijn de woonlasten het laagst in Bunschoten (508 euro). Wassenaar is het duurst (1.149 euro). Zie tabel 20. In de bijlage achterin deze atlas staan de woonlasten voor alle gemeenten.

Achtergronden

Gemeenten met duur onroerend kennen hoge woonlasten; gemeenten met goedkoop onroerend goed hebben echter niet altijd navenant lagere

woonlasten. Het eerste is geheel volgens verwachting, omdat gemeenten met duur onroerend goed minder geld uit het gemeentefonds krijgen. Kaart 30 laat de woonlasten zien waar dit effect van het verdeelstelsel van de algemene uitkering is uitgefilterd. Bijlage 3 achterin deze atlas vermeldt de aldus berekende netto woonlasten voor alle gemeenten.

Een andere reden voor uitzonderlijk hoge woonlasten vormde, in elk geval tot voor kort, een slappe bodem. Gemeenten als Bodegraven-Reeuwijk kampen als gevolg daarvan met hoge kosten voor onder andere riolering en wegenbeheer. Met ingang van 2007 worden gemeenten hier echter beter voor gecompenseerd via de algemene uitkering uit het gemeentefonds, zodat dit eigenlijk niet meer tot veel hogere woonlasten zou moeten leiden.

Verdeling

Het grote verschil tussen de woonlasten in de goedkoopste en de duurste gemeente (641 euro) is enigszins misleidend. De frequentieverdeling van de gemeentelijke woonlasten is namelijk zeer vlak. Dat blijkt uit de figuur onder kaart 28. In 66 procent van de gemeenten liggen de woonlasten tussen de 550 euro en de 750 euro. Aan de onderkant en de bovenkant van de verdeling zit een beperkt aantal uitschieters. Hoewel het maximum op 1.149 euro ligt komen maar 14 gemeenten boven de 900 euro uit.

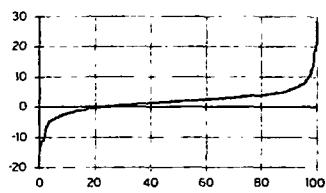
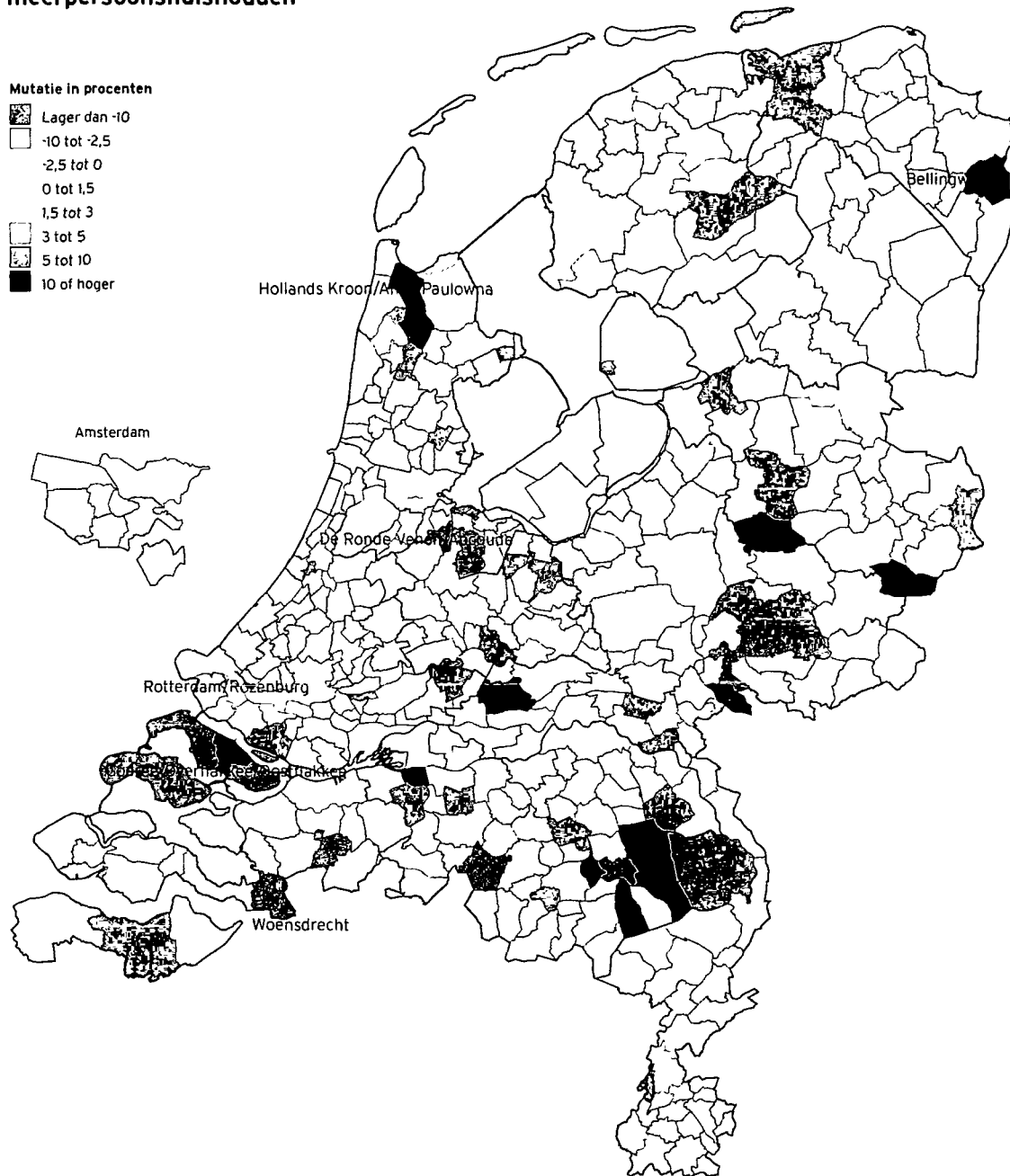
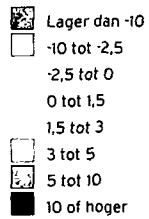
Tabel 20 Gemeentelijke woonlasten, meerpersoonshuishouden in woning met gemiddelde waarde in de betreffende gemeente (euro per jaar)*

Laagste tien			Hoogste tien		
1	Bunschoten	508	1	Wassenaar	1.149
2	Hellevoetsluis	512	2	Blaricum	1.136
3	Zevenaar	534	3	Bloemendaal	1.061
4	Alkmaar	544	4	Laren	1.038
5	Ameland	544	5	Nuenen c.a.	1.023
6	Tilburg	546	6	Muiden	1.000
7	Veldhoven	546	7	Bodegraven-Reeuwijk	988
8	Nieuwegein	546	8	Bergen NH	987
9	's-Gravenhage	547	9	Heeze-Leende	938
10	Veenendaal	549	10	Vught	937

* Ozb, rioolheffing en reinigingsheffing, verminderd met een eventuele heffingskorting.

29 Mutatie woonlasten meerpersoonshuishouden

Mutatie in procenten

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

Goeree-Overflakkee/Oostflakkee	-13%
Woensdrecht	-13%
De Ronde Venen/Abcoude	-12%
Rotterdam/Rozenburg	19%
Bellingwedde	23%
Hollands Kroon/Anna Paulowna	28%

29 Mutatie woonlasten meerpersoonshuishoudens

Gemiddelde stijging

De gemiddelde woonlasten voor meerpersoonshuishoudens stijgen dit jaar met 1,9 procent. Tot 2005 stegen de woonlasten jaarlijks steeds meer dan 5 procent, daarna is deze stijging afgevlakt (zie blz. 15). Dat kwam aanvankelijk doordat de tarieven van de reinigingsheffing en de ozb sinds die tijd minder worden verhoogd. De woonlastenstijging komt sinds 2005 voornamelijk op het conto van de rioolheffing. Sinds vorig dit jaar is dat echter anders: de ozb stijgt nu het meest. De rioolheffing stijgt minder dan ooit sinds de eerste atlas verscheen, en de reinigingsheffing daalt, net als vorig jaar.

Grootste stijgers

In de voormalige gemeente Anna Paulowna die nu deel uitmaakt van Hollands Kroon stijgen de lasten met 28 procent het sterkst. Gemeente Hollands Kroon is vorig jaar via een herindeling tot stand gekomen. De tarieven van de reinigings- en rioolheffing zijn dit jaar geharmoniseerd. Doordat Anna Paulowna voor beide heffingen relatief lage tarieven kende, stijgen de woonlasten in dit deel van de gemeente sterk.

Op de tweede plaats staat Bellingwedde (23 procent), waar zowel ozb, rioolheffing, als reinigingsheffing sterk stijgen. De reinigings- en rioolheffing zijn beide op een kostendekkend niveau gebracht. Daarnaast is de ozb met 18 procent verhoogd om de kosten van een nieuw beheersplan voor wegen en bruggen te kunnen dragen.

Grootste dalers

Dit jaar verlagen 88 gemeenten de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens. Inwoners van Goeree-Overflakkee/Oostflakkee gaan er het meest op vooruit (13 procent). De gemeente Goeree-Overflakkee is dit jaar ontstaan na een herindeling. De tarieven van zowel de rioolheffing als de ozb

waren in Oostflakkee hoger dan in de andere voormalige gemeenten. Omdat er voor beide heffingen één tarief geldt betalen de huishoudens in het voormalige Oostflakkeenu minder dan vorig jaar.

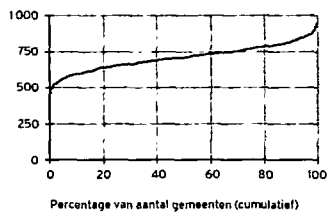
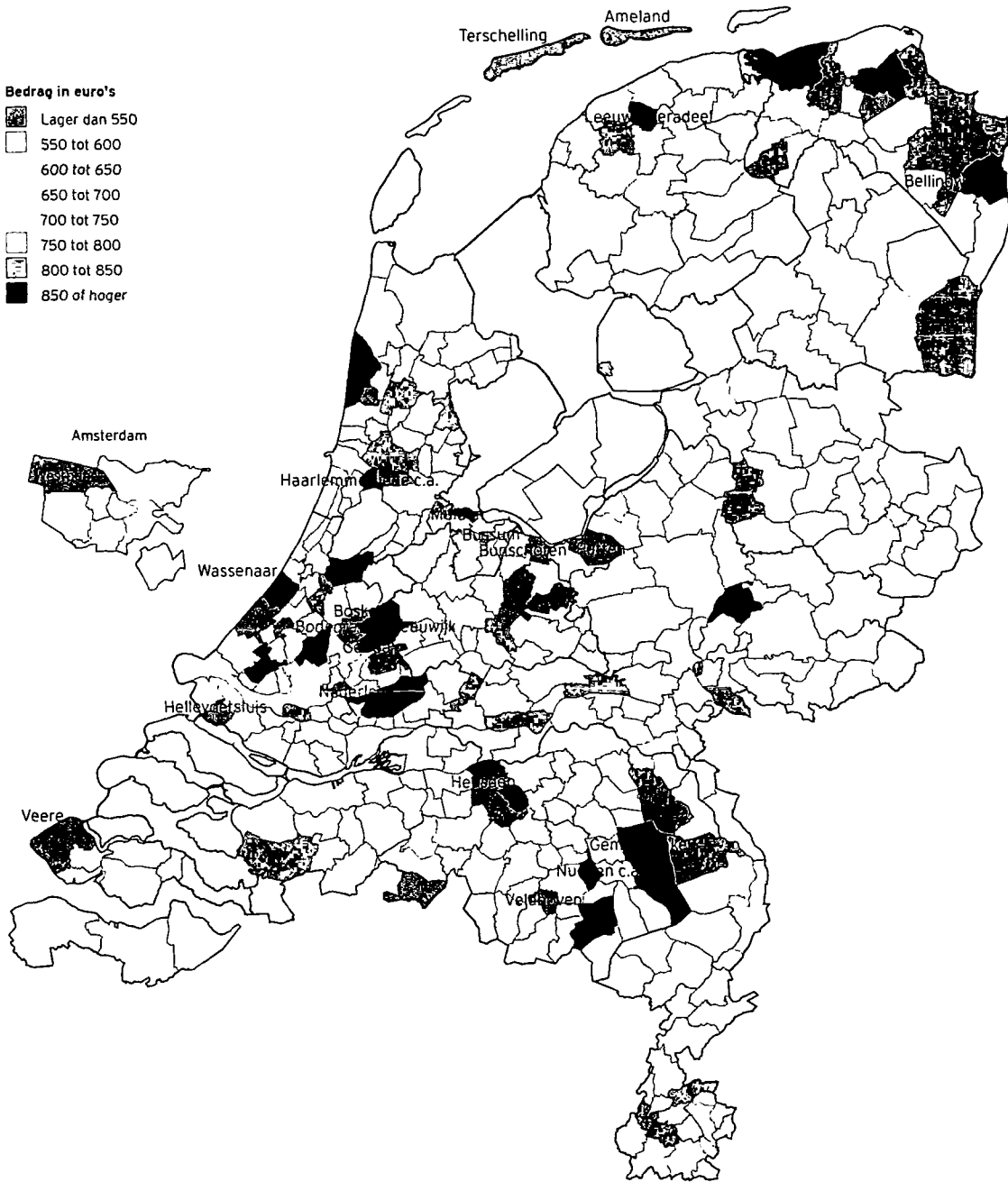
De woonlasten in Woensdrecht dalen met 13 procent. In deze gemeente betalen huishoudens gemiddeld minder aan reinigingsheffing doordat de gemeente over is gegaan op een ander tariefsysteem. De reinigingsheffing is voortaan afhankelijk van de hoeveelheid afval (diftar).

71

Gemeenten

30 Netto woonlasten

- Bedrag in euro's
- Lager dan 550
  - 550 tot 600
  - 600 tot 650
  - 650 tot 700
  - 700 tot 750
  - 750 tot 800
  - 800 tot 850
  - 850 of hoger

Ameland	450
Terschelling	477
Bussum	501
Bodegraven-Reeuwijk	940
Bellingwedde	948
Nuenen c.a.	951
Gemiddelde	689
Mediaan	710

30 Netto woonlasten

Hogere woningwaarde, lagere uitkering uit het gemeentefonds

De kaarten 27 en 28 laten zien dat hoge woonlasten vaak samengaan met hoge woningwaarden (vergelijk kaart 4). Dat is een gevolg van de manier waarop de algemene uitkering uit het gemeentefonds tussen gemeenten wordt verdeeld. De algemene uitkering is de belangrijkste bron van vrij besteedbare middelen van de gemeenten - veel belangrijker dan de ozb. Gemeenten die binnen hun grenzen veel hoog gewaardeerd onroerend goed hebben, ontvangen een relatief lage uitkering. Zij hebben dus hogere woonlasten, of minder bestedingsruimte.⁵²

Netto woonlasten

Kaart 28 geeft aan hoe hoog de woonlasten zijn die de burger betaalt. Kaart 30 laat zien wat hiervan bij de gemeente zelf terechtkomt. Deze netto woonlasten zijn gedefinieerd als de woonlasten die er zouden zijn als de belastingcapaciteit niet zou worden verevend. De extra ozb-opbrengst die gemeenten met dure woningen nu nodig hebben om de lagere algemene uitkering te compenseren is van de woonlasten afgetrokken. Bij gemeenten met lage woningwaarden is het profijt van de verevening bij de woonlasten opgeteld. Van gemeenten met hoge netto woonlasten mogen in principe ook hoge voorzieningen worden verwacht. Hierbij passen

overigens wel enkele kanttekeningen. Zie hiervoor deel bijlage 2 (blz 118).

Vergelijking netto en ongecorrigeerde woonlasten

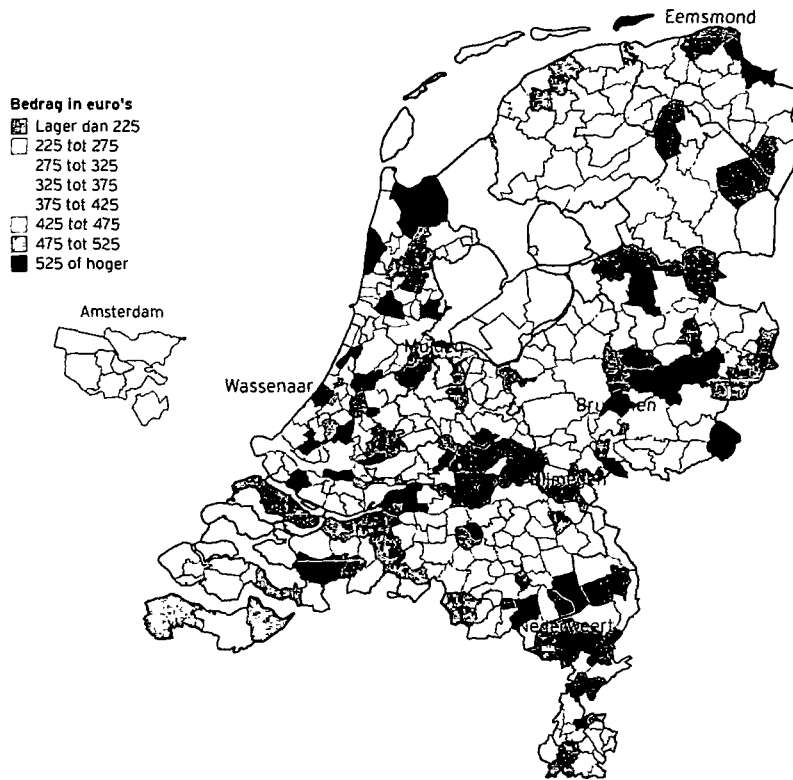
Tabel 21 geeft naast de rangnummers van de netto woonlasten ook die van de ongecorrigeerde woonlasten. Van de gemeenten die het meest aan de woonlasten overhouden staan er 4 ook in de top-tien van ongecorrigeerde woonlasten. Van de gemeenten met hoge netto woonlasten zou verwacht mogen worden dat zij een bovengemiddeld voorzieningenniveau hebben. Soms zijn er echter andere redenen. Gemeenten als Bodegraven-Reeuwijk hebben een slappe bodem, hetgeen tot hogere kosten kan leiden voor de riolering en het wegenbeheer. Loppersum is een artikel 12-gemeente, en is dus verplicht hoge tarieven te hanteren.

Van de gemeenten die weinig aan de woonlasten overhouden hebben de meeste ook lage woonlasten. Bussum is een duidelijke uitzondering. Lage netto woonlasten hoeven niet per se samen te gaan met spartaanse voorzieningen. Sommige gemeenten beschikken over andere inkomstenbronnen, bijvoorbeeld een toeristenbelasting of aandelen. Gemeenten hebben soms zulke hoge inkomsten uit eigen vermogen dat zij met lage belastingen toekunnen. In feite is dit een verkapte belasting, ervan uitgaande dat dit vermogen eigenlijk de inwoners toebehoort.⁵³

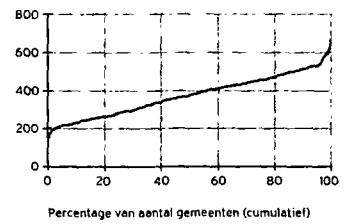
Tabel 21 Netto woonlasten meerpersoonshuishouders, euro's per jaar

Laagste tien				Hoogste tien			
Rang nummer netto woonlasten	Rang nummer woonlasten	Gemeente	Bedrag	Rang nummer netto woonlasten	Rang nummer woonlasten	Gemeente	Bedrag
1	5	Ameland	450	1	5	Nuenen c.a.	951
2	31	Terschelling	477	2	15	Bellingwedde	948
3	59	Bussum	501	3	7	Bodegraven-Reeuwijk	940
4	1	Bunschoten	509	4	6	Muiden	920
5	7	Veldhoven	515	5	28	Leeuwarderadeel	914
6	39	Veere	519	6	1	Wassenaar	902
7	14	Amsterdam Westpoort	520	7	25	Gouda	895
8	11	Heusden	522	8	45	Loppersum	892
9	2	Hellevoetsluis	523	9	11	Haarlemmerliede c.a.	883
10	15	Putten	531	10	13	Gemert-Bakel	882

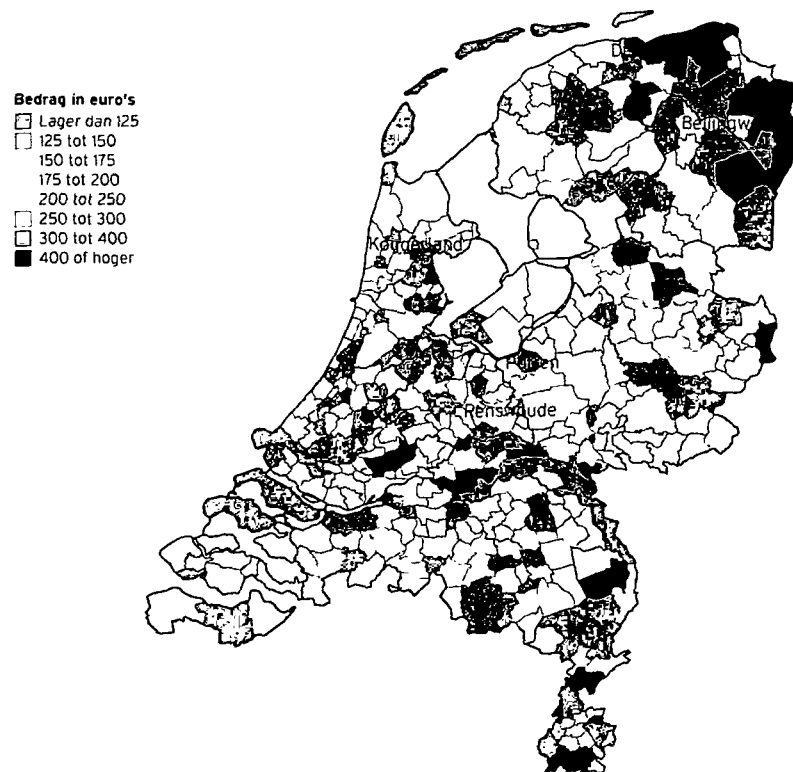
31 Woonlasten huurder

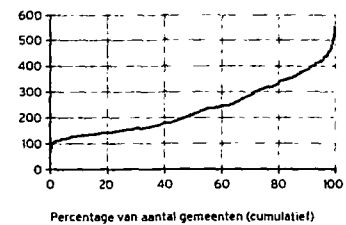
Eemmond	150
Nederweert	154
Nijmegen	156
Wassenaar	622
Brummen	639
Muiden	665
Gemiddelde	359
Mediaan	375

32 Woonlasten verhuurder

Koggenland	66
Putten	101
Renswoude	101
Oldambt	516
Bellingwedde	538
De Marne	552
Gemiddelde	245
Mediaan	213

31 en 32 Woonlasten huurder en verhuurder

Uitgangspunten

Tot nu toe zijn alleen de woonlasten van eigenaar-bewoners behandeld. Kaart 31 laat zien hoeveel een huurder betaalt. Kaart 32 toont de lasten voor verhuurders. We gaan hier uit van een huurwoning met een woz-waarde van 141.000 euro, ofwel 60 procent van de gemiddelde woningwaarde in Nederland.

Overigens zullen verhuurders vaak proberen de door hen betaalde belastingen zoveel mogelijk door te berekenen aan hun huurders, door een hogere huur te vragen. Omdat huren niet ongelimiteerd kunnen worden verhoogd is dit echter niet altijd mogelijk.

Woonlasten huurder

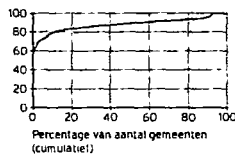
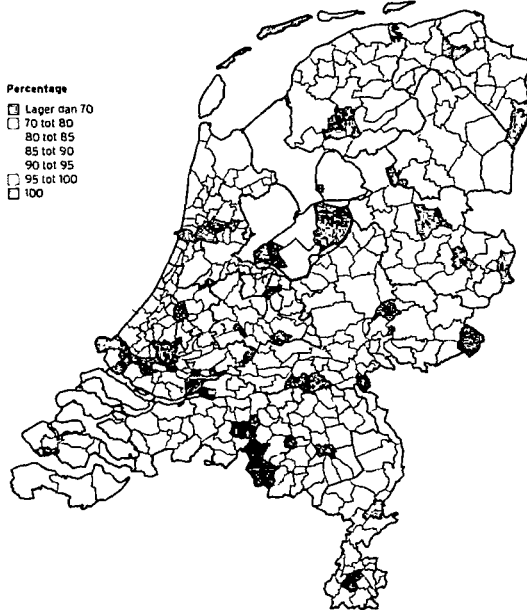
Huurders betalen in alle gemeenten een reinigingsheffing, en in veel gemeenten ook een rioolheffing (zie kaart 21). In enkele gemeenten komen zij in aanmerking voor een heffingskorting. Huurders hebben de laagste woonlasten (150 euro) in Eemmond, en de hoogste (665 euro) in Muiden. Gemiddeld bedragen de lasten voor huurders 359 euro.

Woonlasten verhuurder

Verhuurders betalen in alle gemeenten ozb, en in veel gemeenten ook een rioolheffing (zie kaart 20). De woonlasten voor de verhuurder bedragen gemiddeld 245 euro. Ze zijn het hoogst in De Marne (552 euro) en het laagst in Koggenland (66 euro).

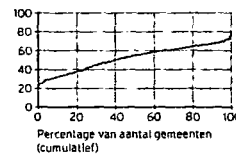
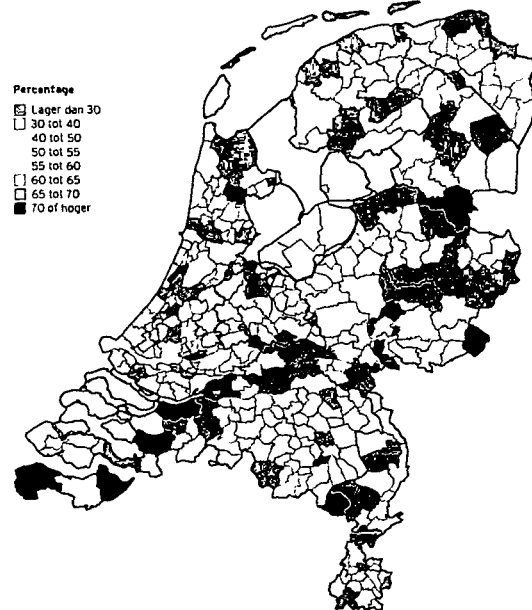
Kaart 32 laat duidelijk zien dat de lasten voor verhuurders in de provincie Groningen vaak hoog zijn vergeleken met de rest van het land. Dat is opmerkelijk, omdat de woningwaarden in die provincie naar verhouding laag zijn. De hoge lasten voor verhuurders worden veroorzaakt doordat de rioolheffing in Groningen vaak grotendeels of geheel bij de verhuurder wordt neergelegd. Huurders betalen in deze provincie juist relatief weinig (kaart 31).

33 Verhouding woonlasten één- en meerpersoonshuishouden

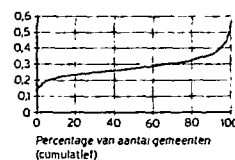
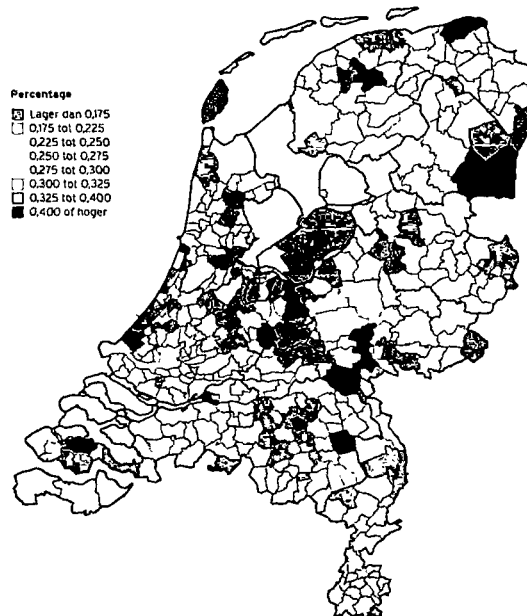
IJsselstein	61%
Bladert	62%
Winterswijk	62%
Gemiddelde	90%
Mediaan	89%

34 Percentage woonlasten voor rekening gebruiker

Nijmegen	23%
Blericum	23%
Nederweert	24%
Bergen op Zoom	75%
Winterswijk	76%
Koggenland	80%
Gemiddelde	52%
Mediaan	55%

35 Gemeentelijke progressiefactor

Teset	0,12
Koggenland	0,14
Amsterdam Noord	0,16
Wijnen	0,50
Westland	0,52
Bloemendaal	0,56
Gemiddelde	0,28
Mediaan	0,28

33, 34 en 35 Wie betaalt de woonlasten?

Drie manieren om de lasten te verdelen

Behalve de *hoogte* van de woonlasten verschilt ook de *verdeling* ervan. Gemeenten kunnen de woonlasten op drie manieren over *verschillende sociaal-economische groepen* verdelen: tussen éénpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens, tussen gebruikers en eigenaren van woningen, en tussen bewoners van goedkope en van dure huizen.

Eénpersoons- en meerpersoonshuishoudens

Kaart 33 laat de woonlasten voor éénpersoonshuishoudens zien als percentage van de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens. In de 35 (delen van) gemeenten die wat betreft hun riool- en reinigingsstarieven geen onderscheid maken tussen één- en meerpersoonshuishoudens ligt dit percentage op 100. Alleenstaanden zijn naar verhouding het best af in IJsselstein, waar zij 61 procent betalen van de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens. Gemiddeld betalen éénpersoonshuishoudens 90 procent van het bedrag dat meerpersoonshuishoudens betalen. Zij worden daarmee relatief zwaar belast, want het gemiddelde huishouden bestaat uit 2,2 personen.⁵⁴

Eigenaren en gebruikers van woningen

Bij de rioolheffing heeft de gemeente de mogelijkheid de lastenverdeling tussen gebruikers en eigenaren te beïnvloeden. Zo is het mogelijk op bescheiden wijze aan inkomenspolitiek te doen, door eigenaren meer te laten betalen dan gebruikers.⁵⁵ Dit heeft echter alleen het beoogde effect als huiseigenaren de gemeentelijke lasten niet volledig aan hun huurders doorberekenen. Anders kan een nadruk op eigenarenheffingen zelfs een averechtse uitwerking hebben, doordat gebruikers geen kwijtschelding van doorberekende eigenarenheffingen kunnen aanvragen.⁵⁶ Zoals kaart 34 laat zien betaalt de gebruiker in Nijmegen het kleinste deel van de woonlasten: 23 procent.

Koggenland zit met 80 procent het hoogst. Het gewogen gemiddelde ligt op 52 procent.

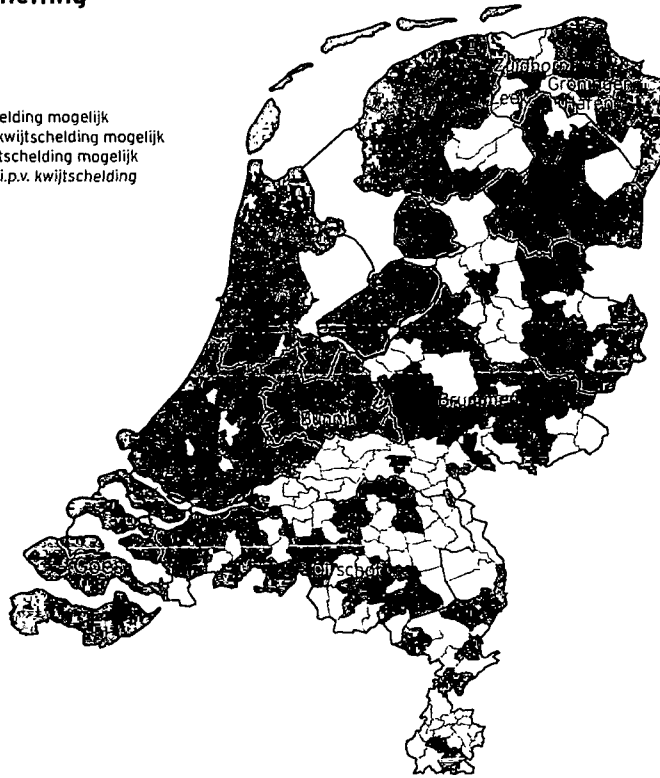
Goedkope en dure woningen

Sommige gemeenten proberen aan inkomensbeleid te doen door de kostendekkendheid van riool- en reinigingsheffing laag te houden, en een groot deel van de woonlasten via de ozb binnen te halen.⁵⁷ Zo kunnen de lasten voor een groter deel op de schouders van de eigenaren van dure huizen worden gelegd. Ook kan het tarief van de rioolheffing aan de woz-waarde worden gekoppeld.

De gemeentelijke progressiefactor geeft een indicatie van de toename van de woonlasten bij verhuizing naar een twee keer zo dure woning in dezelfde gemeente (kaart 35).⁵⁸ Gemiddeld ligt de progressiefactor op 0,28: wie verhuist naar een twee keer zo dure woning betaalt 28 procent meer aan woonlasten. De verschillen tussen gemeenten zijn groot. De woonlasten zijn het meest progressief in Bloemendaal (0,56). Texel kent een progressiefactor van 0,12. Hier bestaan de woonlasten voornamelijk uit de riool- en de reinigingsheffing, waarbij de hoogte van de rioolheffing niet is gebaseerd op de woz-waarde.

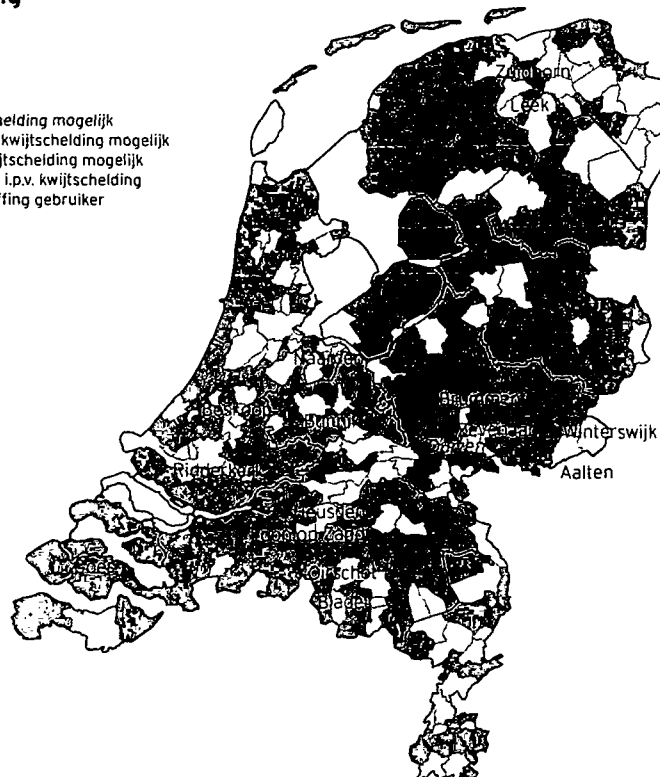
36 Kwijtscheldingsmogelijkheden reinigingsheffing

- Geen kwijtschelding mogelijk
- Gedeeltelijke kwijtschelding mogelijk
- ▣ Volledige kwijtschelding mogelijk
- ▤ Minimabeleid i.p.v. kwijtschelding

37 Kwijtscheldingsmogelijkheden rioolheffing

- Geen kwijtschelding mogelijk
- Gedeeltelijke kwijtschelding mogelijk
- ▣ Volledige kwijtschelding mogelijk
- ▤ Minimabeleid i.p.v. kwijtschelding
- Geen rioolheffing gebruiker

36 en 37 Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

Kwijtscheldingsbeleid

De voorwaarden waarbinnen gemeenten kwijtschelding mogen verlenen van belastingen en heffingen zijn door het Rijk nauw omschreven.⁵⁹ De gemeenteraad heeft slechts de vrijheid te besluiten minder kwijt te schelden dan de rijksregels toestaan (bij afzonderlijk besluit), of zelfs in het geheel geen kwijtschelding te verlenen. Gemeenten kunnen zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen. Aan kwijtschelding zijn hoge uitvoeringskosten verbonden. Deze kosten zullen het kwijtgescholden bedrag in veel gevallen benaderen of zelfs overstijgen. Sommige gemeenten kennen geen kwijtschelding, maar wel een soortgelijke regeling onder de vlag van het armoedebeleid. Op die manier is het mogelijk te ontkomen aan de strenge (rijks)voorwaarden, vooral wat betreft de individuele toetsing en de vermogensnorm.

Reinigingsheffing

In slechts 1 gemeente (Oirschot) is kwijtschelding van de reinigingsheffing onmogelijk (zie kaart 36). Oirschot schafte deze mogelijkheid vorig jaar af als bezuinigingsmaatregel. Daarnaast kennen 6 gemeenten een op kwijtschelding gelijkende regeling die onder de noemer van het armoedebeleid valt. Verreweg de meeste gemeenten staan in principe volledige kwijtschelding toe, mits aan alle voorwaarden op het gebied van inkomen en vermogen wordt voldaan.

27 procent van de gemeenten stelt een plafond aan het kwijt te schelden bedrag. Dit kan een vast bedrag zijn, of een deel van de aanslag. Dit komt vooral voor bij gemeenten die het tarief hebben gekoppeld aan de hoeveelheid aangeboden afval (*diftar*). Door bijvoorbeeld alleen kwijtschelding te verlenen van het vastrechtgedeelte blijft de prikkel behouden om de afvalstroom te beperken. Ook wordt zo voorkomen dat mensen uit de straat hun afval gratis in de container kunnen gooien van iemand waarvan de aanslag toch wordt kwijtgescholden.

Groningen scheldt ten hoogste 57 procent van het aanslagbedrag kwijt. Met ingang van 2007 krijgen mensen die vijf jaar of langer op het sociale minimum zitten wel volledige kwijtschelding van de reinigingsheffing.

Rioolheffing

Op 3 gemeenten na (Oirschot, Boskoop, en Duiven) is in alle gemeenten met een rioolheffing voor de gebruiker kwijtschelding mogelijk (kaart 37). Sommige gemeenten (dit jaar 5) verlenen geen kwijtschelding, maar kennen wel een soortgelijke tegemoetkoming in het kader van het armoedebeleid.

In 8 gemeenten kan hooguit een gedeelte van de aanslag worden kwijtgescholden. Men moet dan bijvoorbeeld altijd de helft betalen, of men krijgt slechts het vastrecht kwijtgescholden en niet het bedrag dat aan het waterverbruik is gekoppeld.

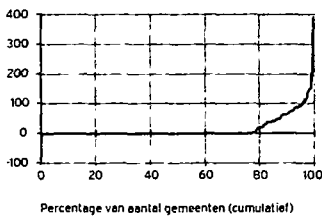
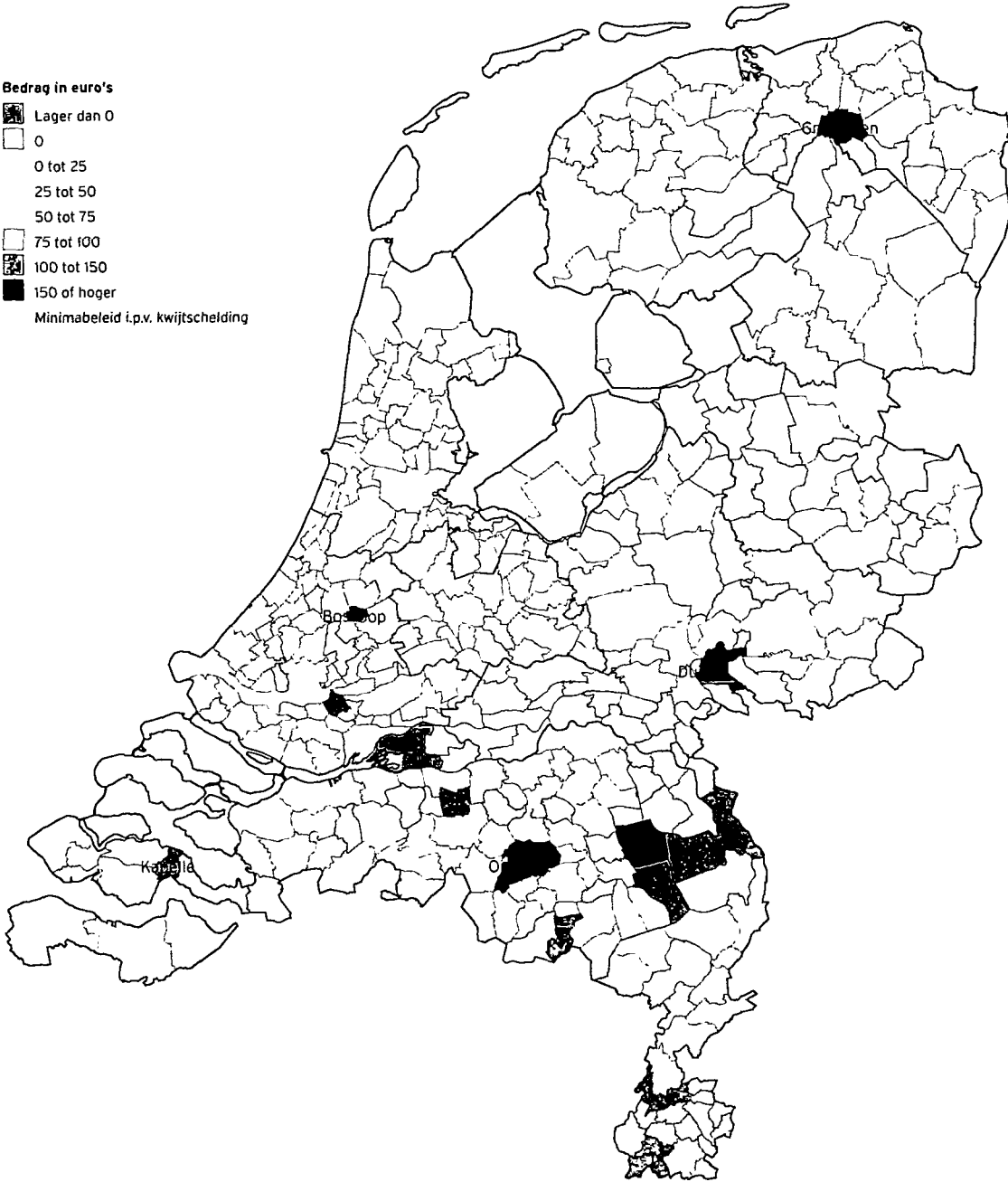
De rioolheffing voor de eigenaar wordt zelden kwijtgescholden. Huiseigenaren bezitten doorgaans vermogen, en voldoen daarom niet aan de voorwaarden voor kwijtschelding. Om dezelfde reden komt kwijtschelding van de ozb vrijwel niet voor.

Kwijtscheldingsnorm

Alle gemeenten die kwijtschelding verlenen hanteren de maximale kwijtscheldingsnorm van 100 procent.⁶⁰ In de praktijk betekent een norm van 100 procent dat huishoudens met een minimuminkomen voor kwijtschelding in aanmerking komen, mits zij de vermogenstoets doorstaan. Bij een norm van 90 procent komen alleen huishoudens met uitzonderlijk hoge vaste lasten in aanmerking voor kwijtschelding.

38 Woonlasten na kwijtschelding

- Bedrag in euro's
- Lager dan 0
  - 0
  - 0 tot 25
  - 25 tot 50
  - 50 tot 75
  - 75 tot 100
  - 100 tot 150
  - 150 of hoger
- Minimabeleid i.p.v. kwijtschelding

Kapelle	-68
Duiven	204
Boskoop	241
Oirschot	396
Gemiddelde	13
Mediaan	0

38 Woonlasten na kwijschelding

Uitgangspunten

De mate waarin het kwijscheldingsbeleid de woonlasten van een bepaald huishouden verlaagt hangt af van de hoogte van de kwijscheldingsnorm, van de belastingen waarvoor kwijschelding mogelijk is, en van het deel van de aanslagen waarvoor in principe kwijschelding kan worden verleend (kaarten 36 en 37).

Kaart 38 hiernaast laat zien hoe hoog de woonlasten zijn van een meerpersoonshuishouden met een netto besteedbaar inkomen ter hoogte van de bijstandsnorm voor (echt)paren, in een huurwoning met een waarde van 141.000 euro (60 procent van de landelijke gemiddelde woningwaarde). Verondersteld wordt dat geen vermogen aanwezig is, dat de vaste lasten niet uitzonderlijk hoog zijn en dat kwijschelding wordt aangevraagd.⁶¹ Een eventuele heffingskorting is in de woonlasten verrekend.

Woonlasten voor minima

In verreweg de meeste gemeenten worden de woonlasten in deze situatie geheel kwijtgescholden. Waar niet het gehele bedrag aan woonlasten wordt kwijtgescholden, is meestal gedeeltelijke kwijschelding mogelijk (alleen rioolheffing of alleen reinigingsheffing, of van een deel van de aanslag), of wordt geen kwijschelding verleend maar kent het minimabeleid een soortgelijke regeling.

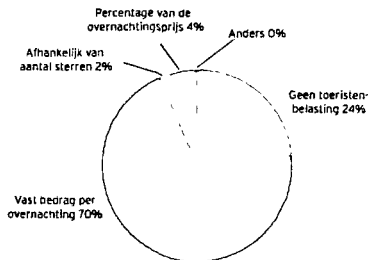
Laten we deze laatste groep buiten beschouwing, dan bedragen de woonlasten voor minima in 18 gemeenten meer dan 100 euro. In 306 gemeenten gaat het om nul euro omdat het volledige bedrag wordt kwijtgescholden. Het hoogst zit de gemeente Oirschot (396 euro), het laagst Kapelle (-68; bij volledige kwijschelding wordt de heffingskorting uitbetaald). Gemiddeld betalen minima in Nederland 13 euro aan woonlasten.

Voor Groningen is uitgegaan van een huishouden dat niet langdurig een minimuminkomen heeft. Als het inkomen vijf jaar of langer op of onder het sociaal minimum zit, wordt de afvalstoffenheffing geheel kwijtgescholden en bedragen de woonlasten nul euro.

39 Toeristenbelasting: tariefsystemen

Percentage van de bevolking per tariefsysteem

39 Toeristenbelasting: tariefsystemen

Algemeen

Dit jaar kent 76 procent van de gemeenten een toeristenbelasting. Vorig jaar was dit nog 75 procent, maar dit jaar voeren zes gemeenten een toeristenbelasting in (zie kaart 41). De tariefstructuur van de toeristenbelasting kan buitengewoon ingewikkeld zijn, met aparte tarieven voor campings, bungalows, diverse soorten hotels, enzovoort. Wij hebben primair gekeken naar hotelovernachtingen. Waar geen hotel is kan de belasting betrekking hebben op een overnachting in een pension of op een camping.

Tariefsystemen

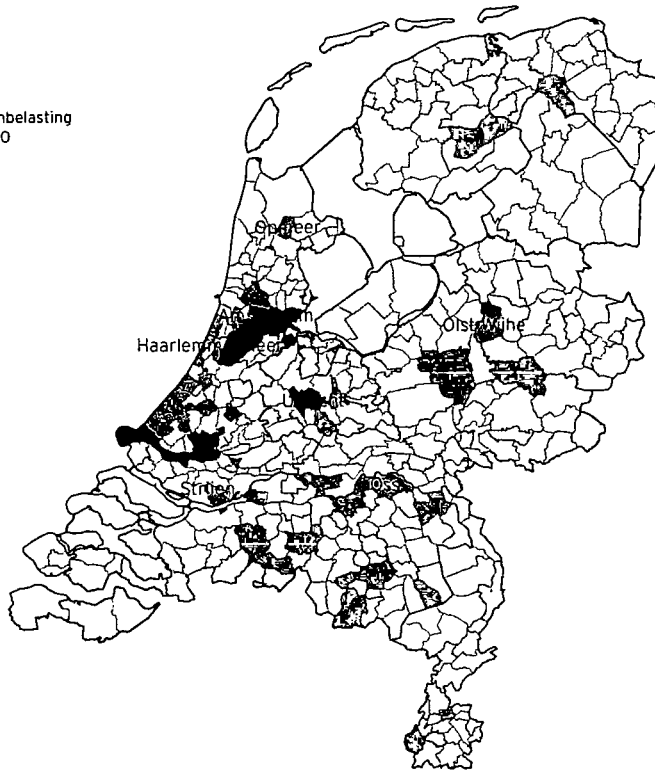
Een vast bedrag per overnachting komt het meest voor (in 70 procent van alle gemeenten, zie de figuur onder de kaart). Soms wordt wel reductie gegeven voor scholen of andere groepen. Ook komt het voor dat het te betalen bedrag afhangt van de overnachtingsprijs (in 4,2 procent van de gemeenten) of het aantal sterren van het hotel (1,7 procent). Dit komt met name voor bij de grote steden. Op Schiermonnikoog is de eerste overnachting duurder dan latere overnachtingen bij een meerdaags verblijf.

Forfaitaire bedragen

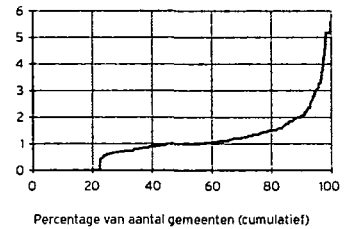
Veel gemeenten maken gebruik van forfaitaire bedragen. Een hotel of camping wordt dan bijvoorbeeld aangeslagen voor een van tevoren vastgesteld aantal overnachtingen. Is het werkelijke aantal lager, dan kan de eigenaar verzoeken conform het feitelijke overnachtingstarief te worden aangeslagen.

40 Tarief toeristenbelasting

- Bedrag in euro's**
- Geen toeristenbelasting
  - Lager dan 0,50
  - 0,50 tot 0,75
  - 0,75 tot 1,00
  - 1,00 tot 1,25
  - 1,25 tot 1,50
  - 1,50 tot 2,00
  - 2,00 tot 4,00
  - 4,00 of hoger

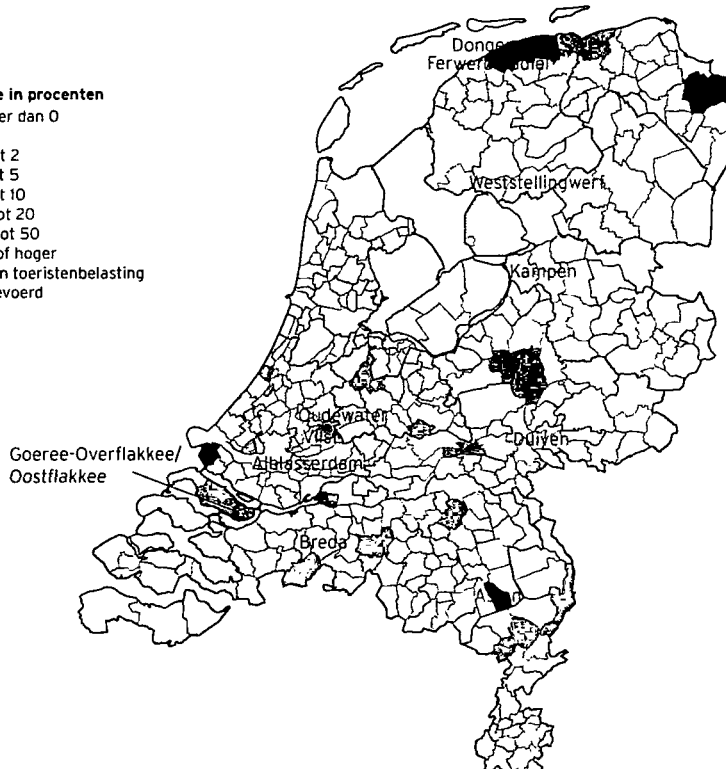

Oss	0,41
Strijen	0,44
Olst-Wijhe	0,45
Utrecht	4,69
Amsterdam	5,16
Haarlemmermeer	5,63
Gemiddelde	1,59
Mediaan	1,00

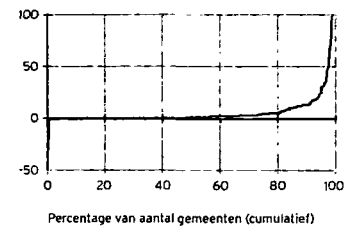

41 Mutatie tarief toeristenbelasting

- Mutatie in procenten**
- Lager dan 0
  - 0
  - 0 tot 2
  - 2 tot 5
  - 5 tot 10
  - 10 tot 20
  - 20 tot 50
  - 50 of hoger
  - Geen toeristenbelasting
  - Ingevoerd

Goeree-Overflakkee/Oostflakkee	-30%
Vlist	-6%
Dongeradeel	67%
Asten	74%
Ferwerderadiel	100%

40 en 41 Toeristenbelasting: tarief en mutatie

Tarieven

Door de veelvormigheid van de toeristenbelasting is het moeilijk in één kaart aan te geven hoe de tarieven variëren. Kaart 40 geeft in principe het bedrag voor een hotelovernachting. Waar het tarief afhangt van de overnachtingsprijs of het aantal sterren is uitgegaan van enkele veronderstellingen (zie de verantwoording achterin deze atlas).

In de meeste gemeenten die een toeristenbelasting kennen ligt het tarief tussen 50 cent en 1,50 euro per nacht. Het goedkoopst is Oss (0,41 euro), het duurst Haarlemmermeer (5,63 euro). De grote steden zijn duidelijk duurder dan gemiddeld. Voor alle gemeenten (met en zonder toeristenbelasting) bedraagt het gewogen gemiddelde 1,59 euro per nacht. Dat is 0,13 euro (9,1 procent) hoger dan vorig jaar.

Deze stijging komt voor een groot deel doordat er dit jaar meer gemeenten zijn die toeristenbelasting heffen: 6 gemeenten voeren een toeristenbelasting in, terwijl er geen gemeente is die de toeristenbelasting afschaft. Maar de stijging komt ook doordat veel tarieven zijn verhoogd. Bij gemeenten die zowel dit jaar als vorig jaar toeristenbelasting heffen ligt het gemiddelde tarief 6,2 procent hoger dan vorig jaar. Het gewogen gemiddelde bij alleen gemeenten met toeristenbelasting bedraagt 1,99 euro.

Het is denkbaar dat de tariefstijging het gevolg is van een grotere financiële krapte bij gemeenten. Veel zoden zet dit echter niet aan de dijk: de opbrengst van de toeristenbelasting is krap 2 procent van de totale opbrengst van de gemeentelijke belastingen en heffingen en 0,3 procent van de totale uitgaven.⁶²

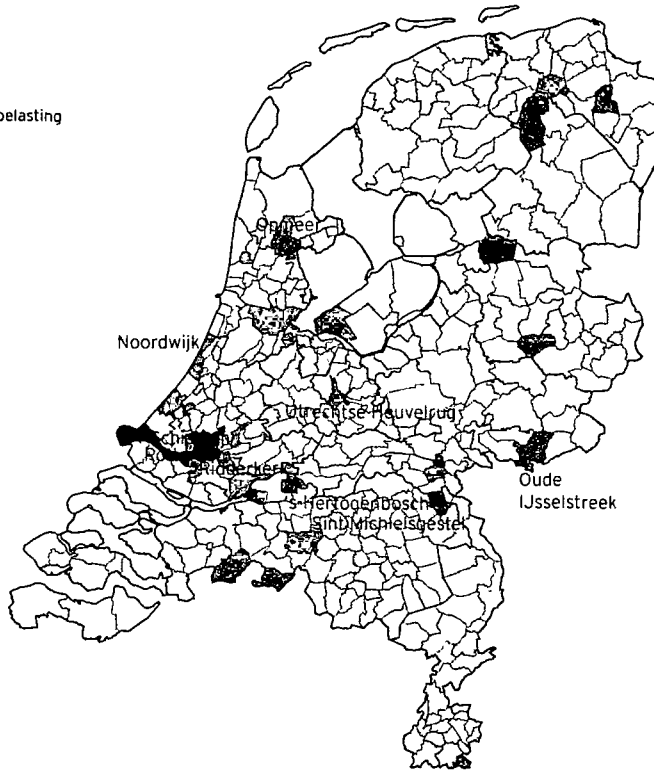
Mutatie

Het tarief is dit jaar in 33 procent van de heffende gemeenten niet veranderd. Tarieven worden dikwijls enkele jaren ongemoeid gelaten en dan verhoogd. Doordat het om kleine bedragen gaat zijn stijgingen in procenten gemeten soms aanzienlijk, zeker als tarieven een paar jaar niet zijn aangepast. Dit levert soms alarmerende krantenkoppen op, terwijl het vaak hooguit om dubbeltjes gaat.⁶³

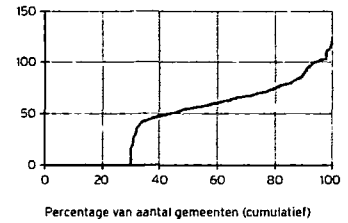
De grootste tariefverhogingen vinden plaats in Ferwerderadiel (100 procent) en Asten (74 procent). In Ferwerderadiel wordt het tarief, nadat het jaren 0,50 euro is geweest, verhoogd naar 1,00 euro per overnachting. In Asten stijgt het tarief voor een hotelovernachting van 1,15 naar 2,00 euro. De gemeente voert dit jaar tariefdifferentiatie in, toeristenbelasting voor andere accommodaties (camping) stijgt minder sterk. In beide gevallen ligt het nieuwe tarief nog onder of rond het landelijke gemiddelde van 1,99 euro. Het tarief daalt met -30 procent het sterkst in Goeree-Overflakkee/Oostflakkee. Dit is het gevolg van de gemeentelijke herindeling.

42 Tarief hondenbelasting

Bedrag in euro's
 Geen hondenbelasting
 0 tot 40
 40 tot 50
 50 tot 60
 60 tot 70
 70 tot 80
 80 tot 100
 100 tot 120
 120 of hoger

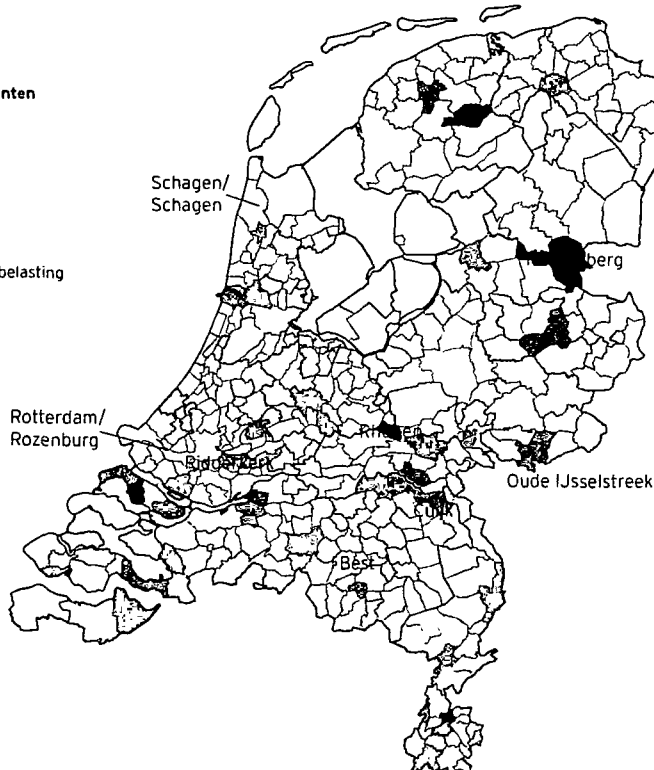

Ridderkerk	16
Opmeer	19
Oude IJsselstreek	20
Noordwijk	116
Schiedam	116
Rotterdam	124
Gemiddelde	62
Mediaan	55

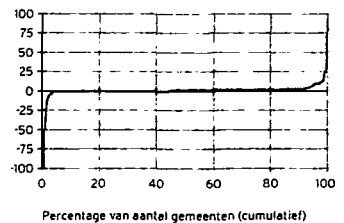

43 Mutatie tarief hondenbelasting

Mutatie in procenten
 Lager dan 0
 0
 0 tot 1
 1 tot 2
 2 tot 3
 3 tot 5
 5 tot 15
 15 of hoger
 Geen hondenbelasting
 Afgeschaff

Ridderkerk	-52%
Cuijk	-50%
Oude IJsselstreek	-31%
Hardenberg	27%
Rhenen	40%
Rotterdam/Rozenburg	91%

42 en 43 Hondenbelasting: tarief en mutatie

Algemeen

De hondenbelasting is een van de oudste nu nog bestaande belastingen van ons land. Het tarief kan voor elke hond gelijk zijn, maar vaak loopt het tarief op met het aantal honden. Veel gemeenten kennen een apart tarief voor kennels.

De opbrengst van de hondenbelasting behoort tot de algemene middelen en hoeft dus *niet* te worden besteed aan het opruimen van hondenpoep. In 2012 heeft het Hof van Den Bosch geoordeeld dat dit discriminatie is van hondenbezitters.⁶⁴ Het heffen van hondenbelasting zou alleen zijn toegestaan als een wezenlijk deel van de opbrengst zou worden besteed aan het bestrijden van kosten gerelateerd aan hondenbezit. De betrokken gemeente, Sittard-Geleen, is tegen het vonnis in cassatie gegaan bij de Hoge Raad. Tot de Hoge Raad uitspraak heeft gedaan kunnen gemeenten hondenbelasting innen, ook als de opbrengst uitsluitend bestemd is voor de algemene middelen. Wel kunnen hondeneigenaren bezwaar aantekenen. Als uit de uitspraak van de Hoge Raad blijkt dat de hondenbelasting niet mag worden geheven als de opbrengst alleen ten goede komt aan de algemene middelen dan kunnen deze bezwaren gegrond zijn en kan (een deel van) de aanslag vervallen. Enkele gemeenten (onder meer Utrechtse Heuvelrug, Den Bosch en Sint Michielgestel) hebben daarom het innen van de hondenbelasting opgeschort.

Tarief

Van de 408 gemeenten kennen 287 gemeenten (70 procent) een hondenbelasting. In die gemeenten woont 81 procent van de bevolking. Er zijn dit jaar geen gemeenten die een hondenbelasting invoeren; 2 gemeenten schaffen de hondenbelasting af (het 'oude' Schagen, dat nu samen met Harenkarspel en Zijpe de nieuwe gemeente Schagen vormt, en Best).

Kaart 42 laat het tarief zien voor één hond. Het goedkoopst is Ridderkerk (16,40 euro), het duurst Rotterdam (124,00 euro). Gemiddeld betaalt de

eigenaar van één hond in Nederland 61,56 euro per jaar (een stijging van 1,15 euro ofwel 1,9 procent ten opzichte van vorig jaar). Laten we gemeenten zonder hondenbelasting buiten beschouwing, dan ligt het gemiddelde op 76,39 euro (1,67 euro ofwel 2,2 procent meer dan vorig jaar).

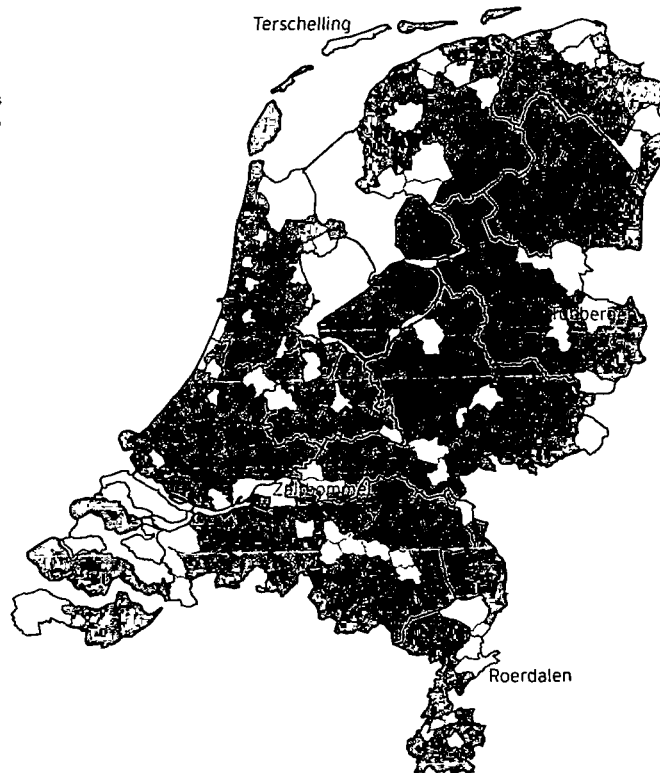
Mutatie

Het tarief blijft in 36 gemeenten ongewijzigd. De grootste tariefverhoging vindt plaats in Rotterdam/ Rozenburg (91 procent). Vorig jaar betaalden inwoners van de gemeente Rozenburg nog een lager tarief dan de andere inwoners van Rotterdam. In het nieuwe jaar zijn de tarieven geharmoniseerd.

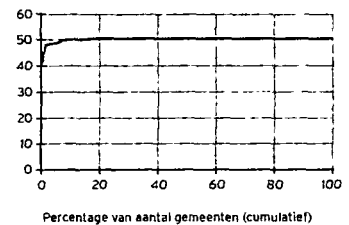
De grootste tariefverlaging zien we in Ridderkerk (-52 procent). Deze gemeente wil de hondenbelasting geleidelijk afschaffen.

44 Tarief paspoort

- Bedrag in euro's**
- Lager dan 45
  - 45 tot 47,50
  - 47,50 tot 50
  - 50 tot 50,35
  - 50,35

Terschelling	41,20
Zaltbommel	42,00
Tubbergen	43,00
Gemiddelde	50,24
Mediaan	50,35

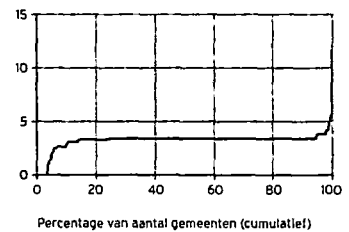

45 Mutatie tarief paspoort

- Mutatie in procenten**
- 0
  - 0 tot 2
  - 2 tot 3
  - 3 tot 3,50
  - 3,50 tot 5
  - 5 of hoger

Roerdalen	6%
Terschelling	6%
Haaren	12%

44 en 45 Paspoort: tarief en mutatie

Algemeen

Om naar het buitenland te kunnen reizen is een geldig paspoort of een geldige identiteitskaart nodig. Beide zijn vijf jaar geldig. Het kabinet heeft plannen om de maximale geldigheid te verlengen tot tien jaar. Deze wijziging gaat op zijn vroegst gelden voor paspoorten en identiteitskaarten die worden afgegeven vanaf 1 oktober 2013. Een identiteitskaart is iets goedkoper dan een paspoort, maar wordt lang niet door alle landen geaccepteerd. Een paspoort wel. Beide reisdocumenten zijn verkrijgbaar bij de gemeente waar men staat ingeschreven.

Met ingang van 2005 geldt in Nederland een algemene identificatieplicht. Iedereen van veertien jaar en ouder is verplicht een politieagent of een toezichthouder desgevraagd een identiteitskaart te tonen. Behalve een paspoort of identiteitskaart mag dat ook een rijbewijs zijn.

Tarief

Het bedrag dat een gemeente ten hoogste voor een paspoort mag vragen bedraagt in 2013 50,35 (vorig jaar 48,73 euro).⁶⁵ Hiervan is 20,80 euro voor het Rijk en 29,55 voor de gemeente.

Kaart 44 laat zien hoeveel een paspoort in elke gemeente kost. Sommige gemeenten geven in bepaalde perioden kortingen om te voorkomen dat er in piekperioden grote drukte ontstaat bij de loketten. Hiermee is in de kaart geen rekening gehouden.

Het goedkoopste paspoort wordt verstrekt door de gemeente Terschelling (41,20 euro), het duurste zijn de 335 gemeenten die het maximumtarief hanteren (50,35 euro). Een afgeronde versie daarvan, 50,00 euro, komt voor in 28 gemeenten. Slechts 31 gemeenten zijn goedkoper dan 50 euro. Het maximumtarief is in de praktijk dus het standaardtarief geworden.

De gemiddelde prijs bedraagt 50,24 euro. Dat is een verandering van 1,61 euro (3,3 procent) ten opzichte van vorig jaar.

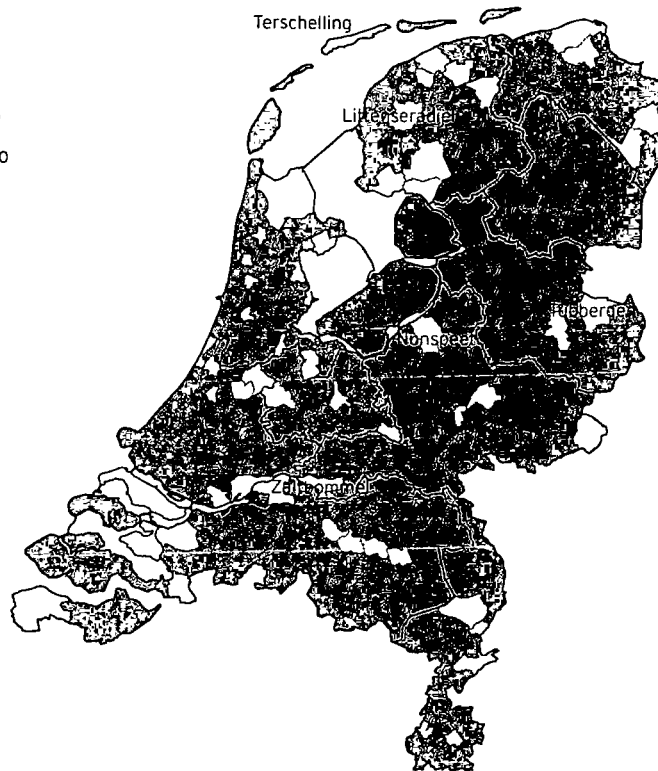
Mutatie

Kaart 45 laat zien hoe sterk de tarieven zijn veranderd. De tariefmutaties variëren van een onveranderd tarief (in 10 gemeenten) tot een stijging van 12 procent in Haaren (dat nu 50,25 euro vraagt). Geen enkele gemeente verlaagt het tarief.

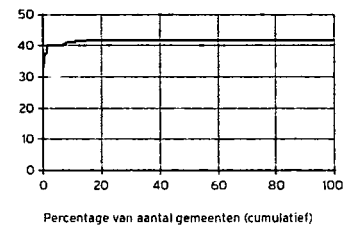
46 Tarief Identiteitskaart

Bedrag in euro's

- Lager dan 40
- 40
- 40,01 tot 41,90
- 41,90

Terschelling	33,25
Littenseradiel	36,50
Tubbergen	37,30
Gemiddelde	41,79
Mediaan	41,90

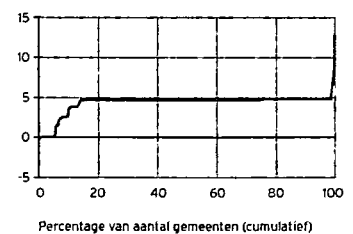
47 Mutatie tarief identiteitskaart

Mutatie in procenten

- Lager dan 0
- 0
- 0 tot 2
- 2 tot 4
- 4 tot 5
- 5 of hoger

Alphen aan den Rijn	-0,1%
Goeree-Overflakkee/Dirksland	-0,1%
Wierden	8%
Woensdrecht	9%
Haaren	13%

46 en 47 Identiteitskaart: tarief en mutatie

Tarief

Gemeenten mogen voor een identiteitskaart maximaal 41,90 euro vragen (vorig jaar 40,05), en 352 gemeenten doen dit ook. Gemiddeld kost een identiteitskaart 41,79 euro. Dat is een verandering van 4,5 procent (1,78 euro) ten opzichte van vorig jaar. Een identiteitskaart is het goedkoopst in de gemeente Terschelling (33,25).

Mutatie

Twee gemeente (Alphen aan den Rijn en Goeree-Overflakkee/Dirksland) verlagen het tarief. In 12 gemeenten verandert het niet. Haaren verhoogt het tarief het meest (met 13 procent, tot 41,75).

Leges onrechtmatig?

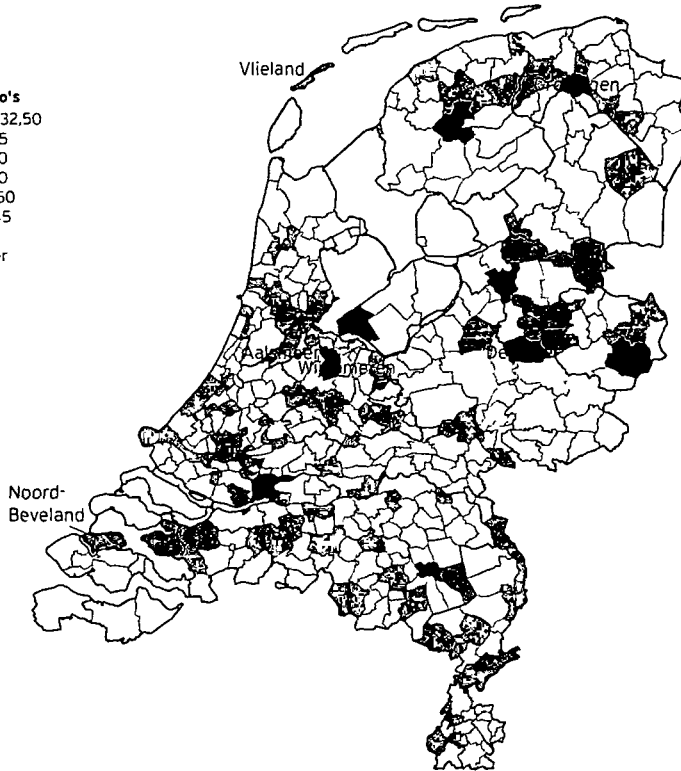
Er bestond in de loop van 2011 de nodige onduidelijkheid over de rechtmatigheid van het in rekening brengen van kosten voor het verstrekken van een identiteitskaart. Het gerechtshof in Den Bosch besloot dat dit niet mag, omdat de identiteitskaart geen individueel, maar een publiek belang dient. De achterliggende gedachte is dat mensen er zelf geen baat bij hebben dat hun identiteit kan worden gecontroleerd. Het hof gaat hiermee in tegen een eerdere uitspraak van de rechtbank Roermond. Toenmalig minister Donner heeft met een noodwet de heffing van leges echter alsnog mogelijk gemaakt.⁶⁶

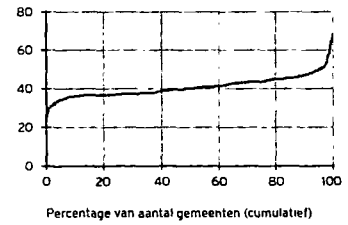
Gemeente Rotterdam

48 Tarief rijbewijs

- Bedrag in euro's**
- ☒ Lager dan 32,50
  - ☐ 32,50 tot 35
  - ☐ 35 tot 37,50
  - ☐ 37,50 tot 40
  - ☐ 40 tot 42,50
  - ☐ 42,50 tot 45
  - ☐ 45 tot 55
  - ☐ 55 of hoger

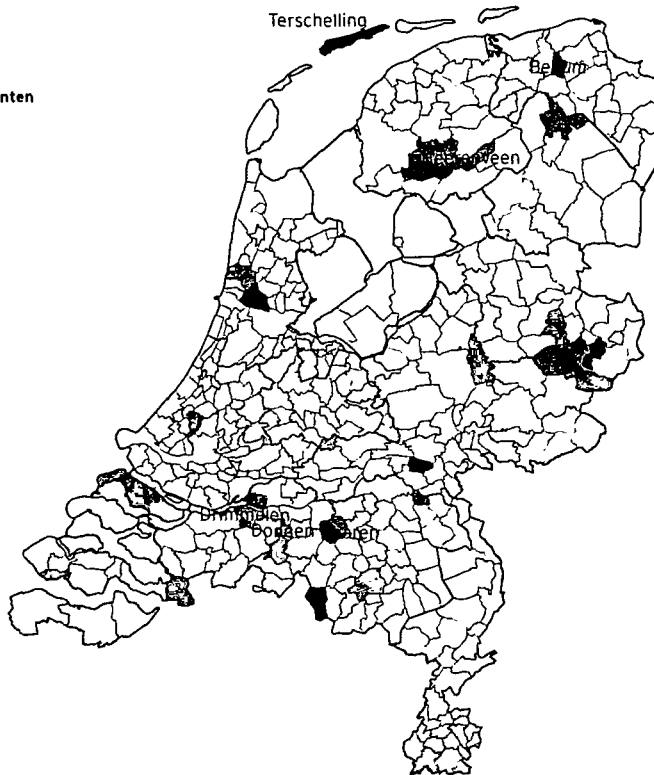

Noord-Beveland	25,00
Vlieland	28,90
Aalsmeer	29,70
Groningen	64,50
Deventer	67,00
Wijdereen	68,00
Gemiddelde	43,55
Mediaan	40,00

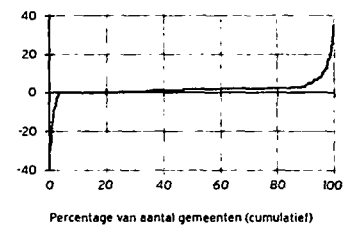

49 Mutatie tarief rijbewijs

- Mutatie in procenten**
- ☒ Lager dan 0
  - ☐ 0
  - ☐ 0 tot 1
  - ☐ 1 tot 2
  - ☐ 2 tot 3
  - ☐ 3 tot 10
  - ☐ 10 tot 20
  - ☐ 20 of hoger

Drimmelen	-30%
Dongen	-26%
Heerenveen	-20%
Bedum	30%
Terschelling	34%
Haaren	35%

48 en 49 Rijbewijs: tarief en mutatie

Algemeen

Iedereen die in Nederland woont en met een motorrijtuig (personenauto, bedrijfswagen, bus, motorfiets of brommer) de weg op wil, moet een geldig rijbewijs bij zich hebben. Rijbewijzen worden afgegeven door de gemeente waar men staat ingeschreven. Een rijbewijs is normaal gesproken tien jaar geldig, en moet daarna worden vervangen. De kosten voor een rijbewijs bestaan uit een rijkskostencomponent en uit door de gemeente in rekening gebrachte kosten.

Tarief

Wat een rijbewijs kost is te zien op kaart 48. Het goedkoopst is Noord-Beveland met 25,00 euro, het duurst Wijdmeren met 68,00 euro. Het gemiddelde bedraagt 43,55 euro (een stijging van 0,87 euro, 2,0 procent).

Mutatie

De prijs voor een rijbewijs daalt het meest in Drimmelen (-30 procent). Daarmee komt het tarief (38,25 euro) onder het landelijke gemiddelde. De prijs van een rijbewijs stijgt het sterkst in Haaren (35 procent), dat daarmee net (20 cent) boven het gemiddelde uitkomt (43,75). In 76 gemeenten blijft een rijbewijs dit jaar even duur als vorig jaar; in 13 gemeenten wordt het goedkoper.

Maximering

In de zomer van 2007 heeft toenmalig minister Eurlings verklaard dat hij de verschillen in de prijzen voor een rijbewijs te groot vindt.⁶⁷ Dit naar aanleiding van pressie door de ANWB. Hij kondigde aan de prijzen openbaar te maken⁶⁸ en heeft de duurste gemeenten gevraagd hun tarieven te verlagen. Anders zou maximering van de tarieven dreigen, zoals dat bij paspoorten al bestond.⁶⁹ Omdat dit dreigement niet het gewenste resultaat heeft gehad is besloten de leges voor rijbewijzen inderdaad te maximeren. Als reden hiervoor is

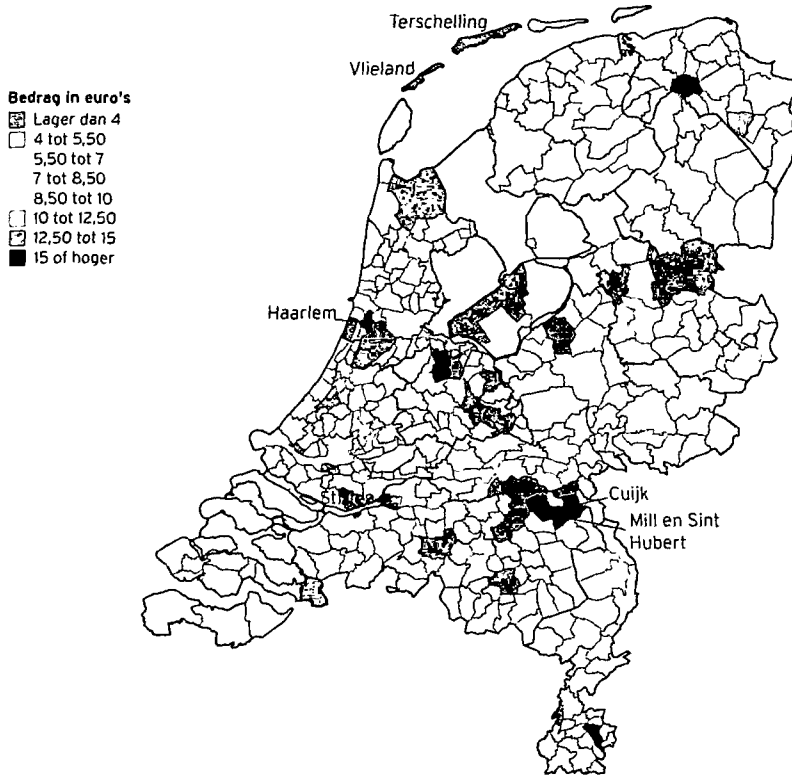
genoemd dat de rijbewijstarieven zo ver uit elkaar liggen en het voor de burger onduidelijk is waardoor die verschillen ontstaan, hetgeen tot de nodige irritatie leidt.⁷⁰

Op 4 november 2011 heeft de ministerraad besloten dat een standaardaanvraag van een rijbewijs niet meer mag kosten dan € 37,05. Het is echter onbekend wanneer dit maximumtarief wordt ingevoerd. Het ligt ruim onder het huidige gemiddelde (43,55 euro). Kaart 48 laat zien dat veruit de meeste (317) gemeenten hun tarief zullen moeten verlagen.

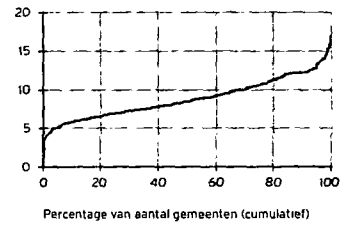
Effect maximering

Ook voor omgevingsvergunningen willen sommigen maxima invoeren.⁷¹ Wie hier wat mee opschiet is onduidelijk. De gemeenten met de hoogste tarieven maken niet per se de hoogste kosten. Vermoedelijk rekenen andere gemeenten minder kosten toe aan de rijbewijverstrekking of de verstrekking van omgevingsvergunningen, of hanteren ze een lagere kostendekking. Dat betekent niet dat de kosten niet worden gemaakt. Gemeenten zullen de kosten ergens moeten verhalen. Goedkopere rijbewijzen leiden daarom vermoedelijk tot hogere lasten elders (bijvoorbeeld bij de ozb).

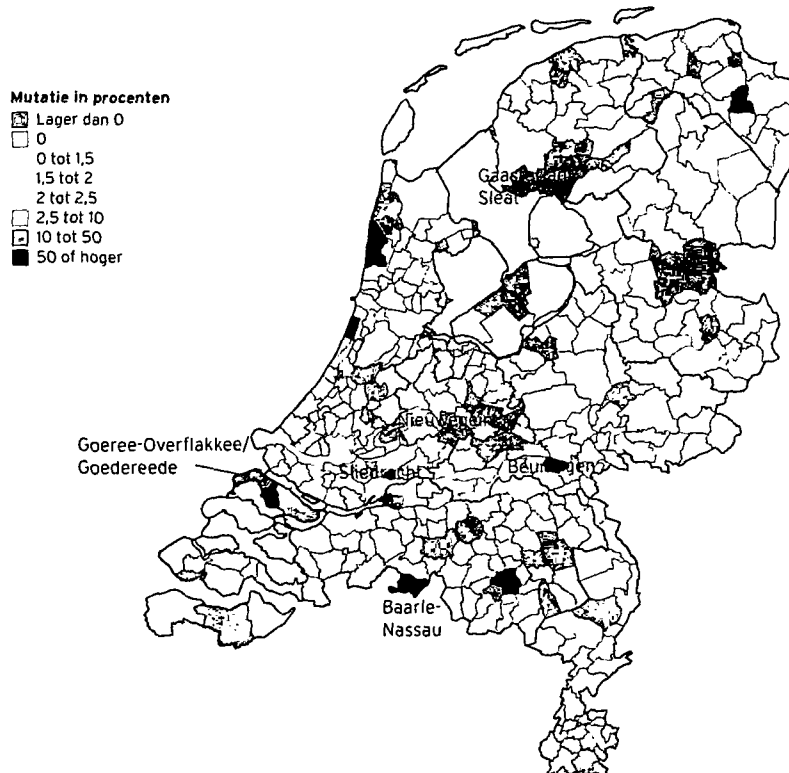
50 Tarief uittreksel GBA

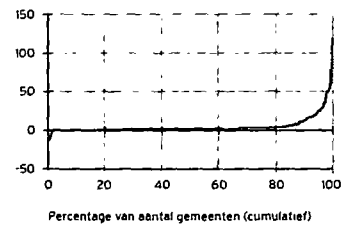
Vlieland	0,00
Strijen	3,30
Terschelling	3,40
Haarlem	15,83
Cuijk	16,00
Mill en Sint Hubert	17,00
Gemiddelde	9,74
Mediaan	8,50

51 Mutatie tarief uittreksel GBA

Goeree-Overflakkee/Goedereede	-13%
Gaasterlân-Sleat	-12%
Nieuwegein	-9%
Sliedrecht	83%
Beuningen	91%
Baarle-Nassau	118%

50 en 51 Uittreksel GBA:

tarief en mutatie

GBA

In sommige gevallen is het nodig om te bewijzen dat opgegeven persoonsgegevens juist zijn (zoals bij de eerste aanvraag van een rijbewijs, of een aanmelding bij een opleidingsinstituut). Er wordt dan gevraagd een "gewaarmerkt afschrift GBA" te overleggen, in de volksmond ook wel "uittreksel uit het bevolkingsregister". Dit is een officiële verklaring waaruit de naam-, adres-, en woonplaatsgegevens van een persoon blijken alsmede de juiste schrijfwijze van de namen.

De gemeentelijke basisadministratie (GBA), die sinds 1 oktober 1994 bestaat, bevat de persoonsgegevens van elk lid van de Nederlandse bevolking. Van elke Nederlander wordt in de GBA een elektronische persoonslijst aangelegd. Gebeurtenissen als geboorte, verhuizing, huwelijk, echtscheiding, vertrek naar het buitenland en overlijden worden hierin geadmistreerd nadat aangifte is gedaan bij het gemeentelijk loket.

De Europese richtlijn die vrij verkeer van persoonsgegevens moet garanderen schrijft voor dat een uittreksel uit het GBA "zonder bovenmatige vertraging of kosten" moet worden verstrekt. Op grond daarvan heeft het Hof 's-Hertogenbosch in 2012 aan het Europese Hof van Justitie gevraagd of gemeenten wel leges mogen heffen voor zo'n uittreksel. Na het antwoord van het Europese Hof zal het Hof 's-Hertogenbosch uitspraak doen. Dat zal vermoedelijk wel een jaar duren. Daarna is het bovendien nog mogelijk in cassatie te gaan. Voorlopig kunnen gemeenten dus leges blijven heffen.⁷²

Tarief

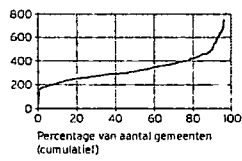
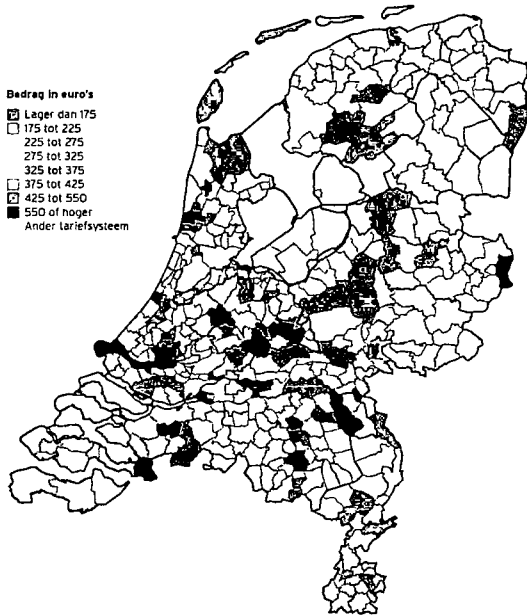
Kaart 50 laat zien wat de kosten zijn van een gewaarmerkt afschrift GBA. Dit varieert van 0,00 euro op Vlieland tot 17,00 euro in Mill en Sint Hubert. In 66 procent van de gemeenten ligt het tarief tussen vijf en tien euro. De gemiddelde prijs bedraagt 9,74 euro, 0,40 euro (4,2 procent) meer dan vorig jaar.

Mutatie

In 68 gemeenten verandert het tarief voor een gewaarmerkt afschrift GBA dit jaar niet. 7 (deel) gemeenten verlagen het tarief (kaart 51); Goeree-Overflakkee/Goedereede het meest (-13 procent). Dit hangt samen met gemeentelijke herindeling; de tarieven in de gefuseerde gemeenten worden gelijkgetrokken.

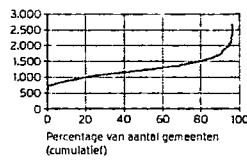
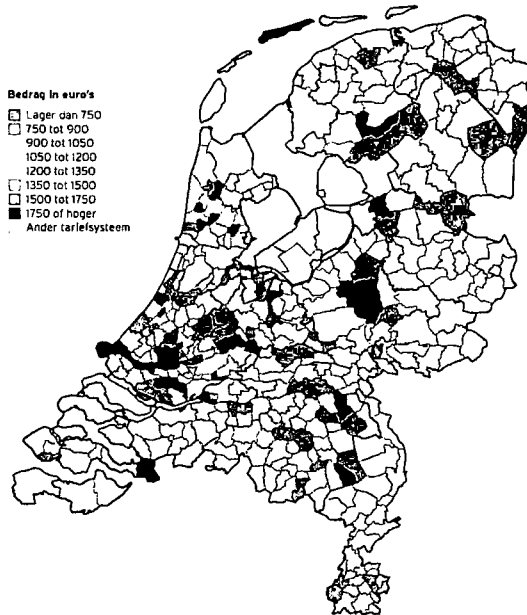
De grootste tariefstijging is te vinden in Baarle-Nassau (118 procent). Uit onderzoek bleek dat het oude tarief niet kostendekkend was. Het tarief in 2013 blijft ver onder het gemiddelde (4,95 euro).

52 Omgevingsvergunning dakkapel woning

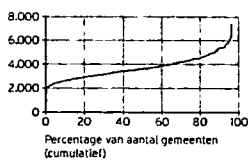
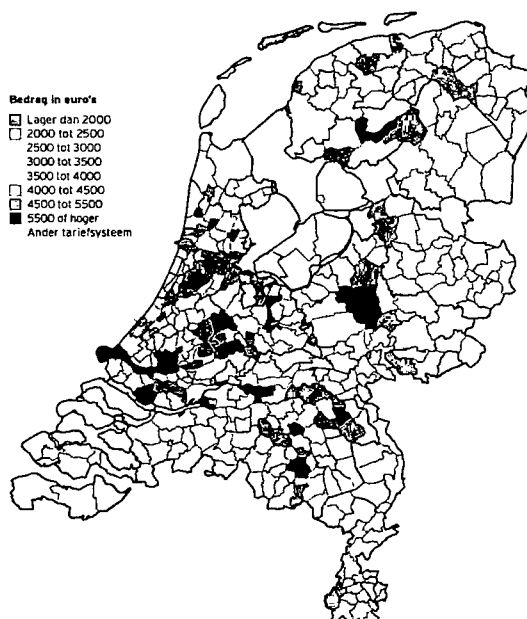
Leiden	37
Uden	120
Zundert	150
Woerden	679
Mook en Middelaar	698
Eindhoven	752
Gemiddelde	340
Mediaan	310

53 Omgevingsvergunning uitbouw woning

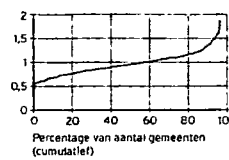
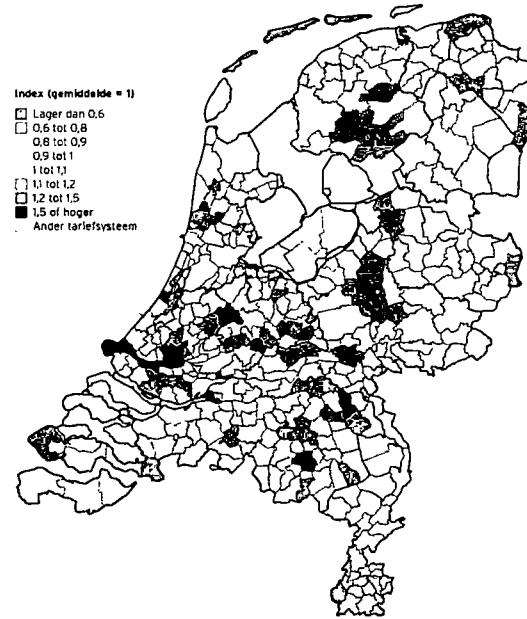
Uden	540
Capelle aan den IJssel	724
Vlagtwedde	725
Milten Sinti Hubert	2.281
Katwijk	2.340
Zaltbommel	2.666
Gemiddelde	1.292
Mediaan	1.213

54 Omgevingsvergunning nieuwbouw woning

Uden	1.680
Harlingen	1.873
Lemsterland	1.944
Zaltbommel	6.221
Mulden	6.440
Eindhoven	7.366
Gemiddelde	3.929
Mediaan	3.604

55 Index omgevingsvergunning woning

Uden	0,4
Leiden	0,5
Capelle aan den IJssel	0,5
Grave	1,6
Milten Sinti Hubert	1,7
Zaltbommel	1,9

52, 53, 54 en 55

Omgevingsvergunning

Omgevingsvergunning

Wie wil bouwen moest voorheen vaak verschillende vergunningen aanvragen. Naast een omgevingsvergunning was vaak ook een milieuvergunning, een sloopvergunning of een monumentenvergunning nodig. Sinds 1 oktober 2010 zijn dergelijke vergunningen voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu allemaal gebundeld in de omgevingsvergunning. Dit moet aanvragers tijd en geld schelen.

Van deze vergunningen trekken de kosten voor het bouwen en verbouwen van woningen de meeste aandacht. Er is kritiek op de verschillen in de tarieven die gemeenten hiervoor rekenen, en op de onduidelijkheid over de achtergronden van deze verschillen. Gemeenten mogen niet verdienen aan de kosten die ze in rekening brengen. De ene gemeente maakt echter hogere kosten dan de andere en, belangrijker nog, hanteert een andere methode om deze kosten over de aanvragers te verdelen. Het is moeilijk om objectief vast te stellen hoe hoog de kosten zijn van een aanvraag voor een dakkapel in verhouding tot die van een nieuwbouwwoning. Een gemeente waar de ene soort aanvraag relatief duur is kan voor een andere aanvraag juist goedkoop zijn. Daar komt bij dat de aantallen aanvragen op voorhand niet bekend zijn, en per jaar sterk kunnen variëren.

De kaarten hiernaast geven de bedragen per gemeente voor drie verschillende bouwprojecten. In de meeste gevallen zijn de kosten van een vergunning gekoppeld aan de bouwkosten. Waar dat niet het geval is, is de desbetreffende gemeente grijs gelaten.

Dakkapel

Niet elke dakkapel is vergunningsplichtig. Dat hangt onder meer af van de omvang en de ligging. Kaart 52 gaat uit van een dakkapel waarvoor wel een vergunning moet worden aangevraagd, en van bouwkosten ter hoogte van 10.000 euro exclusief btw.

Een vergunning voor een dergelijke dakkapel is het goedkoopst in Leiden: 37 euro. Eindhoven is met 752 euro het duurst. De gemiddelde kosten bedragen 340 euro, 4,1 procent meer dan vorig jaar. In 72 procent van de gemeenten liggen de kosten tussen 200 en 400 euro.

Uitbouw

De kosten voor een vergunningsplichtige uitbouw van een woning met bouwkosten van 45.000 euro exclusief btw bedragen gemiddeld 1.292 euro. Dat is 4,0 procent meer dan vorig jaar. In Uden zijn deze kosten het laagst (540 euro; kaart 53). Zaltbommel is met 2.666 euro het duurst. In 82 procent van de gemeenten liggen de kosten tussen 500 en 1.500 euro.

Nieuwbouw

Een vergunning voor de bouw van een woning met bouwkosten van 140.000 euro exclusief btw kost gemiddeld 3.929 euro, 3,9 procent meer dan vorig jaar. De kosten variëren van 1.680 euro in Uden tot 7.366 euro in Eindhoven (kaart 54). In de meeste gevallen (75 procent) liggen de kosten tussen 2.500 en 4.500 euro.

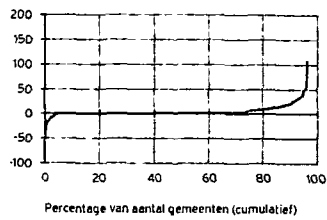
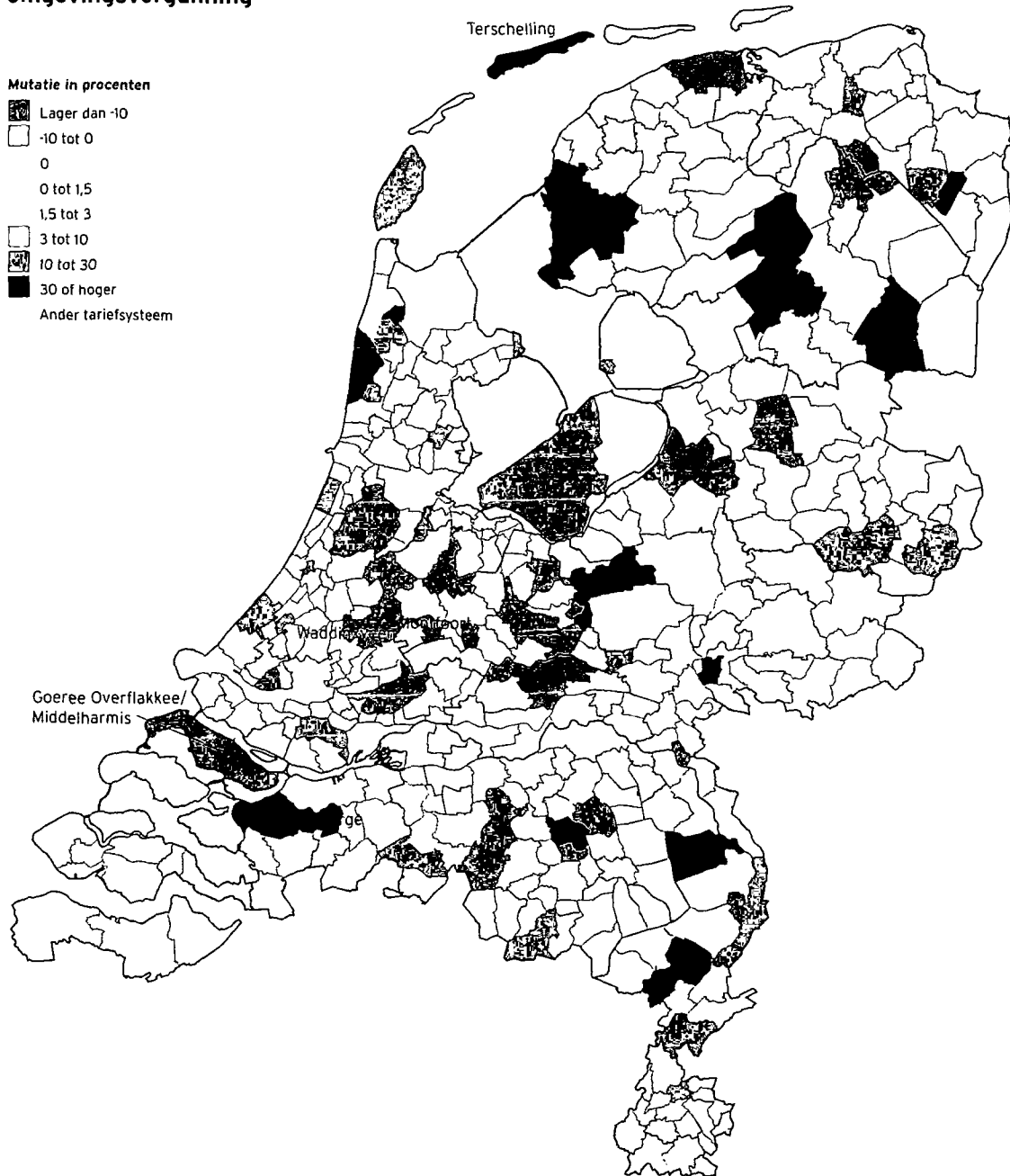
Totaalbeeld

Zoals gezegd kan een gemeente een laag tarief hanteren voor een dakkapel en tegelijkertijd een hoog tarief voor bijvoorbeeld een uitbouw. Om een totaalbeeld te geven maken we een index die aangeeft in hoeverre de kosten die zijn verbonden aan bovenstaande drie soorten aanvragen afwijken van het gemiddelde.⁷³ Deze index heeft als gemiddelde waarde 1. Een waarde van 1,2 duidt op een kostenniveau van 20 procent boven het gemiddelde; een waarde van 0,5 betekent dat de kosten op de helft van het gemiddelde liggen. Kaart 55 laat zien dat de index varieert van 0,40 in Uden tot 1,86 in Zaltbommel. In 72 procent van de gevallen ligt de waarde tussen 0,75 en 1,25.

56 Mutatie gemiddelde kosten omgevingsvergunning

Mutatie in procenten

- Lager dan -10
- -10 tot 0
- 0
- 0 tot 1,5
- 1,5 tot 3
- 3 tot 10
- 10 tot 30
- 30 of hoger
- Ander tariefsysteem

Goeree-Overflakkee/Middelharnis	-35%
Waddinxveen	-19%
Montfoort	-17%
Haiderberge	53%
Leudal	59%
Terschelling	107%

56 Mutatie gemiddelde

kosten omgevingsvergunning

Deze kaart geeft een indruk van de ontwikkeling van de kosten voor een omgevingsvergunning. Die ontwikkeling meten wij aan de hand van het gemiddelde van de mutaties van de vergunningen uit kaarten 52, 53 en 54, die betrekking hebben op respectievelijk een dakkapel, een uitbouw en een nieuwbouwwoning. Het relatieve niveau hiervan is weergegeven in kaart 55. Kaart 56 geeft de verandering hiervan aan. Gemiddeld is een omgevingsvergunning 4,0 procent duurder geworden.

Goeree-Overflakkee/Middelharnis verlaagt de prijs van omgevingsvergunningen het meest (-35 procent). Dit is een gevolg van de gemeentelijke herindeling. Middelharnis had hogere tarieven dan de andere gemeenten die betrokken zijn bij de herindeling, waardoor het tarief in dit deel van de gemeente daalt.

In Terschelling is de prijs van omgevingsvergunningen het meest verhoogd (107 procent). Uit onderzoek bleek dat de tarieven lang niet kostendekkend waren. Vorig jaar lag de prijs van een omgevingsvergunning in Terschelling 30 procent onder het gemiddelde, nu ligt hij daar 39 procent boven.

De prijzen van omgevingsvergunningen lijken sterk in beweging. 19 gemeenten verlagen deze prijs, terwijl 63 gemeenten hun omgevingsvergunningen meer dan 10 procent duurder maken. Toch veranderen de meeste gemeenten hun tarieven niet sterk. Dat is goed te zien in de figuur onder kaart 56. Een reden om de tarieven te verhogen is dat gemeenten minder aanvragen krijgen voor een omgevingsvergunning omdat er minder bouwactiviteiten zijn. Om de (vaste) kosten te dekken worden de tarieven dan verhoogd.

Het provinciale belastinggebied

Inleiding

Gemeenten en waterschappen hebben al jaren te maken met fusies. Het aantal provincies is gelijk gebleven sinds Flevoland in 1986 een afzonderlijke provincie werd. In het regeerakkoord van het kabinet Rutte II zijn echter afspraken gemaakt over grote hervormingen van het Nederlandse binnenlandse bestuur. Gemeenten worden in versneld tempo opgeschaald, provincies gaan op termijn samen met waterschappen op in vijf landsdelen. Volgens het akkoord zal deze kabinetsperiode worden gestart met de samenvoeging van de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland.

De weerstand vanuit de drie betrokken provincies is niet gering. Toch kent dit plan wel een zekere logica. De kerntaken van provincies liggen op het gebied van verkeer en vervoer, ruimtelijke planning, natuur en economisch beleid. Juist op deze beleidsterreinen vallen de huidige grenzen van de drie provincies in het geheel niet samen met de schaal van op te lossen problemen.⁷⁴ Of opschaling van alle provincies zinvol is valt te bezien.

Provinciale belastingen

De enige echte belastingen die provincies heffen zijn de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. De hoogte van de motorrijtuigenbelasting is onder andere afhankelijk van het soort voertuig (bijvoorbeeld auto of motor), het gewicht van het voertuig en het soort brandstof dat het voertuig gebruikt.

Bovenop het bedrag aan motorrijtuigenbelasting komen de opcenten. Dit is een percentage van de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting, zoals die gold per 1 april 1995. Als het Rijk de motorrijtuigenbelasting verhoogt verandert de provinciale belastingopbrengst dus niet. Opcenten worden opgelegd aan in de provincie gevestigde houders van personenauto's en motorrijwielen. Voor bestelauto's, vrachtauto's en bussen zijn geen opcenten verschuldigd.

Er geldt voor het aantal door de provincie te heffen opcenten een maximum. Dit maximum wordt jaarlijks vastgesteld. Tot 2013 werd de aanpassing uitgevoerd op basis van het vierjaarlijks voortschrijdend gemiddelde van de gerealiseerde nominale ontwikkeling van het nationaal inkomen.⁷⁵ In 2012 is het maximum aantal opcenten verlaagd. Dit bracht provincies niet direct in de problemen omdat alle provincies al een lager aantal opcenten hadden. Het betekende echter wel een beperking van het belastinggebied. Vanaf dit jaar worden de maximale opcenten aangepast via inflatiecorrectie. Het maximum aantal opcenten bedraagt dit jaar 106,6. De opcenten variëren dit jaar van 67,9 tot 95,0 procent, net als in 2011 en 2012.

Opbrengstgroei

De totale opbrengst uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting nam de afgelopen jaren sneller toe dan het aantal opcenten zelf. Dat kwam niet alleen doordat er steeds meer voertuigen komen. Auto's werden gemiddeld ook steeds zwaarder, en hebben vaker dan vroeger een dieselmotor. Dergelijke auto's worden zwaarder belast.

In tegenstelling tot gemeenten (die hun oztarieven neerwaarts bijstellen aan de hand van de waardestijging van onroerende zaken) lijken provincies hun tarieven niet te corrigeren voor de ontwikkeling van de belastinggrondslag. De Raad voor de financiële verhoudingen constateerde in 2009 dat de provincies mede om deze reden aanzienlijk meer inkomsten hadden dan nodig om hun taken uit te voeren. Volgens de Raad hebben zij deze extra inkomsten gebruikt om activiteiten te ontwikkelen die eigenlijk niet op hun terrein liggen.⁷⁶

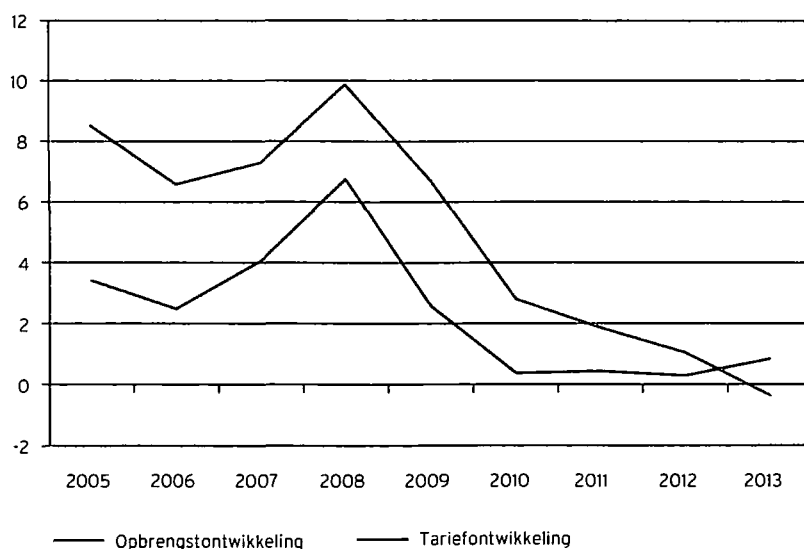
In 2013 stijgt het tarief voor het eerst sterker dan de opbrengst uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting (zie figuur 11). Dit komt onder meer doordat er voor zeer zuinige auto's geen motorrijtuigenbelasting hoeft te worden betaald. Vanaf volgend jaar wordt de vrijstelling voor zuinige auto's naar verwachting weer beperkt.

De opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden betaald door de eigenaar van de auto. De opcenten voor leaseauto's worden dan ook betaald door de leasebedrijven. Het is daarom gunstig zijn voor een leasebedrijf om zich te vestigen in een provincie met een laag tarief. Dit jaar verhuist een autoleasebedrijf van Noord-Holland naar Noord Brabant. Mede hierdoor stijgt de opbrengst uit de opcenten in Noord Brabant en daalt deze in Noord-Holland.⁷⁷

Belasting is belangrijk

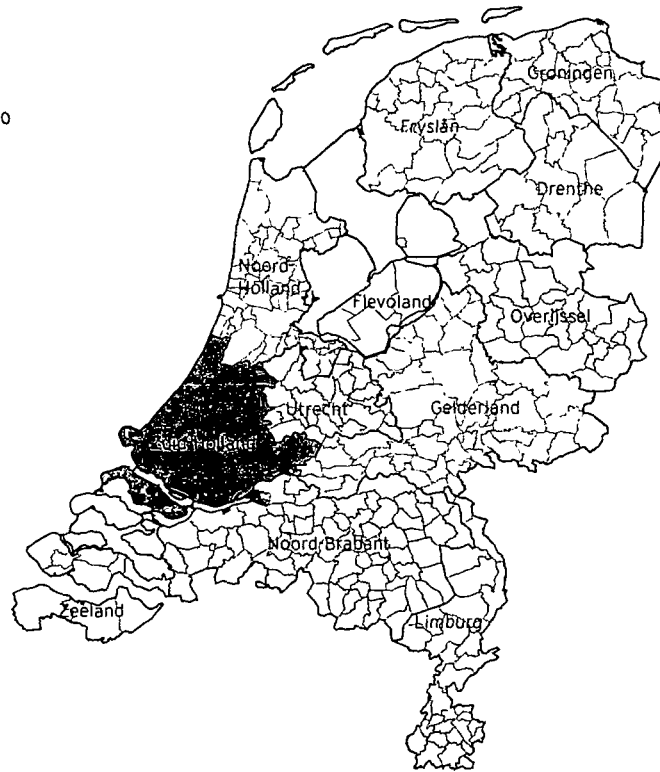
Het is belangrijk dat provincies naast de algemene uitkering uit het provinciefonds een eigen belasting hebben. Die belasting zou alleen wel zichtbaarder moeten zijn dan de bestaande opcenten. Een zichtbare belasting, zoals bijvoorbeeld een ingezetenenbelasting, zet een rem op ongebreidelde uitgavengroei. Wanneer nieuw beleid moet worden bekostigd door de belasting te verhogen zullen bestuurders scherper moeten afwegen of de baten van dat beleid de kosten wel overtreffen.⁷⁸ Bij geld dat vrijwel ongemerkt binnenstroomt is dat minder het geval, zoals de Raad voor de financiële verhoudingen al constateerde. Ook kunnen met behulp van het eigen belastinggebied onvolkomenheden in de verdeelsystematiek van het provinciefonds worden opgevangen.

Figuur 11 Ontwikkeling van de opbrengsten en de tarieven van de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting (procentuele mutatie)

57 Opcenten op de motorrijtuigenbelasting

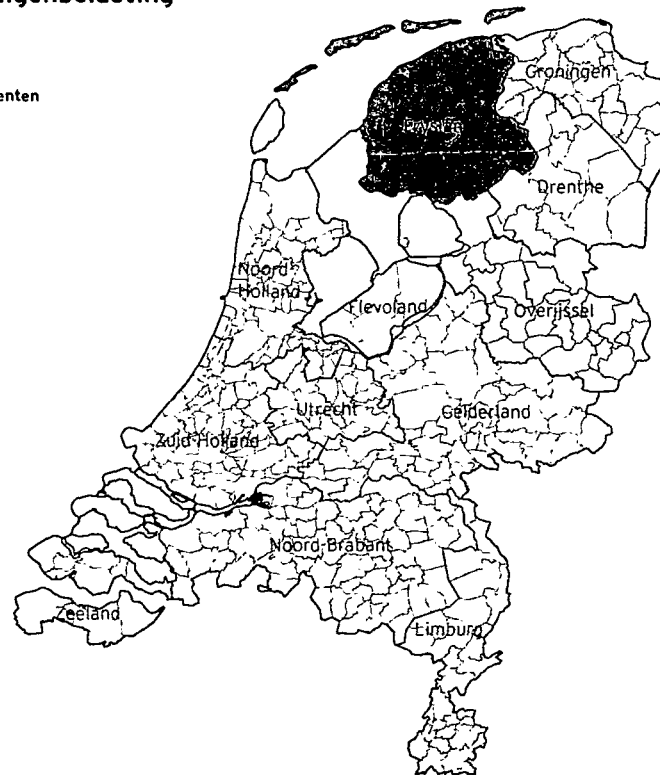
Bedrag in euro's
 [ ] Lager dan 200
 [ ] 200 tot 210
 [ ] 210 tot 220
 [ ] 220 tot 230
 [ ] 230 tot 240
 [ ] 240 of hoger

Noord-Holland	188
Utrecht	201
Noord-Brabant	205
Drenthe	239
Fryslân	240
Noord-Holland	263
Gemiddelde	222
Mediaan	220

58 Mutatie opcenten op de motorrijtuigenbelasting

Mutatie in procenten
 [ ] 0
 [ ] 0 tot 1
 [ ] 1 tot 2
 [ ] 2 of hoger

Limburg	1,8%
Gelderland	1,8%
Fryslân	2,0%

57 en 58 Opcenten op de motorrijtuigenbelasting

Uitgangspunten

Bij het maken van kaart 57 en 58 zijn we uitgegaan van een personenauto van circa 1.150 kilo (bijvoorbeeld een Volkswagen Golf) die rijdt op benzine.

Opcenten

Het gemiddelde bedrag aan opcenten voor onze standaardauto bedraagt in 2013 222 euro. Vorig jaar was dit 220 euro. De stijging bedraagt 0,9 procent (1,89 euro).

Noord-Holland is het goedkoopst voor de autobezitter (188 euro). In Zuid-Holland betaalt de automobilist het meest: 263 euro (zie tabel 22).

Stijging

De grootste stijging van het bedrag aan opcenten vindt plaats in Fryslân (2,0 procent; 4,70 euro). Dit is minder dan de verwachte inflatie van 2,75 procent. Vijf provincies veranderen het aantal opcenten niet. Er zijn dit jaar geen provincies waar het aantal opcenten daalt.

Tabel 22 Opcenten

Provincie	Opcenten	Bedrag (euro)	Mutatie
Groningen	85,1	235	1,6%
Fryslân	86,6	240	2,0%
Drenthe	86,5	239	1,6%
Overijssel	79,9	221	0,9%
Gelderland	85,0	235	1,8%
Utrecht	72,6	201	0,0%
Noord-Holland	67,9	188	0,0%
Zuid-Holland	95,0	263	0,0%
Zeeland	78,3	217	0,0%
Noord-Brabant	74,2	205	1,8%
Limburg	79,7	221	1,8%
Flevoland	76,6	212	0,0%

Waterschappen

Inleiding

De waterschappen (ook wel wetterskip en hoogheemraadschap) vormen een afzonderlijke bestuurslaag. Hun grenzen vallen lang niet altijd samen met gemeente- of provinciegrenzen, doordat ze samenhangen met waterstaatkundige eenheden. Waterschappen zorgen voor het keren van zee-, en rivierwater, regelen het waterpeil, zorgen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater en zijn belast met afvalwaterzuivering. Enkele waterschappen beheren daarnaast een deel van het (vaar)wegennet.

De afgelopen decennia nam het aantal waterschappen ieder jaar gestaag af. In 1995 waren er nog 89 waterschappen, in 2012 zijn dit er 25.⁷⁹ In 2013 fuseren de waterschappen Veluwe en Vallei en Eem tot waterschap Vallei en Veluwe, waardoor er in 2013 24 waterschappen zijn. Het kabinet Rutte II heeft in het regeerakkoord vastgelegd dat waterschappen verder dienen op te schalen. In eerste instantie is het doel dat er 10 tot 12 waterschappen komen. Uiteindelijk moeten de waterschappen volgens het kabinet opgaan in nieuw te vormen landsdelen waar ook provincies in op zullen gaan.

Om hun taken te bekostigen kennen de waterschappen verschillende soorten heffingen. Met de *watersysteemheffing* worden de waterkering

(het dijkonderhoud), de waterbeheersing (de waterhoeveelheid in sloten en plassen), het waterkwaliteitsbeheer (kwaliteit van oppervlakte-wateren) en in één waterschap (Scheldestromen) het wegenbeheer bekostigd. Enkele waterschappen bekostigen het wegenonderhoud via een afzonderlijke *wegenheffing*. Met de *zuiveringsheffing* wordt de afvalwaterzuivering bekostigd. Al deze belastingen worden opgelegd op basis van de Waterschapswet.

Op basis van de Waterwet (artikel 7.2) kunnen waterschappen een verontreinigingsheffing opleggen aan 'directe lozers', woningen of bedrijven die rechtstreeks lozen op het oppervlaktewater. Het tarief en tariefsysteem zijn gelijk aan die bij de zuiveringsheffing. Omdat slechts een klein deel van de huishoudens een verontreinigingsheffing betaalt, blijft deze verder buiten beschouwing.

Watersysteemheffing

De tarieven van de watersysteemheffing en de wegenheffing komen tot stand door de kosten die waterschappen maken voor het watersysteem (onder meer regelen van het waterpeil, dijkonderhoud, en kwaliteit van het oppervlaktewater) en voor het wegenonderhoud om te slaan over belanghebbenden. Dit zijn huishoudens ("ingezetenen"), eigenaren van cultuurgrond ("ongebouwd"), eigenaren van natuurterreinen ("natuur") en eigenaren van gebouwen ("gebouwd").

Figuur 13 Belangencategorieën in de trits belang, betaling, zeggenschap

Betaling				
Belangencategorieën	Ingezetenen (huishoudens)	Gebouwd (eigenaren gebouwen)	Ongebouwd (agrariërs)	Natuur (eigenaren natuurterreinen)
Zeggenschap				
Belangencategorieën	Ingezetenen (huishoudens)	Bedrijven	Ongebouwd (agrariërs)	Natuur (eigenaren natuurterreinen)

De kosten worden omgeslagen op basis van het uitgangspunt dat de mate van belang bepalend is voor het aandeel in de kosten van een groep. Hoe moet worden bepaald wie precies welk belang heeft is vastgelegd in de Waterschapswet. Het aandeel dat ingezetenen betalen wordt bepaald op basis van de bevolkingsdichtheid in het waterschapsgebied. Het aandeel van de overige categorieën wordt vervolgens vastgesteld op basis van hun aandeel in de economische waarde van gebouwen (woz-waarde) en grond. De berekende percentages worden vastgelegd in een kostentoedelingsverordening.

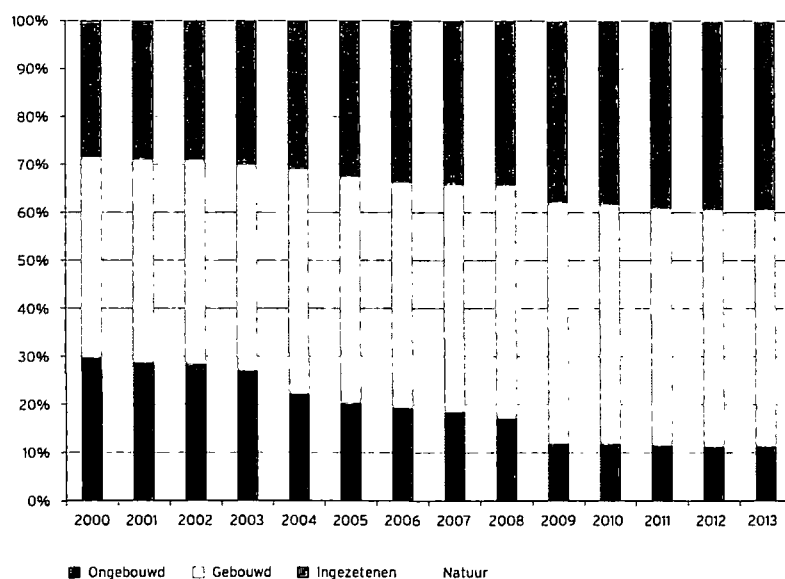
Tegelijkertijd geldt in theorie dat wie een groter belang heeft, meer te zeggen krijgt in het waterschapsbestuur. Dit uitgangspunt staat bekend als de trits "belang, betaling, zeggenschap". Het is echter in de praktijk niet meer zo dat wie meer betaalt ook meer te zeggen krijgt. In de huidige Waterschapswet worden voor betaling namelijk andere belangencategorieën onderscheiden dan voor zeggenschap (zie figuur 12). Voor betaling

zijn dit ingezetenen, *gebouwd*, ongebouwd en natuur. Voor zeggenschap zijn dit ingezetenen, *bedrijven*, ongebouwd en natuur. Huiseigenaren hebben dus geen afzonderlijke vertegenwoordiging in het waterschapsbestuur. De wetgever is ervan uitgegaan dat hun belangen worden behartigd door de vertegenwoordigers van de ingezetenen. Toch betalen huiseigenaren wel het grootste aandeel in de kosten.

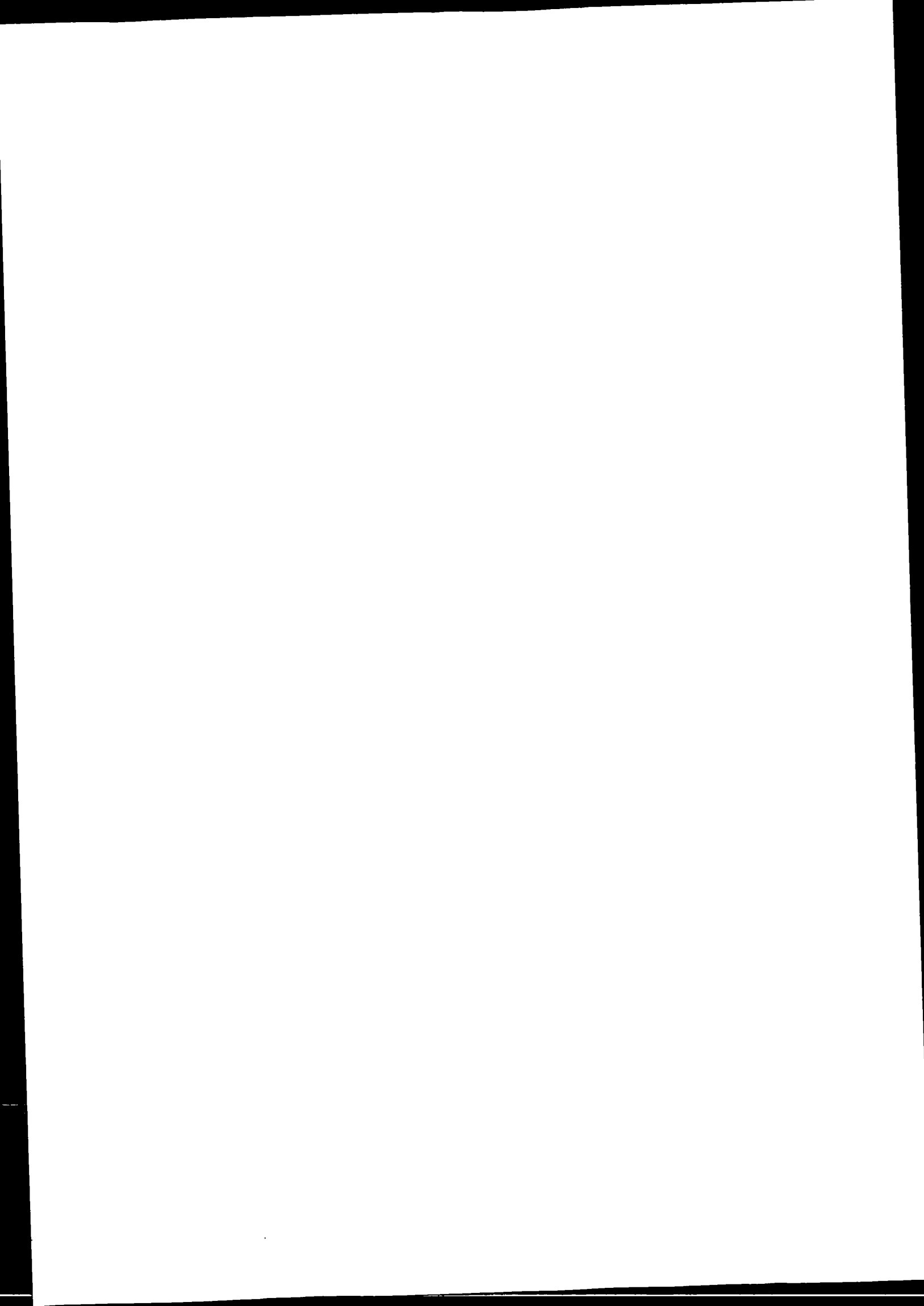
Opbrengsten waterschapsbelastingen

In figuur 14 is weergegeven welk aandeel van de opbrengst wordt betaald door huishoudens (ingezetenen), eigenaren van gebouwen (gebouwd), en eigenaren van grond (ongebouwd; tot 2009 inclusief natuur). In 2000 bedroeg de opbrengst uit de heffing voor eigenaren van grond nog 30 procent van het totaal, de opbrengst uit de heffing voor eigenaren van gebouwen was 42 procent van het totaal en van ingezetenen 28 procent. In 2013 bedraagt de opbrengst uit de heffing voor

Figuur 14 Aandeel belangencategorieën in opbrengst waterschapshewing*

* De opbrengst uit de categorie natuur is gering (2 miljoen euro) en het aandeel van natuur in de totale opbrengst is daardoor niet te zien in de figuur.

grondeigenaren nog maar 11 procent van de totale opbrengst. De opbrengst uit de heffing voor huishoudens is gestegen naar 38 procent van het totaal. Eigenaren van gebouwen betalen 49 procent van de opbrengst. Bijna de helft van de opbrengst van de watersysteemheffing is nu dus afkomstig van eigenaren van gebouwen.

De lastenverschuiving die vóór 2009 optrad komt volgens de waterschapsbesturen doordat waterschappen meer werk zijn gaan doen dat in het belang is van huiseigenaren en inwoners in het algemeen en minder voor grondeigenaren. Van 2008 op 2009 is er een relatief grote verschuiving in de opbrengstverdeling. Dit komt omdat in 2009 de Wet modernisering waterschapsbestel van kracht is geworden. Sindsdien worden de kosten in veel waterschappen op een andere wijze verdeeld dan voorheen. Over het algemeen geldt dat eigenaren van grond een kleiner deel van de kosten zijn gaan betalen en eigenaren van gebouwen een groter deel.⁸⁰

Bestuursakkoord Water

Het Bestuursakkoord Water van april 2011 bevat afspraken over het takenpakket van de waterschappen, de bekostiging van de werkzaamheden en de lastenontwikkeling voor de belastingbetaler. Sinds 1 januari 2011 hebben waterschappen al de muskus- en beverrattenbestrijding overgenomen van provincies en dragen zij jaarlijks 81 miljoen euro bij aan de bekostiging van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Via dit programma wordt de verbetering van de primaire waterkeringen geregeld (bij de zee, het IJsselmeer en bij de grote rivieren).

In het Bestuursakkoord Water is afgesproken dat waterschappen vanaf 2014 een nog grotere bijdrage zullen leveren. In 2015 zullen zij de helft van de kosten van het HWBP betalen. Het rijk betaalt de andere helft. Het grootste deel (naar verwachting 90 procent) van de waterschapsbijdrage wordt betaald door alle waterschappen gezamenlijk, het andere deel komt voor rekening van de waterschappen die projecten uitvoeren in het kader van het HWBP. Per project moet een waterschap zelf een deel van de kosten betalen. Tot nu toe werden de kosten volledig door het rijk vergoed. Door deze wijziging kunnen

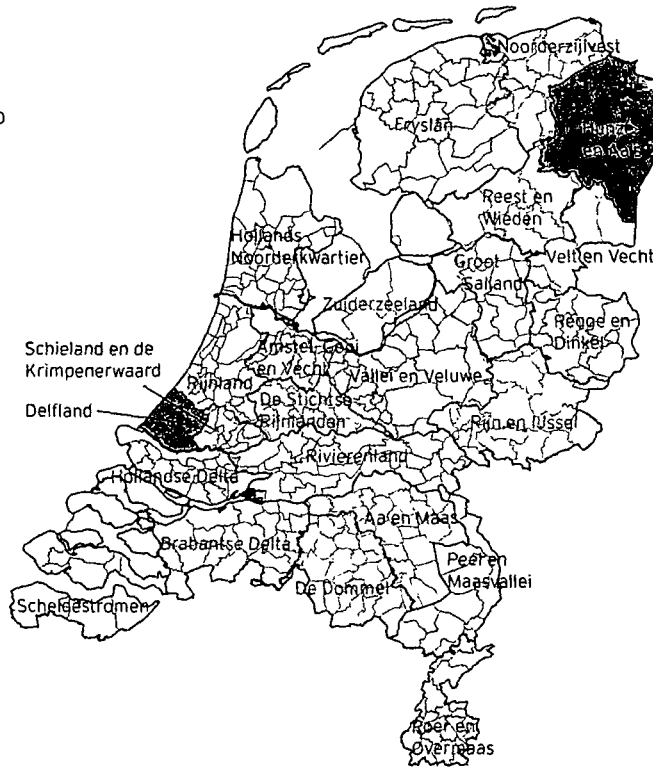
de kosten in waterschappen met veel primaire waterkeringen oplopen. Wanneer er dan, zoals in waterschap Scheldestromen, weinig inwoners zijn, kunnen de belastingtarieven relatief sterk stijgen.

Waterschapstarieven in deze atlas

In deze atlas geven we de tarieven weer voor de zuiveringsheffing, en het bedrag dat ingezetenen en huiseigenaren betalen voor de watersysteemheffing en de wegenheffing tezamen. In waterschappen waar voor verschillende gebieden verschillende tarieven worden gehanteerd wordt het gewogen gemiddelde gehanteerd, gewogen naar aantal ingezetenen (ingezetenenheffing) of de totale waarde van het onroerend goed (heffing gebouwd). Op de kaarten zijn, om de oriëntatie te vergemakkelijken, ook de gemeentegrenzen ingetekend (dunne zwarte lijnen).

59 Tarief zuiveringsheffing

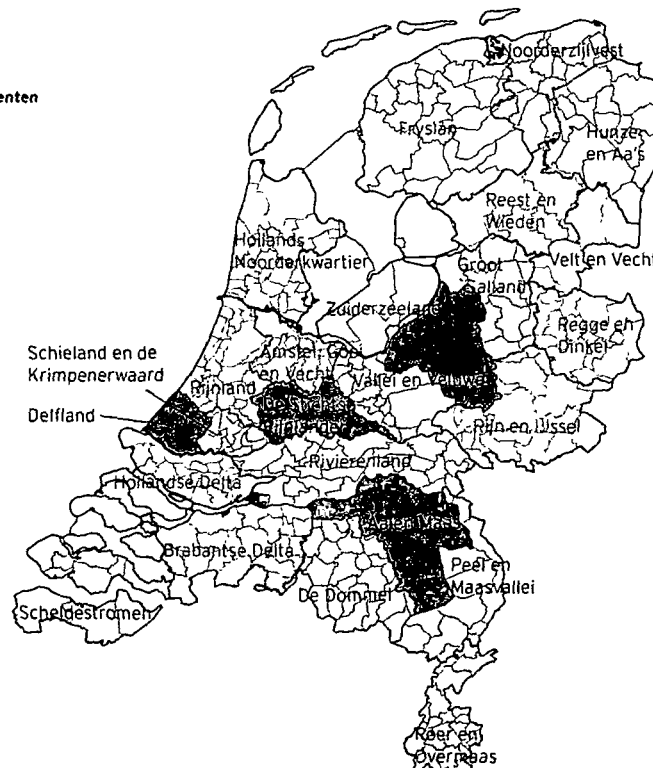
Bedrag in euro's
 Lager dan 140
 140 tot 150
 150 tot 160
 160 tot 170
 170 tot 200
 200 of hoger

Rijn en IJssel	130
Aa en Maas	135
De Dommel	139
Noord-Brabant	188
Hunze en Aa's	217
Delfland	268
Gemiddelde	164
Mediaan	158

60 Mutatie tarief zuiveringsheffing

Mutatie in procenten
 Lager dan 0
 0
 0 tot 1
 1 tot 3
 3 tot 5
 5 of hoger

Hollands Noorderkwartier	-4,2%
Velt en Vecht	-3,0%
Rijnland	-1,2%
De Stichtse Rijnlanden	5,1%
Aa en Maas	5,6%
Vallei en Veluwe/Veluwe	7,1%

59 en 60 Zuiveringsheffing

Algemeen

Het zuiveren van het Nederlandse afvalwater dat op de riolering wordt geloosd is met ingang van 2000 de exclusieve verantwoordelijkheid van de waterschappen. Er zijn in 2013 24 waterschappen die zich bezig houden met zuiveren. Deze waterschappen beheren in totaal een kleine 350 zuiveringsinstallaties.⁸¹

Tarieven

Waterschappen bekostigen de afvalwaterzuivering via een zuiveringsheffing die wordt opgebracht door huishoudens en bedrijven binnen hun beheersgebied. Deze heffing vindt plaats op basis van de Waterschapswet. De grondslag wordt gevormd door het aantal vervuilingseenheden. Meerpersoonshuishoudens betalen drie keer zo veel als alleenwonenden. Voor meerpersoonshuishoudens varieert het tarief van 130 euro (Rijn en IJssel) tot 268 euro (Delfland). Het gewogen gemiddelde bedraagt 164 euro.⁸² Dit is 1,4 procent (2,33 euro) hoger dan vorig jaar.

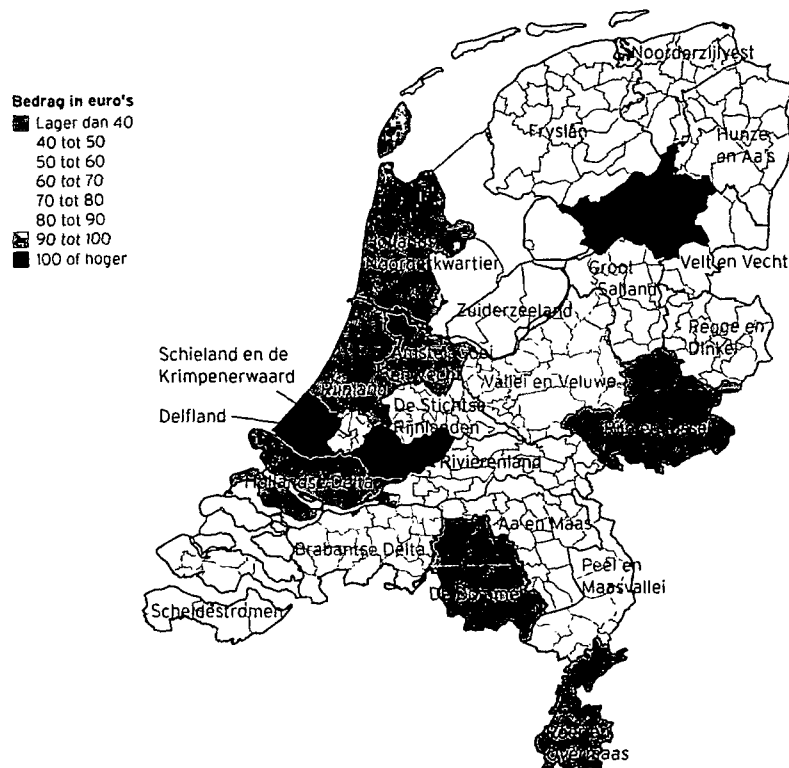
Mutatie

De zuiveringsheffing is het sterkst gestegen in het voormalige waterschap Veluwe dat nu deel uitmaakt van Vallei en Veluwe, namelijk met 7,1 procent (9,66 euro). Waterschap Veluwe kende tot de fusie een laag tarief. Doordat er nu één tarief geldt in het nieuwe waterschap stijgt het tarief in het voormalige waterschap Veluwe relatief sterk. De heffing daalt in 5 waterschappen. De daling is met 4,2 procent (6,96 euro) het sterkst in Hollands Noorderkwartier.

Kwijtschelding

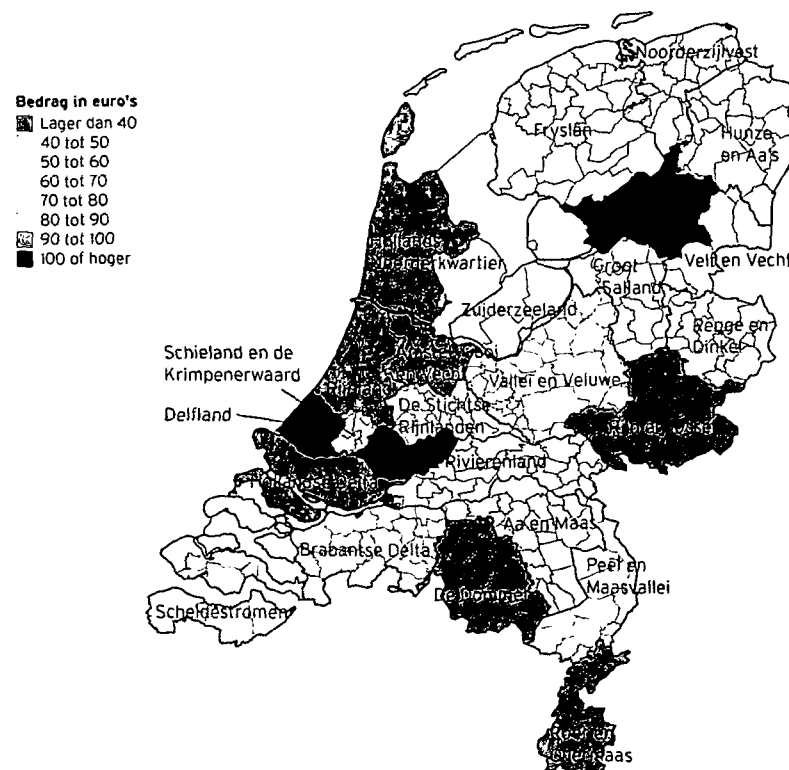
In alle waterschappen is het mogelijk kwijtschelding aan te vragen voor zowel de zuiveringsheffing als de ingezetenenheffing. Hierbij gelden dezelfde voorwaarden als bij kwijtschelding van gemeentelijke belastingen (zie de tekst bij kaart 36 en 37). Van de huidige 24 waterschappen hanteren 22 een kwijtscheldingsnorm van 100 procent. De Dommel en Regge en Dinkel kennen een kwijtscheldingsnorm van 95 procent.

61 Tarief ingezetenenheffing

De Dommel	35
Roer en Overmaas	36
Rijn en IJssel	38
Rivierland/ Alblasserwaard en Vijfheerenlanden	111
Delfland	118
Schieland en de Krimpenerwaard/ Krimpenerwaard	127
Gemiddelde	72
Mediaan	65

62 Mutatie tarief ingezetenenheffing

De Stichtse Rijnlanden	-3%
Roer en Overmaas	-1%
Peël en Maasvallei	0%
De Dommel	8%
Vallei en Veluwe/Vallei en Eem	19%
Aa en Maas	26%

61 en 62 Ingezetenenheffing

Algemeen

De ingezetenenheffing is een vast bedrag per huishouden. In de meeste waterschappen is dit één bedrag, de watersysteemheffing. Vier waterschappen (Hollandse Delta, Hollands Noorderkwartier, Rivierenland en Schieland en de Krimpenerwaard) hanteren daarnaast een wegenheffing. Hiermee worden de kosten gedekt van het wegenonderhoud dat wordt uitgevoerd door het waterschap. Eén waterschap, Scheldestromen, bekostigt het wegenbeheer uit de opbrengst uit de watersysteemheffing.

Waterschappen onderhouden vaak maar in een klein deel van het waterschapsgebied wegen. Alleen de inwoners van deze gebieden betalen voor het onderhoud van wegen. Door fusies tussen gemeenten komt het soms voor dat inwoners in het ene deel van een gemeente wel een aanslag ontvangen voor de wegenheffing van het waterschap, maar in een ander deel niet. Enkele gemeenten in Hollands Noorderkwartier waar dit het geval was, compenseerden de betreffende inwoners vervolgens weer. Omdat dit veel dubbel werk oplevert (waterschap verstuurt duizenden aanslagen en gemeenten even groot aantal compensaties) is met drie van deze gemeenten (Schagen, Castricum en Hollands Kroon) afgesproken dat de gemeente voortaan de totale wegenheffing betaalt om zo de administratieve lasten voor alle betrokkenen te verminderen.⁶³

Het is mogelijk dat binnen één waterschap verschillende tarieven gelden. Waar de grenzen bekend zijn (Rivierenland en Schieland en de Krimpenerwaard) wordt het tarief per deelgebied weergegeven. Bij de andere twee waterschappen met een wegenheffing (Hollandse Delta en Hollands Noorderkwartier) wordt een (naar het aantal ingezetenen) gewogen gemiddelde gehanteerd.

Tarieven

De ingezetenenheffing is het hoogst in het gebied van het voormalige Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard, sinds 2005 onderdeel van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (127 euro). Inwoners van de Krimpenerwaard betalen meer dan de inwoners van het voormalige Hoogheemraadschap van Schieland omdat zij ook voor wegenbeheer betalen (47 euro extra). Waterschap De Dommel heeft al een aantal jaar de laagste ingezetenenheffing (35 euro). Het gewogen gemiddelde tarief bedraagt 72 euro. Dat is 4,3 procent (2,93 euro) hoger dan vorig jaar.

Achtergronden

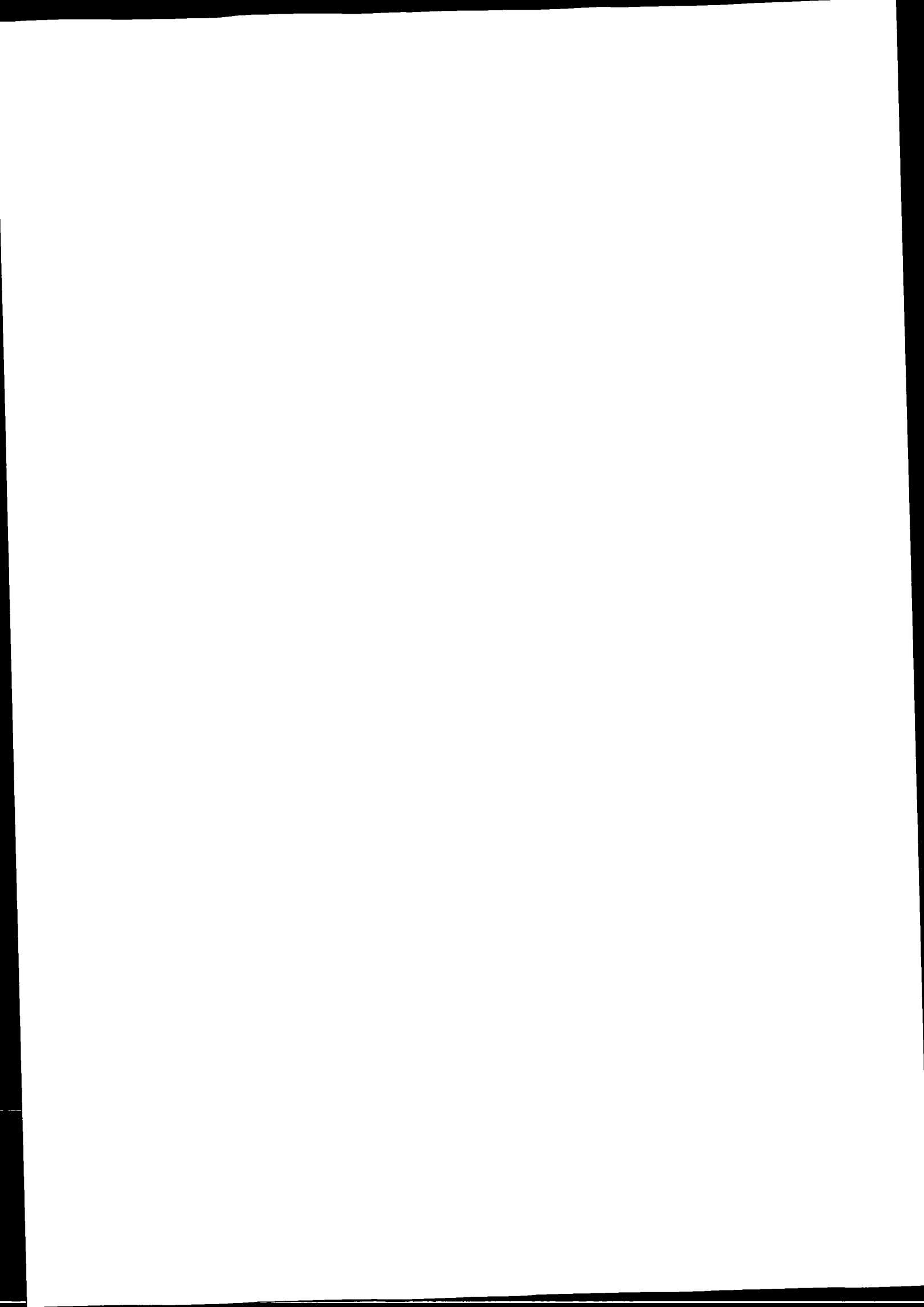
Tariefverschillen tussen waterschappen kunnen verschillende achtergronden hebben. Waterschappen zonder kustlijn of grote rivieren, en op hooggelegen gebieden, hebben doorgaans lagere kosten. Verder rekent het ene waterschap een groter deel van de totale kosten toe aan ingezetenen dan het andere. Dit hangt af van de bevolkingsdichtheid: hoe groter de bevolkingsdichtheid, hoe groter het aandeel van de kosten dat ingezetenen betalen. Tegelijkertijd geldt echter dat wanneer er meer mensen in een waterschapsgebied wonen, de kosten over een groter aantal ingezetenen worden verdeeld.

Mutatie

Het tarief stijgt het sterkst in Aa en Maas (25,6 procent; 11 euro). De afgelopen jaren was de tariefstijging beperkt doordat reserves werden ingezet. Dat is niet meer mogelijk. Tegelijk heeft het waterschap te maken met hogere kosten (bijvoorbeeld door een nieuwe CAO) en minder inkomsten (lager dividend Nederlandse Waterschapsbank).⁶⁴

Het tarief daalt in 3 waterschappen, het sterkst in De Stichtse Rijnlanden (met 3,0 procent ofwel 1,97 euro). De kosten van het watersysteembeheer stijgen weliswaar, maar door reserves in te zetten wil het waterschap de tariefstijging voor huishoudens beperken.⁶⁵

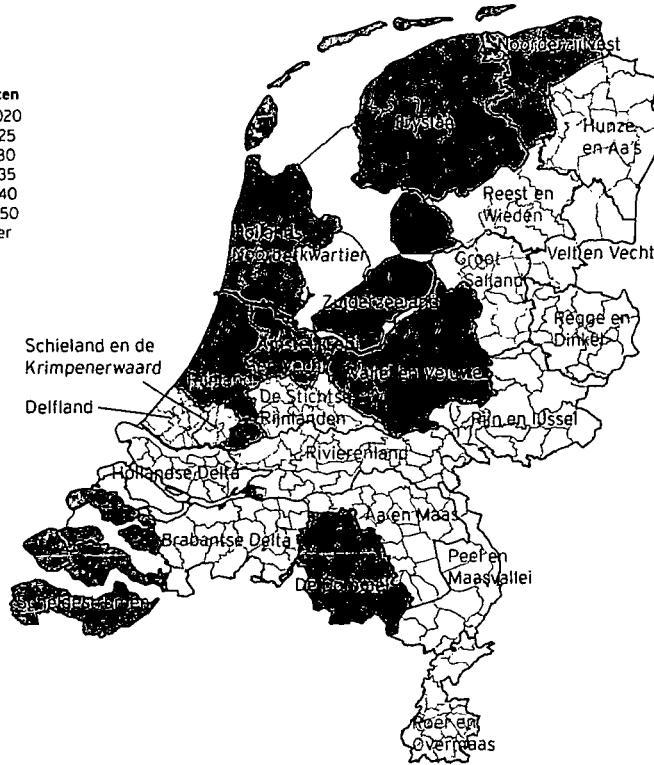

63 Tarief heffing gebouwd

Tarief in procenten

- Lager dan 0,020
- 0,020 tot 0,025
- 0,025 tot 0,030
- 0,030 tot 0,035
- 0,035 tot 0,040
- 0,040 tot 0,050
- 0,050 of hoger

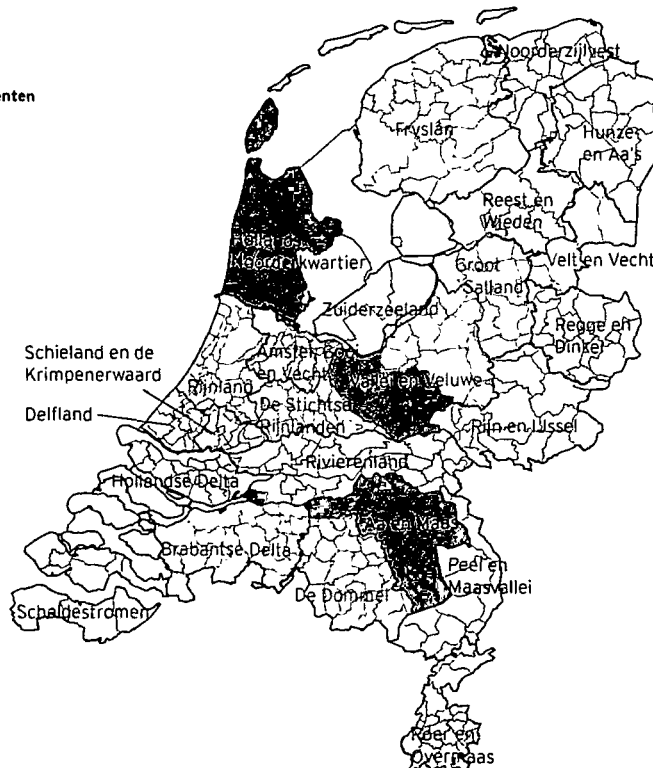

Amstel, Gooi en Vecht	0,0156
De Dommel	0,0165
Rijnland	0,0175
Hollands Noorderkwartier	0,0530
Fryslân	0,0560
Scheldestromen	0,0564
Gemiddelde	0,0304
Mediaan	0,0366

64 Mutatie tarief heffing gebouwd

Mutatie in procenten

- Lager dan -5
- -5 tot 0
- 0 tot 2,5
- 2,5 tot 5
- 5 tot 10
- 10 of hoger

Vallei en Veluwe/Veluwe	-24%
De Stichtse Rijnlanden	-6%
Roer en Overmaas	-4%
Hollands Noorderkwartier	12%
Aa en Maas	27%
Vallei en Veluwe/Vallei en Eem	27%

63 en 64 Heffing gebouwd

Algemeen

De heffing gebouwd wordt geheven van eigenaren van gebouwde onroerende zaken (vooral huiseigenaren). De waterschappen gebruiken de woz-waarde als grondslag voor deze heffing. De tarieven worden, net als bij gemeenten, uitgedrukt als *percentage van de woz-waarde van de onroerende zaken*. Waterschappen kunnen gebieden aanwijzen waar eigenaren een lager of juist hoger bedrag betalen dan in de rest van het waterschapsgebied. In de Waterschapswet is vastgelegd wanneer dit is toegestaan.

Tarieven

Waterschap Scheldestromen heeft het hoogste tarief (0,0564 procent van de woz-waarde). Amstel, Gooi en Vecht heeft het laagste tarief (0,0156 procent).

Het (naar grondslag) gewogen gemiddelde tarief is 0,0304 procent. Dat is, gecorrigeerd voor de ontwikkeling van de woz-waarden als gevolg van hertaxatie, 5,0 procent hoger dan vorig jaar. Een huiseigenaar betaalt nu gemiddeld 69 euro voor de heffing gebouwd. Dat is 3,16 euro meer dan in 2012.

Achtergronden

Tariefverschillen worden, behalve door verschillen in toerekening aan groepen belanghebbenden en kostenverschillen, veroorzaakt door de grote verschillen in woz-waarde tussen waterschappen. Anders dan bij gemeenten vindt tussen waterschappen geen verevening van belastingcapaciteit plaats.⁸⁶ Bij lage woningwaarden is dan een hoger tarief nodig om een bepaalde opbrengst te behalen.

Hertaxatie

De taxatiewaarde van onroerende zaken is dit jaar opnieuw geactualiseerd (zie kaart 2 en 3). We hebben de tariefmutaties gecorrigeerd voor deze waardeontwikkeling.⁸⁷ De door ons gehanteerde waardestijgingen zijn actueler dan de waardestijgingen die waterschappen hebben gehanteerd bij het vaststellen van de tarieven. De meeste

waterschappen hebben het tarief van de heffing gebouwd in november of december vastgesteld, op basis van voorlopige waardegegevens.

Mutatie

De procentuele stijging van de heffing gebouwd is het sterkst in het voormalige waterschap Vallei en Eem dat nu onderdeel is van waterschap Vallei en Veluwe (27,4 procent, ofwel 0,0038 procent van de woz-waarde). Het waterschap waarmee Vallei en Eem is gefuseerd, waterschap Veluwe, kent de grootste daling (23,6 procent; 0,0055 procent van de woz-waarde). Vallei en Eem had een relatief laag tarief en Veluwe een hoog tarief. Nu de twee waterschappen zijn gefuseerd geldt in het gehele gebied hetzelfde tarief. Het voor de woz-ontwikkeling gecorrigeerde tarief daalt in 5 waterschappen.

Bijlage 1 Verantwoording

Bronnen

De gemeentekaarten in deze atlas zijn gebaseerd op opgaven van de afzonderlijke gemeenten. De gegevens zijn in de periode van november 2012 tot en met februari 2013 door COELO verzameld. In eerste instantie is daarbij gebruik gemaakt van een elektronisch vragenformulier, waarin diverse controles zitten ingebouwd. Enkele gemeenten hebben een vragenlijst zonder controles ingevuld. Van een groot aantal gemeenten is aanvullende informatie per e-mail, telefoon of post verkregen. De gegevens zijn waar mogelijk vergeleken met die van vorig jaar, en bij grote veranderingen is navraag gedaan.

Gemeenten en deelgemeenten

Gemeenten kennen soms uiteenlopende tarieven voor verschillende delen van hun grondgebied, als erfenis van gemeentelijke herindelingen. In deze atlas is er daarom voor gekozen zo nodig delen van gemeenten afzonderlijk op te nemen. Ook de Amsterdamse stadsdelen, die verschillende reinigingstarieven kennen, zijn apart opgenomen. De consequentie is dat niet gemeenten maar delen van gemeenten de kleinste eenheden vormen. Het woonlastenoverzicht in de bijlage kent daardoor niet 408 maar 430 (deel)gemeenten.

Het is helaas niet goed mogelijk de waterschappen net zo uitgebreid te behandelen als de gemeenten. Dit hangt samen met de gecompliceerde heffingsstructuur, waarvan het bijbehorende kaartmateriaal niet altijd digitaal beschikbaar is. Wel is nagegaan waar de waterschapslasten en de som van gemeentelijke en waterschapslasten het hoogst en het laagst zijn.

Waarde van onroerende zaken

De gemiddelde waarde van woningen per gemeente is berekend door de gemiddelde waarde in 2012 (bron: CBS) te verhogen met de waardeontwikkeling van woningen. De waardeontwikkeling is de ontwikkeling van de totale waarde van woningen, exclusief areaaluitbreiding (verandering van de

hoeveelheid woningen). Die waardeontwikkeling is opgevraagd bij de Waarderingskamer. In enkele gevallen beschikte de Waarderingskamer nog niet over voldoende cijfers om de waardeontwikkeling van niet-woningen te kunnen doorgeven. In die gevallen is gebruik gemaakt van de voorlopige waardeontwikkeling volgens de betrokken gemeenten zelf.

Gemiddelden

Waar in de atlas sprake is van gemiddelden gaat het om gewogen gemiddelden. In voorgaande versies van de Atlas van de lokale lasten werd gewogen naar aantal inwoners. Uitzondering waren de waterschapshellingen, deze werden gewogen naar grondslag. Vanaf 2013 worden alle tarieven, waar mogelijk, gewogen naar de relevante grondslag. De ozb-tarieven zijn dus gewogen naar woz-waarde, en reinigings- en rioolheffing naar aantal huishoudens. De gemiddelde woonlasten zijn bepaald door de gewogen gemiddelde ozb, reinigingsheffing en rioolheffing te sommeren en te verminderen met de gemiddelde heffingskorting. Voor enkele heffingen is de grondslag niet bekend (onder meer toeristenbelasting, hondenbelasting en leges). Hier is gewogen naar het aantal inwoners.

Inflatie

De cijfers in de Atlas van de lokale lasten zijn niet gecorrigeerd voor inflatie tenzij dit in de tekst wordt vermeld.

Tarieven en heffingskortingen

Na de afschaffing van de zalmsnip in 2005 zijn sommige gemeenten op eigen kosten een heffingskorting gaan verlenen. Deze kan gekoppeld zijn aan een specifieke belasting, of het karakter hebben van een korting op de gehele aanslag. Als de heffingskorting is gekoppeld aan een bepaalde heffing is het desbetreffende bedrag door ons simpelweg afgetrokken van het tarief. Alleen in de overige gevallen spreken wij in deze atlas nog van een heffingskorting.

Meerpersoonshuishoudens

In veel gemeenten is het tarief van de reinigingsheffing of de rioolheffing afhankelijk van de grootte van het huishouden. De meeste gemeenten maken hierbij *alleen onderscheid tussen éénpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens*. Enkele gemeenten passen een verdere differentiatie toe. In de atlas wordt in deze gevallen het tarief vermeld dat geldt voor een driepersoonshuishouden.

Uitgangspunten waterverbruik en afvalaanbod

Daar waar tarieven aan waterverbruik (rioolheffing) of afvalaanbod (reinigingsheffing) zijn gerelateerd hebben wij veronderstellingen gemaakt om te komen tot jaarbedragen per huishouden. Hiervoor is in eerste instantie altijd aangesloten bij landelijke gemiddelden. Huishoudens in gemeenten waar voor de afvalinzameling per kilo, vuilniszak of lediging wordt betaald (diftar) bieden over het algemeen echter minder afval aan dan huishoudens in andere plaatsen. Uit wetenschappelijk onderzoek zijn vuistregels af te leiden over het afvalaanbodverminderende effect van de verschillende diftarsystemen.⁸⁸ Uitgaande van het jaarlijkse huishoudelijke afvalaanbod, *uitgesplitst naar restafval en gft-afval per persoon, gecombineerd met aannames omtrent het soortelijk gewicht van afval*⁸⁹ is voor de diverse tariefsystemen berekend van hoeveel zakken, ledigingen of kilo's moet worden uitgegaan om bedragen per huishouden te berekenen.⁹⁰ Waar huishoudens de keus hebben tussen verschillende soorten bakken of zakken wordt steeds uitgegaan van de goedkoopste mogelijkheid.

Diftar heeft bij de rioolheffing veel minder invloed dan bij de reinigingsheffing (zie de tekst bij kaart 19 en 20). Wij houden er daarom geen rekening mee. Waar van toepassing is voor een éénpersoonshuishouden uitgegaan van een waterverbruik van *afgerond 44 m³*. Voor een meerpersoonshuishouden gaan we uit van drie personen of een waterverbruik van 137 m³. Dit op basis van onderzoek van Vewin.⁹¹ Waar tot een verbruik van 250 m³ hetzelfde tarief van toepassing is, spreken we van een vastrecht.

Rioolheffing en reinigingsrecht bedrijven

De rioolheffing wordt door zowel huishoudens als bedrijven betaald. Het is echter lastiger om aan te geven *hoeveel een bedrijf aan rioolheffing betaalt dan hoeveel een huishouden betaalt*. Dat komt doordat de verschillen tussen bedrijven veel groter zijn dan die tussen huishoudens. Een 'standaard' bedrijf bestaat niet. Daarnaast hanteren gemeenten voor bedrijven soms complexere tariefsystemen dan voor huishoudens. Tarieven kunnen afhankelijk zijn van waterverbruik, maar bijvoorbeeld ook van het aantal werknemers, of de oppervlakte van het bedrijf. In veel gemeenten kan worden bepaald welke bedragen bedrijven betalen voor de rioolheffing bij uiteenlopend waterverbruik. Op basis van deze gegevens is een gemiddelde rioolheffing berekend. Omdat de grondslag niet bekend is kan geen opbrengst worden berekend.

Huishoudens betalen een reinigingsheffing (afvalstoffenheffing, mogelijk in een enkele gemeente reinigingsrecht) voor het inzamelen en verwerken van hun huisvuil. Gemeenten zamelen kunnen ook bedrijfsafval in. Als bedrijfsafval wordt ingezameld door de gemeente betaalt het bedrijf meestal een reinigingsrecht. Veel bedrijven sluiten echter een contract af met een particuliere inzamelaar. De tariefsystemen van de reinigingsrechten verschillen nog sterker dan die voor de afvalstoffenheffing. Ook ontbreken grondslagegegevens. Het is daarom niet mogelijk om de opbrengstontwikkeling en tariefontwikkeling voor bedrijven weer te geven.

Ozb

Bij het afsluiten van deze atlas hadden twee gemeenten (Beesel en Laarbeek) nog niet de uiteindelijke ozb-tarieven vastgesteld. Van deze gemeenten zijn voorlopige tarieven opgenomen, omdat vrijwel vaststond dat dit de definitieve tarieven zouden worden.

De ozb-aanslag per huishouden is berekend door uit te gaan van de in de betreffende gemeente gevonden gemiddelde woz-waarde. Deze waarde wordt vermenigvuldigd met het relevante tarief.

Gestandaardiseerd ozb-tarief

Op bladzijde 118 van deze atlas staat uitgelegd dat ozb-tarieven van verschillende gemeenten niet zonder meer kunnen worden vergeleken. Doordat verschillen in belastingcapaciteit via het verdeelsysteem van de algemene uitkering niet volledig worden verevend, kunnen gemeenten met bovengemiddelde waarden van onroerende zaken bij een bepaald ozb-tarief over meer algemene middelen beschikken dan gemeenten waar onroerende zaken minder waard zijn. Gemeenten met lage waarden van onroerende zaken kennen dan ook relatief hoge ozb-tarieven.

Om de hoogte van de ozb-tarieven toch te kunnen vergelijken berekenen wij *gestandaardiseerde* tarieven. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo (dus rekening houdend met de eigeninkomstenmaatstaf) dezelfde ozb-opbrengst per inwoner.⁹²

De algemene uitkering aan een individuele gemeente wordt verlaagd met een bedrag dat is gerelateerd aan de ozb-opbrengst bij hantering van het rekestarief (belastinggrondslag keer rekestarief). Het rekestarief is afgeleid van het gemiddelde ozb-tarief. Het totaal van deze "kortingen" vloeit overigens weer in het gemeentefonds. De eigeninkomstenmaatstaf beïnvloedt daarom uitsluitend de *verdeling* van het gemeentefonds, niet de *omvang* ervan.

Bij een volledige verevening van de belastinggrondslag zou een gemeente geen direct financieel belang meer hebben bij uitbreiding van de lokale belastinggrondslag. De extra belastingopbrengst wordt dan (bij hantering van het rekestarief) immers precies tenietgedaan door de verlaging van de algemene uitkering. De gemeentelijke belastingcapaciteit wordt daarom slechts *gedeeltelijk* gecompenseerd. De eigeninkomstenmaatstaf wordt berekend op basis van 70 procent van de waarde van niet-woningen en 80 procent van de waarde van woningen.⁹³ Doordat niet volledig wordt verevend kunnen gemeenten

met bovengemiddelde waarden van onroerende zaken bij een bepaald ozb-tarief over meer algemene middelen beschikken dan gemeenten waar onroerende zaken minder waard zijn. Gemeenten met lage waarden van onroerende zaken kennen dan ook relatief hoge ozb-tarieven.

Om de berekening van het gestandaardiseerde ozb-tarief inzichtelijk te maken geven we hier een rekenvoorbeeld. We vergelijken de gemeente met de laagste woningwaarde per inwoner (Pekela, 59.484 euro) met de gemiddelde gemeente, waar de woningwaarde per inwoner 98.620 euro bedraagt. Uitgangspunt is dat de eigeninkomstenmaatstaf voor een gemeente met een gemiddelde belastingcapaciteit per saldo geen effect heeft: het af te dragen bedrag is gelijk aan het bedrag dat via de algemene uitkering weer terugkomt. Pekela ontvangt als gevolg van de eigeninkomstenmaatstaf een algemene uitkering die per inwoner 31,47 euro hoger ligt dan die voor een gemeente met een gemiddelde belastingcapaciteit.⁹⁴ Bij een verevening van honderd procent zou Pekela niet 31,47 euro maar 39,33 euro per inwoner extra aan algemene uitkering ontvangen.⁹⁵ Door de onvolledige verevening komt Pekela dus 7,87 euro per inwoner tekort. Om per saldo evenveel te besteden te hebben als een gemeente met gemiddelde woningwaarde moet Pekela een ozb-tarief hanteren dat 0,0132 procentpunt hoger ligt.⁹⁶ Het gestandaardiseerde tarief voor woningen is voor Pekela dus gelijk aan het feitelijke tarief min 0,0132 procentpunt. Het gestandaardiseerde tarief voor niet-woningen wordt op soortgelijke wijze berekend.

Toeristenbelasting

Waar het tarief afhangt van de overnachtingsprijs is uitgegaan van een bedrag dat jaarlijks wordt verhoogd op basis van de consumentenprijsindex voor accommodaties (CBS). Voor 2012 is dit 90,96 euro en voor 2013 93,81 euro.

Waar het tarief afhangt van het aantal sterren is uitgegaan van drie sterren. Den Haag maakt binnen de categorie driesterrenhotels nog weer onderscheid tussen hotels met meer of met minder dan 30 kamers. Wij hebben voor de eerste groep gekozen.

Bijlage 2 Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?

Appels en peren op één lijn

Een van de doelen van deze atlas is het vergelijken van de hoogte van de belastingen in verschillende gemeenten. Dat is niet zo eenvoudig als het lijkt. Zo wordt bijvoorbeeld bij gelijke ozb-tarieven in gemeenten met dure huizen meer ozb betaald dan in gemeenten met goedkope huizen. Verder kan een gemeente met hoge ozb-tarieven weer lage tarieven kennen voor rioolheffing of reinigingsheffing. Ook zijn sommige gemeenten veel meer aangewezen op hun eigen belastinginkomsten dan andere gemeenten, omdat zij een lagere uitkering ontvangen uit het gemeentefonds.

Hoe kunnen lokale lasten nu zinvol worden vergeleken? Wij onderscheiden hierbij twee perspectieven: dat van de belastingbetaler en dat van de gemeente. Voor de belastingbetaler gaat het er in de eerste plaats om hoeveel hij betaalt. Voor de gemeente gaat het er om hoeveel middelen de belastingheffing per saldo oplevert, en dus hoeveel middelen beschikbaar komen om voorzieningen te bekostigen.

Eerst gaan we na hoe de hoogte van de ozb vanuit deze perspectieven kan worden vergeleken. Daarna kijken we naar het geheel van de gemeentelijke woonlasten: ozb, rioolheffing en reinigingsheffing.

Vergelijking hoogte ozb: het perspectief van de belastingbetaler

Om te weten te komen of de ozb in de ene gemeente hoger is dan in de andere heeft het weinig zin om de ozb-tarieven te vergelijken. Immers, lage tarieven kunnen in combinatie met een hoge grondslag best tot een hoge belastingaanslag leiden. Een zelfde soort huis is in de ene gemeente veel duurder dan in de andere. Bovendien staan in de ene gemeente meer villa's dan in de andere. Vanuit het standpunt van de belastingbetaler is de *gemiddelde belastingaanslag* een nuttiger indicator dan het tarief. Dit is de aanslag voor een woning met een voor de gemeente geldende gemiddelde waarde, ofwel, wat de gemiddelde burger aan ozb betaalt.

Omdat niet-woningen zeer divers van aard en waarde zijn is dit concept voor niet-woningen minder geschikt. De gemiddelde ozb-aanslag voor woningen is weergegeven in kaart 7.

Vergelijking hoogte ozb: het perspectief van de gemeente

Vanuit het gezichtspunt van de gemeente moet rekening worden gehouden met iets anders. Gemeenten met veel dure woningen en bedrijfspanden binnen hun grenzen (en dus een grote belastingcapaciteit) ontvangen bij een bepaald ozb-tarief een hogere opbrengst dan gemeenten met minder of met minder dure onroerende zaken. Anders gezegd: gemeenten met veel dure onroerende zaken binnen hun grenzen kunnen met een laag ozb-tarief toch een redelijke opbrengst binnen halen.

De rijksoverheid compenseert gemeenten gedeeltelijk voor dergelijke verschillen door daarmee rekening te houden bij de verdeling van de algemene uitkering die gemeenten ontvangen uit het gemeentefonds. Als het verdeelsysteem van de algemene uitkering de verschillen in belastingcapaciteit volledig zou verevenen, zouden twee gemeenten met dezelfde ozb-tarieven per saldo dezelfde algemene middelen ontvangen (ozb en algemene uitkering opgeteld). De verevening is echter niet volledig.

Doordat niet volledig wordt verevend kunnen gemeenten met bovengemiddelde waarden van onroerende zaken bij een bepaald ozb-tarief over meer algemene middelen beschikken dan gemeenten waar onroerende zaken minder waard zijn. Gemeenten met lage waarden van onroerende zaken kennen dan ook relatief hoge ozb-tarieven.

Om de hoogte van de ozb-tarieven toch te kunnen vergelijken berekenen wij *gestandaardiseerde* tarieven (kaart 8 en kaart 12). Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo (dus rekening houdend met de eigeninkomstenmaatstaf) dezelfde ozb-opbrengst per inwoner. Een gemeente met hoge gestandaardiseerde ozb-tarieven kan dus meer

voorzieningen bekostigen dan gemiddeld, tenzij het lokale kostenniveau hoger ligt. In de verantwoording achter in deze atlas staat hoe de gestandaardiseerde tarieven precies worden berekend.

Woonlasten: het perspectief van de belastingbetaler

De hoogte van de ozb kan vanuit het perspectief van de belastingbetaler worden vergeleken aan de hand van de gemiddelde belastingaanslag. Maar, zoals gezegd, de ozb kan hoog zijn terwijl de tarieven voor de rioolheffing of de reinigingsheffing laag zijn, of omgekeerd. Sommige gemeenten bekostigen (een deel van) de kosten van de riolering of de reiniging uit de ozb. Daarom vergelijken we ook het geheel van de gemeentelijke woonlasten: de som van de gemiddelde ozb-aanslag, de rioolheffing en de reinigingsheffing, verminderd met een eventuele heffingskorting. Voor éénpersoonshuishoudens gebeurt dit in kaart 27, voor meerpersoonshuishoudens in kaart 28.

Woonlasten: het perspectief van de gemeente

Doordat gemeenten met dure woningen een lagere algemene uitkering ontvangen uit het gemeentefonds (de rijksoverheid vindt immers dat ze zelf meer belasting kunnen heffen) hebben zij over het algemeen hogere woonlasten, zonder daar meer middelen aan over te houden. Een vergelijking van de woonlasten gaat vanuit gemeentelijk perspectief dus mank. Hiervoor moet de gemiddelde ozb-opbrengst worden gecorrigeerd voor het feit dat verevening van belastingcapaciteit plaatsvindt.

De zo berekende netto woonlasten geven weer wat de gemeente per saldo - dus na rekening te houden met de verevening van belastinggrondslag - overhoudt aan de belastingheffing. De netto woonlasten zijn gedefinieerd als de woonlasten die er zouden zijn als de belastingcapaciteit niet zou worden verevend. De extra ozb-opbrengst die gemeenten met dure woningen nu nodig hebben om de lagere algemene uitkering te compenseren is van de bruto woonlasten afgetrokken. Bij gemeenten met lage woningwaarden is het profijt van de verevening bij de bruto woonlasten opgeteld.

Als we afzien van verschillen in de kosten van riolering en afvalverwijdering geven de netto

woonlasten aan of gemeenten meer of minder te besteden hebben om hun voorzieningenniveau op peil te houden dan andere gemeenten. Verschillen in kosten, behoeften en belastingcapaciteit zijn (in theorie) geëgaliseerd via de verdeling van de algemene uitkering. Gemeenten die dan relatief veel geld binnenkrijgen zouden een relatief hoog voorzieningenniveau moeten hebben. Anders werken ze niet efficiënt.

Een eerste kanttekening hierbij is dat het verdeelsysteem van de algemene uitkering natuurlijk niet perfect is.⁹⁷ Verder zijn er verschillen in de kosten van riolering en vuilnisophaal en -verwerking, die tot hogere opbrengsten kunnen nopen.⁹⁸ Ook is geen rekening gehouden met de belasting op niet-woningen, en kunnen sommige gemeenten vrij gemakkelijk alternatieve geldbronnen aanboren (bijvoorbeeld toeristenbelasting). Er zijn bovendien gemeenten met hoge inkomsten uit rente of dividend. Redenen genoeg dus om verschillen in netto woonlasten voorzichtig te interpreteren.

Samenvatting

Om na te gaan in welke gemeente de burger meer of minder aan ozb betaalt kan het beste de gemiddelde ozb-aanslag worden vergeleken. Dit is de aanslag voor een woning met gemiddelde waarde. Om te vergelijken welke gemeente per saldo meer of minder aan de ozb overhoudt is het gestandaardiseerde ozb-tarief een betere maatstaf. Dit is het tarief gecorrigeerd voor het feit dat gemeenten met goedkope woningen hogere tarieven nodig hebben om een bepaalde opbrengst te genereren dan gemeenten met dure woningen.

Hoge ozb-tarieven kunnen samengaan met lage tarieven voor andere heffingen. Om te beoordelen in welke gemeente de burger duurder of goedkoper uit is, worden daarom de woonlasten vergeleken. Die bestaan uit de gemiddelde ozb-aanslag, de rioolheffing en de reinigingsheffing (soms verminderd met een heffingskorting). De hoogte van de woonlasten is geen goede maatstaf voor het bedrag dat de gemeente beschikbaar krijgt om voorzieningen te bekostigen. Daarvoor worden de netto woonlasten gebruikt: de woonlasten gecorrigeerd voor het feit dat gemeenten met dure woningen een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds ontvangen dan andere gemeenten.

Bijlage 3 Woonlasten per gemeente^a

(Ozb, rioolheffing en reinigingsheffing; woning met gemiddelde waarde; na aftrek van eventuele heffingskorting; euro per jaar per huishouden)

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Groningen	656	734		773	
Appingedam	739	764	322	810	382
Bedum	694	694	184	747	287
Bellingwedde	831	899	416	948	429
De Marne	765	828	383	870	419
Delfzijl	708	768	328	835	399
Eemsmond	575	587	26	640	90
Groningen	643	747	287	776	329
Grootegast	623	701	198	752	298
Haren	709	784	344	733	258
Hoogezand-Sappemeer	577	639	81	696	182
Leek	555	748	289	783	343
Loppersum	781	830	386	892	423
Marum	681	774	331	800	368
Menterwolde	744	764	321	815	386
Oldambt	726	786	352	845	405
Pekela	660	742	283	816	387
Slochteren	667	690	173	739	267
Stadskanaal	546	611	46	668	138
Ten Boer	786	786	351	844	402
Veendam	602	662	119	721	233
Vlagtwedde	761	761	313	798	366
Winsum	666	749	293	802	373
Zuidhorn	633	726	254	772	326
Fryslân	594	674		703	
Achtkarspelen	635	714	223	765	318
Ameland	454	544	5	450	1
Boarnsterhim	729	765	326	781	337
Dantumadiel	588	628	65	687	168
Dongeradeel	665	695	186	749	294
Ferwerderadiel	658	728	258	798	364
Franekeradeel	635	681	156	734	259
Gaasterlân-Sleat	524	632	69	629	76
Harlingen	520	580	23	623	73
Heerenveen	565	668	134	687	167

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^e	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Het Bildt	591	712	220	781	339
Kollumerland c.a.	599	679	148	727	242
Leeuwarden	533	648	93	699	190
Leeuwarderadeel	742	856	403	914	426
Lemsterland	539	649	94	653	109
Littenseradiel	659	704	201	752	299
Menameradiel	624	746	286	800	369
Ooststellingwerf	490	676	146	704	198
Opsterland	552	674	145	706	203
Schiermonnikoog	576	814	375	658	121
Skarsterlân	640	640	83	650	104
Smallingerland	659	690	171	728	245
Súdwest Fryslân	614	652	99	680	157
Terschelling	596	596	31	477	2
Tytsjerksteradiel	634	704	202	731	251
Vlieland	532	736	271	605	55
Weststellingwerf	572	662	118	696	183
Drenthe	651	704		723	
Aa en Hunze	602	663	121	661	125
Assen	586	656	108	696	184
Borger-Odoorn	698	757	305	783	340
Coevorden	714	764	324	780	336
De Wolden	631	698	194	686	163
Emmen	750	784	345	834	398
Hoogeveen	586	657	114	700	193
Meppel	640	640	84	663	132
Midden-Drenthe	619	664	122	672	143
Noordenveld	665	711	218	710	216
Tynaarlo	542	627	62	616	68
Westerveld	687	762	315	730	249
Overijssel	643	700		721	
Almelo	698	698	192	745	282
Borne	745	745	285	759	309
Dalfsen	524	612	48	599	49
Deventer	660	757	303	778	333
Dinkelland	677	737	273	738	266
Enschede	707	741	278	789	354
Haaksbergen	681	730	266	748	292
Hardenberg	571	673	142	715	224
Hellendoorn	635	742	281	743	277

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Hengelo	617	694	183	722	234
Hof van Twente	727	778	335	781	338
Kampen	545	614	51	645	99
Losser	705	705	204	731	252
Oldenzaal	613	674	144	687	166
Olst-Wijhe	704	793	355	808	378
Ommen	655	655	107	643	93
Raalte	561	654	103	654	113
Rijssen-Holten	557	632	72	659	122
Staphorst	635	723	248	755	306
Steenwijkerland	608	697	191	709	214
Tubbergen	649	693	179	720	231
Twenterand	588	689	169	729	247
Wierden	672	725	250	730	250
Zwartewaterland	589	719	239	763	314
Zwolle	574	628	63	635	79
Gelderland	600	697		694	
Aalten	402	555	12	575	29
Apeldoorn	605	692	178	688	170
Arnhem	664	716	227	737	264
Barneveld	585	694	182	678	152
Berkelland	623	765	325	783	341
Beuningen	719	778	336	770	324
Bronckhorst	641	762	314	744	278
Brummen	580	882	412	866	415
Buren	720	760	309	731	254
Culemborg	687	727	255	726	241
Doesburg	475	729	261	745	280
Doetinchem	629	672	141	682	158
Druuten	584	671	139	674	146
Duiven	504	718	235	732	255
Ede	628	670	138	667	137
Elburg	563	638	79	639	87
Epe	591	667	133	620	70
Ermelo	544	604	41	580	32
Geldermalsen	739	779	339	747	286
Groesbeek	414	600	38	578	30
Harderwijk	529	576	20	575	28
Hattem	672	761	312	739	268
Heerde	704	805	368	777	330
Heumen	743	830	388	785	345

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Lingewaal	719	759	306	740	270
Lingewaard	729	784	343	779	334
Lochem	695	790	354	738	265
Maasdriel	709	749	292	737	263
Millingen aan de Rijn	677	760	308	789	355
Montferland	490	679	152	690	173
Neder-Betuwe	773	813	374	845	403
Neerijnen	802	842	393	831	396
Nijkerk	564	615	53	588	37
Nijmegen	626	686	165	704	200
Nunspeet	530	589	28	567	26
Oldebroek	645	709	213	713	222
Oost Gelre	445	631	68	661	126
Oude IJsselstreek	605	677	147	693	178
Overbetuwe	581	643	87	649	103
Putten	504	564	15	531	10
Renkum	674	842	394	799	367
Rheden	608	643	86	637	81
Rijnwaarden	566	784	346	810	381
Rozendaal	853	879	411	686	165
Scherpenzeel	625	665	128	654	112
Tiel	538	619	57	644	94
Ubbergen	671	718	233	691	175
Voorst	724	775	332	748	290
Wageningen	625	779	338	787	346
West Maas en Waal	711	751	296	740	273
Westervoort	707	783	342	817	388
Wijchen	521	567	18	561	22
Winterswijk	470	760	307	784	344
Zaltbommel	707	747	288	753	300
Zevenaar	442	534	3	550	17
Zutphen	564	635	75	654	111
Utrecht	639	679		648	
Amersfoort	554	603	40	597	47
Baarn	718	718	234	642	92
Bunnik	817	871	408	812	384
Bunschoten	488	508	1	509	4
De Bilt	668	855	402	740	272
De Ronde Venen	631	679	150	614	63
Eemnes	582	761	311	707	212
Houten	523	647	92	618	69

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang- nummer ^d netto woonlasten
IJsselstein	426	696	189	690	171
Leusden	547	578	21	534	12
Lopik	590	687	167	684	162
Montfoort	651	726	253	697	187
Nieuwegein	449	546	8	552	19
Oudewater	604	696	190	652	107
Renswoude	630	688	168	670	139
Rhenen	613	725	251	707	209
Soest	570	594	30	541	15
Stichtse Vecht	637	767	327	723	237
Utrecht	687	731	268	723	239
Utrechtse Heuvelrug	646	731	267	655	114
Veenendaal	483	549	10	562	23
Vianen	647	716	230	716	227
Wijk bij Duurstede	727	727	256	712	221
Woerden	665	707	208	686	164
Woudenberg	617	668	135	642	91
Zeist	547	619	58	538	14
Noord-Holland	627	689		649	
Aalsmeer	701	827	382	788	352
Alkmaar	453	544	4	558	20
Amstelveen	637	680	153	614	65
Amsterdam Centrum	533	613	50	575	27
Amsterdam Westerpoot	492	558	14	520	7
Amsterdam West	561	650	98	612	61
Amsterdam Nieuw-West	552	638	78	600	50
Amsterdam Zuid	545	628	64	590	40
Amsterdam Noord	570	661	117	623	74
Amsterdam Oost	545	629	67	591	41
Amsterdam Zuid-oost	593	646	91	608	58
Beemster	656	720	244	670	140
Bergen NH	910	987	423	856	410
Beverwijk	598	684	161	700	195
Blaricum	1005	1136	429	846	407
Bloemendaal	990	1061	428	765	316
Bussum	527	620	59	501	3
Castricum	646	710	214	665	134
Den Helder	576	672	140	707	210
Diemen	805	860	404	848	408
Drechterland	597	681	155	682	159
Edam-Volendam	546	612	47	593	42

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Enkhuizen	583	684	158	707	211
Graft-De Rijp	609	669	137	651	106
Haarlem	599	732	269	706	206
Haarlemmerliede c.a.	893	920	420	883	422
Haarlemmermeer	639	707	209	688	169
Heemskerk	599	657	109	656	115
Heemstede	755	805	367	662	130
Heerhugowaard	570	608	45	630	77
Heiloo	507	606	43	538	13
Hilversum	632	750	294	705	201
Hollands Kroon	654	764	317	787	347
Hoorn	559	635	73	657	120
Huizen	572	640	82	590	39
Koggenland	529	600	36	601	52
Landsmeer	732	801	360	742	274
Langedijk	606	727	257	706	208
Laren	867	1038	427	753	303
Medemblik	626	712	221	722	235
Muiden	849	1000	425	920	427
Naarden	679	837	390	700	194
Oostzaan	803	863	405	824	391
Opmeer	649	742	280	744	279
Ouder-Amstel	691	757	302	675	148
Purmerend	698	698	193	715	225
Schagen	611	646	88	637	82
Schermer	769	830	387	826	392
Stede Broec	606	692	176	721	232
Texel	577	674	143	595	44
Uitgeest	577	661	116	648	102
Uithoorn	682	682	157	672	144
Velsen	757	757	304	750	295
Waterland	625	773	330	727	243
Weesp	573	632	71	614	66
Wijdmeren	832	905	419	798	365
Wormerland	723	723	245	710	217
Zaanstad	785	785	348	808	379
Zandvoort	643	711	219	638	85
Zeevang	773	840	391	807	377
Zuid-Holland	653	713		709	
Alblasserdam	716	772	329	794	360
Albrandswaard	713	845	396	824	390

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^e	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Alphen a/d Rijn	634	719	241	723	238
Barendrecht	517	805	366	798	363
Bergambacht	718	820	377	780	335
Bernisse	678	809	371	796	362
Binnenmaas	529	617	56	600	51
Bodegraven-Reeuwijk	853	988	424	940	428
Boskoop	657	841	392	841	400
Brielle	588	588	27	561	21
Capelle aan den IJssel	565	632	70	645	98
Cromstrijen	511	613	49	596	46
Delft	616	730	264	745	281
Dordrecht	600	600	37	639	89
Giessenlanden	647	801	362	769	322
Goeree-Overflakkee	611	665	124	656	116
Gorinchem	570	654	102	661	128
Gouda	797	867	406	895	424
Hardinxveld-Giessendam	764	764	323	774	328
Hellevoetsluis	512	512	2	523	9
Hendrik-Ido-Ambacht	639	755	300	769	323
Hillegom	706	742	282	718	228
Kaag en Braassem	800	901	417	862	413
Katwijk	557	657	113	647	100
Korendijk	674	707	210	705	202
Krimpen aan den IJssel	723	801	361	801	371
Lansingerland	813	889	413	857	412
Leerdam	814	814	376	829	394
Leiden	574	751	297	748	291
Leiderdorp	654	835	389	811	383
Leidschendam-Voorburg	595	649	97	611	60
Lisse	604	680	154	648	101
Maassluis	680	723	247	740	271
Midden-Delfland	819	895	415	855	409
Molenwaard	771	854	399	867	416
Nederlek	703	795	358	788	353
Nieuwkoop	767	829	385	791	356
Noordwijk	724	845	397	740	269
Noordwijkerhout	653	783	341	747	285
Oegstgeest	786	828	384	731	253
Oud-Beijerland	544	623	60	620	71
Ouderkerk	656	795	357	793	358
Papendrecht	716	716	229	734	260
Pijnacker-Nootdorp	701	779	337	766	320

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ⁹	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Ridderkerk	577	655	106	667	136
Rijnwoude	551	788	353	767	321
Rijswijk	544	615	52	609	59
Rotterdam	720	720	242	754	304
Schiedam	669	718	238	760	312
Schoonhoven	624	755	301	753	302
s-Gravenhage	492	547	9	550	16
Sliedrecht	510	565	17	604	54
Spijkenisse	654	654	104	695	181
Strijen	573	606	42	602	53
Teylingen	625	694	181	645	97
Vlaardingen	617	684	160	712	220
Vlist	750	874	410	846	406
Voorschoten	751	809	370	746	284
Waddinxveen	742	802	363	813	385
Wassenaar	937	1149	430	902	425
Westland	657	739	276	728	246
Westvoorne	777	871	407	783	342
Zederik	536	761	310	748	289
Zoetermeer	657	699	195	718	229
Zoeterwoude	776	851	398	824	389
Zuidplas	760	798	359	792	357
Zwijndrecht	586	715	225	743	276
Zeeland	606	662		662	
Borsele	573	687	166	701	196
Goes	537	597	32	599	48
Hulst	568	668	136	693	179
Kapelle	535	657	112	663	131
Middelburg	574	599	35	615	67
Noord-Beveland	547	606	44	551	18
Reimerswaal	569	730	265	777	331
Schouwen-Duiveland	649	706	205	671	141
Sluis	626	701	199	677	151
Terneuzen	593	635	74	676	149
Tholen	582	689	170	732	256
Veere	553	601	39	519	6
Vlissingen	696	696	188	720	230
Noord-Brabant	607	685		669	
Aalburg	639	703	200	703	197
Alphen-Chaam	677	803	364	766	319

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^o	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Asten	515	616	54	585	36
Baarle-Nassau	400	557	13	531	11
Bergen op Zoom	750	786	350	803	374
Bergeijk	549	695	187	644	95
Bernheze	579	665	123	639	88
Best	638	638	80	606	56
Bladel	459	741	279	710	215
Boekel	671	739	277	737	262
Boxmeer	580	705	203	693	177
Boxtel	670	719	240	704	199
Breda	666	716	228	699	191
Cranendonck	614	707	207	690	172
Cuijk	531	574	19	585	35
Deurne	667	891	414	871	420
Dongen	592	686	164	684	161
Drimmelen	636	763	316	746	283
Eersel	541	724	249	665	135
Eindhoven	518	592	29	584	34
Etten-Leur	634	658	115	661	124
Geertruidenberg	608	700	196	706	204
Geldrop-Mierlo	496	616	55	594	43
Gemert-Bakel	803	903	418	882	421
Gilze en Rijen	500	578	22	579	31
Goirole	602	710	215	684	160
Grave	686	738	275	751	296
Haaren	727	873	409	801	370
Halderberge	593	710	217	699	189
Heeze-Leende	700	938	422	866	414
Helmond	628	628	66	635	80
Heusden	471	554	11	522	8
Hilvarenbeek	494	737	272	691	174
Laarbeek	518	636	77	613	62
Landerd	551	700	197	661	129
Loon op Zand	653	730	263	711	218
Maasdonk	617	777	333	735	261
Mill en Sint Hubert	648	821	379	808	380
Moerdijk	568	692	177	699	192
Nuenen c.a.	750	1023	426	951	430
Oirschot	541	710	216	653	108
Oisterwijk	559	777	334	694	180
Oosterhout	548	684	159	674	147
Oss	649	649	96	650	105

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^a	Rang- nummer ^a meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Reusel- De Mierden	504	785	347	762	313
Roosendaal	754	820	378	831	395
Rucphen	592	654	100	638	86
Schijndel	559	685	163	664	133
's-Hertogenbosch	543	597	33	582	33
Sint-Anthonis	667	809	372	804	375
Sint-Michiëlsgestel	581	679	149	629	75
Sint-Oedenrode	602	823	380	773	327
Someren	578	715	224	693	176
Son en Breugel	583	626	61	563	24
Steenbergen	613	693	180	708	213
Tilburg	546	546	6	563	25
Uden	634	685	162	677	150
Valkenswaard	657	754	298	722	236
Veghel	632	730	262	714	223
Veldhoven	472	546	7	515	5
Vught	761	937	421	857	411
Waalre	647	713	222	633	78
Waalwijk	552	657	110	653	110
Werkendam	645	793	356	793	359
Woensdrecht	567	663	120	660	123
Woudrichem	614	715	226	706	207
Zundert	652	750	295	712	219
Limburg	643	712		731	
Beek	656	735	270	765	317
Beesel	501	565	16	589	38
Bergen L	557	649	95	672	145
Brunssum	661	717	232	765	315
Echt-Susteren	626	695	185	716	226
Eijsden-Margraten	709	804	365	795	361
Gennep	610	708	212	724	240
Gulpen-Wittem	669	749	290	753	301
Heerlen	569	708	211	758	307
Horst aan de Maas	715	785	349	787	351
Kerkrade	585	657	111	706	205
Landgraaf	651	729	260	771	325
Leudal	580	654	101	671	142
Maasgouw	532	581	24	595	45
Maastricht	686	745	284	759	311
Meerssen	679	842	395	833	397
Mook en Middelaar	713	755	299	699	188

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^o	Rang- nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^e	Rang- nummer ^d netto woonlasten
Nederweert	610	655	105	661	127
Nuth	508	726	252	743	275
Onderbanken	753	810	373	842	401
Peel en Maas	616	666	129	679	153
Roerdalen	539	586	25	608	57
Roermond	597	597	34	622	72
Schinnen	747	826	381	845	404
Simpelveld	656	718	237	752	297
Sittard-Geleen	640	718	236	749	293
Stein	670	749	291	778	332
Vaals	519	706	206	729	248
Valkenburg aan de Geul	554	807	369	801	372
Venlo	640	738	274	758	308
Venray	581	782	340	804	376
Voerendaal	634	691	174	697	186
Weert	678	728	259	728	244
Flevoland	656	681		727	
Almere	690	690	172	733	257
Dronten	717	717	231	759	310
Lelystad	560	641	85	696	185
Noordoostpolder	652	691	175	747	288
Urk	723	723	246	828	393
Zeewolde	580	635	76	644	96

^a Bij delen van gemeenten wordt de huidige gemeentenaam eerst genoemd, gevolgd door een schuine streep en de oude gemeentenaam. Amsterdam is verdeeld in stadsdelen.

^o Conform kaart 27. Zie de toelichting aldaar.

^c Conform kaart 29. Zie de toelichting aldaar.

^d Nummer 1 heeft de laagste woonlasten, nummer 430 de hoogste.

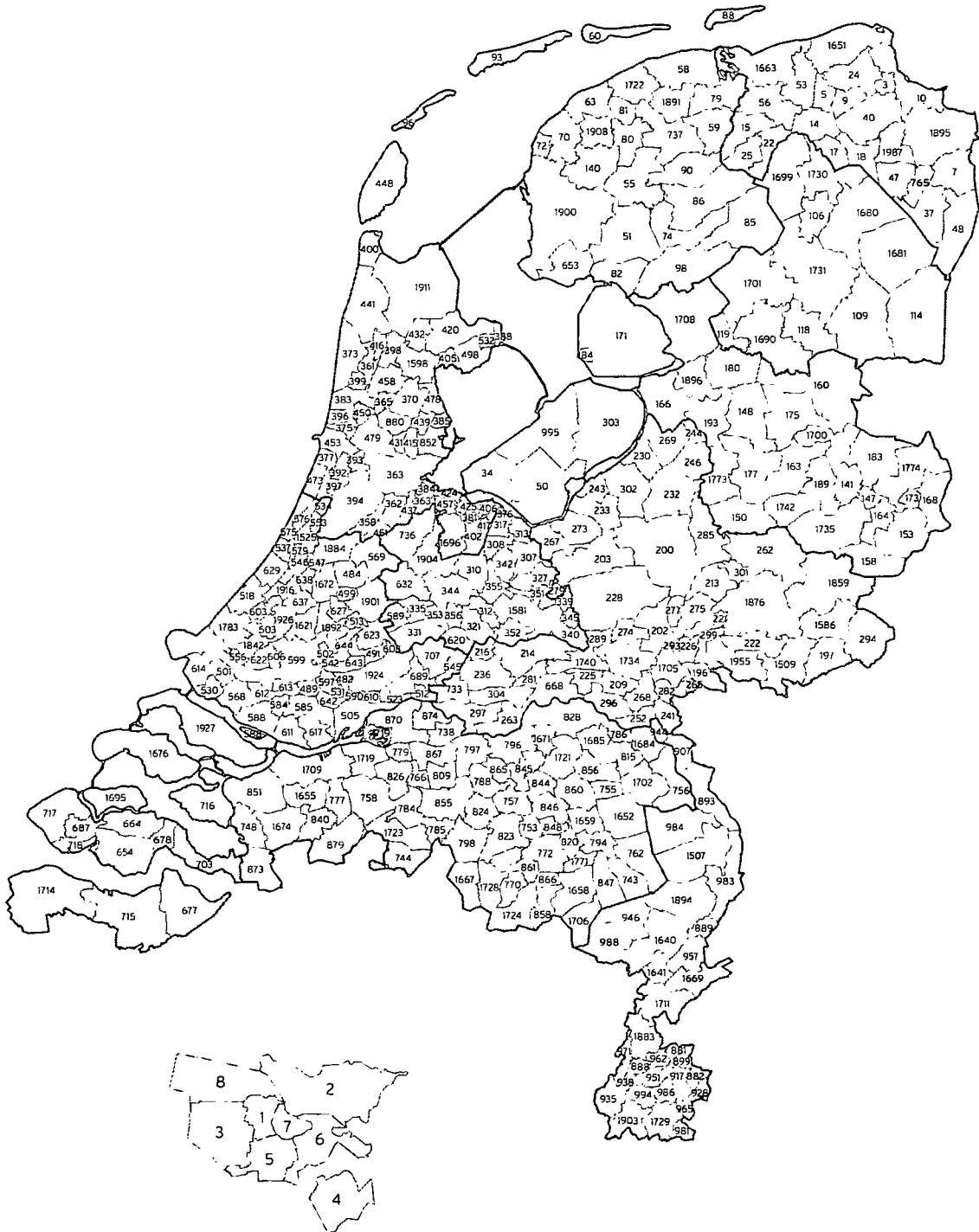
^e De vetgedrukte getallen zijn de provinciale gemiddelden.

Gemeenten en stadsdelen in 2013 (CBS-codes)

Groningen		Gelderland		Blaricum	376	Rijswijk	603	Valkenswaard	858
Appingedam	3	Aalten	197	Bloemendaal	377	Rotterdam	599	Veghel	860
Bedum	5	Apeldoorn	200	Bussum	381	Schiedam	606	Veldhoven	861
Bellingwedde	7	Arnhem	202	Castricum	383	Schoonhoven	608	Vught	865
De Marne	1663	Barneveld	203	Den Helder	400	's Gravenhage	518	Waalre	866
Delfzijl	10	Berkelland	1859	Diemen	384	Sliedrecht	610	Waalwijk	867
Eemsmond	1651	Beuningen	209	Drechterland	498	Spijkenisse	612	Werkendam	870
Groningen	14	Bronckhorst	1876	Edam Vlieland	385	Strijen	617	Woensdrecht	873
Grootegast	15	Brummen	213	Enkhuizen	388	Teylingen	1525	Woudrichem	874
Haren	17	Buren	214	Graft De Rijp	365	Vlaardingen	622	Zundert	879
Hoogeveen	18	Culemborg	216	Haarlem	392	Vlist	623		
Leek	22	Doesburg	221	Haarlemmerliede c.a.	393	Voorschoten	626	Limburg	
Loppersum	24	Doetinchem	222	Haarlemmermeer	394	Waddinxveen	627	Beek	888
Marum	25	Druten	225	Heemskerk	396	Wassenaar	629	Beesel	889
Menterwolde	1987	Duiven	226	Heemstede	397	Westland	1783	Bergen L	893
Oldambt	1895	Elburg	228	Heerhugowaard	398	Westvoorne	614	Brussum	899
Pekela	765	Epe	230	Heloo	399	Zederik	707	Echt-Susteren	1711
Slochteren	40	Ermelo	232	Hilversum	402	Zoetermeer	637	Eijsden-Margraten	1903
Stadskanaal	37	Geldermaalen	233	Hollands Kroon	1911	Zoeterwoude	638	Gennep	907
Ten Boer	9	Groenlo	236	Hoorn	405	Zuidplas	1892	Guipen-Wittem	1729
Veendam	47	Groesbeek	240	Hulzen	406	Zwijndrecht	642	Heerlen	917
Vlagtwedde	48	Harderwijk	241	Koggenland	1598			Horst a/d Maas	1507
Winsum	53	Hattem	243	Landsmeer	415	Zeeland		Kerkrade	928
Zuidhorn	56	Heerde	244	Langedijk	416	Borsele	654	Landgraaf	882
		Heumen	246	Laren	417	Goes	664	Leudal	1640
Fryslân		Lingewaal	252	Medemblik	420	Hulst	677	Maasgouw	1641
Achtkarspelen	59	Lingewaard	733	Muiden	424	Kapelle	678	Maastricht	935
Ameland	60	Lochem	1705	Naarden	425	Middelburg	687	Margraten	936
Boarnsterhim	55	Maasdriel	262	Oostzaan	431	Noord-Beveland	1695	Meerssen	938
Dantumadiel	1891	Maasdiel	263	Opmeer	432	Reimerswaal	703	Mook en Middelaar	944
Dongeradeel	58	Millingen aan de Rijn	265	Ouder Amstel	437	Schouwen Duiveland	1676	Nederweert	946
Ferwerderadiel	1722	Monterland	1955	Purmerend	439	Sluis	1714	Nuth	951
Franekeradiel	70	Neerijnen	304	Schagen	441	Terneuzen	715	Onderbanken	881
Gaasterlân Sleat	653	Neder-Betuwe	258	Schermer	458	Tholen	716	Peel en Maas	1894
Harlingen	72	Nijkerk	267	Stede Broec	532	Veere	717	Roerdalen	1669
Heerenveen	74	Nijmegen	268	Texel	448	Vlissingen	718	Roermond	957
Het Bildt	63	Nunspeet	302	Uitgeest	450			Schinnen	962
Kollumerland c.a.	79	Oldebroek	269	Ulthoorn	451	Noord-Brabant		Simpelveld	965
Leeuwarden	80	Oude IJsselstreek	1509	Velsen	453	Aalburg	738	Sittard-Geleen	1883
Leeuwarderadeel	81	Overbetuwe	1734	Waterland	852	Alphen Châam	1723	Stein	971
Lemsterland	82	Putten	273	Weesp	457	Asten	743	Vaals	981
Littenseradiel	140	Renkum	274	Wijdmeren	1696	Baarle Nassau	744	Valkenburg ad Geul	994
Menameradiel	1908	Rheden	275	Wormerland	880	Bergen op Zoom	748	Venlo	983
Ooststellingwerf	85	Rijnwaarden	196	Zaanstad	479	Bergeijk	1724	Venray	984
Opsterland	86	Rozendaal	277	Zandvoort	473	Bernheze	1721	Voerendaal	986
Schiermonnikoog	88	Scherpenzeel	279	Zeevang	478	Best	753	Weert	988
Skarsterlân	51	Tiel	281			Biadef	1728		
Smallingerland	90	Ubbergen	282	Zuid-Holland		Boekel	755	Flevoland	
Súdwest Fryslân	1900	Voorst	285	Alblasserdam	482	Boxmeer	756	Almere	304
Terschelling	93	Wageningen	289	Albrandswaard	613	Boxtel	757	Dronten	303
Tytsjerksteradiel	737	West Maas en Waal	668	Alphen a/d Rijn	484	Breda	758	Lelystad	995
Vlieland	96	Westervoort	293	Barendrecht	489	Cranendonck	1706	Noordoostpolder	171
Weststellingwerf	98	Wijchen	296	Bergambacht	491	Cuijk	1684	Urk	184
		Winterswijk	294	Bernisse	568	Deurne	762	Zeewolde	50
Drenthe		Zaltbommel	297	Binnenmaas	585	Dongen	766		
Aa en Hunze	1680	Zevenaar	299	Bodegraven-Reeuwijk	1901	Drimmelen	1719		
Assen	106	Zutphen	301	Boskoop	499	Eersel	770		
Borger Odoorn	1681			Brielle	501	Eindhoven	772		
Coevorden	109	Utrecht		Capelle aan den IJssel	502	Etten Leur	777		
De Wolden	1690	Amersfoort	307	Cromstrijen	611	Geertruidenberg	779		
Emmen	114	Baarn	308	Delft	503	Geldrop-Mierlo	1771		
Hoogeveen	118	Bunnik	312	Dordrecht	505	Gemert-Bakel	1652	Stadsdelen Amsterdam	
Meppel	119	Bunschoten	313	Giessenlanden	689	Gilze en Rijen	784	West	1
Midden-Drenthe	1731	De Bilt	310	Goeree-Overflakkee	1927	Golrie	785	Noord	2
Noordenveld	1699	De Ronde Venen	736	Corinchem	512	Grave	786	Nieuw-West	3
Tynaarlo	1730	Eemnes	317	Gouda	513	Haaren	788	Zuidoost	4
Westerveld	1701	Houten	321	Hardinxveld Giess.	523	Halderberge	1655	Zuid	5
		IJsselstein	353	Hellevoetsluis	530	Heeze Leende	1658	Oost	6
Overijssel		Leusden	327	Hendrik Ido Ambacht	531	Helmond	794	Centrum	7
Almelo	141	Lopik	331	Hillegom	534	Heusden	797	Westpoort	8
Borne	147	Maarn	332	Kaag en Braassem	1884	Hilvarenbeek	798		
Dalfsen	148	Montfoort	335	Katwijk	537	Laarbeek	1659		
Dinkelland	1774	Nieuwegein	356	Korendijk	588	Landerd	1685		
Deventer	150	Oudewater	589	Krimpen ad IJssel	542	Loon op Zand	809		
Enschede	153	Renswoude	339	Lansingerland	1621	Maasdonk	1671		
Haaksbergen	158	Rhemen	340	Leerdam	545	Mill en Sint Hubert	815		
Harderberg	160	Soest	342	Leiden	546	Moerdijk	1709		
Hellendoorn	163	Stichtse Vecht	1904	Leiderdorp	547	Nueneen c.a.	820		
Hengelo	164	Utrecht	344	Leidschendam-Voorburg	1916	Oirschot	823		
Hof van Twente	1735	Utrechtse Heuvelrug	1581	Lisse	553	Oisterwijk	824		
Kampen	166	Veenendaal	345	Maassluis	556	Oosterhout	826		
Losser	168	Vianen	620	Midden-Delfland	1842	Oss	828		
Oldenzaal	173	Wijk bij Duurstede	352	Molenwaard	1924	Reusel De Mierden	1667		
Olst-Wijhe	1773	Woerden	632	Nederlek	643	Roosendaal	1674		
Ommen	175	Woudenberg	351	Nieuwkoop	569	Rucphen	840		
Raalte	177	Zeist	355	Noordwijk	575	Schijndel	844		
Rijssen-Holten	1742			Noordwijkerhout	576	's Hertogenbosch	796		
Staphorst	180	Noord-Holland		Oegstgeest	579	Sint Anthonis	1702		
Steenwijkerland	1708	Aalsmeer	358	Oud Beijerland	584	Sint Michielsgestel	845		
Tubbergen	183	Aikmaar	361	Ouderkerk	644	Sint Oedenrode	846		
Twenterand	1700	Amstelveen	362	Papendrecht	590	Somerem	847		
Wierden	189	Amsterdam	363	Pijnacker-Nootdorp	1926	Son en Breugel	848		
Zwartewaterland	1896	Beemster	370	Ridderkerk	597	Steenbergen	851		
Zwolle	193	Bergen NH	373	Rijnsburg	602	Tilburg	855		
		Beverwijk	375	Rijnwoude	1672	Uden	856		

65 Gemeenten en stadsdelen in 2013

Noten

- 1 Bron: CPB, kortetermijnraming maart 2013.
- 2 Ook bedrijven produceren afval. Gemeenten kunnen ook dit afval inzamelen en verwerken. Een bedrijf kan echter ook een contract afsluiten met een particuliere inzamelaar. Als bedrijfsafval wordt ingezameld door de gemeente betaalt het bedrijf meestal een reinigingsrecht. De tariefsystemen van de reinigingsrechten verschillen nog sterker dan die voor de afvalstoffenheffing (van de laatste is een overzicht te vinden op Kaart 16). Omdat bedrijven onderling sterk verschillen is het niet mogelijk om de tariefontwikkeling voor bedrijven weer te geven.
- 3 De variatiecoëfficiënt is gedefinieerd als de standaarddeviatie gedeeld door het gemiddelde. De coëfficiënten zijn berekend op basis van de gebieden die in deze atlas worden gehanteerd (zie de bijlage, tabel 5), en dus niet op basis van gemeenten. Dit omdat tarieven binnen gemeenten soms verschillen.
- 4 Gemeenten die geen toeristenbelasting hanteren zijn niet meegerekend bij het berekenen van de variatiecoëfficiënt van de tarieven van de toeristenbelasting.
- 5 Het gaat hier om een index die een beeld geeft van de vergunningskosten van een dakkapel, een uitbouw en een nieuwbouwwoning. Zie blz. 97 voor meer informatie hierover.
- 6 Gemeenten die geen hondenbelasting hanteren zijn niet meegerekend bij het berekenen van de variatiecoëfficiënt van de tarieven van de hondenbelasting.
- 7 De zalmsnip is al in 2005 afgeschaft, maar 3 gemeenten verlenen nog steeds op eigen kosten een heffingskorting. De hoogste korting wordt gegeven door Kapelle (68 euro).
- 8 Gemeenten mogen precario heffen op onder meer ondergrondse leidingen. Sommige waterleidingbedrijven, die actief zijn in gemeenten die van deze mogelijkheid gebruik maken, maar ook in gemeenten die dat niet doen, rekenen de precario per gemeente door aan hun afnemers. Zo wordt voorkomen dat huishoudens in gemeenten zonder precario meebetalen aan de precarioheffing door andere gemeenten. Onderstaande tabel geeft aan in welke gemeenten huishoudens naast het standaardvastrecht een extra bedrag aan hun waterleidingbedrijf betalen omdat hun gemeente precario heft.

Gemeente (deel)	Bedrag exclusief 6% btw (2013)
Alblasserdam	19,95
Amstelveen	nog onbekend
Amsterdam	nog onbekend
Delfzijl	23,10
Diemen	nog onbekend
Heemstede	nog onbekend
Hendrik-Ido-Ambacht	10,43
Kaag en Braassem	31,15
Katwijk	23,90
Leiden	32,80
Leiderdorp	15,28
Leidschendam-Voorburg	6,00
Lelystad	12,00
Maassluis	14,46
Muiden	nog onbekend
Nieuwkoop	12,00
Noordwijkerhout	39,90
Oegstgeest	26,20
Ouder-Amstel	nog onbekend
Pijnacker-Nootdorp	18,80
Rijnwoude	10,82
Rijnwoude (kern Benthuisen)	8,10
Rijswijk	10,70
Rotterdam	7,94
Rotterdam (wijk Nesseland)	6,80

Schiedam	9,85
's-Gravenhage	18,40
's-Gravenhage (Wateringen)	2,99
Teylingen	28,00
Vlaardingen	11,02
Voorschoten	11,50
Waddinxveen	7,56
Wassenaar	39,20
Zeewolde	17,50
Zoeterwoude	42,01
Zuidplas/Moordrecht	8,77
Zuidplas/Nieuwerkerk aan den IJssel	17,65
Zuidplas/Zevenhuizen-Moerkapelle	19,30

Bron: Vewin

- 9 Zuiveringsheffing, ingezetenenheffing en heffing gebouwd. De provinciale belasting (opcenten op de motorrijtuigenbelasting) laten we erbuiten, omdat dit geen woonlasten zijn.
- 10 Op begrotingsbasis. Bronnen: Miljoenennota 2013 (Rijk) en CBS.
- 11 De in 2005 afgeschafte zalmsnip blijft hierbuiten. Deze werd door het Rijk bekostigd. Ook in de rest van dit hoofdstuk blijft de zalmsnip buiten beschouwing.
- 12 Ook bedrijven betalen lasten aan zowel gemeenten, waterschappen als de rijkoverheid. Bij bedrijven is uiteraard geen sprake van woonlasten, maar bedrijfslasten. Het is niet mogelijk om de bedrijfslasten op zinnige wijze in beeld te brengen. Dit komt doordat bedrijven in veel sterkere mate verschillen dan huishoudens.
- 13 Ook het CBS, dat begrote opbrengsten van decentrale heffingen publiceert (inclusief volume-effect), houdt dit niet afzonderlijk bij.
- 14 Onderdeel van de hier weergegeven watersysteemheffing zijn de bedragen die waterschappen maken voor bijvoorbeeld verkiezingen. Deze niet-taakgebonden kosten kunnen rechtstreeks worden toegerekend aan de groep belastingbetalers waarvoor de kosten worden gemaakt. Voor de belastingbetaler maken deze deel uit van de watersysteemheffing. Deze zijn daarom meegenomen in de opbrengstontwikkeling van de watersysteemheffing. De opbrengsten zijn naar verhouding gering.
- 15 De gerapporteerde opbrengstcijfers wijken af van de cijfers die het CBS rapporteert. Eén van de waterschappen bekostigt het wegenbeheer uit de opbrengsten uit de watersysteemheffing. In de gegevens die het CBS presenteert wordt er van uit gegaan dat dit waterschap in 2013 een afzonderlijke wegenheffing heeft (en in 2012 niet). Omdat dit niet zo is hebben wij de opbrengsten uit de waterschapsheffingen volgens het CBS aangepast.
- 16 Doordat waterschappen ervan uit gaan dat er minder hectaren ongebouwd land en natuur komen in 2013, is de opbrengststijging inclusief volume-effect lager dan die exclusief volume-effect.
- 17 Ministerie van BZK (2010), *Bijlage bij aanbiedingsbrief over de evaluatie macronorm*, kenmerk 20100000 629915.
- 18 Ook is toen voorgesteld om de berekening van de grondslag van de macronorm te vereenvoudigen. Oorspronkelijk werd de grondslag bepaald door de ozb-opbrengst van het jaar t-2 te vermenigvuldigen met de macronorm van het jaar t-1. Voorgesteld werd te overwegen of de ozb-opbrengst van het jaar t-1 als grondslag kon worden genomen. Met ingang van 2012 is de grondslag inderdaad op die manier aangepast.
- 19 De prijsontwikkeling van de nationale bestedingen (pNB) conform het meest recente *Centraal Economisch Plan* van het Centraal Planbureau.
- 20 Incidenteel kan hiervan worden afgeweken. Dat is in 2009 en 2010 gebeurd om het gemeenten mogelijk te maken de verwachte inkomstenderving te compenseren van afschaffing van de mogelijkheid precario te heffen op ondergrondse leidingen.

- 21 De hoogte van de macronorm wordt jaarlijks gepubliceerd in de *Meicirculaire Gemeentefonds* van het ministerie van BZK.
- 22 C. Hoeben en L. Siebeling, *Opbrengsten en tarieven van heffingen van lokale overheden*, B&G, juli/augustus 2008, blz. 24-26.
- 23 Zie J. Veenstra, *Begrenzing van ozb-opbrengsten: Op basis van begrotingen, rekeningen, of liever berekenen?* B&G, maart/april 2012, blz. 15-17.
- 24 M.A. Allers, J.B. Geertsema, 2012. *Kabinet rekent zich rijk met gemeentelijke opschaling*, *Me Judice*, 9 november 2012.
- 25 M.C. Wassenaar, *Aantal artikel 12-gemeenten daalt gestaag*, B&G, februari 1999, blz. 28-32.
- 26 Lelystad is formeel wel een artikel 12-gemeente, maar materieel niet. In het verleden zijn voor Lelystad zogeheten ICL-gelden aan het gemeentefonds toegevoegd en via artikel 12 aan die gemeente uitgekeerd. Sinds 1998 krijgt Lelystad geen reguliere artikel 12-uitkering meer, maar worden de aan het gemeentefonds toegevoegde gelden nog wel via artikel 12 uitgekeerd. Die uitkering komt dus niet meer ten laste van de collectiviteit van de gemeenten, zoals bij artikel 12-uitkeringen gebruikelijk is.
- 27 Er is zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de cijfers van de Waarderingskamer. Bij één gemeente (Graft de Rijp) hebben we voor het stijgingspercentage van de waarde woningen en niet-woningen gebruik gemaakt van de gegevens die de gemeente ons stuurde.
- 28 Beesel en Laarbeek.
- 29 Het eigenwoningforfait vormt een onderdeel van de inkomstenbelasting. Voor woningen met een woz-waarde van 75.000 euro tot 1.040.000 euro geldt dat 0,60 procent van de waarde als inkomen wordt belast. Bij een modaal inkomen valt dit onder een tarief van 42%, zodat het eigenwoningforfait voor een woning met de landelijke gemiddelde waarde van 235.000 euro uitkomt op 593 euro. Dat is vergelijkbaar met een ozb-tarief van 0,2520 euro.
- 30 Gemeente Nuenen c.a. *Programmabegroting 2013*, paragraaf lokale heffingen.
- 31 In Capelle aan den IJssel en Dordrecht was op het moment dat de dataverzameling rondom de Atlas sloot nog niet bekend wat de uitkomst zal zijn van de draagvlakmeting onder de ondernemers. Als de meting negatief uitvalt komt er geen BI-zone in de gemeente.
- 32 Zie R. Berndsen, H. Doornbos, M. van Vliet, F. Maas, 2012. *Evaluatie Experimentenwet Bedrijven Investeringszones (BIZ)*, Berenschot.
- 33 Tweede Kamer, Vergaderjaar 2007-2008, 31 200 XIII, nr. 52.
- 34 De begrotinggegevens zijn afkomstig van het CBS (www.cbs.nl).
- 35 Zie M.A. Allers, C. Hoeben (2010), *Effects of Unit-Based Garbage Pricing: A Differences-in-Differences Approach*, *Environmental and Resource Economics*, 45, 405-428.
- 36 Zie M.A. Allers, C. Hoeben (2010), *Effects of Unit-Based Garbage Pricing: A Differences-in-Differences Approach*, *Environmental and Resource Economics*, 45, 405-428; of M.A. Allers, C. Hoeben, *Met gedifferentieerd tarief minder afval*, ESB, 16 oktober 2009, blz. 621-622.
- 37 Zie M.A. Allers, C. Hoeben (2010), *Effects of Unit-Based Garbage Pricing: A Differences-in-Differences Approach (2010)*, *Environmental and Resource Economics*, 45, 405-428; of M.A. Allers, C. Hoeben, *Met gedifferentieerd tarief minder afval*, ESB, 16 oktober 2009, blz. 621-622.
- 38 AOO, *Verkenning naar de kostenontwikkeling in het gemeentelijk afvalbeheer*, 2004.

- 39 Dit is geregeld in het Besluit beheer verpakkingen en papier en karton, *Staatsblad 2005*, blz. 183.
- 40 Tot 2013 werd het afvalfonds gevoed uit de opbrengsten van de verpakkingenbelasting. Omdat de administratie rondom deze belasting complex was is deze nu vervangen door een afvalbeheersbijdrage.
- 41 In april 2007 veroorzaakte de Arnhemse rechtbank beroering door de Nijmeegse rioolrechtverordening onverbindend te verklaren, omdat in die gemeente alleen eigenaren rioolrecht betaalden. Dat zou in strijd zijn met het gelijkheidsbeginsel. In september 2007 keurde het gerechtshof van Arnhem de Nijmeegse verordening in hoger beroep echter wel goed. Hiermee blijft de al jaren bestaande praktijk bestaan dat de meeste gemeenten alleen de eigenaar of de gebruiker aanslaan.
- 42 In Culemborg was vóór 2001 het rioolrecht een gebruikersheffing die deels afhankelijk was van de woz-waarde en deels van het waterverbruik. In 2001 is de gemeente overgestapt op een ander tariefsysteem.
- 43 P. Kooreman, De prijsgevoeligheid van huishoudelijk watergebruik, *ESB*, 24 februari 1993, blz. 181-183.
- 44 Bij het afsluiten van deze atlas had de gemeente Vlagtwedde nog niet de uiteindelijke tarieven van de rioolheffing vastgesteld. Van deze gemeente zijn voorlopige tarieven opgenomen, omdat vrijwel vaststond dat dit de definitieve tarieven zouden worden.
- 45 Zie Stichting RIONED, *Riolering in beeld. Benchmark rioleringszorg 2010*.
- 46 E. Gerritsen, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Audit WB21: Kosten- en lastenontwikkeling ten gevolge van de NBW-opgave wateroverlast*, COELO-rapport 06-3, Groningen, 2006. Zie ook E. Gerritsen en C.G.M. Sterks, *Kostenontwikkeling in de waterketen 1990-2010*, COELO-rapport 04-3, Groningen, 2004.
- 47 Commissie-Gast (2010), *Doelmatig beheer waterketen. Eindrapport commissie feitenonderzoek*, 29 maart 2010.
- 48 Voor de ozb-tarieven golden in 2006 en 2007 wel wettelijke maxima, maar deze maximering is in 2008 vervallen. Sindsdien bestaat er een macronorm voor de ozb, maar die geldt niet voor individuele gemeenten (zie blz. 30).
- 49 Gemeentewet artikel 229b.
- 50 Respectievelijk *Model kostenonderbouwing rioolheffing* en *Model kostenonderbouwing afvalstoffenheffing*, VNG, 2010.
- 51 Zie ook de *Atlas van de lokale lasten 2001*, blz. 15-18.
- 52 De gedachte hierachter is dat inwoners van die gemeenten meer belasting kunnen betalen, omdat zij rijker zijn dan inwoners van gemeenten met goedkope huizen. Op dit uitgangspunt is echter wel het een en ander af te dingen. Belasting wordt immers betaald uit het inkomen, niet uit de woningwaarde. Zie M.A. Allers, Verevening van belastingcapaciteit tussen gemeenten kan beter, *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, nr. 4, 2003, blz. 146-156.
- 53 M.A. Allers, L.A. Toolsema, A.S. Zeilstra, *De financiële positie van de gemeente Harlingen en de sturingsmogelijkheden van de raad*, COELO-rapport 08-01, Groningen, 2008.
- 54 In 2011. Bron: CBS.
- 55 Uit onderzoek bleek in het verleden dat gebruikers in gemeenten met een rechtse raad een naar verhouding groter deel van de woonlasten betalen dan in gemeenten met een linkse raad. Zie M. Wassenaar, Lokale lastenpolitiek, *ESB*, 12 maart 1999, blz. 193-195.
- 56 In veel gevallen zal de huurtoeslag de doorberekende eigenarenheffingen (grotendeels) compenseren. Niet iedereen ontvangt echter huurtoeslag.

- 57 Uit onderzoek bleek in het verleden dat met name "linkse" gemeenten van de mogelijkheid gebruik maken om aan inkomenspolitiek te doen. Zie M. Wassenaar, Lokale lastenpolitiek, ESB, 12 maart 1999, blz. 193-195.
- 58 De gemeentelijke progressiefactor P is als volgt gedefinieerd: $P = WL_{4/3} / WL_{2/3} - 1$. Hierin staat $WL_{4/3}$ voor de woonlasten in een woning waarvan de waarde éénderde boven het in de gemeente geldende gemiddelde ligt, terwijl $WL_{2/3}$ staat voor de woonlasten in een woning met een waarde van éénderde onder het gemiddelde. In een gemeente zonder ozb (en met een rioolheffing die niet is gekoppeld aan de woz-waarde) zou P op nul komen: de woonlasten zijn onafhankelijk van de waarde van de woning. Dit komt echter niet voor. Bij de berekening van de woonlasten nemen we ook eventuele heffingskortingen mee. Daardoor is het in theorie mogelijk dat P hoger is dan één. Dit is het geval als de heffingskorting meer bedraagt dan de gezamenlijke aanslag voor rioolheffing en reinigingsheffing.
- 59 Om na te gaan of iemand voor kwijtschelding in aanmerking komt, wordt eerst nagegaan of *vermogen* aanwezig is. Is dat zo, dan kan geen kwijtschelding worden verleend. Dit betekent dat huizenbezitters pas voor kwijtschelding in aanmerking komen nadat zij hun huis hebben "opgegeten". In de praktijk is deze vermogenstoets soms minder streng dan op papier. Vermogen is moeilijk te controleren. Is geen vermogen aanwezig, dan dient de *betalingscapaciteit* te worden vastgesteld. Is die ontoereikend, dan kan kwijtschelding worden verleend. Om de betalingscapaciteit vast te stellen wordt eerst het netto besteedbare inkomen berekend: dit is het netto inkomen na aftrek van een aantal vaste lasten. Van het netto inkomen worden vervolgens de *kosten van bestaan* (ook wel: kwijtscheldingsnorm) afgetrokken. Met ingang van 1996 is het lagere overheden toegestaan een norm te hanteren van maximaal 100 procent van de relevante bijstandsnorm (het Rijk zelf blijft het percentage van 90 hanteren, dat vroeger ook voor lagere overheden gold). Is de aldus vastgestelde betalingscapaciteit positief, dan *moet* (zo nodig) 80 procent hiervan voor belastingbetaling worden opgeëist. De rest *kan* worden kwijtgescholden. Is geen betalingscapaciteit aanwezig, dan kan de gehele belastingsschuld worden kwijtgescholden.
- 60 Een bijstandsnorm van 100 procent betekent dat de *kosten van bestaan* (zie vorige noot) op 100 procent van de relevante bijstandsnorm worden gesteld. De kosten van bestaan worden geacht eerst uit het inkomen te worden bestreden. Alleen als er dan nog inkomen over is, is geld beschikbaar voor het betalen van belasting.
- 61 Wanneer de vaste lasten niet uitzonderlijk hoog zijn bestaat bij een kwijtscheldingsnorm van 90 procent geen recht op kwijtschelding.
- 62 Op basis van de begrotingen voor 2013 (belastingen) respectievelijk uitgaven (2012). Bron: CBS.
- 63 "Toeristenbelasting teistert bedrijven", kopte De Telegraaf op 3 mei 2010 bijvoorbeeld. Tweede-kamerlid Algra zag hierin aanleiding om de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de tand te voelen (Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, Aanhangsel, 2382).
- 64 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 12/00228.
- 65 Dit is geregeld in het Besluit paspoortgelden (artikel 6), dat jaarlijks wordt aangepast.
- 66 *Staatsblad 2011*, 440.
- 67 Kabinetsplan aanpak administratieve lasten, Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, 29 515, nr. 200.
- 68 Deze prijzen werden toen al enige jaren gepubliceerd in de *Atlas van de lokale lasten* (COELO) en waren dus allang beschikbaar.
- 69 Rijk legt vaste prijs voor rijbewijs op, *Binnenlands Bestuur*, 20 februari 2009, blz. 13.
- 70 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Meicirculaire Gemeentefonds 2009*, Den Haag, 2009.
- 71 Zie Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 30 844, nr. 41.

- 72 Belastingen en gemeenten, *B&G*, januari/februari 2013, blz. 15.
- 73 De index is als volgt berekend. Voor elke gemeente wordt elk van de drie tarieven afzonderlijk gedeeld door het gewogen landelijke gemiddelde. Deze drie cijfers worden per gemeente opgeteld, en door drie gedeeld. Dit levert een index op waarvan het gewogen gemiddelde één is. De index gaat er impliciet van uit dat alle drie soorten vergunningsaanvragen even belangrijk zijn. Dat is natuurlijk voor discussie vatbaar.
- 74 M.A. Allers, J.B. Geertsema, 2013, Randstadprovincie zo gek nog niet, *Trouw*, 8 februari 2013; Allers en Fraanje (2011), Randstadprovincie of infrastructuurautoriteit, in: J.H.M. Donders en C.A. de Kam (red.), *Jaarboek Overheidsfinanciën 2011*, Sdu uitgevers, Den Haag, blz. 103-118..
- 75 Provinciewet geldend vóór 1 januari 2013, artikel 222, lid 4.
- 76 Raad voor de financiële verhoudingen, *Naar een herijking van de financiële verhouding tussen Rijk en provincies*, Rfv, Den Haag, 2009.
- 77 CBS, *Kredo Nieuwsbrief*, februari 2013, negende jaargang, nummer 20.
- 78 Zie M.A. Allers, Moeten provincies belasting heffen?, *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, jaargang 42, 2010, nr. 1, blz. 12-19.
- 79 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Staat van het bestuur 2013*, blz. 64.
- 80 Zie C. Hoeben, *Ontwikkeling waterschapslasten in de periode 1998-2013*, COELO-rapport 10-3, Groningen, 2010.
- 81 CBS, www.statline.nl.
- 82 Gewogen naar het aantal vervuilingseenheden van huishoudens
- 83 Zie website waterschap Hollands Noorder Kwartier 'De voordelen van samenwerken in de praktijk'.
- 84 Zie website waterschap Aa en Maas, *Algemeen Bestuur neemt begroting 2013 aan*.
- 85 Zie website waterschap De Stichtse Rijnlanden, "Geringe stijging stijging tarieven waterschapsbelastingen".
- 86 Omdat waterschappen in toenemende mate projecten zullen uitvoeren waar niet alleen de inwoners en gebruikers van het waterschapsgebied van profiteren, en tariefverschillen tussen waterschappen maatschappelijk steeds minder worden geaccepteerd, zou er in de toekomst eigenlijk een Waterschapsfonds moeten worden opgericht waarmee de waterschappen de kosten onderling kunnen verevenen, zie C. Hoeben, Financiële verhouding tussen waterschappen en rijk, *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, 2013, 44(1), blz. 58-65.
- 87 De totale waarde van onroerende zaken vorig jaar per gemeente (te vinden op Statline, www.statline.nl van het CBS) is vermenigvuldigd met de waardestijgingen voor woningen en niet-woningen (zie kaart 2 en 3). Vervolgens is per waterschap berekend wat de totale waarde van de onroerende zaken was in het gebied in het huidige en het vorige jaar en wat de waardestijging is. Waar binnen een gemeente meerdere waterschappen actief zijn, is een gewogen gemiddelde berekend.
- 88 M.A. Allers en C. Hoeben (2010), Effects of unit-based garbage pricing: a differences-in-differences approach, *Environmental and Resource Economics*, 45, 405-428.
- 89 Precieze cijfers hieromtrent zijn niet beschikbaar. Wij gaan er van uit dat één kilo afval in een zak zeven (restafval) of zes (gft-afval) liter inneemt en in een bak respectievelijk zes (restafval) of vijf (gft-afval) liter. De achterliggende gedachte hierbij is dat afval in een

- bak verder kan worden gecomprimeerd dan in een zak, omdat een zak gemakkelijker scheurt.
- 90 We gaan er verder van uit dat zakken en bakken vol worden aangeboden, en dat een meerpersoonshuishouden bestaat uit drie personen.
- 91 H. Foekema, L. van Thiel, 2011. *Watergebruik thuis 2010*. Amsterdam: TNS-NIPO en Vewin.
- 92 Een alternatief voor het corrigeren van het ozb-tarief voor het feit dat niet volledig wordt verevend is het berekenen van de gemiddelde ozb-aanslag gecorrigeerd voor het feit dat de belastinggrondslag *überhaupt* wordt verevend. Dit zou op hetzelfde neerkomen.
- 93 Hiernaast omvat de eigeninkomstenmaatstaf nog een bedrag per woonruimte, maar dat is voor deze discussie niet zo belangrijk.
- 94 Dit is berekend als 0,8 keer het verschil tussen de landelijke per capita waarde van woningen en die waarde in Pekela, vermenigvuldigd met het rekkentarieff voor eigenaren van woningen (0,1005 in 2013).
- 95 Dit blijkt als bij de bovenstaande berekening geen 0,8 (80 procent) maar 100 procent van de woningwaarde wordt genomen.
- 96 Te berekenen als $7,88 / (59.427 / 100)$.
- 97 Zie M.A. Allers, De verdeling van het gemeentefonds: kritiek op de bestaande methode en voorstel voor alternatief, *Tijdschrift voor Openbare Financien*, 2005, nr. 4, blz. 158-189.
- 98 Kostenverschillen worden wat betreft de riolering deels via de algemene uitkering geëgaliseerd, maar dat geldt niet voor de kosten van de vuilnisophaal.